BETÆNKNING

OM

SPAREMULIGHEDERNE INDENFOR BØRNEFORSORGEN

AFGIVET AF
DET AF ARBEJDS- OG SOCIALMINISTERIET
UNDER 28. NOVEMBER 1952
NEDSATTE UDVALG

BETÆNKNING NR. 122

1955

bibliotek

38.5/59 ex.3

J. H. SCHULTZ A/S . UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI . KØBENHAVN

INDHOLDSFORTEGNELSE

Side

I. *Indledning* . . . 5

II. *Opdragelseshjem* . . . 8

A. Etablering af opdragelseshjem . . . 8

1. Historisk oversigt . . . 8
2. Hjemmenes bygningsmæssige indretning og udstyr . . . 9
3. Sundhedsmæssige krav til opdragelseshjem . . . 11
4. Spørgsmålet om opførelse af nye bygninger til formålet eller overtagelse af bestående bygninger, opført til andet formål . . . 11
5. Retningslinier for modernisering af bestående opdragelseshjem . . . 13
6. Belægningsforholdene på hjemmene samt behovet for oprettelse af flere hjem . . . 15

B. Driften af opdragelseshjem . . . 19

1. Oversigt over gennemsnitlige driftsudgifter pr. barn vedrørende nogle typer opdragelseshjem . . . 19
2. Erfaringerne fra en foretagen driftsøkonomisk og teknisk undersøgelse af nogle opdragelseshjem . . . 21
3. Kombinerede spædbørne- og optagelseshjem . . . 22
4. Personalets aflønning, størrelse og uddannelse . . . 23
5. Anvendelsen af rådighedssummerne i henhold til forsorgslovens § 65, stk. 6 og 7 . . . 27
6. Indkøb af fødevarer, beklædning og forbrugsvarer iøvrigt . . . 29
7. Udskrivningsudstyr . . . 31
8. Landbrug, havebrug og gartneri ved hjemmene . . . 31

C. Tilskudsordningen for opdragelseshjem . . . 33

1. Historisk redegørelse vedrørende tilskud til opdragelseshjem . . . 33
2. Den gældende tilskudsordning og spørgsmålet om ændring af denne . . . 38
3. Forenkling af fremgangsmåden ved betaling af renter og afdrag af de af staten ydede lån 42

III. *Institutioner for forebyggende børneforsorg* . . . 44

A. Etablering af forebyggende institutioner . . . 44

1. Institutionernes bygningsmæssige indretning og udstyr. Udarbejdelse af typeplaner . . . 44
2. Sundhedsmæssige krav til institutioner for forebyggende børneforsorg . . . 48
3. Udnyttelsen af bestående institutioner . . . 48
4. Behovet for oprettelse af nye institutioner . . . 52

B. Driften af forebyggende institutioner . . . 58

1. Oversigt over gennemsnitlige driftsudgifter pr. barn vedrørende institutioner for forebyggende børneforsorg . . . 58
2. Personalets aflønning, størrelse og uddannelse . . . 59
3. Det faste lægetilsyn ved institutioner for forebyggende børneforsorg og det profylaktiske lægetilsyn med børn under skolealderen . . . 63

C. Tilskudsordningen for institutioner for forebyggende børneforsorg . . . 65

1. Historisk redegørelse vedrørende tilskud til institutioner for forebyggende børneforsorg . . . 65
2. Den gældende tilskudsordning og spørgsmålet om ændring af denne . . . 67

3. Forældrenes betaling for børns ophold i institutioner for forebyggende børneforsorg . . . 71
4. Forholdet mellem tilskudsordningen for sociale fritids- og ungdomsklubber og andre ungdomsklubber . . . 72

D. Børnestuer i sukkerroedistrikterne . . . 76

E. Dagplejehjem, legestuer, legesteder og legepladser m. v. . . . 78

IV. *Forskellige almindelige spørgsmål vedrørende institutioner for børneforsorg* . . . 80

A. Regnskabsopstilling og kontering af institutionernes indtægter og udgifter . . . 80

B. Behandling af byggesager . . . 81

C. Spørgsmål om en generel fritagelse af anerkendte børneforsorgsinstitutioner for betaling af ejendomsskyld og grundskyld til staten, kommunerne og den fælleskommunale udligningsfond 84

V. *Sammendrag* . . . 87

BILAG

1. Redegørelse for en driftsøkonomisk og teknisk undersøgelse af nogle anerkendte opdragelseshjem
a. Børnehjemmet Granbakken, Allingåbro, Københavns kommunes børnehjem Røntofte, Snekkersten, og Maribo Amts Optagelseshjem, Nysted . . . 99
b. Ålborg kommunes optagelseshjem Haraldslund . . . 163
2. Oversigt over belægningsforholdene på opdragelseshjem i tiden 1. april 1953 til 1. januar 1955. 187
3. Oversigt over etableringsudgifterne ved nogle i de senere år oprettede opdragelseshjem . . . 188
4. Oversigt over driftsresultaterne i finansåret 1951—52 ved de af opdragelseshjem drevne land- og havebrug . . . 190
5. Fortegnelse over opdragelseshjem, som i medfør af forsorgslovens § 65, stk. 3, modtager fuld refusion . . . 193
6. Redegørelse for en statistisk undersøgelse vedrørende de danske børnehaver . . . 194
7. Kollektivudvalgets skøn over vuggestue- og børnehavebehovet i København (bilag 13 b og 13 c til kollektivudvalgets betænkning) . . . 217
8. Uddrag af forsorgsloven (§§ 65, 126 og 127) . . . 219

I. Indledning.

Spareudvalget af 28. april 1950, der blev nedsat af finansministeren i overensstemmelse med de aftaler, der blev truffet ved de på rigsdagen i samlingen 1949—50 stedfundne politiske forhandlinger, og som havde til opgave på grundlag af statsbudgettet at undersøge mulighederne for besparelser i statshusholdningen, udtalte i dets i maj 1952 afgivne betænkning, side 62, følgende:

„Udvalget har beskæftiget sig med de betydelige udgifter, der medgår til såvel driften af som investeringer i børneforsorgsinstitutionerne. Udvalget anser sig imidlertid ikke for egnet til at foretage en tilbundsgående undersøgelse af besparelsesmulighederne på disse områder, men henstiller til regeringen, at der ved nedsættelse af et økonomisk sagkyndigt udvalg foretages en økonomisk vurdering af hele dette område, herunder de krav, myndighederne stiller til disse institutioners bygningsmæssige indretning, udstyr og personalemæssige rammer. Udvalget går ud fra, at også udenforstående økonomisk sagkyndige inddrages i et sådant udvalgs arbejde."

I overensstemmelse med denne henstilling nedsatte socialministeriet ved skrivelse af 28. november 1952 et udvalg med den opgave at foretage en kritisk gennemgang af børneforsorgsinstitutionernes økonomi.

Udvalgets opgaver er i den omhandlede skrivelse nærmere præciseret således:

„Det er tanken, at udvalget skal foretage en økonomisk vurdering af hele dette område, omfattende såvel de forebyggende institutioner for børneforsorg som opdragelseshjemmene med henblik på spørgsmålet om, hvorvidt der vil kunne finde besparelser sted. Udvalget er bemyndiget til at foretage en undersøgelse af de krav, myndighederne stiller til institutionernes bygningsmæssige indretning, udstyr og personalemæssige rammer, men vil herudover kunne tage stilling til andre spørgsmål af økonomisk art vedrørende institutionernes drift og indretning, som udvalget måtte finde anledning til at rejse.

For så vidt der efter resultatet af udvalgets arbejde måtte findes anledning til at foretage ændringer i de for børneforsorgen gældende bestemmelser, er udvalget endvidere bemyndiget til at fremkomme med forslag herom.

Udvalget er derhos bemyndiget til i fornødent omfang at forhandle med særligt sagkyndige, herunder repræsentanter for arbejds- og socialministeriet, overinspektionen for børneforsorgen, sundhedsstyrelsen og ministeriets bygningskyndige konsulent."

Socialministeriet anmodede i nævnte skrivelse af 28. november 1952 departementschef *J. Elkjær Larsen,* statsministeriet, om at overtage hvervet som formand for udvalget, og stadsdirektør *E. Borchorst,* Esbjerg, om at indtræde i udvalget som økonomisk sagkyndigt medlem. Endvidere anmodedes formændene for rigsdagens 5 udvalgsberettigede partier om at foranledige udpeget en repræsentant for hvert parti til at indtræde i udvalget. Endelig opfordredes Danske Arkitekters Landsforbund til at udpege en af børneforsorgen uafhængig arkitekt til at indtræde som bygningskyndigt medlem af udvalget.

Udvalget fik herefter følgende sammensætning:

Departementschef *J. Elkjær Larsen,* formand.

Stadsdirektør *E. Borchorst,* Esbjerg.

Landstingsmand *E. Dose* (Socialdemokratiet).

Folketingsmand *Jens E. Foged* (Venstre).

Folketingsmand *Poul Claussen* (Det konservative folkeparti).

Folketingsmand *Svend Jørgensen* (Det radikale Venstre).

Landstingsmand *Mads Sig Steffensen* (Danmarks Retsforbund).

Arkitekt, m.a.a., *Georg Ponsaing.*

Som sekretær for udvalget har fungeret kontorchef i socialministeriet H. *Horsten* med bistand af fuldmægtig *P. Siggaard Jensen.*

Efter at socialministeriet i skrivelse af 19. januar 1953 til udvalgets formand havde givet meddelelse om udvalgets endelige sammensætning, indledtes udvalgets arbejde med en generaldebat i dagene 24. februar og 3. marts 1953. Udvalget har ialt afholdt 25 møder. Man har endvidere aflagt besøg på ialt 18 opdragelseshjem af forskellige typer samt ialt 17 institutioner for forebyggende børneforsorg, herunder 2 roebørnestuer på Lolland.

Udvalget har med bistand af forvaltningsnævnets sekretariat ved de af dette udpegede sagkyndige, fuldmægtig i forvaltningsnævnets sekretariat *Kai Lemberg,* og ingeniørerne i Sygehusforeningen i Danmark *Gredsted-Larsen* og *P. Clausen,* ladet foretage en nærmere teknisk og driftsøkonomisk gennemgang af følgende hjem:

Maribo Amts Optagelseshjem, Nysted, (et ældre hjem i en til formålet opført bygning).

Københavns kommunes børnehjem, Røntofte, Snekkersten, (et fornylig i en ældre herskabsvilla indrettet børnehjem).

Børnehjemmet Granbakken, Allingåbro, (et nyt til formålet opført børnehjem), samt

Ålborg kommunale optagelseshjem, Haraldslund, (et ældre hjem, indrettet i en herskabsvilla, der af den tidligere ejer blev testeret til benyttelse til et børneforsorgsformål).

En redegørelse for disse undersøgelser er optrykt som bilag 1 a og b til udvalgets betænkning. I betænkningens afsnit II, B, 2—6 og 8, er gjort rede for de konklusioner, som efter udvalgets opfattelse kan uddrages af de ved denne undersøgelse indvundne erfaringer.

Yderligere har udvalget gennem Det statistiske Departement ladet foretage en socialstatistisk undersøgelse af behovet for børnehavepladser. En redegørelse for denne undersøgelse er optrykt som bilag 6 til betænkningen, medens man i afsnit III, A, 3 og 4, nærmere har drøftet undersøgelsens resultater og anført de konklusioner, som udvalget finder, at man vil kunne uddrage af de således tilvejebragte oplysninger.

Udvalget har endvidere indhentet redegørelser fra det i henhold til forsorgslovens § 65, stk. 12, nedsatte udvalg om børneforsorgsinstitutionernes økonomi (i det følgende kaldet økonomiudvalget), for de af dette udvalg og af overinspektionen for børneforsorgen fulgte retningslinier med hensyn til etablering og drift af institutioner for børneforsorg samt om forskellige andre spørgsmål, som udvalgets drøftelser og dets besøg på forskellige institutioner for børneforsorg har givet anledning til.

Udvalget har endelig forhandlet med særforsorgsdirektør *E. Leuning,* socialministeriet, overinspektør *Oluf J. Skjerbæk,* overinspektionen for børneforsorgen, socialministeriets bygningskyndige konsulent, bygningsinspektør *Th. Havning,* professor, dr. med. *Oluf Andersen,* sundhedsstyrelsens pædiatriske konsulent, samt kontorchef *E. Buchardt,* forvaltningsnævnets sekretariat.

Udvalget er under sine forhandlinger gået ud fra, at dets kommissorium ikke omfatter stillingtagen til børneforsorgens centraladministration, hvis forhold på tidspunktet for udvalgets nedsættelse var genstand for undersøgelser af forvaltningsnævnet. Til overvejelse bl. a. af dette spørgsmål blev der iøvrigt under 15. oktober 1953 af socialministeriet nedsat et udvalg om børneforsorgens administration m. v.

Udvalget er endvidere gået ud fra, at spørgsmålet om fordelingen som sådan af det offentliges udgifter mellem staten og kommunerne falder udenfor udvalgets kommissorium.

Med hensyn til udvalgets arbejde iøvrigt bemærkes følgende:

Den ved lov nr. 92 af 14. marts 1951 om ændringer i forsorgsloven vedrørende forøget offentlig støtte til institutioner for børneforsorg gennemførte nye tilskudsordning var resultatet af to ministerielle udvalgs arbejde, der afsluttedes med afgivelsen af en betænkning af 2. februar 1950 vedrørende børneforsorgsinstitutionernes økonomi m. v. Det af udvalgene udarbejdede lovforslag blev kort efter betænkningens afgivelse fremsat i landstinget og blev med forskellige af socialministeren tiltrådte ændringer med fuld tilslutning fra alle rigsdagens partier vedtaget eenstemmigt i

landstinget og i folketinget. Under behandlingen af lovforslaget i de to ting erklærede alle rigsdagens partier sig enige i nødvendigheden af den tilsigtede forbedring af børneforsorgens standard.

Under hensyn hertil har der i udvalget været enighed om, at man ikke skulle tilsigte en omlægning af børneforsorgens økonomi, der ville resultere i ringere ydelser, men at man måtte fastholde den målsætning, der hidtil har været gældende i børneforsorgen. Udvalget har derfor først og fremmest rettet sine bestræbelser imod at undersøge, hvorvidt de bevilgede midler anvendes forsvarligt, og om de eksisterende driftsformer inden for institutionerne må anses som opfyldende tidens krav til en effektiv udnyttelse af de bevilgede midler.

Udvalget har bestræbt sig for at udstrække sine undersøgelser til alle børneforsorgens områder og at undersøge mulighederne for besparelser overalt, hvor der synes at være blot 'en teoretisk mulighed for at spare. Da der er en nøje sammenhæng mellem anlægs- og driftsudgifterne, idet den mest hensigtsmæssige indretning af hjemmenes bygninger og disses forsyning med moderne tekniske hjælpemidler o. lign. kan medføre besparelser på driftsudgifterne, medens på den anden side dårligt planlagte bygninger og ældre bygninger, der erhverves til indretning som institutioner for børneforsorg, og som er for rummelige set i forhold til børnetallet, kan belaste driften på uforsvarlig måde, har udvalget ved dets i de følgende afsnit fremsatte forslag især lagt vægt på at finde frem til ordninger, der vil kunne medføre besparelser på driftsudgifterne.

I det følgende behandles under afsnit II den del af udvalgets arbejde, der vedrører opdragelseshjemmene, medens de forebyggende børneforsorgsinstitutioners forhold behandles under afsnit III. Den i disse afsnit givne skildring af institutionernes bygningsmæssige forhold og driftsøkonomi bygger dels på udvalgets egne iagttagelser og undersøgelser, dels på forskellige redegørelser, som udvalget har modtaget fra udvalget om b ørneforsorgsinstitutionernes økonomi og overinspektionen for børneforsorgen. Endelig behandles i afsnit IV nogle for begge arter af børneforsorgsinstitutioner fælles spørgsmål.

København, den 24. marts 1955.

E. Borchorst. **Poul Claussen.** **E. Dose.** **Jens E. Foged.**

Svend Jørgensen. **J. Elkjær Larsen,** formand. **G. Ponsaing.** **Mads Sig Steffensen.**

H. Horsten. P. Siggaard Jensen.

II. Opdragelseshjem.

A. Etablering af opdragelseshjem.

1. Historisk oversigt.

Langt de fleste af opdragelseshjemmene, hvis samlede antal udgør 321, er ældre hjem, som er oprettet af private kredse og enkeltpersoner med beskedne økonomiske midler. Et stort antal af disse hjem blev især under og efter den anden verdenskrig drevet under stadigt stigende økonomiske vanskeligheder. Dette har sat sit tydelige præg på disse opdragelseshjems bygningsmæssige forhold, dels fordi hjemmene ofte blev etableret i primitive rammer, dels fordi der gennemgående ikke har været midler til at foretage de fornødne vedligeholdelsesarbejder. For mange af hjemmenes vedkommende var det derfor nødvendigt at foretage en gennemgribende ombygning, idet ejendommene i de fleste tilfælde ikke var bygget til børneforsorgsformål. Før 1947 fandtes der imidlertid ikke nogen særlig rådighedssum, hvoraf der fra statens side kunne ydes støtte til bygningsmæssige forbedringer, og man var derfor henvist til at finansiere børneforsorgens byggeri ved sparekasse-, kredit- og hypotekforeningslån og til at søge de bevilgende myndigheder om økonomisk støtte i hvert enkelt tilfælde.

Ved loven af 27. februar 1947 om forøget offentlig støtte til private anerkendte opdragelseshjem blev der fra 1. april 1946 at regne stillet 300 000 kr. årligt til rådighed, således at der af denne bevilling kunne ydes støtte med indtil 25 000 kr. til bygningsmæssige forbedringer ved private anerkendte opdragelseshjem. Rådighedssummen er på senere årlige finanlove blevet forhøjet og androg i finansåret 1953—54 825 000 kr. Det lovmæssige grundlag for rådighedssummen er nu forsorgslovens § 65, stk. 6.

Ved støtte af denne rådighedssum eller undertiden ved særlige bevillinger på finansloven, kombineret med de muligheder, der frembød sig for finansiering af byggearbejder ved optagelse af lån på det normale kapitalmarked og lån i henhold til boligstøtteloven, blev der i de følgende år oprettet en række nye opdragelseshjem og gennemført betydelige ombygninger eller udvidelser af bestående hjem. Jævnsides hermed er der gennemført talrige mindre byggearbejder og ekstraordinære vedligeholdelsesarbejder, som ikke har kunnet udføres ved hjælp af institutionernes ordinære driftsmidler.

Selv om en del er nået siden gennemførelsen af loven af 27. februar 1947, er der endnu mange af opdragelseshjemmene, der ikke har opnået en sådan standard, at de frembyder tilfredsstillende betingelser for det opdragelsesarbejde, der skal udføres. Herved må det tages i betragtning, at ikke blot børneforsorgens vanskelige økonomiske forhold, men også den i krigsårene og de følgende år herskende materialemangel lagde opdragelseshjemmene hindringer i vejen for gennemførelse af byggearbejder, hvorfor byggebehovet har meldt sig med særlig styrke i de senere år.

Det kan endvidere anføres, at også børneforsorgens medarbejderes boligforhold ofte har været meget utilfredsstillende, hvilket har været medvirkende til, at det har været vanskeligt for opdragelseshjemmene at få kvalificerede medarbejdere. Lærerboligerne ved opdragelseshjemmene opfylder som hovedregel ikke de krav, der stilles til tjenesteboliger for folkeskolens lærere. Ved de i de seneste år oprettede hjem har man tilstræbt, at boligerne til seminarieuddannede ledere og medarbejdere opføres i overensstemmelse med de af undervisningsministeriet fastsatte normer for tjenesteboliger til folkeskolens lærere.

Det vil næppe være forsvarligt af sparehensyn at standse den a-jour føring af børne-

forsorgens bygningsforhold, som nu er påbegyndt, idet en standsning eller nedsættelse af tempoet let vil medføre, at man senere må påtage sig endnu større opgaver end dem, der for tiden ligger for. Imidlertid kan kun et ringe antal af hjemmene betegnes som kondemnable, medens adskillige hjem har behov for større eller mindre ombygninger og istandsættelser etc. for at opnå en tilfredsstillende standard. Omkostningerne hertil kan vanskeligt beregnes med nogen større sikkerhed, idet løn- og prisforholdene såvel som umuligheden af på forhånd at beregne, hvilket behov for pladser der vil være i de kommende år, ikke tillader et detailleret overslag. Overinspektionen for børneforsorgen har med al mulig forbehold skønnet, at udgiften i det kommende tiår vil udgøre omkring en snes millioner kroner.

2. Hjemmenes bygningsmæssige indretning og udstyr.

Socialministeriet, overinspektionen og sundhedsstyrelsen tilstræber, at opdragelseshjemmene får den almindelige standard, som gælder for statslånsbyggeri, og følger samme retningslinier med hensyn til de sanitære installationer. Efter det for udvalget oplyste har socialministeriet, overinspektionen, den bygningskyndige konsulent og økonomiudvalget ikke stillet krav om forbedringer, der overskrider grænsen for den almindelige boligstandard.

Det er ganske vist flere gange i den offentlige diskussion gjort gældende, at de krav, som statsmyndighederne stiller til institutioner for børneforsorg, herunder også til opdragelseshjem, har medvirket til at fordyre opførelsen. Også overfor udvalget er en sådan påstand fremsat i et enkelt tilfælde. Udvalget har imidlertid foranlediget forholdet nærmere undersøgt og har konstateret, at den af overinspektionen for børneforsorgen, sundhedsstyrelsen og den bygningskyndige konsulent fremsatte Kritik af vedkommende projekt måtte forekomme fuldt berettiget. I det endelige og godkendte projekt var det bebyggede areal reduceret med 20 pct. i forhold til det oprindelige projekt. I det pågældende tilfælde var det derfor i strid med de faktiske forhold, når det hævdedes, at de af myndighederne stillede krav har bevirket en fordyrelse af byggearbejdet. Noget helt andet var, at byggeprístallet var i stadig stigen i den pågældende periode, og at dette konjunkturmæssigt har medført en fordyrelse ved, at byggearbejdet kom sent i gang. Da imidlertid den senere igangsættelse skyldtes, at det første projekt var behæftet med så mange fejl, at det ikke kunne godkendes, og da børneforsorgen efter det for udvalget oplyste ikke har haft mulighed for at gennemføre en større byggevirksomhed i årene siden befrielsen end faktisk gennemført, mener man ikke, at det kan bebrejdes statsmyndighederne, at de har gennemgået de indsendte projekter kritisk, selvom dette har medført en forsinkelse af byggearbejders gennemførelse.

Ved bedømmelsen af udgifter, der er forbundet med gennemførelse af byggeprojekter, følges den rettesnor, at arbejderne skal være af god håndværksmæssig kvalitet og give hjemmet en passende standard, eb synspunkt, der må anses for mest økonomisk på længere sigt.

Ved gennemgangen af de enkelte byggeprojekter overvejes de overslag, der ledsager projekterne, og i tilfælde, hvor omkostningerne, navnlig set i forhold til det normerede antal pladser, anses for at være for store, kræves projekterne omarbejdet med henblik på en nedsættelse af overslagssummen.

Overslagene over de projekterede udgifter har — bortset fra de i tiden mellem projekteringen og arbejdets udførelse indtrufne stigninger i lønninger og materialepriser — normalt kunnet holde. Der er dog forekommet tilfælde, hvor overslagssummen er blevet overskredet. I nogle af disse byggesager havde ministeriets bygningskyndige konsulent i forvejen udtalt, at overslagene var meget billige. Der er ikke i sådanne tilfælde stillet krav om forhøjelse af den kalkulerede byggesum, da det ofte har vist sig, at visse private bestyrelser har evne til at få meget billige tilbud frem. Det kræves dog, at overslagene er så vel gennemarbejdede, at de kan forventes at holde, og det tilkendegives nu efter indvundne erfaringer udtrykkeligt overfor bygherren samtidig med meddelelsen om bevillingen, at overskridelser kun kan forventes dækket, såfremt de hidrører fra senere indtrufne, dokumenterede stigninger i materialepriser eller lønninger.

Spareudvalget er enigt i denne praksis, idet man må anse det for at være principielt rigtigt, at den myndighed eller den kreds af personer, der har taget initiativet til byggearbejdet, og som står for dets udførelse, har ansvaret for, at projektet gennemføres som godkendt, og — navnlig — at bevillingen ikke overskrides.

Udvalget har med henblik på muligheden af at opnå en mere praktisk indretning af hjemmene med deraf følgende udsigt til, at man på længere sigt kunne nedbringe anlægsudgifterne og måske især driftsudgifterne, drøftet, om der burde søges tilvejebragt typetegninger for forskellige arter af opdragelseshjem eller for dele af sådanne.

Da der indenfor opdragelseshjemmene opereres med mange forskellige typer af hjem alt efter de formål, hjemmene skal opfylde, vil indretningen af hjemmene imidlertid variere stærkt mellem de forskellige grupper. Dertil kommer, at der indenfor de enkelte grupper af hjem kun kan påregnes opført et meget beskedent antal helt nye hjem. Typetegninger vil også let føre med sig, at de projekterende ved udformningen af et hjem slavisk følger typetegningerne også i tilfælde, hvor det efter de konkret foreliggende forhold vil være mere hensigtsmæssigt at vælge en anden planudformning. Det vil endvidere være vanskeligere at kritisere et projekt, der er udført i overensstemmelse med typetegninger. Eksistensen af typetegninger medfører således, at man vanskeligere kan sætte ind med ændringsforslag, som en på senere erfaringer baseret ny opfattelse kunne motivere, hvorfor man må fraråde typetegninger for hjem i almindelighed.

Det vil være af stor værdi, at de projekterende arkitekter og de kredse, der ønsker at etablere opdragelseshjem, har en nem adgang til at skaffe sig viden om de hensyn, der bør tages i betragtning ved udarbejdelsen af planerne, og der vil nu på udvalgets foranledning i tekstform blive udarbejdet vejledende regler om hjemmenes indretning. I denne vejledning vil det af hensyn til de kredse, der ønsker at etablere opdragelseshjem, blive fremhævet, at det er af overordentlig betydning — ikke mindst i økonomisk henseende — at søge fuldtud sagkyndig bistand ved projekteringen.

Med hensyn til tilvejebringelse af typetegninger for enkelte dele af opdragelseshjem foreligger der i forskellige grupper af hjem en række ensartede problemer f. eks. med hensyn til indretning af køkkener, vaskerier, baderum, skyllerum, garderober og lign. At disse rum projekteres hensigtsmæsigt er selvsagt af meget stor betydning for såvel anlægsudgifterne som driftsudgifterne. Typetegninger af enkeltheder indenfor disse områder og normgivende oplysninger i relation til børneantal og funktionærer vil derfor utvivlsomt være til nytte for den projekterende arkitekt og den med ham samarbejdende rådgivende ingeniør, hvorfor tilvejebringelse af sådant materiale kan tilrådes.

Under hensyn til den ret betydelige forskel i anlægsudgifterne for de i de senere år indrettede hjem, jfr. den som bilag 3 til betænkningen optrykte oversigt, har udvalget drøftet mulighederne for at fastlægge en norm for anlægsudgifterne pr. barn. En alle grupper af hjem omfattende norm for anlægsudgifterne pr. barn kan imidlertid ikke opstilles, fordi de forskellige grupper af børneforsorgsinstitutioner har indbyrdes afvigende formål, der nødvendiggør en meget forskellig indretning. En for den enkelte type af hjem beregnet gennemsnitsudgift af sikker værdi kan heller ikke udledes af materialet, idet antallet af de i de senere år opførte hjem indenfor hver af de forskellige grupper er for ringe til at danne grundlag for en sådan beregning. Hertil kommer, at institutionernes forskelligartede formål ofte nødvendiggør en meget differentieret indretning af hjem indenfor samme gruppe.

De fleste af de byggearbejder, som spareudvalget har undersøgt, vedrører almindelige børnehjem for børn i alderen fra 2 til 14—15 år. Som eksempel på et børnehjem med en i det store og hele rimelig standard ønsker spareudvalget at fremhæve Gran bakken i Allingåbro, der nærmere er beskrevet i bilag 1 a. De oprindelige planer til hjemmets indretning blev med rette korrigeret væsentligt efter kritik fra børneforsorgens bygningskyndige konsulent og overinspektionen for børneforsorgen. Udgifterne ved erhvervelse af grunden og opførelsen af hjemmet i årene 1951—53 og dettes montering har ialt udgjort 560 800 kr., eller, da hjemmet er normeret til 31 børn, 18 093 kr. pr. normeret plads.

3. Sundhedsmæssige krav til opdragelseshjem.

Vejledende ved indretningen af anerkendte opdragelseshjem for børn under 15 år er fremdeles de af socialministeriet under 6. juli 1933 udstedte regler for de sundhedsmæssige forhold i ikke-anerkendte opdragelseshjem. I §§ 13—14 i de nævnte regler findes bestemmelser om lokalernes indretning, først og fremmest vedrørende indretning af soverum, dagopholdsrum og sygeværelser, hvortil i § 15 slutter sig bestemmelser, der særligt vedrører hjem, beregnet for børn under 1 år.

Med hensyn til det i reglernes § 13 indeholdte krav om, at soverummene ikke må have mindre rumfang end 8 m^3 for hver. der sover i rummet, er det for udvalget oplyst, at dette mindstekrav er krævet overholdt, men at der i nogle tilfælde er godkendt opdragelseshjem med noget større rumfang pr. barn, navnlig i tilfælde, hvor hjemmene indeholder rum med større loftshøjde end den i reglerne fastsatte mindstehøjde på 2,5 m. Det er således søgt gennemført, at der mindst blev 3 m^2 gulvareal pr. barn i soverummene. Det er ligeledes krævet overholdt, at soverum for børn ikke må have gulv under jordoverfladens niveau. Den i § 13, sidste stykke, indeholdte regel om, at der i alle hjem, hvor der findes børn over 2 år, skal findes een eller flere stuer af passende størrelse, hvori børnene kan opholde sig om dagen, er i almindelighed blevet opfyldt, og ved de senest godkendte hjem er der sørget for, at der dels er en almindelig legestue, dels en læsestue. I en del tilfælde er der dog både en legestue for de mindre og en legestue for de større børn, foruden eventuelt en læsestue.

Med hensyn til reglernes § 14 er kravene om sygestue i nye hjem med mere end 10 børn forlangt overholdt, og ligeledes, at sygestuen skal være uden direkte adgang til børnenes sove- og opholdsrum. Man har ligeledes bestræbt sig for, at der i sygestuen eller sygestuerne er een plads for hver 20 børn i hjemmet. I alle hjem er der tilvejebragt badeindretning for børnene og sørget for, at baderummet kan opvarmes, og at der er vinduer ud til det fri.

Videre må nævnes bestemmelsen i § 15, der særlig handler om hjem for børn under 1 år, og som kræver, at der skal indrettes et rum til behandling af mælk og mælkeflasker (mælkekøkken).

Der er ikke i de nævnte regler anført nogen bestemt størrelse for dagrummene, og man har derfor ved de nyindrettede hjem måttet holde sig til et vist skøn over, om de rum, der er til rådighed, må anses for at være af passende størrelse. Med hensyn til lysforholdene er man gået ud fra lignende regler, som er fastsat af socialministeriet i de nedenfor under III, A, 2 omtalte regler for institutioner for forebyggende børneforsorg, og man har ligeledes bestræbt sig for så vidt muligt at lægge beboelsesrummene således, at de ikke udelukkende får lys fra nord.

De ovenfor gennemgåede regler for de sundhedsmæssige forhold i ikke-anerkendte opdragelseshjem kan imidlertid ikke være vejledende, når talen er om hjem for børn over 14—15 år. For disse hjem har man ønsket så vidt muligt at skaffe eleverne eneværelser. Dette er dog på ingen måde gennemført og har end ikke kunnet gennemføres i en række af de hjem, der er indrettet i de senere år, hverken i hjem opført til formålet eller i hjem, indrettet i bygninger, der tidligere har været anvendt til andet formål, og som har måttet overtages med den indretning, de havde.

Efter spareudvalgets opfattelse synes der ikke af sundhedsstyrelsen eller af andre administrative organer at være stillet for store krav til børneforsorgens byggeri, ligesom man ikke med hensyn til de sanitære installationer i opdragelseshjemmene er gået ud over, hvad der med skyldig hensyntagen til pædagogiske og sundhedsmæssige krav må anses for foreneligt med fornuftig økonomi.

4. Spørgsmålet om opførelse af nye bygninger til formålet eller overtagelse af bestående bygninger, opført til andet formål.

Hovedparten af børneforsorgens ældre hjem er som følge af den historiske udvikling indrettet i bygninger, der oprindelig er opført til ganske andre formål, og som desuden for manges vedkommende på grund af alder er så utidssvarende, at de ikke imødekommer rimelige krav til praktisk indretning og arbejdstilrettelæggelse. Også blandt de ældre hjem, hvis bygninger er opført til formålet, findes adskillige, som er lidet prak-

tiske til deres formål efter de krav, der nu stilles til velindrettede opdragelseshjem.

Ved etablering af nye hjem under og i de første år efter den anden verdenskrig var børneforsorgen på grund af manglen på arbejdskraft og materialer henvist til at overtage bestående ejendomme og at foretage mere eller mindre omfattende bygningsarbejder ved disse for at bringe dem i nogenlunde tilfredsstillende stand.

Foruden manglen på arbejdskraft og materialer har også det hensyn spillet ind, at børneforsorgen ikke under alle forhold kan afslå tilbud om gamle bygninger. Dette hensyn var medvirkende, da børneforsorgen kort efter krigen overtog 7 af statens ungdomslejre, som man følte sig forpligtet til at overtage, da der på grund af den faldende arbejdsløshed ikke længere var brug for dem til det oprindelige formål. Man har dog altid søgt at tage hensyn til særlige forhold, som kunne bevirke, at de tilbudte bygninger ville medføre større ombygnings- og driftsudgifter end normalt og til andre forhold, f. eks. beliggenheden. Også iøvrigt gælder det, at man som regel har kunnet vælge og været i stand til kun at overtage de bedst egnede af de tilbudte bygninger. Man har således normalt kun overtaget bestående bygninger, hvis de var væsentligt billigere at indrette end nybygninger, hvortil normalt må kræves, at det drejer sig om solide bygninger, der kan erhverves til en rimelig pris, og som med beskedne ombygningsomkostninger kan indrettes til børneforsorgsformål.

Omend der i de seneste år, efter at manglen på byggematerialer har gjort sig gældende i mindre grad, er udført en række ombygningsarbejder på ældre hjem, har det dog ikke som hovedregel været muligt at bringe dem i en sådan stand, at de kan danne en tidssvarende og økonomisk hensigtsmæssig ramme om hjemmenes arbejde, idet det som regel er yderst vanskeligt at ombygge gamle bygninger med tilfredstillende resultat.

Af børneforsorgens 321 opdragelseshjem er 98 indrettet i bygninger, opført til formålet, medens 223 eller 69 pct. af hjemmene er indrettet i bygninger, der er opført til andet formål, jfr. nedenstående oversigt.

Der er ikke tvivl om, at man på langt sigt som regel vil være bedre tjent med at opføre nye bygninger end at ombygge bestående, til andre formål opførte bygninger, bl. a. fordi man på længere sigt kan spare på driftsudgifterne. F. eks. belaster de store loftshøjder i adskillige gamle ejendomme driften med store varmeudgifter. Om et hjem er indrettet i en gammel eller en ny velindrettet bygning, spiller også en stor rolle med hensyn til udgifterne bl. a. til rengøring og vedligeholdelse.

	Antal	Opført til formålet	Opført til andet formål
Optagelses- og iagttagelseshjem	78	15	63
Børnehjem	195	61	134
Skolehjem	8	6	2
Ungdomshjem	10	7	3
Fredehjem	11	3	8
Oplæringshjem og lærlingehjem	19	6	13
	321	98 31%	223 69%

Hertil kommer, at hjem, der er indrettet i bygninger, opført til formålet, er at foretrække, selv om etableringsudgifterne er større end ved erhvervelse og ombygning af bestående ejendomme, idet mulighederne for at give et hjem, der er opført som et helt nyt hjem, de bedste rammer er langt større, og idet nybygningerne selv med noget større etableringsudgifter gennemgående er billigere i drift, ikke blot fordi vedligeholdelsesudgifterne er mindre, men også fordi det ved nye bygninger er lettere at tage driftsøkonomiske hensyn i betragtning ved lokalernes indbyrdes placering og ved indretning af arbejdsbesparende installationer.

Hvorvidt man i fremtiden bør erhverve ældre ejendomme for at søge disse indrettet til opdragelseshjem, må afgøres efter bedømmelse af de konkret foreliggende forhold fra sag til sag. Da opførelse af helt nye hjem principielt er at foretrække, bør det være en betingelse for, at man i fremtiden overhovedet indlader sig på at søge en ældre ejendom indrettet som opdragelseshjem, at ejendommen kan erhverves og ombygges til formålet for en samlet udgift, der

er betydeligt mindre, end det beløb, det vil koste at opføre et helt nyt hjem med plads til et tilsvarende antal børn. Videre bør det være en forudsætning, at den bestående bygning dels er af god håndværksmæssig kvalitet og i ordentlig vedligeholdelsesstand, dels har en til formålet passende indretning og et passende teknisk udstyr eller i hvert fald rummer mulighed for indlæggelse af tekniske installationer for en rimelig bekostning, således at de fornødne byggearbejder kan holdes indenfor forholdsvis snævre rammer. Dette skøn svarer nøje til det skøn, som må anlægges, når der foreligger spørgsmål om, hvorvidt et bestående, upraktisk indrettet hjem bør ombygges, eller om det bør opgives og erstattes med et helt nyt hjem. Ud fra disse synspunkter har socialministeriet i de sidste år opgivet at ombygge eksempelvis Bjerre børnehjem og Ærø iagttagelseshjem, idet man har fundet, at de hermed forbundne udgifter ikke stod i et rimeligt forhold til de opnåede fordele. Disse 2 hjem vil derfor blive nedlagt som opdragelseshjem og erstattet med helt andre hjem, henholdsvis i Juelsminde og Hobro. Ærø iagttagelseshjem er herefter omdannet til feriekoloni for skolebørn.

Af den som bilag 3 til betænkningen optrykte oversigt over de siden 1951 oprettede opdragelseshjem fremgår, hvor meget dels de samlede anlægsudgifter, dels anlægsudgifterne pr. barn har udgjort henholdsvis ved nybygninger og ved indretning af hjem i erhvervede eller ombyggede ejendomme. Udvalget har imidlertid ikke ment at kunne udlede nogen konklusion om forholdet mellem udgifterne ved erhvervelse og ombygning af til andre formål opførte bygninger og udgifterne ved opførelse af nye bygninger på grundlag af oversigten. Dels er antallet af de i det nævnte åremål ombyggede og nyopførte hjem indenfor de forskellige kategorier for ringe, dels har hjemmenes forskellige formål i nogle tilfælde nødvendiggjort en differentieret indretning af hjem af samme kategori.

Selvom man gennemgående vil opnå det bedste resultat ved at opføre nye bygninger til opdragelseshjemmene, er spareudvalget dog klar over, at der kan gives tilfælde, hvor man med fordel vil kunne erhverve en ældre bygning, der for et rimeligt beløb lader sig ombygge til formålet. Udvalget finder dog anledning til at henlede opmærksomheden på, at eventuelle børneforsorgen uvedkommende hensyn, f. eks. ønsket om at bevare gamle historiske bygninger, ikke bør belaste børneforsorgen. Hvis sådanne bygninger efter ombygning ville blive for ringe til børneforsorgsformål, bør man ikke overtage dem, medens man, for så vidt bygningerne efter ombygning alene bliver dyrere, men vel forsvarlige til brug for børneforsorgen, bør kræve, at der fra anden side ydes tilskud, svarende til fordyrelsen, i hvilken henseende ikke blot anskaffelsesprisen, men også forøgede driftsudgifter må tages i betragtning.

5. Retningslinier for modernisering af bestående opdragelseshjem.

Ved bygningsforandringer følger man den retningslinie, at større ombygningsarbejder skal være af en sådan kvalitet med hensyn til indretning og byggemåde, at hjemmet kan tjene sit formål i en årrække fremover. I tilfælde, hvor virkelige forbedringer ikke har kunnet gennemføres for en efter et skøn i det konkret foreliggende tilfælde rimelig bekostning, henstilles det alt efter forholdene, enten at man indskrænker sig til at søge gennemført en nødtørftig reparation af hjemmet, der kan muliggøre dets anvendelse, indtil det er „slidt op", eller at man søger hjemmet anvendt til andet formål indenfor børneforsorgen, hvor dets bygningsmæssige mangler er mindre følelige, og hjemmet derfor kan gøre bedre fyldest. Således er de 3 mødre- og spædbørnehjem, Elev, Nislevgård og Odder, omdannet til børnehjem for åndssvage børn under børneforsorg. Sønder Højrup børnehjem, der nu er sinkehjem med egen skole, vil med bevillingsmyndighedernes tilslutning blive omdannet til almindeligt børnehjem, hvis børn skal søge den almindelige skole, medens sinkehjemmet søges nyttet til børnehjemmet Åløkkegårdens bygning. Endelig vil mødre- og spædbørnehjemmet Svendebjerggård blive omdannet til institution for forebyggende børneforsorg.

Spareudvalget kan i princippet tiltræde disse retningslinier og skal fremdrage nogle erfaringer fra de af udvalget på forskellige ældre opdragelseshjem aflagte besøg.

På *Viby iagttagelseshjem* blev det overfor udvalget oplyst, at hjemmets bestyrelse

havde ladet udarbejde planer til modernisering af hjemmet ved tilbygninger til og ombygninger af hjemmets anneks. Udvalget, der med bestyrelsen var ganske enigt i, at hjemmets standard er så ringe, at en hurtig ændring er påkrævet, måtte imidlertid anse den valgte løsning for økonomisk uforsvarlig. Selv om den projekterede om- og tilbygning rimeligvis vil være væsentligt billigere end opførelse af en ny bygning, må efter udvalgets opfattelse denne sidste løsning være at foretrække. En modernisering af hjemmet ville ikke kunne bringe dette op på en tilfredsstillende standard, og besparelsen vil utvivlsomt på langt sigt blive opvejet eller måske endog oversteget af øgede driftsomkostninger.

Det er for udvalget oplyst, at den omhandlede plan til modernisering af hjemmet senere er opgivet, og at bestyrelsen har erhvervet et areal ved Brabrand i nærheden af Århus med henblik på opførelse af en nybygning til formålet.

Under spareudvalgets besøg på *Mellerup børnehjem* oplystes det, at medens nu afdøde bygningsinspektør Packness allerede i begyndelsen af 40-erne havde udtalt, at hjemmets bygning er af så ringe beskaffenhed, at en virkelig gennemgribende forbedring ikke låder sig udføre ved en ombygning, men kun ved opførelse af en helt ny bygning til formålet, havde hjemmets arkitekt fornylig udarbejdet planer til modernisering af det bestående hjem og opførelse af en tilbygning til dette i samme stil.

Udvalget har imidlertid ikke kunnet anse det for økonomisk forsvarligt at investere beløb i den bestående ejendom, udover sådanne, som er nødvendige til en ganske nødtørftig istandsættelse af ejendommen. Udvalget har derfor foreslået, at der udarbejdes en plan over en samlet nybygning til hjemmet, at første etape af denne søges fremmet forlods, og at hjemmets nuværende bygning derved søges aflastet så meget, at man kan nøjes med fortsat at anvende de lokaler, der er anvendelige med meget begrænsede ombygningsudgifter. Anden etape af byggearbejdet skulle søges fremmet, når den nuværende hovedbygning er yderligere slidt, og de økonomiske forhold iøvrigt tillader at fremme planen.

De allerede udarbejdede planer blev herefter opgivet. Hjemmets tilsynsråd forelagde nogen tid senere byggeplaner til et beløb af ca. 950 000 kr., baseret på den forudsætning, at hele det nuværende børnehjem nedrives og erstattes med en bygning, opført fra grunden.

Under hensyn til de hermed forbundne, meget betydelige omkostninger, undersøgte overinspektionen i samarbejde med bygningsinspektør, arkitekt Th. Havning muligheden for og bekostningen ved at gennemføre den af spareudvalget foreslåede løsning. Efter at have gennemgået hjemmets hovedbygning har bygningsinspektøren udtalt, at han er enig med afdøde bygningsinspektør Packness og udvalget i, at huset er for dårligt til at bygge om. Konstruktionen er så skrøbelig, at enhver ombygning, hvor det ikke drejer sig om rene småting, uvægerlig vil få et uforholdsmæssigt stort omfang, hvorfor arbejdet nemt kan blive næsten lige så stort som ved opførelse af en ny bygning. Bygningsinspektøren har dernæst erklæret sig enig i, at man som af udvalget foreslået som eb første byggeafsnit udvider det eksisterende hjem, således at der kun gøres uvæsentlige indgreb i den bestående bygning, og lader denne stå et begrænset åremål, indtil det er påkrævet — som andet byggeafsnit — at erstatte den med en nybygning.

Ved udvalgets besøg på *Ålborg kommunale optagelseshjem Haraldslund* fandt udvalget, at bygningen, der er en tidligere herskabsvilla, er meget upraktisk indrettet og byder funktionærerne utilfredsstillende boligforhold. Udvalget overvejede at foreslå at lade ejendommen overgå til benyttelse som forebyggende institution, men har ved forhandling med repræsentanter for Ålborg kommune forstået, at kommunens behov for en sådan institution i det pågældende kvarter i Ålborg bedre og billigere ville kunne imødekommes på anden måde.

Da et af socialudvalget i Ålborg og overinspektionen for børneforsorgen fremsat forslag til forskellige forandringer ved hjemmets østfløj til en samlet anslået udgift af 21 000 kr. efter udvalgets opfattelse ikke ville kunne forventes i tilstrækkelig grad at afhjælpe de tilstedeværende mangler, har man med socialministeriets tilslutning ladet foretage en begrænset teknisk og driftsøkonomisk bedømmelse af hjemmet.

Efter at denne undersøgelse med bistand

fra Ålborg kommunes side er foretaget, jfr. bilag 1 b, og efter at udvalget havde foretaget en ny besigtigelse af hjemmet i april måned 1954, har udvalget foranlediget udarbejdet planer til en ombygning af hjemmet. Udvalget mener, at hjemmet ved en ombygning og istandsættelse til et samlet beløb af omkring 140 000 kr. samt en under alle omstændigheder nødvendig udskiftning af hele fyringsanlægget (kedler og rør m. v.) til ca. 75 000 kr., eller ialt ca. 215 000 kr., vil kunne opnå en sådan standard, at det også på længere sigt vil kunne betragtes som i det store og hele tilfredsstillende og økonomisk i drift. Ombygningen omfatter bl. a. overbygning af en stor åben altan på østfløjen, hvorved alle soverum kan samles på 1. salen og alle opholdsrum i stueetagen. Der opnås en hensigtsmæssig placering af børnenes soverum og af funktionærværelserne, og funktionærernes boligforhold forbedres ved sløjfning af nogle uegnede funktionærværelser. Antallet af w.c.er og baderum m. v. forøges og udstyret forbedjes. I stueetagen tilvejebringes bl. a. bedre gennemgangsforhold, bedre arbejdsforhold i køkkenet og en hensigtsmæssig og arbejdsbesparende forbindelse mellem køkken og spisestuer. Til de foreslåede forbedringer kommer som nævnt en nødvendig udskiftning af fyringsanlægget, som ikke vil kunne spares ved ejendommens overgang til anden anvendelse. Der regnes kun med en begrænset investering i hjemmets vaskeri, da det må anses for mest økonomisk, at størstedelen af vasken fortsat sendes til kommunehospitalet.

Planerne og overslaget har været drøftet med repræsentanter for Ålborg kommune, som intet har haft at indvende. Der henvises iøvrigt til den som bilag 1 b optrykte rapport.

Ved besøget på *Maribo Amts Optagelseshjem i Nysted* konstaterede spareudvalget, at dette hjems bygningsmæssige indretning og dets tekniske og sanitære udstyr m. m. lod meget tilbage at ønske. Hjemmets upraktiske indretning medfører forringet driftsøkonomi, og i samme retning virker det, at adskilligt udstyr er forældet eller endog kassabelt. I den som bilag 1 a optagne rapport er der stillet forslag om en række forbedringer på hjemmet.

Under hensyn til de utilfredsstillende pladsforhold på optagelsesafdelingen for større børn er det i rapporten foreslået, at denne afdelings normering nedsættes fra 38 til ca. 23 børn. Den faktiske belægning har gennem længere tid ligget omkring 30. I forbindelse med nedsættelsen af normeringen foreslås en række ændringer i rumudnyttelsen, bl. a. således at soverummene samles på førstesalen, at arealet af børnenes opholdsrum forøges, og at vaske- og toiletforholdene forbedres. For spædbørneafdelingens vedkommende er kun i mere begrænset omfang stillet forslag om bygningsmæssige forbedringer, fortrinsvis med henblik på lettelser af arbejdet i mælkekøkkenet og indretning af et tidssvarende badeværelse.

Derudover er i rapporten foreslået udskiftning af hjemmets forældede og uøkonomiske kedelanlæg, således at bygningens to fløje opvarmes af et fælles varmeanlæg. Der er ligeledes stillet forslag om fornyelse af det kassable maskinel i vaskeriet, og efter en foretagen sammenligning af de beregnede udgifter ved henholdsvis fuldstændig hjemmevask og udevask af fladvasken, men hjemmevask af den øvrige vask, er det foreslået, at man vælger den sidste løsning, hvilket vil kræve installation af en vaskemaskine, en centrifuge, en tørretumbler og et blødgøringsfilter.

Uanset merudgiften ved forrentning og afskrivning af de foreslåede bygningsmæssige forandringer og materialeanskaffelser, der ialt er anslået til ca. 75 000 kr., og uanset den foreslåede nedsættelse af det normerede børnetal, vil som følge af den muliggjorte indskrænkning af personalet, bedre vaske- og fyringsøkonomi m. m. de samlede gennemsnitsudgifter pr. barn efter forslagets gennemførelse formentlig kunne holdes omtrent uændrede.

6. Belægningsforholdene på hjemmene **samt behovet for oprettelse af flere hjem.**

Det er af betydning ikke blot for hjemmenes driftsøkonomi, men også for at begrænse behovet for oprettelse af flere hjem, at pladserne i de anerkendte opdragelseshjem udnyttes i rimeligt omfang. Udvalget har nærmere gennemgået de detaillerede oversigter over belægningsforholdene på de forskellige arter af hjem, som overinspektionen udarbejder hvert kvartal til

	Antal hjem pr. 1/1 1955	Antal normerede pladser pr. 1/1 1955	Netto underbelægning							
			1/4 1953	1/7 1953	1/10 1953	1/1 1954	1/4 1954	1/7 1954	1/10 1954	1/1 1955
Underbelægning:										
Optagelseshjem for børn på 2-14 år	46	1483	17	114	184	325	161	258	273	343
Spædbørnehjem	57	1705	53	38	74	153	78	160	244	295
Mødrehjem	9	113	27	34	35	24	29	34	30	43
Ungdomshjem										
for drenge	4	223	26	30	30	42	52	45	48	73
for piger	6	160	35	30	37	24	31	35	41	50
Overbelægning:										
Sinkehjem for drenge og piger	2	95	÷ 9	÷14	÷14	÷10	÷11	÷ 9	÷10	÷2
Skiftende over- og underbelægning:										
Sinkehjem for drenge	6	214	÷17	÷15	5	÷ 7	÷11	16	÷ 8	÷7

brug for økonomiudvalget og socialministeriet. På grundlag af disse oversigter har udvalget udarbejdet det som bilag 2 optrykte skema over bevægelserne i belægningstallene på samtlige grupper af hjem i tiden fra 1. april 1953 til 1. januar 1955.

De mere fremtrædende varige forskelle mellem normeringstallene og de faktiske belægningstal i den nævnte periode er anført i ovenstående oversigt.

Inden for hver enkelt gruppe af hjem bør der være en passende pladsreserve, for visse typers vedkommende i hver landsdel, for at give mulighed for en rimelig kontakt mellem de på hjemmene anbragte børn og deres pårørende, for at undgå unødige rejseudgifter, samt for at anbringelse i det enkelte tilfælde kan foregå uden større vanskeligheder. Hertil kommer også, at børneforsorgen bør være i stand til at imødekomme et ekstraordinært behov af mere tilfældig karakter.

Ved vurdering af de anførte tal må det tages i betragtning, at særlige forhold kan påvirke belægningstal på bestemte tidspunkter. Således skyldes det store antal ledige pladser pr. 1. januar 1954 og 1955 i *optagelseshjem for børn i alderen 2—14 år,* at udskrivningen til barnets eget hjem erfaringsmæssigt søges fremskyndet inden jul, medens nyanbringelser søges udsat til efter nytår.

Såfremt der imidlertid konstateres en underbelægning af mere varig karakter, undersøges muligheden for, om et hjem af vedkommende gruppe uden urimelige ombygningsudgifter kan overgå til et andet børneforsorgsformål.

Der er i de senere år foretaget adskillige omdannelser af hjem og indenfor gruppen *optagelseshjem for børn få 2—14 år* er fornylig et midlertidigt optagelseshjem til 25 børn på Epileptikerhospitalet i Nyborg omdannet til hjem for åndssvage børn.

Endvidere vil.det efter udvalgets opfattelse være rimeligt nøje at overveje, om det vil være muligt indtil videre at udsætte realisationen af foreliggende planer om opførelse af nye optagelseshjem for børn i denne aldersklasse til afløsning af ældre, opslidte hjem af denne type, idet udviklingen i belægningsforholdene muligvis vil overflødiggøre, at der søges tilvejebragt erstatning for de pladser, der vil bortfalde, såfremt de pågældende hjem nedlægges.

Også indenfor gruppen *spædbørnehjem* synes der efter den seneste udvikling i belægningsforholdene at være mulighed for at nedlægge nogle ældre, opslidte hjem, uden

at det vil være nødvendigt at tilvejebringe anden erstatning end Børneringens spædbørnehjem Danam i Brede, som, for nylig er taget i brug.

Med hensyn til gruppen *mødrehjem*, der har den procentvis største underbelægning, hvilket skyldes, at de unge ugifte mødre i de senere år har vist en stadig stigende tendens til at vægre sig ved at lade sig anbringe på mødrehjem, skal udvalget henstille, at det overvejes at nedlægge nogle mødreafdelinger på mødre- og spædbørnehjem og omdanne dem til rene spædbørnehjem.

På *ungdomshjem for drenge* har der i perioder været en noget stigende pladsledighed. Det normerede pladsantal på Flakkebjerg ungdomshjem, der set fra et pædagogisk synspunkt var uforsvarligt højt, er imidlertid pr. 1. juni 1954 reduceret med 21 til 64, hvorved pladsoverskuddet er blevet nedbragt noget.

På *ungdomshjem for piger* har der i perioden været en ret konstant ledighed på ca. 20—25 pct. Disse hjem må imidlertid regne med en større belægning, efterhånden som de store kuld fra 40-erne når op over 15-års alderen. Hertil kommer, at der bør være mulighed for at foretage en rimelig fordeling af eleverne efter alder, intellektuel udvikling og graden af tilpasningsvanskeligheder. I overensstemmelse med den af udvalget vedrørende forsorgen for børn og unge, som har særlige tilpasningsvanskeligheder, i august 1953 afgivne betænkning arbejdes der for tiden med planer om at omdanne Vejstrup statsungdomshjem for piger, der er normeret med 24 pladser, til statsfredehjem for piger, og i stedet at opføre et nyt ungdomshjem i Viby ved Århus med 38 pladser. Det forventes, at man ved oprettelse af dette nye hjem for særligt vanskelige piger vil blive i stand til at gennemføre forsorgen for en række piger, som man nu må give op overfor, eventuelt lade udgå af forsorgen som uopdragelige, hvorefter de sædvanligvis går til grunde i prostitutionen.

Spareudvalget kan ganske tiltræde denne plan, men skal iøvrigt henstille, at man fortsat har opmærksomheden særlig henvendt på udviklingen af pladsbehovet indenfor denne gruppe hjem.

En væsentlig *pladsmangel* synes herefter væsentlig kun at bestå på børnehjem for svagt begavede børn i skolepligtig alder (sinkehjem), skolehjem for drenge, og på børnehjem for børn med særlige tilpasningsvanskeligheder. Det er udvalget bekendt, at der arbejdes med forskellige planer om oprettelse af hjem af disse typer, bl. a. på grundlag af fornævnte udvalgsbetænkning af august 1953.

Som det fremgår af bilag 3, er belægningen på de enkelte hjem inden for de forskellige typer ofte temmelig ujævn, hvilket bl. a. skyldes, at børneværnsudvalgene ofte kun benytter bestemte hjem, som de har forhåndskendskab til. Et forsøg på at råde bod på denne ujævne fordeling er allerede etableret inden for et begrænset område, idet der hver måned i Børnesagens Tidende offentliggøres en oversigt over antallet af ledige pladser på hjem for vanskelige og svagt begavede børn. Da imidlertid en sådan oversigt let vil blive forældet, inden den kan nå at blive offentliggjort, vil spareudvalget ikke anse en udvidelse af denne fremgangsmåde til andre arter af opdragelseshjem for anbefalelsesværdig.

Efter udvalgets opfattelse ville det derimod være formålstjenligt, om der pålægges forstandere for såvel de kommunale som de ikke kommunale hjem pligt til, såsnart en plads bliver ledig eller optaget, at fremsende indberetning herom til overinspektionen på et kartotekskort, indeholdende oplysninger om hjemmets navn, barnets navn og fødselsdato, anbringelsesdato m. m., samt antallet af de herefter ledige pladser på hjemmet. På grundlag af indberetningskortene bør der derhos af overinspektionen føres en særlig belægningstavle. Herved skulle det blive muligt for overinspektionen til enhver tid at give tilsynsværger og andre interesserede a-jour førte oplysninger om ledige pladser inden for de forskellige arter af hjem samt om, på hvilke hjem disse pladser findes.

Udvalget har endvidere overvejet, hvorvidt indførelsen af en til hospitalernes visitatorordning svarende ordning ville være egnet til at sikre en mere økonomisk udnyttelse af pladserne. Forholdet er efter den nugældende lovgivning det, at børneværnsudvalgene frit kan anbringe børn i optagelses-, iagttagelses- og almindelige børnehjem, bortset fra de ganske få hjem af disse kategorier, som er oprettet af staten, og for hvilke der i henhold til forsorgslovens §

159, stk. 3, kræves forudgående samtykke fra overinspektionen til enhver anbringelse. Til andre arter af opdragelseshjem — fortrinsvis bestemt for vanskelige og svagt begavede børn — kræves forudgående samtykke af overinspektionen, såfremt hjemmet enten er oprettet af staten eller drives for statens regning. Børneværnsudvalgene kan derfor med hensyn til anbringelse i de øvrige hjem af disse kategorier ligeledes foretage anbringelse af børn efter aftale med hjemmenes ledere og først derefter indhente overinspektionens samtykke, jfr. forsorgslovens § 141, stk. 1. For optagelses- og iagttagelseshjem samt de almindelige børnehjem og spædbørnehjem vil imidlertid ulemperne og udgifterne ved gennemførelsen af en til hospitalernes visitatorordning svarende ord ning være så betydelige, at de vil opveje de utvivlsomme fordele, ordningen ville medføre. Derimod skal man henstille til overvejelse, at samtykkeordningen i henhold til forsorgslovens § 141, stk. 1, og § 159, stk. 3, udbygges og praktiseres på en sådan måde, at der kan opnås en mere økonomisk udnyttelse af pladserne. Man skal i så henseende pege på, at en større effektivitet vil kunne opnås, såfremt hele arbejdet med anbringelse af børn ledes af en pædagogisk-psykologisk sagkyndig, der har nøje kendskab til de forskellige hjem, og som bedre vil kunne vejlede børneværnsudvalgene.

Det må imidlertid fremhæves, at de normerede børnetal ikke i alle tilfælde kan tages som udtryk for den pædagogisk mest fordelagtige belægning på de enkelte hjem. Det må antages, at den normerede belægning i mange tilfælde er højere, end man udfra rent pædagogiske synspunkter kunne ønske. Man skal således pege på, at udvalget, efter at have aflagt besøg på Kjettrupgård skolehjem, har stillet forslag om, at den normerede belægning i hovedbygningen — 55 børn — nedsættes med 15 til 40 børn, hvortil kommer 6 børn i en nyopført anneksbygning. Dette forslag er fulgt af socialministeriet.

Fastsættelse af et for højt normeringstal vil ofte skyldes økonomiske hensyn. Der kan imidlertid også forekomme tilfælde, hvor disse hensyn ikke taler afgørende mod en nedsættelse af normeringen. Man henviser herved til det foran side 15 anførte om nedsættelse af normeringen på Nysted optagelseshjems afdeling for større børn fra 38 til ca. 23 børn.

Omvendfc kan i enkelte tilfælde de normerede børnetal være sat lavere end egentlig påkrævet. Ved gennemgangen af Københavns kommunes børnehjem Røntofte har udvalget således konstateret, at ejendommen som sådan tåler en mere intensiv udnyttelse end den nuværende normering på 26 børn. Størstedelen af hjemmets tagetage er således uudnyttet, og som det nærmere fremgår af den som bilag 1 a optrykte rapport, vil der være mulighed for med en rimelig bekostning at indrette indtil 4 værelser i tagetagen til funktionærværelser, hvorved nogle nuværende funktionærrum kunne overgå til soverum for børn, ligesom eventuelt forstanderinden kunne flytte op i tagetagen, hvilket vil muliggøre en forøgelse af børnenes dagopholdsrum. Heroverfor er der fra Københavns kommunes side rejst stærke indvendinger, dels af pædagogisk og dels af mere praktisk art. Disse indvendinger gør sig imidlertid ikke gældende i større omfang overfor en udvidelse af belægningen med et mindre antal børn ved indretning af 2 funktionærværelser i tagetagen.

Det må formodes, at en nøjere gennemgang af de forskellige opdragelseshjem med henblik på en bedre udnyttelse af etagearealet kunne vise, at der på en del hjem er mulighed for mindre forøgelser af børnetallet, uden at dette medfører betydelige ombygningsudgifter eller rummer væsentlige pædagogiske betænkeligheder. En sådan gennemgang kunne formentlig bidrage til at lette presset på de kategorier af hjem, hvor det er vanskeligt at opfylde belægningsbehovet.

B. Driften af opdragelseshjem.

1. Oversigt over gennemsnitlige driftsudgifter pr. barn vedrørende nogle typer opdragelseshjem.

Overinspektionen for børneforsorgen udgiver årligt en økonomisk oversigt over de anerkendte opdragelseshjem., hvori der i tekst og tabeller gives en lang række oplysninger om belægning, indtægter og udgifter m. m., såvel for forskellige typer af hjem som for hvert enkelt hjem. På grundlag af disse oplysninger (bilag V i den økonomiske oversigt for 1952—53) suppleret med særligt indhentede oplysninger fra Københavns børneinspektorat, er i den efterfølgende tabel givet en oversigt over gennemsnits-, maksimum- og minimumudgifter pr. barn for de tre største grupper af hjem: spædbørnehjem (uden mødre), søskende-børnehjem uden skole og søskende-optagelseshjem uden skole. Af et samlet børnetal i samtlige hjem 1952—53 på 9 534 omfatter de nævnte tre grupper 4 882 børn, hvoraf 3 611 på de hjem, der her er medtaget i tabellen, hvor man bl. a. har udeladt hjem, der ikke har været i drift hele året, eller hvis belægning har været nedsat på grund af ombygning m. m. Når de anførte tal afviger fra tallene i overinspektionens økonomiske oversigt for 1952—53, tabel 4, skyldes det i første række, at nærværende tabel har medtaget Københavns kommunes hjem.

Tabellen opdeler hver af de undersøgte typer af hjem efter ejerforhold: selvejende, lederejede og kommunale hjem, idet dog Københavns kommunes hjem er udskilt i egen gruppe. Derimod er der ikke foretaget nogen deling efter beliggenhed i hovedstad eller øvrige land, dels fordi kun meget få hjem er beliggende i hovedstadsområdet, dels fordi udgifterne efter en foretagen undersøgelse har vist sig at være ringe påvirket af den geografiske beliggenhed, hvorimod ejerforholdet kan spille en væsentlig rolle.

Det ses af tabellen, at spædbørnehjemmene og søskende-børnehjemmene har omtrent samme *gennemsnitsudgift* pr. barn — dog er spædbørnehjemmene lidt dyrere end søskende-børnehjemmene — mens søskende-optagelseshjemmene har noget højere gennemsnitsudgifter. Sammenligner man de forskellige ejergrupper: selvejende, lederejede og kommunale, ses det, at Københavns kommunes hjem har væsentligt højere gennemsnitsudgifter pr. barn (ca. 4 300 kr. for de anførte børnehjem og ca. 6 300 kr. for de anførte optagelseshjem, ekskl. forrentning og afskrivning, der ikke er tilskudsberettigende) end de øvrige grupper, og også det kommunale spædbørnehjem, — Ålborg Børnehjælp — har væsentligt højere gennemsnitsudgifter, 4 300 kr., end de andre spædbørnehjem. Bortset herfra er forskellen mellem selvejende, lederejede og kommunale hjems gennemsnitsudgift ringe. De kommunale hjem ligger uvæsentligt højere end de to andre grupper, med ca. 3 350 kr. for børnehjemmene og ca. 4 100 kr. for optagelseshjemmene, hvor de selvejende og lederejede har ca. 3 300 kr. for spædbørnehjem, ca. 3 100 kr. for børnehjemmene og ca. 4 100 kr. for optagelseshjemmene.

Den maksimale og den minimale udgift pr. barn i en enkelt institution viser et lignende billede. De anførte spædbørne- og børnehjem spænder over omtrent ens udgiftsintervaller, medens optagelseshjemmene ligger noget højere. Endvidere er de dyreste københavnske hjem noget dyrere end de dyreste øvrige hjem. Også Lyngby-Tårbæk kommunes hjem hører til de særligt dyre. De anførte billigste hjem hører overvejende til gruppen selvejende hjem; to af disse hjem er beliggende i hovedstaden. Særligt lave gennemsnitsudgifter har de katolske hjem, hvor de katolske søstre ingen egentlig lønning modtager.

Til yderligere belysning af *spredningen* af de enkelte hjems gennemsnitsudgifter omkring gennemsnittet for hver type af hjem har man for året 1951—52 (som på undersøgelsens tidspunkt var det senest foreliggende materiale) foretaget en række analyser af, hvorledes størrelsen af forskellige udgifter pr. barn i de enkelte hjem indenfor de vigtigste typer varierer med hjemmets børnetal, ejerforhold m. v.

Resultatet af disse analyser er, at der ikke er nogen klar sammenhæng mellem børnetallet og gennemsnitsudgiften pr. barn, men at der dog er en tendens til, at hjem på 20—25 børn eller derunder er lidt billigere

Oversigt over gennemsnits-, maksimum- og minimumudgifter i 1952/53 på nogle typer af opdragelseshjem.

	Antal institutioner	Antal børn (årsgennemsnit)	Gnstl.tilsk.beret. nettoudgift kr. pr. barn*)	Maksimal nettoudgift kr. pr. barn		Minimal nettoudgift kr. pr. barn	
				Københavns kommunes hjem*)	øvrige hjem**)	katolske hjem **)	øvrige hjem**)
I. Spædbørnehjem							
Selvejende (S)	30	848	3 340		4 464		2 445
Lederejede (L)	2	43	3 255		Hadsten (S) (4 464)		Dansk Røde Kors, Gentofte (S) (2 520)
Kommunale (excl. Kbh. kommune) (K)	1	23	4 300	—		—	
Københavns kommune (KK)							
lait. . .	33	914	3 360				
II. *Børnehjem uf skole for søskende under 14 år.*							
Selvejende	50	1399	3 110	5 045	4 770	1593	2 141
Lederejede	16	249	3 115	Røntofte, Snekkersten (KK) (6 430)	Hummeltofte, Lyngbv, (K) (4 976)	Set. Josph, Nakskov, (S) (1 755)	Mølholm, Vejle, (L) (2 169)
Kommunale (excl. Kbh. kommune)	3	158	3 355				
Københavns komm.	5	216	4 880 (4 345)				
lait. . .	74	2 022	3 320 (3 260)				
III. *Optagelseshjem u/ skole for søskende under 14 år.*							
Selvejende	15	431	4 055	6 720 Solbakken Kbh. (KK), (7 650)	5 619 Brede, Lyngby (K) (5 947)	—	2 997 Diakonissestiftelsen, Fr.berg, (S) (3 085)
Lederejede							
Kommunale (excl. Kbh. kommune)	7	185	4 100				
Københavns komm.	2	59	6 920 (6 340)				
lait. . .	24	675	4 320 (4 270)				

*) De øverst anførte tal for Kbh. komm.s hjem er excl., tallene i parentes incl. forrentning og afskrivning
**) De øverst anførte tal er tilskudsberettigende udgifter, tallene i parentes samtlige bogførte udgifter.

i drift end hjem på over 30 børn. Denne tendens går igen for alle grupperne spædbørnehjem, søskendebørnehjem og søskendeoptagelseshjem. Særskilte undersøgelser af forskellige udgiftsposter: lønninger, fødevarer, beklædning og inventar og „øvrige udgifter" viser en svag sammenhæng i samme retning mellem børnetallet og vedkommende udgiftsgruppe pr. barn; dog er udgiften pr. barn til fødevarer og andre indkøb svagt faldende med stigende børnetal på de kommunale hjem, formentlig på grund

af indkøbsordninger. I det store og hele synes der således ikke i praksis at være nogen væsentlig fordel ved stordrift for opdragelseshjem — snarere tværtimod. Endvidere kan man slutte, at de individuelle forskelle mellem de enkelte hjem, herunder ledelsens økonomiske dygtighed, personalets effektivitet og børnenes aldersfordeling, spiller en større rolle for udgifternes højde pr. barn end børnetallets størrelse.

Analyserne viser iøvrigt, at Københavns kommunes børnehjem — men ikke de andre kommuners hjem under eet — klart skiller sig ud som dyrere end de selvejende og lederejede hjem, ligesom det fremgår, at dette forhold skyldes lønudgifterne og ejendomsudgifterne, hvorimod udgifterne til fødevarer og andre forbrugsvarer ikke ligger højere på de københavnske hjem. Omvendt skiller de katolske hjem sig ud som væsentligt billigere end de øvrige hjem på grund af de meget lave lønudgifter.

En opdeling i hjem med forstanderpar og hjem med enlig forstanderinde viser ingen systematisk forskel på udgiften pr. barn for ensartede hjem i disse to grupper.

Endelig bemærkes, at en undersøgelse af, hvorledes udgifterne pr. barn varierer med de enkelte hjems belægningsprocent, viser ret tydelig sammenhæng, således at udgifterne pr. barn er lavere, jo højere belægningsprocenten er. Dette gør sig stærkest gældende for lønudgifterne og for gruppen „øvrige udgifter", hvorimod der ingen sammenhæng er ved for eksempel fødevareudgifter samt brændsel, lys og kraft.

2. Erfaringerne fra en foretagen driftsøkonomisk og teknisk undersøgelse af nogle opdragelseshjem.

Ved en nærmere undersøgelse af 3 opdragelseshjem, jfr. den som bilag 1 a optrykte rapport, er det i første række tilsigtet ud fra et konkret grundlag at nå frem til nogle tekniske og driftsøkonomiske konklusioner om driften af de mest almindelige typer af opdragelseshjem. I rapportens afsluttende afsnit (VII) er derfor opregnet nogle mere almindelige konklusioner på basis af gennemgangen af de tre hjem: Københavns kommunes børnehjem Røntofte i Snekkersten, Randers Amts Børneværnsforenings nye børnehjem Granbakken i Allingåbro, samt det noget ældre Maribo Amts Optagelseshjem i Nysted, der tillige har en spædbørneafdeling. Undersøgelsens resultater suppleres iøvrigt på mange punkter af den i anden anledning foretagne undersøgelse af Ålborg kommunes optagelseshjem Haraldslund, jfr. bilag 1 b.

Under gennemgangen af de i nærværende betænkning behandlede emner er erfaringerne fra undersøgelserne af de pågældende hjem nærmere omtalt, hvorfor man på dette sted skal indskrænke sig til en kort omtale af de vigtigste konklusioner. Der henvises iøvrigt til bilag 1 a (særligt afsnit VII) og til bilag 1 b.

En undersøgelse af enkelte hjem kan naturligvis ikke uden videre lægges til grund for en generel teknisk og økonomisk bedømmelse af opdragelseshjemmene eller blot af de pågældende typer af opdragelseshjem. Dertil er forholdene i hjemmene alt for forskellige. Da de fleste hjem er ret små enheder (sammenlignet med f. eks. hospitaler og skoler), er deres drift i udpræget grad påvirket af specielle forhold, f. eks. af ejendommens udformning og alder, de lokale forhold på egnen, lederens personlighed o. s. v. Man kan derfor kun i et begrænset omfang og kun med en rimelig hensyntagen til vedkommende hjems indretning og vilkår overføre slutninger fra de undersøgte hjem til andre.

Med dette forbehold har udvalget dog ment, at undersøgelsen på en række punkter kan være illustrerende for problemer, der har generel betydning for børneforsorgen. Samtidig afgiver undersøgelsen eksempel på, hvorledes en teknisk-økonomisk undersøgelse af et hjem kan foretages i tilfælde, hvor en undersøgelse synes rimelig ud fra foreliggende oplysninger f. eks. om utilfredsstillende forhold for børn eller personale, om forældede bygninger, om ønsker om forøgelse eller nedsættelse af det normerede børnetal samt ved konstatering af udgifter, der i sammenligning med andre hjem af lignende type forekommer særlig høje.

Med hensyn til undersøgelsens illustration af generelle teknisk-økonomiske problemer skal følgende områder nævnes:

Gode *personaleforhold* afhænger bl. a. af lønninger, arbejdsforhold — herunder en rationel tilrettelæggelse af arbejdet —, personalets uddannelse og dets boligforhold på hjemmet. Efter undersøgelsen at dømme

er der — også ud fra rent driftsøkonomiske synspunkter — mange fordele forbundet med, at løn- og boligforholdene af personalet anses som tilfredsstillende. Foruden at give en større arbejdsglæde vil det åbne mulighed for mere stabile personaleforhold med færre skiftende funktionærer, fastere arbejdsdeling og bedre kvalifikationer, der især hos det overordnede pædagogiske personale, køkkenpersonalet og den fagkyndige arbejdskraft, spiller en vigtig rolle for økonomisk drift. *Lønningsudgifterne* må derfor ses i sammenhæng med bl. a. udgifterne til levnedsmidler, brændsel, vask og rengøring. På den anden side må det påregnes, at man mange steder ved en forbedret arbejdsgang vil have mulighed for at reducere personalets størrelse og derigennem den samlede lønudgift. Dette hænger bl. a. sammen med spørgsmålet om fornøden instruktion af personalet og med lederens tilrettelæggelse af det daglige arbejde, herunder en fornuftig udnyttelse af arbejdskraften ved kombination af pædagogisk og husligt arbejde.

De bygningsmæssige forhold er af meget stor betydning for arbejdets tilrettelæggelse og omfang. En tidssvarende bygning opført til formålet vil normalt byde de bedste arbejds- og boligvilkår. Dette vil især være tilfældet, hvis man ved opførelsen af hjem på det tidligst mulige stadium kan sikre sig rådgivende bistand fra arkitekt- og ingeniørkonsulenter, der er knyttet til den centrale børneforsorgsadministration, jfr. forslaget herom i afsnit IV, B. Da man af finansielle og andre grunde kun kan nærme sig dette mål gennem en langsom udvikling med nyopførelse af hjem og nedlæggelse af de mest uegnede ældre hjem, og da et hjem som Røntofte viser, at en ejendom opført til andet formål under heldige omstændigheder kan omdannes til et praktisk og tiltalende børnehjem, må man imidlertid samtidig have for øje, at større eller mindre ombygningsarbejder i mange tilfælde vil kunne forbedre et hjems standard betydeligt uden væsentligt at forøge de årlige driftsudgifter — incl. forrentning og afskrivning af ombygningen. Dette skyldes, at en bedre placering og indretning af lokalerne kan bevirke væsentlige lettelser i det daglige arbejde, f. eks. bedre vagtordning ved at samle soveværelser, forenklet køkkenarbejde ved bedre forbindelse mellem køkken, depotrum og spisestue, lettere rengøring ved bedre gulv- og vægbeklædning o. s. v.

I sammenhæng hermed skal det fremhæves, at udskiftning af opslidt materiel og modernisering af *teknisk udstyr* i mange tilfælde kan medføre så store besparelser i driftsudgifterne, at anskaffelsesudgifterne på forholdsvis kort tid vil være tjent ind derved. Dette gælder især udstyr i køkken, vaskeri og fyrrum og tildels det sanitære udstyr, der har betydning for arbejdet med at vaske børnene. Samtidig synes der at være væsentlige driftsøkonomiske fordele ved en ingeniørmæssig vejledning ved indkøb og installation af teknisk udstyr samt en løbende instruktion af det pågældende personale i brugen af disse hjælpemidler.

Undersøgelsen tyder endvidere på, at der kan opnås betydelige økonomiske fordele ved en centralisering af *hjemmenes køb af varer og ydelser.* Indkøb af varer i store partier eller blot under en fælles indkøbsaftale har i de særligt undersøgte hjem vist sig at føre til betydeligt lavere priser end individuelle indkøb til det enkelte hjem, selv om også disse indkøb — i et fra tilfælde til tilfælde stærkt varierende omfang — til en vis grad sker under rabataftaler.

Med hensyn til spørgsmålet om den *mest økonomiske størrelse* af opdragelseshjem skal det fremhæves, at individuelle forhold kan spille en afgørende rolle. Dog synes undersøgelsen af de fire hjem at vise, at man næppe skal regne med væsentlige stordriftsfordele ved store hjem i sammenligning med små, og at de administrative udgifter er væsentlig større ved de store hjem, bl. a. ved at lederens arbejdskraft beslaglægges af kontormæssige funktioner med deraf følgende vanskeligheder ved tillige at have overblik over det daglige arbejdes tilrettelæggelse og udførelse. Der kan derfor næppe ud fra driftsøkonomiske synspunkter rettes indvendinger mod tendensen til af opdragelsesmæssige grunde at foretrække mindre hjem for ca. 30 børn eller derunder.

3. Kombinerede spædborne- og optagelseshjem.

Ved den særlige undersøgelse af Maribo Amts Optagelseshjem i Nysted konstateredes der at være væsentlige ulemper forbundet

med, at hjemmet omfatter både en spædbørn eafdeling og en optagelsesafdeling for større børn. Det er således vanskeligt for ledelsen samtidig at have overblik over arbejdsgang og arbejdsdeling på de to afdelinger og at varetage deres tildels forskelligartede administrative funktioner. Også sundhedsmæssige synspunkter taler imod en for nær sammenkobling af spædbørns og store børns institutionsanbringelse. I Nysted er de to afdelinger beliggende i hver sin fløj, kun forbundet i stue og kælder i det sammenbyggede hjørne, hvilket tildels imødekommer isolationshensynet, men samtidig besværliggør visse arbejdsfunktioner og skaber gennemgangsproblemer. Hertil kommer, at der ved spædbørnefløjens tilbygning er etableret særskilt fyringsanlæg i denne, således at der skal passes to af hinanden uafhængige fyringssystemer, og endvidere at der ved tilbygningen er skabt overflødig kælderplads og derfor flere lidet benyttede kælderrum. Den driftsøkonomiske analyse af hjemmet har endvidere vist, at der ikke i sammenligning med de andre undersøgte hjem er opnået stordriftsfordele ved den fælles drift af de to afdelinger. Dette hænger bl. a. sammen med, at det meste arbejde bortset fra vaskeri og køkken er og må være specielt for hver afdeling, således at der ikke kan opnås nogen reduktion af personalet ved at samle to sådanne afdelinger i et enkelt hjem under fælles ledelse. Under hensyn til bekostningerne ved at flytte spædbørnefløjen til et selvstændigt hjem og vanskelighederne ved at opnå tilfredsstillende udnyttelse af den således forøgede kapacitet af optagelseshjemmet vil udvalget afstå fra at foreslå spædbørneafdelingen flyttet bort fra hjemmet. I stedet foreslås forskellige rationaliseringsforanstaltninger, jfr. nærmere side 15.

På Ålborg kommunale optagelseshjem Haraldslund har man gjort lignende erfaringer med hensyn til drift af kombineret spædbørne- og optagelseshjem, idet Haraldslund indtil fornylig blev drevet som et kombineret hjem med større børn i stueetagen og spædbørn på 1. salen. Dette havde medført, at den eneste trappeforbindelse mellem stue og 1. sal i østfløjen efter sundhedsautoriteternes krav måtte fjernes, hvad der bidrog til at skabe besværlige gennemgangsforhold. Bl. a. af sundhedsmæssige grunde udskilte man i 1952 spædbørneafdelingen, hvis tilstedeværelse iøvrigt ville have umuliggjort de bygningsmæssige rationaliseringer med hensyn til udnyttelsen og den indbyrdes beliggenhed af de forskellige slags rum, som det vil være muligt at gennemføre nu, hvor hjemmet alene er optagelseshjem for børn over 2 år.

På grundlag af erfaringerne fra de nævnte to hjem finder spareudvalget anledning til at udtale, at det ved fremtidige nyoprettelser af hjem bør undgås at skabe kombinerede hjem til anbringelse af spædbørn og større børn. Også overfor andre kombinerede anbringelser af børn indenfor samme hjem bør der formentlig vises stor tilbageholdenhed, da en del af de samme ulemper kan gøre sig gældende — rent bortset fra pædagogiske ulemper. Der kan endvidere være grund til nærmere at undersøge og overveje, om allerede eksisterende kombinerede hjem bør omdannes til hjem, der udelukkende modtager en enkelt kategori af børn, eller om eventuelle ulemper ved den kombinerede drift på anden måde kan afhjælpes eller formindskes.

4. Personalets aflønning, størrelse og uddannelse.

Aflønning:

Indtil afslutningen af den anden verdenskrig blev personalet ved opdragelseshjemmene — bortset fra skole- og ungdomshjemmene, for hvilke der ved statstilskuds- og plejepengereglerne af 1. april 1924 var fastsat normeringsregler med faste lønklasser efter tjenestemandslovens regler — aflønnet meget lavt på grund af den pengeknaphed, der prægede hjemmenes økonomi. Personalet aflønnedes som regel med fri station samt et i de enkelte tilfælde fastsat honorar uden bestemt adgang til alderstillæg, og arbejdsforholdene, herunder arbejdstid, boligforhold og ferieforhold, var yderst ringe i sammenligning med andre arbejdsforhold i samfundet.

I juli 1946 gav folketingets finansudvalg tilslutning til, at lønningsreglerne for ledere og medarbejdere ved de anerkendte opdragelseshjem skulle fastsættes i overensstemmelse med principperne i tjenestemandsloven, og til at staten ydede fuld dækning

af merudgifterne herved. Denne ordning blev slået fast ved loven af 27. februar 1947 om forøget offentlig støtte til anerkendte private opdragelseshjem. Samtidig søgte man gennem en normeringsplan at begrænse arbejdstiden på opdragelseshjemmene til gennemsnitligt 54 timer om ugen. Lærerlønningerne er imidlertid blevet fastsat lavere end de tilsvarende lønninger for lærere i købstædernes folkeskoler også for så vidt angår de opdragelseshjem, der ligger i kommuner med købstadordnet skolevæsen, ligesom arbejdsforholdene er ringere, idet der er en arbejdsuge på 48—54 timer, forskudt arbejdstid samt søndagsarbejde. Disse forhold stiller opdragelseshjemmenes lærerpersonale betydeligt ringere end tilsvarende medarbejdere i de andre nordiske lande og bærer antagelig en væsentlig del af skylden for, at der hersker lærermangel ved opdragelseshjemmene.

En sammenligning af lønningerne på opdragelseshjemmene i lønningsklasse B 4, (grundløn 2 700—4 440 kr.), som bl. a. omfatter faglært arbejdskraft på hjemmenes værksteder og gartneribrug m. m., med lønningerne i det frie erhverv synes at vise, at kontantlønnen med tillæg af den ansatte værdi af kost og logi for opdragelseshjemmenes fast ansatte faglærte arbejdskraft for forsørgeres vedkommende ligger nogenlunde på linie med eller lidt over årsindtægterne i de tilsvarende fag ved arbejde i det private erhvervsliv — gennemsnitlig arbejdsløshed taget i betragtning —, medens de ugifte faglærte funktionærer på hjemmene (indtil de har nået en høj anciennitet) har noget lavere årsløn end fagets gennemsnitlige årsindtægt. Da denne arbejdskraft på hjemmene anvendes til selvstændigt og ofte instruerende arbejde, må dens årsløn nærmest sammenlignes med årsindtægten for formænd o. lign. i vedkommende fag — altså med højere tal end fagets gennemsnitlige årsindtægt. På den anden side må det erindres, at de faste håndværkere o. lign. på hjemmene har pensionsret, og at værdien af kost og logi på hjemmet formentlig er lavt ansat.

Ved den driftsøkonomiske undersøgelse af de 3 opdragelseshjem er det konstateret, at det københavnske hjem (Røntofte) har bedre lønningsvilkår og som følge heraf højere lønudgift pr. barn end de 2 undersøgte provinshjem. Det ses dog, at forskellen i lønningsudgiften pr. barn ikke er så stor mellem Røntofte og hjemmet i Nysted, hvilket viser, at arbejdsvilkårene, arbejdets tilrettelæggelse m. v. og også personalets stabilitet er faktorer af lignende betydning for hjemmenes driftsøkonomi som selve lønhøjden. Denne må iøvrigt ses i nøje sammenhæng med personalets uddannelse og øvrige kvalifikationer; det vil således ofte være dårlig økonomi at beskæftige billig, men ringe arbejdskraft. Dertil kommer psykologiske, pædagogiske og andre hensyn, herunder at lavere lønninger end normalt for vedkommende kategori af arbejdskraft nedsætter arbejdsintensiteten.

Ved afvej elsen af, om et forstanderpar eller en enlig forstanderinde er at foretrække ud fra driftsøkonomiske hensyn, er ikke blot lønudgiften og boligens størrelse af betydning, men også det omfang, hvori en forstanders hustru faktisk medvirker i den daglige drift. Under hensyn hertil er det sikkert rimeligt at overveje indførelsen af en mere differentieret ordning end den nugældende, hvorefter forstanderhustruer får et honorar på 1 800 kr. årligt + sædvanligt honorartillæg, såfremt de forestår husførelsen.

Under hensyn til den betydningsfulde opdragergerning, der er betroet børneforsorgens medarbejdere, og hvis lykkelige resultat kan spare samfundet for betydelige udgifter senere hen til tidligere børneværnselevers underhold under forsorgs- og fængselsvæsenet, og i betragtning af det nugældende lønningsniveau anser spareudvalget det for udelukket at stille forslag om besparelser gennem en nedsættelse af de gældende lønninger.

Personalets størrelse:

Under udvalgets besøg på Maribo Amts Optagelseshjem i Nysted i foråret 1953 oplystes det, at der da ved hjemmet var beskæftiget ialt 30 voksne personer med pasning af hjemmets ca. 60 børn (efter normeringen ca. 70 børn). Hjemmet var på dette tidspunkt opdelt i 3 afdelinger: en spædbørneafdeling, normeret til 32 børn i alderen 0—2 år, en småbørnsafdeling, normeret til 17 børn i alderen 2—6 år, og en skolebørnsafdeling, normeret til 21 børn i alderen

6—14 år. Personalet var dengang fordelt med 13 på spædbørneafdelingen, 4 specielt på småbørnsafdelingen og 3 specielt på skolebørnsafdelingen, hvortil kom et mere eller mindre fælles personale på 10 personer, hvoraf 3 i køkkenet og 3 ved vaskeriet.

Da en medarbejderstab af denne størrelse er meget betydelig i forhold til antallet af de på hjemmet anbragte børn, har man nærmere overvejet, hvorvidt en sådan medarbejderstab må anses for påkrævet ved et hjem af denne størrelse.

Det er vel klart, at hjemmet i dets egenskab af optagelseshjem har stærkt skiftende belægning, der gør det nødvendigt at have større personale end på børnehjem af tilsvarende størrelse, samt at spædbørneafdelingen er væsentligt mere personalekrævende end en tilsvarende afdeling for større børn. Endvidere er man opmærksom på, at en væsentlig del af denne afdelings personale er barneplejeelever, som er en billig arbejdskraft, og hvis oplæring er af samfundsmæssig betydning.

Ved den nærmere undersøgelse af optagelseshjemmet i Nysted konstateredes det imidlertid — i overensstemmelse med hjemmets egne erfaringer —, at opdelingen i adskilte småbørns- og skolebørnsafdelinger med hver sit personale ikke var hensigtsmæssig for arbejdets tilrettelæggelse. De to afdelinger er derfor pr. 1. januar 1954 slået sammen, og det samlede personale består derefter af følgende:

Forstanderinden	1
Specielt på spædbørneafdelingen (heraf 9 barneplejeelever under uddannelse).	12
Specielt på afdelingen for større børn. (idet 2 halvdagsansatte er regnet som 1 person).	6
I køkkenet	3½
I vaskeriet	1
samt en havemand	1
lait...	24i/2

På dette tidspunkt var den faktiske belægning 24 børn i alderen 2—14 år og 30 spædbørn. Med en skønnet fordeling af det fælles personale på de to afdelinger var børnetallet pr. heldagsansat herefter ca. 2½ i afdelingen for større børn og ca. 2 i spædbørneafdelingen. For spædbørneafdelingens vedkommende, hvor uddannelsesmæssige hensyn gør sig gældende, og hvor lønudgiften derfor er beskeden, kan der næppe rettes indvendinger mod personalets størrelse; men for den anden afdelings vedkommende må personalet siges at være ret stort i sammenligning med de andre undersøgte hjem.

I rapporten om Nysted m. fl. hjem (jfr. bilag 1 a) er der i forbindelse med indstillingen om nedsættelse af normeringen af optagelsesafdelingen til 23 børn stillet forslag om en reduktion af personalet ved denne afdeling til 8 eller højst 9 personer. 8 funktionærer vil give et antal børn pr. funktionær på ca. 3, hvad der må anses for tilfredsstillende. En sådan reduktion af personalet vil iøvrigt gøre det lettere for hjemmets forstanderinde at føre fornødent opsyn med arbejdseffektiviteten.

Et andet spørgsmål for Nysteds vedkommende er, om det arbejdsmæssigt og driftsøkonomisk er rigtigt, at et hjem af denne størrelse og med dets dobbeltfunktion som almindeligt optagelseshjem og spædbørnehjem ledes af en forstanderinde, der overvejende er optaget af kontormæssigt arbejde og ikke kan få tid til større personlig kontakt med de enkelte børn. Ansættelse af et forstanderpar, hvor hustruen deltager i arbejdet, vil lønningsmæssigt betyde en merudgift. Denne vil dog rigeligt opvejes af, at man med et forstanderpar næppe behøvede både en afdelingsleder og en assistent på optagelsesafdelingen og i hvert fald ikke tillige en honorarlønnet regnskabsfører. Derimod vil et forstanderpar beslaglægge en del mere boligplads end en forstanderinde, hvad der vil volde lokalemæssige problemer.

På det kommunale optagelseshjem Haraldslund i Ålborg var der indskrevet 45 børn, svarende til normeringen, og der var et personale på ialt 15 heldagsbeskæftigede personer (efter omregning af deltidsbeskæftigede). Der fandtes mulighed for at reducere personalet med 1 å 2 personer som resultat af forbedret arbejdstilrettelæggelse m. v. i forbindelse med den i undersøgelsen foreslåede ombygning og modernisering af hjemmet.

Disse eksempler viser, at man i nogle tilfælde kan påregne besparelser i lønningsudgifterne, som på længere sigt opvejer merudgifterne ved moderniseringer og ombygninger af ældre hjem.

Omvendt har undersøgelsen af Granbakken vist, at der på visse hjem er pålagt ledelsen og nogle af funktionærerne så stor en arbejdsbyrde, at dette ikke kan opretholdes på længere sigt. Hvor noget sådant er tilfældet på hjem, der ikke som Granbakken er forsynet med i det store og hele tilstrækkeligt og velegnet teknisk materiel og hensigtmæssig rumindretning, vil en modernisering af hjemmet ofte driftsøkonomisk være at foretrække frem for en forøgelse af personalet.

Da overinspektionen ikke foretager nogen optælling af personalet på hjemmene, lader en sammenligning af den gennemsnitlige relative personalestørrelse for de forskellige typer af hjem sig ikke foretage. Spareudvalget må imidlertid lægge megen vægt på, at et sådant sammenligningsgrundlag tilvejebringes for fremtiden, og skal henstille, at fornøden foranstaltning hertil snarest træffes.

Spørgsmålet om *arbejdskraftens udnyttelse* på hjemmene er belyst i de særlige undersøgelser i bilag 1 a og b, især i bilag 1 a, afsnit IV, hvor resultaterne af tidsanalyser på Røntofte, Granbakken og Maribo Amts Optagelseshjem er gennemgået. Endvidere er personalets arbejdsdeling og dermed den daglige arbejdsgang på disse tre hjem samt på Haraldslund indgående beskrevet. Det fremgår heraf, at *arbejdets samlede omfang* på Granbakken for flere funktionærers vedkommende har overskredet den af socialministeriet efter forhandling med bevillingsmyndighederne opstillede norm på 54 ugentlige arbejdstimer, medens arbejdet på Røntofte nogenlunde svarer til denne norm og på hjemmet i Nysted ligger lidt lavere. Forstanderinden på Røntofte har haft noget færre arbejdstimer, hvorfor det arbejdsmæssigt må anses for forsvarligt, som andetsteds i betænkningen foreslået, at foretage en opnormering af børnetallet med et mindre antal børn, hvilket i hovedsagen kun vil forøge forstanderindens arbejdsbyrde, men næppe i nævneværdigt omfang de øvrige funktionærers.

Idet der iøvrigt henvises til den nærmere omtale i de pågældende bilag, bemærkes det, at den på de 3 af de undersøgte hjem (Røntofte, Granbakken og Nysted) praktiserede *arbejdsdeling* med kombination af pædagogisk og husligt arbejde for det pædagogiske personales vedkommende synes at være såvel driftsøkonomisk som psykologisk heldig. På Haraldslund er der derimod i højere grad et skel mellem pædagogiske medarbejdere og huslige medhjælpere, hvilket bl. a. medfører vanskeligheder ved at opnå en lige så effektiv udnyttelse af arbejdstiden.

Med hensyn til arbejdets organisation henvises iøvrigt til de granske opstillinger i bilag 1 a, afsnit IV, der viser den procentuelle fordeling af arbejdet indenfor de forskellige personalekategorier. Det er under tids- og metodestudierne tydeligt observeret, at arbejdstilrettelægningen i Nysted var mere tilfældigt præget end på Granbakken og Røntofte, lige som også arbejdsintensiteten var lavere. For Haraldslunds vedkommende er der ikke foretaget egentlige arbejdstidsstudier.

Selv om arbejdsopgaverne for de forskellige personalegrupper stort set er de samme hver dag, kan man næppe se helt bort fra betydningen af grundige og efter behov gentagne instruktioner, og det tilrådes, at man tillægger dette forhold noget større betydning.

Personalets uddannelse.

Spareudvalget har videre drøftet, hvorvidt det vil være muligt ved en hensigtsmæssig uddannelse af børneforsorgsinstitutionernes personale at forbedre de ansattes kvalifikationer med henblik på opnåelse af en højere arbejdseffektivitet og derigennem på længere sigt at skabe mulighed for at begrænse funktionærernes antal.

Det er for udvalget oplyst, at der til stadighed afholdes instruktionskursus med det formål at gøre personalet bedre skikket til at udføre de opgaver, der påhviler det. Der er endvidere etableret en grunduddannelse og en videregående uddannelse for opdragelseshjemmenes ledere og medarbejdere, I hvilken uddannelse udelukkende tager sigte i på de pædagogiske og administrative opgaver. For køkkenledernes vedkommende sigtes der mod, at disse har en så god faguddannelse som mulig, f. eks. kræves det, at køkkenlederne på pigehjem skal have uddannelse som husholdningslærerinder, idet der på disse hjem finder oplæring sted i husholdning og madlavning. På andre hjem

kræves ikke uddannelse som husholdningslærerinde, men kun faglig indsigt og dueligh-ed. For vaskerilederne findes ingen fag-uddannelse af betydning, men det ville være ønskeligt, om der blev tilvejebragt midler til at lade hjemmenes vaskeriledere gennemgå et instruktionskursus. Der er tidligere afholdt kursus af denne art, og der er opnået en bevilling til i finansåret 1954—55 at afholde nogle kursus.

Medens overinspektionen erkender, at værdien af en forbedring af de ansattes kvalifikationer er åbenbar såvel i pædagogisk som i administrativ henseende, er overinspektionen imidlertid utilbøjelig til at antage, at man med et personale med bedre kvalifikationer vil kunne opnå en højere arbejdseffektivitet i den forstand, at personalet vil kunne begrænses i antal.

Udvalget er enigt i, at en videregående uddannelse af børneforsorgens ledere og pædagogiske medarbejdere næppe altid vil medføre større påviselige besparelser ved driften af institutionerne, men vil dog pege på, at en yderligere forbedring af dette personales kvalifikationer må forventes at kunne bidrage til opnåelse af bedre resultater af opdragelseshjemmenes arbejde og derigennem på længere sigt at kunne spare samfundet for betydelige udgifter.

På mange områder, især på det overordnede pædagogiske felt, ledelsen af køkkenarbejdet, arbejdet vedrørende gartneri o. lign., fyring i kul- eller koksfyr (især af ældre typer) og hjemmevask, vil sagkyndig og velinstrueret arbejdskraft være af så stor værdi ved arbejdets tilrettelæggelse og udførelse, at ringere kvalificeret og lønnet arbejdskraft ofte vil give dårligere driftsøkonomi. Eksempelvis vil udvalget anse det for økonomisk heldigt, at Eøntofte har en velkvalificeret og relativt højt lønnet økonoma.

Undersøgelserne af de 4 hjem har såvel for Nysteds som for Haraldslunds og tildels for Granbakkens vedkommende vist, at hjemmevasken og arbejdet i forbindelse med den, især strygning, må kunne udføres med mindre forbrug af materialer og især arbejdskraft, hvis personalet blot har så megen uddannelse, som en løbende instruktion om den mest økonomiske anvendelse af maskinel m. v. og af vaskemidler kan bibringe.

Med hensyn til arbejdskraft ved gartnerier og landbrug m. v. ved hjemmene henvises til nærmere omtale i afsnit 8.

5. Anvendelsen af rådighedssummerne i henhold til forsorgslovens § 65, stk. 6 og 7

Da der ved anskaffelse af effekter som røremaskiner, vaskerimaskiner, tørrecentrifuger, køleskabe m. v. kan opnås væsentlige besparelser på hjemmenes medhjælpskonti og på udgifterne til fødevarer, har udvalget haft opmærksomheden rettet mod, om de ved fornævnte lov af 1947 indførte og nu ved forsorgslovens § 65, stk. 6 og 7, jfr. bilag 8, hjemlede rådighedssummer til forbedring af opdragelseshjemmenes standard har været tilstrækkelige til at skabe udvej for en tidssvarende rationalisering af hjemmenes drift. Rådighedssummerne efter stk. 6 anvendes til ydelse af støtte til gennemførelse af nødvendige om- og tilbygningsarbejder og til ekstraordinære reparationsarbejder, til gennemførelse af nødvendige forbedringer, herunder kloakering, vandforsyning og vejarbejder ved sådanne hjem samt til oprettelse af nye opdragelseshjem, medens rådighedssummen efter stk. 7 anvendes til ydelse af støtte til forbedring af opdragelseshjemmenes økonomiske standard, herunder til anskaffelse af inventargenstande af mere varig værdi, til forbedring af hjemmenes tekniske udstyr, til forbedring af likviditeten samt til montering af nyoprettede opdragelseshjem.

Denne sidste rådighedssum anvendes fortrinsvis til møblering af hjemmene, til anskaffelse af almindelige inventargenstande, undervisningsmaterialer, tekniske installationer, arbejdsbesparende maskiner og andre hjælpemidler.

I finansårene 1951—52, 1952—53 og 1953—54 er der af rådighedssummen i henhold til forsorgslovens § 65, stk. 6, ydet støtte til henholdsvis 57, 68 og 71 hjem. I de samme finansår er der af rådighedssummen i henhold til § 65, stk. 7, ydet støtte til 63, 96 og 87 hjem. Rådighedssummerne har hidtil efter det for udvalget oplyste stort set været tilstrækkelige til, at man har kunnet imødekomme de faktisk indkomne ansøgninger om statsstøtte til rationalisering.

I det i folketinget fremsatte forslag til

finansloven for finansåret 1955—56 er imidlertid som led i regeringens sparebestræbelser hver af de nævnte rådighedssummer, der siden finansåret 1951—52 normalt har andraget 625 000 kr. hver, foreslået nedsat til 550 000 kr.

Økonomiudvalget har overfor socialministeriet udtalt, at udvalget efter sit kendskab til de bygningsmæssige forhold indenfor b ørneforsorgsinstitutionerne stærkt må beklage de således stedfundne nedsættelser af de nævnte rådighedssummer, idet rådighedsbeløb af tilsvarende størrelse som hidtil må anses for ubetinget nødvendige til gennemførelse af den påkrævede sanering af en række ganske utidssvarende institutioner.

Spareudvalget kan efter sit kendskab til institutionerne for børneforsorg ganske slutte sig til økonomiudvalgets henstilling og skal meget anbefale, at der på finansloven for finansåret 1956—57 pány søges bevilget rådighedssummer af mindst samme størrelse som hidtil. I denne forbindelse skal man iøvrigt oplyse, at udvalget under sine besøg på opdragelseshjemmene har konstateret, at ikke alle hjems forsyning med teknisk udstyr er tilfredsstillende, f. eks. fandt man under besøget på optagelseshjemmet i Nysted, at dette hjem, der som ovenfor nævnt er normeret til 70 børn, og som har husdyrhold, hverken har køleskab eller frysebox, og at vaskeriet var meget gammeldags indrettet, ligesom det kulfyrede komfur i køkkenet var opslidt. Det samme gjaldt tildels centralvarmeanlægget, der iøvrigt som foran nævnt er uøkonomisk og uhensigtsmæssigt. Disse forhold binder arbejdskraft i unødigt omfang og forøger vedligeholdelsesudgifterne.

Også på de andre særligt undersøgte hjem har man fundet mangler og fejl ved det tekniske udstyr og dets benyttelse, som tyder på, at der vil være økonomiske fordele forbundet med en forbedret teknisk vejledning og kontrol.

I det helt nye hjem Granbakken havde man således installeret et køleskab, som allerede nu erkendes at være for lille. I alle de undersøgte hjem var køkkenerne forsynet med elektriske røremaskiner, hvorimod andre moderne arbejdsbesparende køkkenredskaber kun fandtes i ringe udstrækning.

Pladsen for opvask var ikke i noget hjem således indrettet, at opvasken kunne udføres i overensstemmelse med moderne arbejdsmetoder. På Røntofte var bord og vask dog udført i eet i rustfast stålplade, medens man på Granbakken og i Nysted samt på Haraldslund havde stålvaskene nedfældet i linoleums- eller plasticbelagte borde, hvilket øgede rengøringsarbejdet og vedligeholdelsesudgiften] e.

Med hensyn til rengøringsarbejdet, herunder specielt gulvrengøringen, syntes der alle steder at herske tvivl om, hvilke metoder og midler man skulle vælge, ligesom valget af redskaber ikke altid er hensigtsmæssigt.

På det nyindrettede Granbakken bemærkedes, at opstillingen af vaskemaskinerne ikke var i overensstemmelse med den naturlige arbejdsgang ved tøjets vask. De støbte, flisebeklædte iblødsætningskar forekom endvidere ret dybe og vanskelige at arbejde ved.

Af andre uhensigtsmæssige og arbejdskrævende procedurer kan nævnes badningen af spædbørn på Nysted. Skønsmæssigt anslået ville tiden for dette arbejde kunne halveres, såfremt et praktisk sanitært udstyr forefandtes.

Belysningen i arbejdslokalerne var næsten overalt utilstrækkelig eller mindre hensigtsmæssigt placeret. Specielt var der i køkkenerne ofte en urigtig arbejdspladsbelysning.

Det er for udvalget oplyst, at socialministeriet og overinspektionen til fulde er klar over, at der på mange hjem endnu tiltrænges forbedringer af det tekniske udstyr, før hjemmenes rationalisering kan siges at være tilfredsstillende gennemført. Imidlertid overlades initiativet til forbedringer som regel til hjemmene, idet rådighedssummernes rammer ikke muliggør en mere omfattende modernisering af samtlige opdragelseshjems tekniske udstyr. Dog stiller overinspektionen forslag til hjemmenes bestyrelser, når den under sin inspektion finder utilfredsstillende forhold.

Overinspektionen har ved forhandling med en række leverandører opnået betydelige rabatter på de pågældende leveringer. Overinspektionen har desuden udtalt, at den gennem årene har erhvervet sig en sådan viden, at man kan spare betalt bistand fra arkitekter og ingeniører og alligevel sikre,

at anskaffelserne foretages på fuldt forsvarlig måde, og at de maskiner, der anskaffes, er af en sådan størrelse og udstyret på en sådan måde, at de bliver mest økonomisk i drift.

På grundlag af de foran beskrevne erfaringer fra de særligt undersøgte hjem må udvalget mene, at den hidtil praktiserede ordning ikke har været tilstrækkelig effektiv til at sikre, at hjemmene i alle tilfælde er blevet forsynet med det rationelt rigtige udstyr. Udvalget skal derfor henstille, at der etableres en permanent vejledning og kontrol af teknisk sagkyndige, f. eks. i form af en teknisk konsulentordning, i tilknytning til børneforsorgens centralmyndighed, hvorigennem der kan ydes bistand såvel ved nyindretning af hjem som ved disses senere fornyelse og modernisering af teknisk udstyr. Dette forslag er nærmere uddybet i bilag 1 a.

6. Indkøb af fødevarer, beklædning og forbrugsvarer iøvrigt.

Efter den anden verdenskrigs ophør er standarden af den kost, der gives børn og voksne i opdragelseshjemmene blevet hævet, dels fordi standarden før var for ringe, dels som følge af nye ernæringsteorier, der anviser større forbrug af grøntsager i stedet for grødretter. Beklædningen er de fleste steder forbedret for at udligne forskellen mellem de børn og unge, der bliver opdraget i opdragelseshjemmene, og dem, der bliver opdraget i deres naturlige hjem, idet man anser det for en af forudsætningerne for såvel det opdragende arbejde som børnenes kontakt med omverdenen, at de ikke i for høj grad i adfærd og påklædning adskiller sig fra jævnaldrende. At en sådan kontakt er god, anses af alle sagkyndige som en meget værdifuld forberedelse til børnenes senere overgang til livet udenfor opdragelseshjemmene. Overinspektionen har herom overfor udvalget udtalt, at den er af den opfattelse, at der endnu findes hjem, hvor standarden kunne tiltrænge en yderligere forbedring.

Spareudvalget har ikke fundet anledning til at foreslå en nedskæring af den på disse områder tilvejebragte levestandard, men har hæftet sig ved, at der ifølge de af overinspektionen udarbejdede økonomiske oversigter over anerkendte opdragelseshjem er meget stor forskel på de af de enkelte hjem betalte priser på indkøbte fødevarer og beklædningsgenstande. På udvalgets forespørgsel om grundene hertil og om, hvorvidt det vil være muligt at opnå lavere priser i visse tilfælde, har overinspektionen udtalt, at den har opmærksomheden henvendt på de uensartede fødevarepriser, som hjemmene må betale, og at den til stadighed tilskynder hjemmene til at opnå størst mulig rabat hos de handlende, ikke blot på fødevarer, men også på andre indkøb til hjemmene. Det er dog vanskeligt at sammenholde de af de forskellige hjem betalte priser, idet man ved en retfærdig bedømmelse af disse må tage hensyn til varernes kvalitet og beskaffenhed. Hertil kommer, at navnlig de større opdragelseshjem har mulighed for at opnå en gros priser, eller i hvert fald priser, der nærmer sig disse, medens mindre hjem, og især sådanne, der ligger fjernt fra større byer, har vanskeligt ved at opnå så store prisfordele.

Under krigen og de nærmest følgende år foretog overinspektionen en række fællesindkøb af de vanskeligst tilgængelige forbrugsvarer, hovedsagelig linned og beklædning, og man opnåede herved store prisfordele ved køb direkte fra fabrikker eller importører. Disse fællesindkøb er nu helt ophørt, idet man har ment, at hjemmene ved at købe hos de lokale handlende har bedre muligheder for at opnå et godt forhold til egnens befolkning, hvilket hensyn man tillægger stor betydning.

Spareudvalget har under sine besøg på forskellige opdragelseshjem erfaret, at der normalt i de enkelte hjem opnås visse — i reglen ret beskedne — rabatter ved indkøb af varer, men at der tillige er meget stor forskel på de enkelte hjems stilling i så henseende overfor de lokale handlende.

Ved den driftsøkonomiske sammenligning mellem de i bilag 1 a og b omhandlede hjem er det konstateret, at såvel vareindkøb som direkte kontorholdsudgifter m. v. ligger væsentligt lavere regnet pr. barn på Haraldslund og Røntofte end på de 2 andre hjem, og at der er opnået en væsentlig nettobesparelse, selv om man konterer andele i Ålborg kommunes respektive Københavns børneinspektorats administrations-

udgifter ud på de enkelte hjem under vedkommende kommune. Dette skyldes, at den skete centralisering af indkøb m. v. medfører betydelige rabatter og andre prismæssige fordele, samt en rationalisering af selve indkøbsarbejdet. Foruden den driftsøkonomiske fordel medfører det pædagogisk en fordel at gennemføre en sådan aflastning af hjemmenes ledere for administrativt arbejde. De praktiserede centraliseringer har på den anden side ikke udelukket hjemmenes forstandere fra selv at disponere over indkøb af daglige fornødenheder m. v., også af sådanne varer, hvor hjemmenes pris- eller rabataftaler er indgået mellem kommunen og vedkommende leverandør. Disse forhold er belyst i afsnit V i den som bilag 1 a optagne rapport samt i redegørelsen vedrørende optagelseshjemmet Haraldslund. bilag 1 b.

Det er udvalgets opfattelse, at institutionernes ledere under den nugældende tilskudsordning ikke har fornøden tilskyndelse til at bestræbe sig for at tilvejebringe effektive rabatordninger, og at dette forhold i forbindelse med mange lederes begrænsede indsigt og uddannelse på dette felt har medført, at overinspektionens henstilling om at søge opnået rimelige rabatter hos de handlende ikke er blevet efterkommet i tilstrækkeligt omfang.

Spareudvalget har derfor overvejet, hvilke muligheder der foreligger med hensyn til at opnå en større og eventuelt generel rabat ved børneforsorgens indkøb, og er kommet til det resultat, at dette bedst vil kunne opnås, såfremt der til børneforsorgens centralmyndighed knyttes en handelskyndig rådgiver.

De store muligheder, der knytter sig til en mere effektiv indkøbspolitik, kan illustreres på følgende måde:

Udgiften til fødevarer, brændsel, beklædning og inventar — hvilket dækker næsten alle vareindkøb — andrager ifølge overinspektionens økonomiske oversigt for året 1951—52 gennemsnitligt omkring 1 500 kr. pr. barn for de vigtigste typer af hjem. Dette tal må reduceres for forbrug af egne produkter m. m. til skønsmæssigt 1 200 kr. pr. barn til egentlige vareindkøb. Da der ialt findes rundt regnet 10 000 børn på opdragelseshjem, bliver den totale udgift ca. 12 mill. kr.

Hvis man antager, at indkøbsfunktionen er tilfredsstillende tilrettelagt forsåvidt angår ¼ af de på opdragelseshjem anbragte børn — idet der for nogle kommunale hjem allerede findes fælles indkøbsordning, og andre hjem måske selv i lignende omfang har opnået gunstige indkøb — når man frem til, at en indkøbsrationalisering vil omfatte indkøb til et samlet beløb af ca. 9 mill. kr., således at selv en relativt beskeden rabat af dette beløb vil medføre en mærkbar reduktion i det offentliges tilskud til institutionernes drift.

Det er derfor udvalgets opfattelse, at den handelskyndige rådgiver skal formidle et fælles indkøb af visse varegrupper såsom hvidevarer, metervarer, undertøj, husholdnings- og vaskemaskiner, møbler, senge, cykler, kontormaskiner, og iøvrigt bistå ved indkøb af omfattende eller kostbar karakter.

Tilvejebringelse af samlede tilbud på vareleverancer bør normalt ikke omfatte konsumvarer, men derimod i et vist omfang standardiserede kvantumsvarer som f. eks. elektriske artikler, brændselsolie etc., alt efter et skøn over de indenfor de enkelte brancher til enhver tid herskende handelsbetingelser, sammenholdt med de rabatter, der faktisk kan opnås lokalt, idet omfanget af de fælles indkøb bør kunne udvides og indskrænkes i overensstemmelse med konjunkturerne. I denne forbindelse skal bemærkes, at det for visse varegruppers vedkommende vil være forsvarligt at lade indkøbene ske lokalt, selv om priserne måtte ligge noget over de tilbud, der kan opnås centralt, idet man ved vurderingen heraf må tage hensyn til de administrationsomkostninger, der vil løbe på.

For de standardiserede varegruppers vedkommende bør den handelskyndige rådgivers virksomhed i første række være af vejledende karakter, idet det formentlig vil være hensigtsmæssigt, dels at han løbende holder institutionernes ledere underrettet om de priser, der lokalt bør betales for de vigtigste standardvarer, dels at han giver vejledning med hensyn til, hvilke kvaliteter der må anses for mest velegnet til formålet. En sådan løbende vejledning bør formentlig også omfatte visse konsumvarer og almindelige forbrugsartikler. Virksomhedens organisation bør tilrettelægges således, at dens hovedopgave skal være at træffe rabatafta-

ler med brancherne og med enkeltleverandører, medens den kun skal forestå selve indkøbene og distribueringen, hvor det er nødvendigt eller udpræget fordelagtigt. Administrationen behøver derfor kun at have et begrænset omfang. Det er endvidere udvalgets tanke, at hjemmenes ledere principielt skal være stillet frit med hensyn til, om de ønsker at foretage indkøb med assistance af den handelskyndige rådgiver eller hos lokale handlende udenfor indkøbsaftaler, idet udvalget er opmærksomt på værdien af, at de enkelte institutioner i et vist omfang kan placere deres indkøb hos de lokale handlende.

Den vigtigste virkning af den foreslåede ordning vil derfor efter spareudvalgets skøn blive, at institutionernes ledere sættes i stand til hos de sædvanlige leverandører at opnå rabatter svarende til dem, der er gængse for storaftagere.

En forudsætning for ordningens heldige gennemførelse vil det være, at hjemmene sættes i stand til at betale modtagne varer kontant, i hvilken forbindelse bemærkes, at udvalget har konstateret, at mange institutioner på grund af manglende likviditet er henvist til at arbejde med ret langstrakte kreditter hos leverandørerne, hvilket nedsætter mulighederne for at opnå tilfredsstillende rabatordninger.

7. Udskrivningsudstyr.

Under spareudvalgets behandling af reglerne om udskrivningsudstyr til børneværnselever ved disses udskrivning i tjeneste, lære eller på anden lignende måde i konfirmationsalderen eller senere, blev det i udvalget oplyst, at udstyret undertiden afkøbes børneværnselever, når de udskrives af opdragelseshjem, af professionelle opkøbere af brugt tøj til priser, der formentlig er langt under værdien. Foranlediget heraf har udvalget overvejet, hvilke foranstaltninger der rimeligt kunne træffes for at forhindre dette misbrug, og har fundet det hensigtsmæssigt, at der foretages en diskret, men dog for professionelle opkøbere og politiet synlig mærkning af de mere værdifulde dele af udstyret, såsom overfrakken, søndagstøj et og hverdagstøjet, samt at der ved udstyrets udlevering til eleven foruden som hidtil til den anbringende myndighed tillige gives meddelelse herom til efterværnet.

Gennem overinspektionen har denne tanke været forelagt lederne af en række opdragelseshjem. Kun to af de adspurgte ledere har fundet, at salget af udstyrsgenstande sker i et sådant omfang, at det kan siges at være et problem, og samtlige adspurgte med undtagelse af en enkelt forstander har erklæret sig som modstandere af en mærkning, idet denne foranstaltning anses for en betydelig hindring for elevernes tilpasning til samfundet, og fordi den af hensyn til de relativt få tilfælde af misbrug pålægger de øvrige elever en unødig ulempe.

Overinspektionen har ligeledes taget afstand fra tanken, men har erklæret sig enig i, at der gives meddelelse til såvel den anbringende myndighed som til efterværnet om det udleverede udstyr, således at den, der fører tilsyn med eleven, tillige kan påse, at eleven behandler udstyret forsvarligt og prøve at forhindre misbrug.

Udvalget går herefter ud fra, at den af overinspektionen tiltrådte kontrol med udskrivnings udstyret snarest iværksættes. Man må imidlertid mene, at de anførte betænkeligheder ikke taler imod, at der ved udskrivning af elever fra de opdragelseshjem, hvor misbrug er konstateret i flere tilfælde, forinden udlevering af udstyr foretages en ensartet, camoufleret mærkning af tøjet, således at den ikke er til ulempe for eleverne, men dog tilstrækkelig til at advare professionelle opkøbere.

8. Landbrug, havebrug og gartneri ved hjemmene

Spareudvalget har nærmere undersøgt driftsresultaterne ved de af opdragelseshjemmene drevne landbrug, havebrug og gartnerier. Ved vurdering af disse resultater må man efter udvalgets opfattelse skelne mellem de tilfælde, hvor et landbrug eller havebrug har pædagogisk formål eller drives på en måde, der opfylder pædagogiske biformål såsom hobbybeskæftigelse af børnene, og de tilfælde hvor det alene drejer sig om forsyningsmæssige formål. I de første tilfælde kan gartneriernes pædagogiske begrundelse motivere konstant underskudsgivende drift. Man må da hellere anvende veluddannet, faglært og relativt højt lønnet arbejdskraft,

som kan forventes at oplære eller beskæftige børnene på mere tilfredsstillende måde end billigere arbejdskraft med ringere kvalifikationer. I de sidste tilfælde, hvor gartneri m. v. alene begrundes med forsyningsmæssige hensyn, bør de betragtes ud fra et rentabilitetssynspunkt og må derfor søges drevet efter rationelle principper med veluddannet arbejdskraft, eller, hvis rentabel drift er uopnåelig, enten indskrænkes til, hvad forstanderen eller anden fast medhjælp kan overkomme som bibeskæftigelse eller helt nedlægges.

Ud fra ovenstående synspunkter kan det forsvares, at et hjem som Røntofte har ansat en kvalificeret og godt lønnet gartner, der ved siden af at passe haven (prydhave, køkkenhave og frugthave) og fyret er altmuligmand ved diverse reparationer m. v. og i vid udstrækning skaffer børnene hobbybeskæftigelse i have og kælder.

Af de øvrige særligt undersøgte hjem har Nysted og Haraldslund begge rent forsyningsmæssigt betonede gartnerier og husdyrhold, medens Granbakken praktisk taget kun har husdyrhold, der imidlertid passes af forstanderen med pædagogisk betonet bistand fra børnene. Undersøgelserne viser, at gartnerierne i Nysted og Ålborg giver underskud og i deres nuværende form således hverken synes økonomisk eller pædagogisk motiverede ud fra hensyn til hjemmene. For Haraldslunds vedkommende bemærkes, at da kommunen ønsker gartneriet opretholdt på grund af dets forsyningsmæssige betydning for forskellige kommunale institutioner, synes den rette løsning at være en regnskabsmæssig udskillelse af gartneriet. Ålborg kommunes socialudvalg har overfor udvalget erklæret sig enig i en sådan regnskabsmæssig udskillelse. Med hensyn til Nysted bør det formentlig overvejes, om det kan betale sig enten at afskaffe svinehold og gartneri eller efter overgangen til moderne fyring at rationalisere begge dele og ansætte en uddannet person hertil. Udfra hensynet til børnene må det erindres, at disse har langt større glæde af en naturbevokset grund som Granbakkens end af gartneranlagt prydhave med frugt- og køkkenhave, når den ikke tillige opfylder pædagogiske formål.

Om de økonomiske resultater, der hidtil er opnået indenfor børneforsorgens gartnerier og landbrug, henvises til den som bilag 4 til nærværende betænkning optrykte oversigt over driftsresultaterne i 1951—52.

I oversigten er der givet oplysninger om landbrugenes bruttoindtægt pr. ha i stedet for om deres nettoindtægt pr. ha. En sammenligning på grundlag af nettotallene ville lide af forskellige mangler, da der ikke forefindes materiale til at opgøre udgifterne vedrørende landbrugenes bygninger, skatter, afgifter, forrentning og afskrivning, og da udgifterne til genanskaffelser og nyanskaffelser af landbrugsmaskiner m. v. og til en vis grad forbedring af landbrugsbygninger er medtaget i stærkt varierende omfang i de forskellige hjems regnskaber. Ved bedømmelsen af de store variationer i bruttoudbyttet pr. ha må det tages i betragtning, at det drejer sig om arealer af vidt forskellig bonitet, samt at landbrugene i flere tilfælde er overtaget i meget forsømt stand. Dette gælder især Kjettrupgård skolehjem og Holt Bjerg fredehjem.

Det må således fremhæves, at en egentlig driftsøkonomisk sammenligning af de forskellige hjems driftsresultater af landbrug og havebrug vil kræve særskilt undersøgelse af de pågældende bedrifter og deres regnskaber.

Overinspektionen har oplyst, at hjemmenes forbrug af egne produkter bogføres til samme priser som ved salg til fremmede, samt at der ikke udelukkende kan lægges vægt på havebrugenes og gartneriernes driftsøkonomi, idet de nævnte virksomheder i første række må betragtes som oplærings- og beskæftigelsesforanstaltninger for de større elever, og at disse ved en eventuel nedlæggelse af gartnerier m. v. må beskæftiges på anden måde, hvilket ofte vil være vanskeligt, ligesom det måtte forudsætte antagelse af andet personale med dermed følgende udgifter.

Fængselsvæsenet har såvel en landbrugskyndig som en gartnerikyndig konsulent, der er rådgivende i landbrugsfaglige og gartnerifaglige spørgsmål, og som gennemgår driftsplaner og regnskaber for de pågældende virksomheder og ved jævnlige besøg på fængselsvæsenets ejendomme fører overtilsyn med disses drift. Efter besøgene skal konsulenterne afgive indberetning til fængselsvæsenets kontor for arbejdsdriften, eventuelt med forslag til ønskelige ændrin-

ger vedrørende driften. Indstillinger til centraladministrationen inden for de pågældende fagområder om f. eks. bygningssager, anskaffelse af maskiner, tjenestemænds uddannelse ved faglige kursus, hovedlinier i driften etc. forelægges næsten altid konsulenten. Det påhviler anstalterne hvert år på standardiserede blanketter at indsende forskellige planer vedrørende driften. Disse planer gennemgås af konsulenterne og godkendes derefter af kontoret for arbejdsdriften med eventuelle ændringer. Konsulentordningen må nu siges at være vel indarbejdet, og den føles uundværlig. Det er overfor udvalget fremhævet, at en heldig gennemførelse af en konsulentordning forudsætter, at der udpeges fagfolk, der kan stå med den fornødne faglige autoritet overfor statens bevillingsmyndigheder, de faglige erhvervssammenslutninger og tjenestemænd i lokaladministrationen. Konsulenterne må endvidere kunne afse ret megen tid til arbejdet, idet det er væsentligt, at anstalterne besøges jævnligt, 2 å 3 gange om året. Landbrugskonsulenten oppebærer et honorar på 3 000 kr. årligt + sædvanligt tillæg, havebrugskonsulenten 2 400 kr. årligt + tillæg.

Spareudvalget har fden opfattelse, at etablering af en konsulentvirksomhed med en opbygning svarende til fængselsvæsenets vedrørende statsfængslernes landbrug og gartnerier vil muliggøre tilrettelæggelse af en mere rentabel driftsform.

De til b ørneforsorgsinstitutioner hørende land- og havebrugsarealer udgør, som det fremgår af nedenstående, godt ¾ af de under statsfængslerne drevne arealer.

Fængselsvæsenets samlede landbrugsareal udgør ca. 1 470 ha, fordelt på 13 landbrug, og gartneriarealet ca. 135 ha, fordelt på 14 gartnerier. Af de pågældende landbrug er enkelte ret store (Sønder Omme 500 ha, Kragskovhede 300 ha og Renbæk pr. Skærbæk 150 ha), medens det største gartneri er på 19 ha. Landbrugets samlede økonomiske omsætning andrager 1 800 000 kr. og gartnerierne ca. 525 000 kr.

Børneforsorgens samlede landbrugsareal udgør ca. 1 165 ha, fordelt på 40 landbrug, hvoraf de 24 med et samlet areal på ca. 825 ha er beliggende i Jylland og på Fyn, og de 16 med et areal på ialt ca. 340 ha findes på Sjælland. Grartneriarealet omfatter ca. 126 ha, fordelt på 38 havebrug. Af disse findes de 19 med et samlet areal på ca. 65 ha i Jylland og på Fyn, og de 19 med et areal på ialt ca. 61 ha på Sjælland. Af gartnerier henhører de 4 med et areal på 24 ha under statsopdragelseshjem. De største landbrug er på 123 ha (Vitskøl Kloster), 100 ha (Bustrup) og 70 ha (Bråskovgård), medens det største gartneri ved et privat opdragelseshjem er på 22 ha. Som nævnt forefindes ikke materiale til en opgørelse af driftsudbyttet, men landbrugets bruttoindtægt kan i året 1951—52 skønsmæssigt anslås til 1 850 000 kr. og gartneriernes bruttoindtægt til ca. 350 000 kr.

Med hensyn til det arbejde, som vil påhvile eventuelle konsulenter inden for børneforsorgens landbrug og gartnerier bemærkes, at man må være af den opfattelse, at man mere må se på antallet af land-, have- og gartneribrug end på størrelsen af disses arealer, og at man herefter må regne med, at arbejdet for konsulenter inden for børneforsorgen vil blive ret væsentligt større end det arbejde, der påhviler konsulenterne inden for fængselsvæsenet. Da såvel landbrugene som gartnerierne er nogenlunde jævnt fordelt øst og vest for Storebælt, vil det formentlig være en fordel at foretage en deling ved Storebælt af konsulenternes arbejdsområder.

C. Tilskudsordningen for opdragelseshjem.

1. Historisk redegørelse vedrørende tilskud til opdragelseshjem.

De udgifter ved børns anbringelse på opdragelseshjem, som ikke er blevet dækket af forsørgerens bidrag, er i det væsentlige blevet dækket af det offentlige efter de til enhver tid gældende tilskudsregler. Dette vil i princippet sige dels gennem kommunernes betaling af plejepenge for børnenes ophold i hjemmene, dels gennem offentlige tilskud til driften af private opdragelseshjem og endelig ved dækning af driftsunder-

skudet i visse særlige opdragelseshjem.

Til belysning af stigningen i det offentliges udgifter ved driften af opdragelseshjemmene siden socialreformens gennemførelse henvises til nedenstående tabel.

Som det fremgår af tabellen, udgjorde det offentliges udgifter til driften af anerkendte opdragelseshjem i det første fulde finansår efter socialreformens gennemførelse 7,2 mill. kr., hvoraf staten og kommunerne afholdt hver ca. halvdelen, og tilskudsbeløbene holdt sig omtrent på dette niveau indtil omkring udbruddet af den anden verdenskrig. Stigningen i pristallet under og efter den anden verdenskrig medførte imidlertid, at mange af hjemmene kom i store økonomiske vanskeligheder. Hertil kom, at man allerede under krigen påbegyndte en udbygning af hjemmene, som var nødvendiggjort, ikke blot af størsteparten af hjemmenes ringe bygningsmæssige standard, men tillige af den stærke stigning i antallet af børn, anbragt i opdragelseshjemmene.

Finansår	Det offentliges udgifter til anerkendte opdragelseshjem	Heraf betaler					
		staten		den fælleskommunale udligningsfond		kommunerne (incl. det mellemkomm. refusionsforbund)	
	mill. kr.	mill. kr.	pet.	mill. kr.	pet.	mill. kr.	pet.
1934-35	7,2	3,5	48,6			3,7	51,4
1943-44	15,1	6,0	39,7	2,4	15,9	6,7	44,4
1944-45	17,3	6,7	38,7	2,6	15,0	8,0	46,3
1945-46	18,7	7,1	37,9	2,8	15,0	8,8	47,1
1946-47	21,9	8,1	37,0	4,7	21,4	9,1	41,6
1947-48	25,9	10,6	41,0	6,2	23,9	9,1	35,1
1948-49	28,0	11,1	39,7	7,2	25,7	9,7	34,6
1949-50	29,8	11,9	39,9	8,7	29,2	9,2	30,9
1950-51	32,6	12,8	39,3	9,7	29,7	10,1	31,0
1951-52	34,6	11,5	33,2	10,4	30,1	12,7	36,7
1952—53	39,1	10,2	26,0	11,5	29,5	17,4	44,5

Nedenstående oversigt viser bevægelsen i antallet af børn, anbragt i anerkendte opdragelseshjem:

	Antal hjem eller afdelinger af hjem pr. 31. marts	Antal børn pr. 31. marts
1935	267	7138
1936	283	7425
1937	292	7599
1938	297	7987
1939	291	8070
1940	293	7902
1941	292	8199
1942	299	8859
1943	307	9375
1944	315	9820
1945	322	9880
1946	323	9816
1947	329	9742
1948	329	9697
1949	332	9660
1950	338	9617
1951	340	9585
1952	342	9681
1953	350	9831
1954	350	9543

Som det fremgår af ovenstående oversigt, har børneantallet siden 1944 ligget nogenlunde konstant, svingende mellem ca. 9 500 og ca. 9 900. I den samme periode er de samlede offentlige tilskud til anerkendte opdragelseshjem, jfr. ovenstående oversigt, steget fra 15,1 mill. kr. i 1943—44 til 39,1 mill. kr. i 1952—53, og statens andel heraf er steget fra 6,0 mill. kr. til 10,2 mill, kr.

I det følgende skal det forsøges ganske groft at give et indtryk af, hvor stor en del af det offentliges udgiftsstigning, der skyldes *pris- og lønudviklingen* i perioden. Resten af udgiftsstigningen skyldes i hovedsagen ændrede tilskudsregler og forbedret standard. Det skal dog påpeges, at det offentliges udgiftssum også påvirkes bl. a. af forskydninger i antallet af kommunale og statslige hjem og af hjem med fuld underskudsdækning, samt af forbedret eller forringet driftsøkonomi på de enkelte hjem.

Ved denne grove beregning er man, på grundlag af oplysninger i overinspektionens offentliggjorte økonomiske statistiker m. v. for årene fra og med 1947—48, suppleret med oplysninger fra overinspektionen for tidligere år, gået ud fra, at opdragelseshjemmenes samlede udgifter i 1943—44 omtrentlig fordelte sig med 25 pct. på kontante lønudgifter — hvoraf ca. halvdelen til personale af den art, der nu er ansat i normerede stillinger, halvdelen til løst ansat arbejdskraft — og 75 pct. på andre udgifter, herunder kost og logi til personalet. Disse „andre udgifter", der særligt omfatter alle indkøb af levnedsmidler, beklædning o.s.v. og alle ejendoms- og brændselsudgifter, kan til en vis grad sammenlignes med almindelige husholdningsudgifter og prisudviklingen derfor nogenlunde illustreres med detailpristallet. Dette steg fra april 1944 med 4 pct. til april 1948 og med 30 pct. til april 1953.

Efter indhentede oplysninger fra overinspektionen om kontantlønnens stigning for nærmere angivne personalegrupper, andrager det normerede personales lønstigning siden 1944 ca. 150 pct. frem til 1948 og ca. 275 pct. frem til 1953; det løse personales kontante lønninger er tilsvarende steget siden 1944 med ca. 50 pct. frem til 1948, med ca. 100 pct. frem til 1953. De meget store lønstigninger for det normerede personale — der er næsten tale om en firedobling af de udbetalte lønninger •— må ses i sammenhæng med de overordentligt lave lønninger til dette personale i krigens sidste år; f. eks. fik en gift forstander i begyndelsesløn omkring 250 kr. månedlig kontant, de ugifte medhjælpere og ugifte forstanderinder på mindre hjem (svarende til nuværende lønklasser b 4 og b 5) omkring 160 kr. månedlig kontant.

Hvis man som nævnt regner med, at ¼ af opdragelseshjemmenes driftsudgifter i 1943—44 var kontante lønudgifter, fordelt med halvdelen på personale i sådanne stillinger, som nu er normeret, halvdelen på løst personale, kan man beregne, at den gennemsnitlige konjunkturbetingede stigning på opdragelseshjemmenes samlede udgifter til lønninger, varer, ejendomsudgifter o. s. v. fra 1943—44 til 1947—48 androg ca. 30 pct. og fra 1943—44 til 1952—53 ialt ca. 70 pct. Det vil sige, at et „udgifts-indeks" for opdragelseshjemmene på 100 i 1943—44 er omkring 130 i 1947—48 og omkring 170 i 1952—53. De mange usikkerhedsmomenter ved beregningen gør, at man kun må tage disse tal som en angivelse af størrelsesordenen i driftsudgifternes stigning. Det ses, at størstedelen af stigningen skyldes lønningerne, selv om de udgør en mindre del af de samlede udgifter end resten af disse. Hvis man foretager en tilsvarende beregning af et udgifts-indeks på grundlag af fordelingen af opdragelseshjemmenes samlede udgifter i 1952—53, vil den store lønstigning indgå i beregningen med større vægt end ved ovenstående beregning, idet de samlede lønudgifter androg omkring 30—35 pct. af samtlige driftsudgifter i 1952—53 mod kun omkring 25 pct. i 1943—44. Udgiftsindekset ville da blive noget højere end ovenfor anført, nemlig knap 140 i 1947—48 og godt 180 i 1952—53.

Det må fremhæves, at den stedfundne store lønstigning ikke blot betegner forøgede udgifter, men tillige som følge af den gennemgribende forbedring af personalets vilkår en kvalitetsforbedring af arbejdskraften, der især må formodes at gøre sig gældende på længere sigt.

Hvis man korrigerer de foran anførte faktiske offentlige udgifter til opdragelseshjemmenes drift under hensyn til driftsudgifternes konjunkturstigning, målt ved det. foran beregnede udgiftsindeks, får man de nederst i omstående tabel anførte tal for offentlige udgifter, således som disse ville have været, hvis lønninger og priser havde holdt sig på samme niveau som i 1943—44. Det må fremhæves, at beregningen er delvis skønsmæssig.

Pris- og lønudviklingen på de anerkendte opdragelseshjem fra 1943—44 til 1952—53.

	Indeks for opdragelseshjemmenes udgifter, bortset fra lønninger (Detailpristallet, afrundet)	Indeks for opdragelseshjemmenes lønudgifter (skønsmæssigt beregnet)	
		til fast personale (afrundet)	til løst personale (afrundet)
1943—44	100	100	100
1947—48	105	250	150
1952—53	130	375	200

Nedenstående tabel giver udtryk for, at de samlede offentlige udgifter til de anerkendte opdragelseshjem i løbet af de sidste 10 år er steget endnu mere, end de forøgede varepriser m. v. og personalelønninger på hjemmene motiverer, nemlig med yderligere omkring 50 pct., uanset konstant børnetal. Denne offentlige udgiftsstigning udover den pris- og lønmæssigt fremkomne falder imidlertid, når man sammenligner periodens udgangs- og slutpunkt, alene på den fælleskommunale udligningsfond og kommunerne, idet statens udgifter, efter at en midlertidig stigning udover den pris- og lønmæssige pøny er elimineret, alene har holdt trit med pris- og lønstigningerne på hjemmene. Den fælleskommunale udligningsfond har båret den forholdsmæssigt største del af den reelle udgiftsstigning, der således vel ikke har belastet statskassen, men dog er dækket gennem skatter, der er ensartede fra kommune til kommune og dermed af samme generelle karakter som statsskatterne. Endelig har kommunerne båret mere end hele udgiftsstigningen efter 1947—48, når staten og udligningsfonden betragtes under eet. Den betydelige stigning i udligningsfondens og kommunernes udgifter til hjemmene afspejler dels ændrede tilskudsregler, dels en yderligere standard-

	1943-44	1947-48	1952-53
	mill. kr.	mill. kr.	mill. kr.
Faktiske offentlige udgifter til anerkendte opdragelseshjem:			
lait	15,1	25,9	39,1
heraf: Staten	6,0	10,6	10,2
Fælleskommunal udligningsfond	2,4	6,2	11,5
Kommunerne	6,7	9,1	17,4
Beregnet udgiftsindeks	100	130	170
Offentlige udgifter til anerkendte opdragelseshjem, korrigeret for stigning i disses udgiftsindeks:			
lait	15,1	20,0	23,0
heraf: Staten	6,0	8,2	6,0
Fælleskommunal udligningsfond	2,4	4,8	6,8
Kommunerne	6,7	7,0	10,2

forbedring på hjemmene (udover den af lønforhøjelserne bevirkede) i henseende til pladsforhold, bygningsmæssig indretning, børnenes forsyning med fødevarer og beklædning, personalets størrelse og uddannelse o. m. a., dels en forøgelse af antallet af kommunale hjem, hvilken tilvækst er sket under de senere års høje byggepriser, og endelig forskellige andre faktorer, som kun en nærmere undersøgelse ville kunne klarlægge.

Den i henhold til forsorgsloven af 1933 fastsatte tilskudsordning, der på forskellig måde var udbygget gennem årene, viste sig som følge af det stigende prisniveau siden begyndelsen af den anden verdenskrig at være lidet rationel, idet den omfattede meget forskellige regler om ydelse af tilskud fra det offentlige til de forskellige grupper af hjem, medens visse grupper intet fast statstilskud fik.

Under og umiddelbart efter krigen blev det derfor nødvendigt at yde stadigt stigende tilskud af statskassen. Således blev der i årene indtil gennemførelsen af loven af 1947 om forøget offentlig støtte til anerkendte private opdragelseshjem udover normale tilskud ydet et særligt krisetilskud på over 1 mill. kr. årligt. Suppleringen af det ordinære statstilskud med krisetilskudet kunne dog kun midlertidigt bøde på de mest udtalte mangler, men kunne ikke skabe tilfredsstillende forhold, hvilket allerede var forudset af det af arbejds- og socialministeriet den 22. december 1941 nedsatte udvalg i dets den 5. februar 1943 afgivne betænkning, side 26.

For foreløbigt at afhjælpe vanskelighederne blev der ved loven af 27. februar 1947 om forøget offentlig støtte til anerkendte private opdragelseshjem fra 1. april 1946 at regne årligt stillet beløb til rådighed til gennemførelse af påkrævede ombygninger og reparationer, til en forbedret normering og en forhøjelse af lønningerne og til at bevare og i fornødent omfang forbedre den økonomiske standard i de anerkendte private opdragelseshjem.

I henhold til lovens § 7, stk. 2, blev der i 1947 af arbejds- og socialministeren nedsat et udvalg, hvis opgave var at stille forslag til endelige regler til forbedring af opdragelseshjemmenes økonomiske forhold.

I betænkningen af 2. februar 1950, side 96 ff, har udvalget gjort rede for dets overvejelser om den fremtidige tilskudsordning. Man gik ved disse overvejelser ud fra, at hjemmenes økonomi burde kunne opretholdes på betryggende måde gennem ordinære offentlige tilskud — plejepenge og statstilskud — i forbindelse med hjemmenes egne eventuelle indtægter, f. eks. af landbrug eller ved de oplæringsvirksomheder, som findes i nogle af hjemmene. For at skabe sund økonomi i opdragelseshjemmenes drift, anså udvalget det for påkrævet, at det offentlige ydede større tilskud end hidtil, og endvidere, at der skabtes en ordning, hvorefter hjemmene fik et fastere grundlag at arbejde på end tidligere, således at de på forhånd kunne være klar over, hvilke midler de ville have til rådighed, og således at de til enhver tid rådede over de fornødne likvide midler til at afholde de løbende udgifter.

Plejepengene skulle efter udvalgets forslag fastsættes således, at de normalt dækkede ca. 50 pct. af udgifterne ved driften af opdragelseshjemmene.

Med hensyn til statstilskudet foreslog man, at visse betydelige udgifter, som hjemmene ikke har større indflydelse på, skulle afholdes fuldt ud af statskassen. Med hensyn til afholdelse af de øvrige udgifter var udvalget af den opfattelse, at det for en række hjem, navnlig for vanskelige og svagt begavede børn, ikke ville være muligt at give faste regler om, hvorledes den resterende del af udgifterne skulle dækkes, idet disse hjems forhold skønnedes at være alt for varierende til at kunne henføres til en fast tilskudsordning. For denne kategori af hjem foresloges fastsat en ordning, hvorefter staten dækkede hjemmenes underskud på grundlag af forud godkendte budgetter.

Hvad dernæst angår spørgsmålet om, hvorledes den del af udgifterne, der ikke kunne afholdes af plejepengene og de faste statstilskud til betaling af ejendoms- og lægeudgifter, burde dækkes ved de øvrige opdragelseshjem, overvejede det nævnte udvalg forskellige muligheder. Man var således, som det fremgår af redegørelsen side 102 i udvalgets betænkning, inde på den tanke for disse hjems vedkommende ligesom med hensyn til de nævnte hjem for

vanskelige eller svagt begavede børn at lade staten dække det driftsunderskud, der fremkommer efter modtagelsen af plejepengene for børnenes anbringelse og andre driftsindtægter. Man veg tilbage for denne ordning under hensyn til det betydelige administrative besvær, der ville være forbundet hermed og under hensyn til betydningen af at bevare hjemmenes selvstændighed i videst muligt omfang. Yderligere fandt udvalget, at det ville være rimeligt, at den økonomiske ordning for disse hjem tilrettelagdes således, at den tilskyndede hjemmene til at udvise fornøden økonomi.

Udvalget af 1947 overvejede ligeledes, om man kunne yde større eller mindre refusion af udgifter til lønninger, honorarer og andre vederlag. Da en sådan ordning imidlertid forudsætter en gennemgribende kontrol dels med omfanget af hjemmenes personale, dels med størrelsen af lønningerne til det konjunkturlønnede personale, opgav man at stille forslag herom.

Ligeledes overvejedes muligheden af at yde et fast tilskud pr. normeret plads, hvilket skulle fastsættes særskilt for hver enkelt gruppe af hjem. Udvalget fandt imidlertid, at denne ordning ville støde på store vanskeligheder, da hjemmenes driftsudgifter er meget varierende, også indenfor den enkelte gruppe hjem, hvorfor der, såfremt man fastsatte bestemte beløb pr. normeret plads, ville være en betydelig del af hjemmene, der enten fik et større eller mindre overskud eller omvendt et betydeligt underskud, der måtte dækkes på anden måde. Et system med forskellige satser, der reguleredes efter pristallet, lod sig efter udvalgets opfattelse heller ikke gennemføre i praksis, idet hjemmenes udgifter ikke følger bevægelserne i pristallet.

Udvalget kom herefter til det resultat, at der udover fuld refusion af ejendoms- og lægeudgifter m. m. burde ydes denne gruppe opdragelseshjem et statstilskud, beregnet som en procentdel af hjemmenes af socialministeren godkendte driftsudgifter efter fradrag af det faste statstilskud og hjemmenes egne driftsindtægter.

Ud fra disse synspunkter udarbejdede udvalget sit som bilag 1 til betænkningen af 2. februar 1950 optrykte forslag til den nugældende tilskudsordning.

2. Den gældende tilskudsordning og spørgsmålet om ændring af denne.

De gældende regler om beregningen af statstilskudene til de private opdragelseshjem indeholdes i forsorgslovens § 65, således som denne er affattet ved lov nr. 92 af 14. marts 1951 om ændringer i forsorgsloven vedrørende forøget offentlig støtte til institutioner for børneforsorg, jfr. bilag 8.

Disse tilskudsregler går ud på, at staten, jfr. § 65, stk. 2, yder fuld refusion af a) udgifter til forrentning og afdrag af lån i fast ejendom, for så vidt lånet er godkendt af socialministeren, til skatter, afgifter og forsikring af fast ejendom, samt endvidere til vedligeholdelse af hjemmenes bygninger indenfor et beløb af 2 pct. af bygningernes brandforsikringssum. Denne i loven fastsatte procentsats er som led i statens sparebestræbelser blevet nedsat til gennemsnitligt iy_2 pct. for finansårene 1954—55 og 1955—56. I medfør af § 65, stk. 2, ydes der tillige fuld refusion af b) udgifter til læge- og tandlægetilsyn samt læge-, tandlæge- og sygehusbehandling efter nærmere af socialministeren fastsatte regler, der findes i arbejds- og socialministeriets bekendtgørelse af 10. juli 1952. Endvidere ydes der i medfør af forsorgslovens § 65, stk. 3, fuld refusion af de øvrige driftsudgifter efter fradrag af driftsindtægterne til en kreds af hjem, der har særlige opgaver indenfor børneforsorgen, som gør, at disse hjems drift er mere bekostelig end andre hjems, og som gør det vanskeligt på forhånd at fastsætte bestemte regler for beregningen af driftstilskudet til disse hjem. Til denne gruppe hører ifølge loven skolehjem, ungdomshjem, fredehjem, oplæringshjem samt børnehjem, der fortrinsvis er beregnet for svagt begavede børn i undervisningspligtig alder, eller for børn, som har særlige tilpasningsvanskeligheder. Med finansministeriets tilslutning kan til denne tilskudsordning endvidere henføres enkelte andre hjem, der på forhånd må anses for at være således stillet økonomisk, at man ikke kan vente, at de ved de nedenfor angivne tilskudsregler kunne klare sig økonomisk. Alle de angivne hjem er pligtige at udarbejde og forelægge et driftsbudget, der skal følges, og som kun med tilladelse fra socialministeriet eller overinspektionen for børneforsorgen må overskrides.

En oversigt over de af denne tilskudsordning omfattede ialt 65 hjem findes i bilag 5 til nærværende betænkning.

I finansåret 1953—54 udgjorde statens udgifter til disse hjem, bortset fra ejendomsudgifter og udgifter til læge- og tandlægetilsyn m. v., ialt 6 896 000 kr.

Til de øvrige opdragelseshjem ydes i medfør af forsorgslovens § 65, stk. 4, — ud over den ovenfor nævnte fulde refusion af udgifter på fast ejendom og til læge- og tandlægetilsyn m. v. — statstilskud med en årlig fastsat procent af hjemmenes godkendte driftsudgifter efter fradrag af hjemmenes egne driftsindtægter, hvorved der bortses fra plejepenge og de ovenfor nævnte refusionsbeløb i henhold til § 65, stk. 2; tilskudet beregnes på grundlag af driftsudgifterne i det sidst forløbne regnskabsår.

Ved den nævnte lov er reglerne for betalingen for børn, anbragt i opdragelseshjem, samtidig forenklet således, at de fleste af de beløb, der tidligere blev erlagt af den betalingspligtige, er samlet i et plejepengebeløb samtidig med, at der blev foretaget en forhøjelse af plejepengetaksten.

Størrelsen af det nævnte procenttilskud fra staten samt størrelsen af normale plejepenge fastsættes på grundlag af normalbudgetter for de forskellige arter af hjem efter indstilling fra overinspektionen for børneforsorgen for et finansår ad gangen inden udgangen af februar måned. Om fastsættelse af disse procentsatser og af normale plejepenge forhandles der hvert 4. år med finansministeren og folketingets finansudvalg og i de øvrige år alene med finansministeren. De således fastsatte procenttilskud og plejepenge offentliggøres hvert år ved et cirkulære fra socialministeriet og findes for finansåret 1955—56 i socialministeriets cirkulære af 25. februar 1955.

Fremkommer der, efter at hjemmet har oppebåret de nævnte tilskud, et underskud, der ikke kan dækkes ved hjemmets egne midler, har socialministeren i § 65, stk. 5, hjemmel til at yde supplerende tilskud af en særlig rådighedssum, når dette efter en stedfunden gennemgang af hjemmets regnskaber skønnes rimeligt. Den nævnte rådighedssum udgør i finansåret 1954—55 750 000 kr. Andragender om ekstraordinært tilskud af denne rådighedssum gennemgås af overinspektionen og forelægges af denne socialministeriet og økonomiudvalget.

Om de i § 65, stk. 6 og 7, omhandlede rådighedssummer henvises til bemærkningerne foran i afsnit B 5 om anvendelsen af rådighedssummerne.

I medfør af § 65, stk. 4, har socialministeriet ved bekendtgørelse af 10. juli 1951 efter forhandling med finansministeren fastsat nærmere regler om anvendelsen af overskud, der måtte fremkomme i de opdragelseshjem, der har modtaget tilskud fra staten.

Med hensyn til den foran omtalte nedsættelse af bevillingerne til vedligeholdelse af hjemmenes bygninger fra indtil 2 pct. til gennemsnitligt 1½ pct., har økonomiudvalget overfor socialministeriet henledt opmærksomheden på, at der i plejepenge- og tilskudsreglerne for de private skole- og ungdomshjem af 1. april 1924 blev fastsat en vedligeholdelsessum på 1% pct. af bygningernes brandforsikringssum. Da denne grænse i de følgende år viste sig at være utilstrækkelig til udførelse af de påkrævede vedligeholdelsesarbejder ved hjemmene, blev det ved ændringen af f orsorgsloven af 14. marts 1951 anset for nødvendigt i den nye bestemmelse i § 65, stk. 2, a, at fastsætte grænsen for udgifterne til vedligeholdelse af opdragelseshjemmenes faste ejendomme til indtil 2 pct. af bygningernes brandforsikringssum. Under hensyn hertil og til, at der efter sagens natur vil være betydelige udgifter til indvendig vedligeholdelse i børneforsorgsinstitutionerne på grund af det stærke slid, må udvalget anse besparelser vedrørende udgifterne til bygningsvedligeholdelse for meget betænkelige selv for et enkelt år, da den under krigen stedfundne forringelse af bygningernes vedligeholdelsestilstand ej heller endnu er afhjulpet, og en eventuel nedsættelse af disse udgifter på noget længere sigt måtte herefter befrygtes at blive nærmest katastrofal for opretholdelse af en forsvarlig vedligeholdelsestilstand af børneforsorgens institutioner. Økonomiudvalget har derfor indtrængende henstillet, at socialministeriet fra finansåret 1956—57 påny søger at opnå bevillinger til refusion af vedligeholdelsesudgifter indenfor den i forsorgsloven § 65, stk. 2, a, fastsatte grænse på 2 pct. af bygningernes brandforsikringssum.

Spareudvalget kan ganske tilslutte sig økonomiudvalgets bemærkninger, idet man ikke mener, at nedsættelse af vedligeholdelsesudgifterne på længere sigt vil medføre nogen besparelse.

Som nævnt i indledningen har spareudvalget ikke ment at burde fremsætte forslag om en nedskæring af den målsætning, som hidtil har været gældende for børneforsorgens standard, og som har fundet udtryk i loven af 14. marts 1951, hvis formål var at yde større støtte end hidtil til børneforsorgen. Udvalget har derfor i denne forbindelse begrænset sig til nærmere at overveje, om den nugældende tilskudsordning i tilstrækkeligt omfang ansporer opdragelseshjemmenes ledere og tilsynsråd eller bestyrelser til i videst muligt omfang at iagttage alle forholdsregler af betydning for at billiggøre driften. Udvalget må nære nogen frygt for, at adgangen til at få afholdte udgifter dækket gennem tilskud, der er beregnet som procentdele af afholdte udgifter, og især adgangen til at få opstået underskud dækket af rådighedssummen efter § 65, stk. 5, og den omstændighed, at det ikke på forhånd kan vides, om et eventuelt overskud kommer hjemmet til gode, ikke i tilstrækkeligt omfang er egnet til at tilskynde hjemmene til sparsommelighed. Udvalget har derfor været inde på den tanke, at man kunne søge at finde en skillelinie mellem de udgifter, hvis størrelse hjemmene ikke har større indflydelse på, og de øvrige udgifter, hvis størrelse i højere grad er afhængig af hjemmenes dispositioner.

Spareudvalget er navnlig enigt i de i bestemmelserne i forsorgslovens § 65, stk. 2, a og b, nedfældede principper, hvorefter udgifter, som hjemmets ledelse ikke har større indflydelse på, refunderes fuldt ud af staten. Man kunne i og for sig anse det for rimeligt, om de nævnte regler om fuld refusion blev udvidet til også at omfatte lønninger til det normerede personale ved de anerkendte opdragelseshjem med fradrag af beløb, som udredes for benyttelse af tjenestebolig m. m.

Udvalget er under disse overvejelser gået ud fra, at overinspektionen ved godkendelse af normeringsordninger for samtlige institutioner gennem årene har indhøstet tilstrækkelige erfaringer med hensyn til, hvilket fast personale der må anses for nødvendigt ved institutioner og hjem af de forskellige typer og størrelser. Man er dog i udvalget klar over, at fuld refusion af alle normerede lønninger, men ikke af de øvrige lønninger, vil være for summarisk, f. eks. vil hjem, der modtog fuld refusion af lønninger til normeret personale ved eget vaskeri, blive stillet gunstigere end hjem, der lader vaske ude. Et andet — om end mindre vidtrækkende — problem er de tilfælde, hvor institutioner i deres tjeneste har personale, der arbejder uden egentlig løn (f. eks. katolske søstre). Også her måtte der i givet fald udformes nærmere regler om refusion af hjemmenes udgifter til personalets underhold.

Hvad dernæst angår hjemmenes resterende driftsudgifter, hvilke udgifter i høj grad må anses for påvirkelige af lederes og tilsynsråds eller bestyrelsers dispositioner, har udvalget overvejet, om disse udgifter — foruden gennem plejepenge — kunne dækkes gennem *faste* statstilskud, således at statstilskudet ydes med faste beløb pr. barn pr. dag, dog at det varieres for hjem af de forskellige typer og underkastes regulering efter et udgiftsindeks. Ved en sådan udformning af statstilskudet måtte man sikre sig, at dette i forbindelse med plejepengene dækker alle normale udgifter pr. barn i vedkommende type af hjem til børnenes kost og beklædning, til lønninger til det ikke normerede personale, til brændsel, lys og kraft, vask og rengøring, inventar m. m., på hvilke områder den store udgiftsmargin ligger.

Et yderligere incitament for hjemmenes ledere og tilsynsråd til at udvise god økonomi ville det være, om hjem, der ved økonomisk drift opnår overskud, i højere grad fik rådighed over disse til anvendelse til hjemmets bedste, medens til gengæld adgangen til at opnå ekstraordinært tilskud til dækning af opstået underskud blev begrænset væsentligt. Mulighederne for ydelse af supplerende støtte i særlige tilfælde måtte dog ikke udelukkes.

Overinspektionen har på udvalgets foranledning foretaget en beregning af, hvilke resultater en tilskudsberegning efter de ovenfor skitserede linier ville føre til sammenholdt med den gældende tilskudsordning, såfremt udgifterne i finansåret 1952—53 lægges til grund. Beregningen omfatter børnehjem for søskende, der er den mest

repræsentative gruppe. Af beregningen fremgår, at den skitserede ændring ville give en større spredning i driftsresultaterne end den gældende tilskudsordning. Medens således ca. $^2/_3$ af den omhandlede gruppe institutioner efter den hidtil gældende tilskudsberegning viser et driftsover- eller underskud på indtil 5 000 kr., ville kun godt $^1/_3$ af institutionerne falde ind under denne afgrænsning, såfremt den skitserede tilskudsordning havde været bragt i anvendelse.

Hertil skal dog bemærkes, at den af overinspektionen beregnede større spredning i driftsresultaterne naturligvis er beregnet på grundlag af de nuværende driftsresultater og således forudsætter, at den skitserede nye tilskudsberegning vil være uden indflydelse på hjemmenes driftsudgifter. Imidlertid skulle berettigelsen af en nyordning først og fremmest ligge i, at den tvang de hjem, der bliver drevet med ringest driftsøkonomi, til at rationalisere driften.

Økonomiudvalget har til beregningens resultater knyttet bl. a. den bemærkning, at gennemførelsen af en ordning med faste tilskud må anses for særdeles betænkelig, idet der i så fald ikke i samme grad som efter den nugældende ordning sikres opdragelseshjemmene de nødvendige og tilstrækkelige tilskud.

Spareudvalget er vel klar over, at en omlægning til det skitserede system ville volde vanskeligheder i en overgangstid, og at nogle modifikationer i tilskudsberegningen ville vise sig nødvendige. De foretagne beregninger vedrørende almindelige børnehjem viser imidlertid virkninger, som efter udvalgets opfattelse er gavnlige. Således vil de økonomisk set veldrevne hjem ved en ordning med faste tilskud opnå større overskud end efter den gældende ordning, medens de dårligst drevne hjem vil få større underskud og følgelig blive nødsaget til at omlægge driften. Heraf mener udvalget at kunne slutte, at den nuværende regel i § 65, stk. 4, i nogen grad holder hånden over de økonomisk set dårligst drevne hjem, idet den ikke i tilstrækkelig grad tilskynder lederne til at udvise sparsommelighed, og det ville sikkert være gavnligt, om tilskudsreglerne ved en omlægning i højere grad kunne tvinge lederne til at udvise mere økonomi i driften.

Spareudvalget skal derfor henstille, at man ved overvejelserne i forbindelse med den revision af loven af 14. marts 1951, som ifølge lovens § 2, stk. 2, skal foretages i folketingsåret 1955—56, tager de af udvalget fremførte synspunkter op til nærmere overvejelse, forinden forslaget forelægges folketinget. Herunder bør det tillige overvejes, om en tilsvarende ordning vil kunne være anvendelig for de eller nogle af de opdragelseshjem, der i henhold til forsorgslovens § 65, stk. 3, opnår fuld refusion af alle driftsudgifter efter forud godkendte budgetter.

Udvalget har endvidere overvejet den i § 65, stk. 2, a, indeholdte regel, hvorefter brandforsikringssummens størrelse er bestemmende for størrelsen af statstilskud til vedligeholdelse af de anerkendte opdragelseshjems bygninger. Da ældre bygninger ofte vil have en lavere brandforsikringssum end nye, men større udgifter til vedligeholdelse, har man drøftet muligheden af at tilvejebringe en regel som den, der gælder for højskolerne, hvor der foretages en selvstændig vurdering af bygningerne, således at vurderingen på dette område foretages med henblik på størrelsen af de nødvendige vedligeholdelsesudgifter. Under hensyn til det uforholdsmæssigt store arbejde, der vil være forbundet med foretagelse af en selvstændig vurdering af de mange små opdragelseshjem, har man imidlertid ikke ment at burde foreslå ændringer i den gældende ordning. Udvalget har endvidere været inde på spørgsmålet om en differentiering af procentsatsen for refusion af vedligeholdelsesudgifter, idet vedligeholdelsen af nyere bygninger må antages at være billigere end af ældre bygninger. Under hensyn til vanskelighederne ved at fastsætte generelle regler herom, har udvalget dog ladet spørgsmålet ligge og skal nøjes med at henstille, at det ved overinspektionens revision påses, at der i henhold til denne bestemmelse kun ydes refusion af udgifter til egentlige vedligeholdelsesarbejder.

I tilslutning til udvalgets bemærkninger om den gældende tilskudsordning til anerkendte opdragelseshjem skal man pege på, at den private indsats indenfor børneforsorgen oprindelig var af større betydning end det offentliges. Dette var også tilfældet i økonomisk henseende, idet det offentlige

begrænsede sig til at yde forholdsvis ringe tilskud til opdragelseshjemmenes oprettelse og drift. Udviklingen frem til i dag har imidlertid medført, at børneforsorgen er blevet anerkendt som en samfundsopgave, og at det offentlige nu bærer hovedparten af dens udgifter, medens kun ca. 5 pct. af driftsudgifterne tilvejebringes fra privat side. Denne ændring har kun i ringe grad haft indflydelse på børneforsorgens organisation, der stadig i høj grad er præget af de foreningsej ede og de selvejende hjem. Lovreglerne og administrationen af disse bygger stadig på den oprindelige, private form, og de gældende tilskudsregler synes fremdeles at hvile på den anskuelse, at staten yder støtte til privat filantropi. Som følge heraf er børneforsorgens administrative organer stadig henvist til at forhandle og slutte overenskomster med bestyrelser og tilsynsråd, hvorved løsningen af påtrængende opgaver undertiden kan blive forsinket og fordyret. Da den af de private kredse indenfor børneforsorgen repræsenterede økonomiske indsats med tiden er blevet af relativ ringe betydning, kunne der være grund til at overveje, om ikke de administrative organer burde have en mere afgørende indflydelse på opdragelseshjemmenes forhold end tilfældet er nu. Endvidere ville det efter spareudvalgets opfattelse være rimeligt, om socialministeren i alle tilfælde fik adgang til at beskikke en repræsentant for staten til at indtræde i tilsynsrådene for de opdragelseshjem, der modtager underskudsdækning i henhold til forsorgslovens § 65, stk. 3.

3. Forenkling af fremgangsmåden ved betaling af renter og afdrag af de af staten ydede lån.

Rentebærende og afdragspligtige lån af statskassen til anerkendte private og kommunale opdragelseshjem ydes enten i henhold til byggestøtteloven eller efter socialministeriets indstilling ved særlig bevilling på finanslovens § 26. Administrationen af de førstnævnte lån sker ved Kongeriget Danmarks Hypotekbank og for de sidstnævntes vedkommende ved finansministeriets 1. statsaktivkontor. For begge lånetyper betaler staten normalt såvel renter som afdrag, jfr. at staten, som nævnt i redegørelsen ovenfor i afsnit C, 2, i medfør af forsorgslovens § 65, stk. 2, a, yder fuld refusion af bl. a. udgifter til forrentning og afdrag på lån i fast ejendom, forså vidt og i det omfang lånene er godkendt af socialministeriet.

Ved udarbejdelsen af budgetterne opfører hvert enkelt privat og kommunalt opdragelseshjem dets ejendomsudgifter, herunder udgifter til renter og afdrag på godkendte lån i fast ejendom, som en særlig post i hjemmets budget, medens bevillingen til dækning af disse opdragelseshjems ejendomsudgifter på de årlige finanslove opføres som en samlet sum for samtlige hjem. Således er der på finansloven for finansåret 1954—55 til dette formål bevilget 3 900 000 kr. på konto § 15.VI.A.III.b.1.

Ved selve betalingen af renter og afdrag til vedkommende statsorgan er hidtil anvendt 2 fremgangsmåder:

1) Forså vidt angår de i henhold til boligstøttelovgivningen ydede lån og ca. 70 af de på finanslovens § 26 bevilgede lån, sender henholdsvis hypotekbanken og finansministeriet hver termin til pågældende hjem postgiroindbetalingskort med angivelse af de forfaldne beløb. Hjemmene betaler disse renter og afdrag og opfører dem på deres regnskaber, der i det følgende år indsendes til overinspektionen for børneforsorgen. Overinspektionen anviser derefter de enkelte hjem de disse tilkommende beløb, hvorunder indgår fuld refusion af hjemmenes udgifter til forrentning af og afdrag på anerkendte lån.

2) Forså vidt angår den resterende del af de på finanslovens § 26 bevilgede rentebærende og afdragspligtige lån, ialt ca. 58 lån, følges den fremgangsmåde, at finansministeriets 1. statsaktivkontor hver termin udarbejder en opgørelse over de forfaldne renter og afdrag. Opgørelsen afgives til socialministeriets bogholderi med advis om, at socialministeriet er debiteret for beløbet. Bogholderiet videregiver opgørelsen til overinspektionen, der på de enkelte hjems regnskabskonti posterer de betalte renter og afdrag og giver de enkelte hjem underretning herom med anmodning om at foretage tilsvarende posteringer i hjemmets regnskabsbøger.

Spareudvalget finder, at den under 1 nævnte fremgangsmåde, hvorefter staten af kræver opdragelseshjemmene terminsydelser, der i det følgende år refunderes hjemmene af staten gennem overinspektionen i

forbindelse med det øvrige statstilskud, er noget omstændelig. Hypotekbanken og finansministeriet har overfor udvalget erklæret sig enige i, at terminsydelser af samtlige af statskassen til opdrageseshjem ydede rentebærende og afdragspligtige lån, forsåvidt disse er godkendt af socialministeriet i henhold til forsorgslovens § 65, stk. 2, a, opkræves på ensartet måde, og at berigtigelsen sker ved en samlet overførelse fra overinspektionen til henholdsvis hypotekbanken og finansministeriet.

En forudsætning for en sådan ordning er, at der af overinspektionen udarbejdes og til finansministeriet og hypotekbanken sendes fortegnelser over samtlige lån, hvoraf ydelserne dækkes af statskassen i henhold til forsorgslovens § 65, stk. 2, a, og at ændringer i og tilføjelser til fortegnelsen senest henholdsvis den 15. april og den 15. oktober sendes de nævnte styrelser i form af en supplementsliste.

Forsåvidt angår terminsydelser af de af hypotekbanken bestyrede lån, vil alle opkrævningskort af hypotekbanken blive tilsendt overinspektionen, der ved den samlede indbetaling af ydelserne til hypotekbanken tilbagesender alle indbetalingskortene til denne.

Spareudvalget forudsætter, at den tekniske fremgangsmåde ved disse overførsler og ved eventuel meddelelse af konteringsordrer til vedkommende hjem forenkles, således at overinspektionens administration ikke belastes ved gennemførelse af den foreslåede nyordning. Det bemærkes herved, at udvalget er bekendt med, at postering i vedkommende hjems regnskaber af de direkte til finansministeriet og hypotekbanken overførte rente- og afdragsbeløb kan medføre visse vanskeligheder for opdragelseshjem, der ikke har fornøden regnskabskyndig medhjælp. Man skal derfor fremhæve, at man rent principielt ikke finder, at postering i vedkommende hjems regnskaber af disse udgiftsbeløb er absolut påkrævet. Det må være tilstrækkeligt, at udgiftsbeløbene opføres på sædvanlig måde i overinspektionens årlige økonomiske oversigt vedrørende opdragelseshjemmene.

III. Institutioner for forebyggende børneforsorg.

A. Etablering af forebyggende institutioner.

1. Institutionernes bygningsmæssige **indretning og udstyr. Udarbejdelse af typeplaner.**

Også ved oprettelsen af de forebyggende institutioner har det private initiativ været banebrydende. Allerede før midten af det forrige århundrede oprettedes de første børnehaver, idet trangen til at anbringe børnene, medens mødrene gik på arbejde, voksede som følge af kvinders beskæftigelse i industrien. Oprettelsen af vuggestuer tog sin begyndelse omkring 1880-erne, medens man først begyndte at oprette fritidshjem for børn i den undervisningspligtige alder, efter at man i slutningen af det forrige århundrede var blevet klar over, at det af opdragel ses- og beskæftigelsesmæssige grunde var rigtigst at udskille skolebørnene fra børn under den undervisningspligtige alder.

Kvindernes stigende beskæftigelse i erhvervslivet medførte en fortsat vækst i behovet for forebyggende institutioner, og i den første halvdel af det 20. århundrede var behovet for pladser i forebyggende institutioner så stort, at der viste sig vanskeligheder ved at få tilvejebragt de fornødne institutioner udelukkende ved privat indsats. Først ved forsorgslovens gennemførelse i 1933 blev der imidlertid skabt hjemmel for at yde støtte fra staten til oprettelse af anerkendte forebyggende institutioner med indtil halvdelen af udgifterne ved lokalernes indretning eller forbedring og anskaffelse af fornødent inventar. Ved forsorgsloven gaves der endvidere mulighed for at yde tilskud til oprettelse af fritids- og ungdomsklubber for de unge over den undervisningspligtige alder. Før den sidste verdenskrig gjordes der kun enkelte spredte forsøg på at oprette sådanne klubber, men i besættelsesårene blev der — navnlig i København — oprettet en del.

Hovedparten af de forebyggende institutioner, der indtil 1933 udelukkende og i tiden fra 1933 til 1945 i det væsentlige er oprettet af private kredse og enkeltpersoner uden støtte fra det offentlige, blev indrettet under beskedne og primitive forhold. Som følge af de indtil 1945 gældende utilstrækkelige tilskudsordninger var det ej heller muligt for institutionerne at foretage de nødvendige vedligeholdelser og forbedringer. Endvidere var tempoet med hensyn til oprettelsen af nye institutioner i tiden indtil besættelsen fortsat for langsomt til at afhjælpe pladsmanglen. Hertil kom i krigsårene vanskelighederne ved at få gennemført byggearbejder samt det stigende fødselstal og den høje beskæftigelse, således at man ved krigens afslutning stod overfor en næsten katastrofal pladsmangel.

For at råde bod på disse forhold er rådighedssummerne, hvoraf socialministeren kan yde støtte til oprettelse og forbedring af institutioner for forebyggende børneforsorg, blevet væsentligt forhøjet siden den ved lov nr. 368 af 27. juli 1945 om ændringer i forsorgsloven indførte forhøjelse af statstilskudet. Siden finansåret 1945—46 har der således på de årlige finanslove været stillet følgende bevillinger til disposition:

1945—46	300 000	kr.
1946—47	300 000	-
1947—48	600 000	-
1948—49	800 000	-
1949—50	1 300 000	-
1950—51	1 050 000	-
1951—52	800 000	-
1952—53	650 000	-
1953—54	800 000	-
1954—55	700 000	-

Støtte af disse rådighedssummer har siden 1945 kunnet betinges af, at den kom-

mune, hvori institutionen er beliggende, yder en støtte af indtil samme størrelse som statens støtte. Da socialministeriet kun i enkelte tilfælde har bortset fra dette vilkår, og da kommunerne også herudover har ydet støtte, har kommunerne siden finansåret 1945—46 bidraget til oprettelse og forbedring af forebyggende institutioner med beløb af mindst samme størrelse som de på de årlige finanslove bevilgede rådighedssummer.

Ved hjælp af disse bevillinger, kombineret med prioritetslån og lån i henhold til byggestøtteloven, har det været muligt at få oprettet en række påkrævede nye institutioner. Omend en del af de stedfundne forhøjelser af bevillingerne er blevet opslugt af de stigende omkostninger ved byggeriet og inventaranskaffelserne, er antallet af de forebyggende institutioner i tiden 1. april 1946 til 31. marts 1954 dog steget fra 429 til 767.

Af de bevilgede rådighedssummer har det også været nødvendigt at afholde udgifter til en sanering af de ældre institutioners lokaler og inventar og at yde støtte til gennemgribende moderniseringer og til større eller mindre om- og tilbygninger. I enkelte tilfælde har man måttet opgive gamle institutioner fra forrige århundrede og flytte dem til nye lokaler, men der eksisterer endnu en række ældre institutioner, hvis bygningsmæssige forhold er utidssvarende.

Foruden til oprettelsen af nye institutioner, jfr. nærmere herom nedenfor i afsnit 4, må det derfor påregnes, at der i en årrække fremover af de nævnte rådighedssummer må afholdes betydelige udgifter til forbedringer og moderniseringer af de gamle institutioner og til udskiftning af uhensigtsmæssigt inventar. Hertil kommer, at fremskaffelse af egnede lokaler til de kriseinstitutioner, der umiddelbart efter afslutningen af den anden verdenskrig blev indrettet til midlertidig afhjælpning af pladsnøden, trænger sig på, idet disse institutioners lokaler ofte er uforsvarlige i sundhedsmæssig og pædagogisk henseende, ligesom de barakker, der som oftest danner rammen om disse institutioner, er for dyre i driftsmæssig henseende.

Ved bedømmelsen af byggeprojekter går socialministeriet, overinspektionen for børneforsorgen og den bygningskyndige konsulent principielt ud fra retningslinierne i arbejds- og socialministeriets bekendtgørelse af 6. juli 1951 af vejledende regler for indretning af institutioner for forebyggende børneforsorg. Der lægges under behandling af sagerne vægt på at opnå besparelser, og på grund af de stramme økonomiske forhold er de nye institutioner foreløbig kun blevet indrettet i overensstemmelse med vejledningens minimumskrav.

Som ved opdragelseshjemmene følges ved bedømmelsen af udgifterne ved byggearbejder den retningslinie, at arbejderne skal være af god håndværksmæssig kvalitet og give institutionerne en passende standard, ligesom det forlanges, at bygningernes konstruktive udførelse ikke bliver ringere, end at de opfylder de krav, der af boligministeriet stilles til statslånsbyggeri. Ved vurderingen af overslaget lægger man vægt på, at gennemsnitsudgiften pr. plads er rimelig, og i adskillige tilfælde er der krævet gennemført betydelige besparelser, såvel med hensyn til lokalernes indretning som til institutionernes forsyning med inventar. I de enkelte tilfælde, hvor en kommune eller en velhavende institution har ønsket at tilvejebringe en mønsterinstitution, er der dog ikke gjort indsigelse herimod, men der er ikke fra statens side ydet tilskud til de derved forøgede udgifter.

Personaleboliger ved anerkendte forebyggende institutioner tillades kun indrettet, når de må anses for uomgængeligt nødvendige. De anerkendes, bortset fra vuggestuer, således kun, hvor det er nødvendigt af hensyn til boligforholdene i vedkommende by. Hvor bolig til personalet ikke må anses for påkrævet, men alligevel ønskes oprettet, stilles der krav om, at de økonomisk skal hvile i sig selv.

En betydelig del af de i de senere år oprettede institutioner er indrettet i almindelige boligkarreer, idet der ved visse større boligbebyggelser af vedkommende boligselskab er inddraget en eller flere lejligheder til indretning af sammenhængende lokaler for en forebyggende institution. I sådanne tilfælde svarer institutionens standard ganske til vedkommende boligbebyggelses.

I en række tilfælde er institutioner — fortrinsvis børnehaver og fritidshjem i provinsen — indrettet i villabygninger, der er erhvervet og ombygget til formålet, ofte med beskedne ombygningsomkostninger. I andre tilfælde er der til forebyggende institutioner opført selvstændige bygninger.

Spareudvalget mener, at det ikke i almindelighed bør opstilles som et mål, at de forebyggende institutioner indrettes i egne bygninger. Man skal således henvise til, at indenrigsministeriets byggeudvalg af 1940 i sin betænkning af 1945, „Det fremtidige Boligbyggeri", opgjorde såvel arbejdsløn som materialeforbrug — og dermed de samfundsøkonomiske driftsudgifter — til under ensartet størrelse og standard at være betydeligt større pr. lejlighed i parcelhuse end i etagelejligheder, hvortil kommer, at opvarmningen er dyrere i parcelhuse.

Endvidere kan byernes vækst og den hermed forbundne udflytning af befolkningen til de større byers periferi, jfr. nærmere herom nedenfor i afsnit A, 3, medføre, at forebyggende institutioner i tidligere beboelseskvarterer, der går over til overvejende at blive forretnings- og industrikvarterer, får vanskeligt ved at udnytte kapaciteten. Det kan være bekosteligt at omdanne sådanne børnehavers i selvstændige bygninger indrettede lokaler til andet formål. Efter udvalgets opfattelse bør man derfor i fremtiden søge et passende antal af de forebyggende institutioner indrettet i lejligheder i boligkarreer, især sådanne institutioner, som oprettes i hastigt voksende yderkvarterer i de større byer. I sådanne kvarterer må det nemlig stille sig usikkert, om der i løbet af et vist åremål vil være tilstrækkeligt mange børn til at kunne belægge institutionernes pladser, jfr. iøvrigt den i afsnit A, 4, gengivne udtalelse herom fra den svenske socialvårds planeringskommitté. Institutionslokaler i boligkarreer vil uden større bekostning kunne omdannes til boliger.

Som fremhævet i socialministeriets cirkulære af 20. februar 1948 i afsnit II, 8, 1. stk., sidste pkt., kunne det i henhold til § 11 i lov nr. 235 af 30. april 1946 om byggeri med offentlig støtte i almindelighed gøres til en betingelse for ydelse af statslån til socialt boligbyggeri, at der bl. a. indrettedes institutioner for forebyggende børneforsorg i eller i forbindelse med vedkommende beboelsesejendom, svarende til ejendommens behov. Tilsvarende betingelser kunne stilles af en kommune som vilkår for ydelsen af garanti for statslån.

Da den omhandlede bestemmelse i boligstøttelovens § 11 praktisk taget aldrig har været anvendt, er den ikke optaget i den nugældende boligstøttelov af 1951. Imidlertid kan kommuner fremdeles som vilkår for ydelse af garanti for statslån stille en sådan betingelse, og efter det for udvalget oplyste benyttes denne adgang bl. a. af Århus kommune.

Med hensyn til indretning af institutioner for forebyggende børneforsorg er forholdene betydeligt mere ensartede end for opdragelseshjemmenes vedkommende. Selv om der er særlige hensyn at tage ved indretning af henholdsvis vuggestuer, børnehaver og fritidshjem, og selv om der også i fremtiden på steder, hvor der kan påregnes et permanent behov for pladser, må indrettes institutioner i selvstændige bygninger, der enten er opført til dette eller til andre formål, foreligger der dog en række fælles forhold. Dette taler i højere grad end for opdragelseshjemmenes vedkommende for at søge udfærdiget planer til standardinstitutioner.

Spareudvalget har herved navnlig for øje en standardbørnehave, der ved projektering af boligkarreer let kan indpasses i disse. Planerne til en sådan institution bør udarbejdes således, at de i videst muligt omfang bringes i overensstemmelse med de ved indretning af lejligheder i boligkarreer gældende normer og bør fortrinsvis tage sigte på indretning i stuelejligheder, der har nem adgang til en legeplads af passende størrelse.

Det efter forslag af Danske Kvinders Nationalråd under henvisning til de gifte kvinders stigende deltagelse i erhvervslivet i 1948 af boligministeriet nedsatte udvalg vedrørende kollektive anlæg (nedenfor benævnt „kollektivudvalget") har i dets betænkning af 22. april 1954 også været inde på spørgsmålet om forenkling af planudformningen vedrørende vuggestuer og børnehaver og anvendelse af standardiserede byggemetoder.

Som det fremgår af bemærkningerne nedenfor (side 54) har udvalget opgjort, at der skulle være et udækket behov for 750 vuggestuepladser i København og for 1 750 i de øvrige byområder, medens det udækkede behov for børnehavepladser skulle udgøre henholdsvis 7 000 og 11 500 pladser. Udvalget har herved fremhævet, at disse hypotetiske tal kun er beregnet til at skulle give et billede af forholdene i dag. For det fremtidige behov spiller en række faktorer ind, som ikke på forhånd lader sig beregne. I denne forbindelse har kollektivudvalget peget på, at småbørnsafdelingerne bør overflyttes til børnehaverne, og at dette vil medføre en forskydning i behovet, således at vuggestuebehovet reduceres til henholdsvis ca. 350 og ca. 850 pladser, medens børnehavebehovet tilsvarende forøges til henholdsvis ca. 7 500 og ca. 12 500 pladser.

Sætter man etableringsudgifterne til 8 000 kr. pr. vuggestueplads og 4 000 kr. pr. børnehaveplads, svarende til gennemsnittet af de i den seneste tid opførte institutioner, vil det koste henholdsvis 2,8 mill. kr. og 6,8 mill. kr. at dække vuggestuebehovet i København og i de øvrige byområder, medens de tilsvarende tal for børnehaver vil blive henholdsvis 30 mill. kr. og 50 mill. kr.

For at dække det samlede behov for vuggestuer og heldagsbørnehaver kræves således en investering på ialt ca. 90 mill. kr., der i henhold til gældende finansieringspraksis kan tænkes fordelt med ca. 20,4 mill. kr. prioritetslån, ca. 52 mill. kr. lån i henhold til byggestøtteloven, ca. 6,2 mill. kr. støtte fra kommunerne, ca. 6,2 mill. kr. støtte fra socialministeriet i henhold til forsorgslovens § 127, stk. 5, og ca. 5,6 mill. kr. fra legatfonds eller egenkapital.

Beregningerne er gjort under forudsætning af, at institutionerne opføres som selvstændigt byggeri, og de omfatter kun vuggestuerne og de heldagsåbne børnehaver, men ikke de andre i betænkningen skitserede institutionsformer (bl. a. halvdagsbørnehaver for måske 30 pct. af børnetallet), for hvilke man ikke har mulighed for at måle behovets størrelse, og for hvilke der heller ikke foreligger materiale, der kan belyse etableringsudgifterne. Kollektivudvalget regner dog med, at etableringsudgifterne for disse mere primitive institutioner vil blive lavere end de angivne udgifter til etablering af heldagsinstitutioner.

Kollektivudvalget peger endvidere i denne forbindelse på engelske og svenske bestræbelser for at billiggøre børneinstitutionsbyggeriet. Der peges således på, at det fra engelsk side er fremført, at man er i stand til at spare ca. 50 pct. af byggesummen for en traditionelt udformet børneinstitution ved en forenklet planudformning og standardiserede byggemetoder.

Kollektivudvalget konkluderer derfor i, at man, selvom man næppe på forhånd har lov til at regne med så store udsving i etableringsomkostningerne, dog må kunne forvente at spare relativt store summer ved at anvende lignende metoder som i England eller Sverige, og udvalget mener, at det offentlige aktivt bør støtte enhver bestræbelse, der tager sigte på at fremme en forenkling både af planlægningen og af byggemetoderne, når dette kan ske, uden at institutionernes pædagogiske eller hygiejniske standard derved nedsættes.

Spareudvalget, der må tage forbehold med hensyn til det af kollektivudvalget opgjorte behov, jfr. bemærkningerne nedenfor side 58, kan iøvrigt slutte sig til kollektivudvalgets forslag.

Spareudvalget har som nævnt i indledningen besøgt en række forebyggende institutioner, heriblandt også nogle af de i de senere år oprettede. Af de i boligkarreer indrettede børnehaver, som udvalget har besøgt, skal man fremhæve den i 1953 af Socialt Boligbyggeri i kollektivhuset på Bellahøj oprettede børnehave, der er smukt og praktisk indrettet i ejendommens stueetage. Institutionens faste inventar, der har kostet ca. 12 500 kr., er af boligselskabet medtaget blandt byggeudgifterne. Børnehavens udgifter ved anskaffelse af inventar og til den øvrige montering har udgjort ca. 16 500 kr., hvilket med en normering på 35 børn svarer til en gennemsnitsudgift på ca. 480 kr. pr. barn. Den årlige leje udgør 10 080 kr. Af de af udvalget besøgte institutioner, der er indrettet i selvstændige bygninger, skal man fremhæve Dronning Alexandrines børnehave i Århus, der er oprettet i 1953 af Jysk Børnehaveseminarium og normeret til 55 børn, og den af Dansk Eøde Kors ligeledes i Århus oprettede børnehave, Rytterpar-

ken, til 60 børn. Begge børnehaver har til huse i velindrettede bygninger af rimelig standard. Omkostningerne ved etableringen af den førstnævnte institution, der selv ejer bygningen, har ialt udgjort ca. 270 000 kr. eller ca. 4 900 kr. pr. plads. Rytterparkens børnehave bor til leje i en af Arbejdernes Andelsboligselskab samtidig med de omliggende boligkarreer til formålet opført selvstændig bygning. Boligselskabets udgifter ved opførelsen af bygningen og købet af grunden har udgjort ialt 319 000 kr. Hertil kommer et beløb på 35 000 kr. til inventar, der er betalt af Røde Kors. Pr. barn har anlægsudgifterne udgjort 5 900 kr. I leje og for varme betales 11 000 kr. årligt, hvilket må anses for at være rimeligt.

Disse 3 institutioner er af god standard og har en enkel og praktisk indretning.

Af den af Det statistiske Departement på spareudvalgets foranledning foretagne undersøgelse vedrørende de danske børnehaver, der er optrykt som bilag 6 til nærværende betænkning, fremgår, at det gennemsnitlige antal normerede pladser pr. børnehave er 48. Spareudvalget skal henstille, at det nærmere undersøges, om ikke det, når hensyn tages til såvel anskaffelses- som driftsudgifter, i mange tilfælde vil være mere hensigtsmæssigt at indrette forebyggende institutioner til et mindre antal pladser, hvorved man tillige vil kunne opnå, at institutionerne lettere kan placeres i boligejendomme.

2. Sundhedsmæssige krav til institutioner for forebyggende børneforsorg.

Ved indretningen af forebyggende institutioner følges i det omfang, som de forhåndenværende forhold gør det muligt, de i arbejds- og socialministeriets bekendtgørelse af 6. juli 1951 fastsatte vejledende regler. Bekendtgørelsens generelle krav med hensyn til loftshøjde, vinduesareal, gulvareal m. v. pr. barn går ikke ud over, hvad der må forlanges ud fra almindelige praktiske, hygiejniske og pædagogiske hensyn og hensynet til den smittefare, som er forbundet med, at mange små børn daglig bringes sammen i een institution.

Det er for udvalget oplyst, at sundhedsstyrelsen af økonomiske hensyn i adskillige tilfælde ikke har stillet krav om gennemførelse af i og for sig ønskelige hygiejniske foranstaltninger eller ændringer i de foreliggende planer, men har nøjedes med at henstille, at der foretages ændringer. Endvidere er der på grund af pladsnøden i visse tilfælde også tilladt en højere normering end ønskeligt efter institutionernes indretning.

Ved de institutioner, spareudvalget har besøgt, har opfyldelsen af de sundhedsmæssige krav været noget forskellig, men man har ikke i noget tilfælde fundet, at man er gået ud over en rimelig standard.

3. Udnyttelsen af bestående institutioner.

Ifølge oplysningerne i den af overinspektionen udsendte økonomiske oversigt over institutioner for forebyggende børneforsorg for året 1951—52 var udnyttelsesgraden for ialt 639 institutioner med fuldt regnskabsår som anført i nedenstående tabel.

Tallene for indskrevne og fremmødte børn er udregnet på grundlag af hele året 1952, medens antallet af normerede pladser er opgjort pr. 31. marts 1952. I antallet af fremmødte børn er også medregnet lørdagenes mødetal, der altid ligger betyde-

	Normerede pladser pr. 31.-3. 1952	Gennemsnitligt		Rubrik 2 i procent af rub. 1	Rubrik 3 i procent af	
		indskrevne	fremmødte		rubr. 1	rubr. 2
	1	2	3			
Vuggestuer	3 135	3 180	2 727	101,4	87	85,8
Børnehaver	21 744	21368	18 018	98,3	82,9	84,3
Fritidshjem	5 762	6 167	4 751	107,0	82,5	77,0
	30 641	30 715	25 496	100,2	83,2	83,0

ligt lavere end på ugens andre dage, samt mødetallet for sommermånederne, hvor en del børn i perioder er fraværende på grund af forældrenes ferie og lignende. Hertil kommer, at der i de forebyggende institutioner — navnlig i afdelinger for mindre børn — nødvendigvis må blive ret betydelige fraværelser på grund af sygdom, herunder de smitsomme børnesygdomme.

Af bilag 6 fremgår, at de 440 børnehaver, som har besvaret spørgeskemaerne, pr. 1. marts 1954 i gennemsnit havde et antal børn indskrevet, der oversteg det normerede antal pladser med 7 pct. Det er endvidere anført, at kun børnehaverne i de mindre provinsbyer og i gruppen „øvrige kommuner", som består af stationsbyer og provinsbyernes forstadskommuner, afviger væsentligt fra gennemsnittet, idet der her kun er 1,5 pct. flere indskrevne børn end det samlede antal normerede pladser. Af tabel 4 i det nævnte bilag fremgår, at det samlede antal pladser i alle børnehaver pr. 1. marts 1954 udgjorde 24 525, og at der på denne dato var indskrevet ialt 26 223 børn. Antallet af de pr. 1. marts 1954 mødte børn udtrykt i pct. af antal indskrevne børn pr. samme dato fremgår af tabel 18. For hele landet som gennemsnit mødte 82 pct. af børnene. Ydergrænserne for udsvingene fra dette gennemsnit var 77 pct. på Frederiksberg og 84 pct. i hovedstadens omegnskommuner.

I nedenstående oversigt, der er udarbejdet på grundlag af det i overinspektionen for børneforsorgen beroende materiale og de til Det statistiske Departement indkomne besvarelser af spørgeskemaerne, er indskrivningsprocenten for året 1951—52 beregnet som forholdet mellem antal normerede pladser og det gennemsnitlige antal indskrevne børn den sidste dag i hver måned i året og fremmødeprocenten for året 1951—52 som forholdet mellem normerede pladser og det gennemsnitlige antal fremmødte børn den sidste dag i måneden.

Oversigtens tal for året 1951—52 omfatter 463 børnehaver af de 483, der fandtes pr. 31. marts 1952, medens tallene pr.

Udnyttelsen af børnehaver i 1951/52 og pr. 1. marts 1954.

Indskrivningsprocent	Antal børnehaver.											
	Hovedstaden (København, Fr.berg og Gentofte)		Hovedstadens omegnskommuner		Provinsbyer med over 25 000 indbyggere		Provinsbyer med under 25 000 indbyggere		Ialt		pct.	
	1951/52	1/3 1954	1951/52	1/3 1954	1951/52	1/3 1954	1951/52	1/3 1954	1951/52	1/3 1954	1951/52	1/3 1954
Under 60 pct. . .	5		2		1		9	4	17	4	3,7	1,0
60— 69 pct. . .	8		1		3		5	1	17	1	3,7	0,2
70— 79 — . .	21		5	1	7	1	5	3	38	5	8,3	1,2
80— 89 — . .	34	1	5	3	9		13	2	60	6	13,0	1,5
90— 99 — . .	34	14	9	4	12	4	14	11	69	33	14,9	8,0
100—109 — . .	62	108	13	21	17	35	23	19	115	183	24,8	44,5
110—119 — . .	33	67	14	22	11	13	27	26	85	128	18,3	31,2
120 pct. og derover	19	9	6	9	9	14	28	19	62	51	13,3	12,4
Børnehaver ialt .	216	199	55	60	69	67	124	85	463	411	100	100
Gennemsnitlig indskr.pct. . . .	95	107	100	107	98	109	102	106	98	107		
Gennemsnitlig fremmødepct. . . .	80	81	85	81	85	80	86	80	83	81		

1. marts 1954 kun omfatter 411 børnehaver. Departementet har anført, at besvarelsesprocenten stort set er den samme indenfor de forskellige grupper, og at procenten med hensyn til de normerede pladser også er den samme, hvilket skulle vise, at de børnehaver, der ikke har besvaret spørgeskemaerne, er af samme størrelsesorden som de børnehaver, hvorfra der er indkommet svar.

Det bemærkes endvidere, at den årlige gennemsnitlige indskrivningsprocent normalt må antages at blive lavere end en gennemsnitsprocent, opgjort på en bestemt dato i vinterhalvåret, idet en del børnehaver — især halvdagsbørnehaverne — har lavere børnetal i sommermånederne på grund af ferier, afgang af den ældste årgang noget før skoleårets begyndelse, o. lign.

For hele landet havde ca. 56 pct. af børnehaverne i 1951—52 en indskrivningsprocent på 100 og derover, medens den tilsvarende pct. pr. 1. marts 1954 var ca. 88, ligesom tallene for 1954 i det hele viser en stærkere samling omkring en udnyttelsesprocent på mellem 100 og 110 pct. end tallene for **1951**—52. Der er børnehaver, der har væsentligt flere indskrevne børn end normeringstallet. Dette kan f. eks. skyldes, at institutionen modtager et hold børn om formiddagen og et andet hold om eftermiddagen.

En nærmere undersøgelse af det foreliggende materiale har for hovedstadens vedkommende vist, at ca. 53 pct. af børnehaverne i 1951—52 havde en indskrivningsprocent på 100 og derover, medens den tilsvarende procent i 1954 var ca. 92. I 1951—52 fandtes de laveste indskrivningsprocenter navnlig for børnehaver med en åbningstid på under 9 timer samt i et vist omfang for børnehaver, beliggende i Frederiksberg og Gentofte kommuner. De helt nye børnehaver synes at være mindre udnyttet end de noget ældre institutioner. Desuden har man konstateret, at børnehaverne i de noget ældre kvarterer i byen, hvor børnetallet daler, var mindre udnyttet end børnehaverne i de nyere kvarterer. Da udnyttelsen af børnehaverne som anført tilsyneladende er mere intensiv i 1954 eller nærmere bestemt pr. 1. marts 1954, end i året 1951—52, fremkommer der ikke nu så store forskelligheder mellem de i de forskellige kvarterer i København beliggende børnehaver, som man konstaterede i 1951—52.

I hovedstadens omegnskommuner havde i 1951—52 godt 60 pct. af børnehaverne en indskrivningsprocent på over 100, medens 87 pct. af børnehaverne i 1954 havde en indskrivningsprocent på over 100. De laveste procenter for visse børnehavers vedkommende i denne gruppe skyldes i et vist omfang, at de er anbragt i kvarterer, der endnu ikke er helt udbygget, eller hvor børnene endnu ikke i tilstrækkeligt antal har nået børnehavealderen.

I de større provinsbyer havde i 1951 — 52 ca. 56 pct. af børnehaverne en indskrivningsprocent på 100 og derover, medens tallet for 1954 var ca. 93 pct. I de mindre provinsbyer var den tilsvarende pct. henholdsvis ca. 63 og ca. 75. Forskelligheder mellem de enkelte byer kan bl. a. bero på, om det er en by i økonomisk udvikling, erhvervslivets karakter og myndighedernes syn på spørgsmålet om oprettelse af sådanne institutioner. For de mindre provinsbyers vedkommende kan hertil komme, at der, selv om børnehaven i en lille by er overbelagt, alligevel ikke er tilstrækkeligt behov for oprettelse af yderligere en institution.

På basis af materiale, beroende i overinspektionen, er endvidere udarbejdet omstående oversigter over udnyttelsen i 1951—52 af vuggestuer og fritidshjem. Indskrivnings- og fremmødeprocenten er beregnet som anført foran under børnehaverne.

Undersøgelsen omfatter 91 vuggestuer af et samlet antal på 100 pr. 31. marts 1952. Ved en nærmere gennemgang af materialet er det konstateret, at lavere indskrivningsprocent for hovedstadens vedkommende navnlig skyldes institutioner, beliggende i Frederiksberg og Gentofte kommuner. For de større provinsbyers vedkommende omfatter undersøgelsen bl. a. 4 institutioner, beliggende i Århus. Af disse havde 3 institutioner en indskrivningsprocent på under 90 og 1 på 124. Ålborg og Odense havde hver 1 vuggestue, der havde indskrivningsprocent på henholdsvis 116 og 100. For de mindre provinsbyers vedkommende er der en meget intensiv udnyttelse af vuggestuerne, idet 16 af 19 vuggestuer havde en indskrivningsprocent på 100 og derover. 2 af disse institutioner havde en indskrivningspro-

Oversigt over udnyttelsen af vuggestuerne i 1951/52.

Indskrivningsprocent	Antal vuggestuer. Hovedstaden (København, Fr.berg og Gentofte)	Hovedstadens omegnskommuner	Provinsbyer med over 25 000 indbyggere	Provinsbyer med under 25 000 indbyggere	Ialt	pct.
Under 60 pct...	1		1		2	2,2
60— 69 pct. ..						
70— 79 — ..	2		1		3	3,3
80— 89 — ..	4	1	3	2	10	11,0
90— 99 — ..	9	5	3	1	18	19,8
100—109 — ..	16	3	2	6	27	29,6
110—119 — ..	10	1	4	2	17	18,7
120 pct. og derover.....	4		2	8	14	15,4
Vuggestuer ialt .	46	10	16	19	91	100,0
Gennemsnitlig indskr.pct. ...	100	99	96	114	101	
Gennemsnitlig fremmødepct.	85	76	89	93	86	

cent på op imod 150. For landet som helhed havde næsten 2/3 af institutionerne en indskrivningsprocent på 100 og derover.

Omstående undersøgelse omfatter 103 fritidshjem af ialt 121 fritidshjem pr. 31. marts 1952. De statistiske oplysninger for fritidshjemmene er i mange tilfælde mangelfulde, fordi børnene i fritidshjem ofte møder mere end een gang om dagen, hvorfor gennemsnitstallene er beregnet som det højeste antal børn på enten formiddags- eller eftermiddagsholdene.

Som det fremgår af tabellen, har indskrivningsprocenten for alle landets hoveddele andraget 100 og derover. For så vidt angår hovedstaden, skal det anføres, at fritidshjem med indskrivningsprocent på under 100 hovedsagelig omfatter institutioner med åbningstider på under 9 timer. For de større provinsbyers vedkommende omfatter undersøgelsen 6 fritidshjem i Århus, der alle havde indskrivningsprocent på over 100. Odense havde 4 fritidshjem, af hvilke 2 små institutioner med indskrivningsprocent på under 60 og 2 større institutioner med indskrivningsprocent på henholdsvis 117 og 130.

Efter spareudvalgets opfattelse er de konstaterede fremmødeprocenter så lave, især for børnehavernes vedkommende, at det må anses for ønskeligt at skabe udvej for en mere intensiv udnyttelse af de bestående institutioner. Omend fremmødeprocenten påvirkes af større samlede fraværelser under epidemier og det lavere fremmøde, der finder sted på lørdage og i sommermånederne, må det dog antages, at der til stadighed i en væsentlig del af institutionerne er en uudnyttet kapacitet af en sådan størrelse, at det må være muligt at indskrive flere børn i institutionerne, end det i almindelighed er tilfældet nu. Det er for udvalget oplyst, at der i praksis under hensyn til, at alle indtegnede børn kun sjældent giver møde samtidig, følges den regel, at der kan indskrives flere børn — normalt 10 pct. —• end det antal, institutionen er normeret til. Man skal henstille, at der søges tilvejebragt hjemmel til, at børneforsorgens centralmyndighed

Oversigt over udnyttelsen af fritidshjem i 1951/52.

Indskrivnings-procent	Antal fritidshjem. Hovedstaden (København, Fr.berg og Gentofte)	Hovedstadens omegns-kommuner	Provinsbyer med over 25 000 indbyggere	Provinsbyer med under 25 000 indbyggere	Ialt	pct.
Under 60 pct.. .	5		3		8	7,8
60— 69 pct. ..	2		2	1	5	4,9
70— 79 — ..	7	1	1	1	10	9,7
80— 89 — ..	7				7	6,8
90— 99 — ..	3			2	5	4,9
100—109 — ..	10	3	4	1	18	17,5
110—119 — ..	8	1	4	1	14	13,4
120 og derover .	27	3	2	4	36	35,0
Fritidshjem ialt.	69	8	16	10	103	100,0
Gennemsnitlig indskr.pct. . ..	111	117	100	105	109	
Gennemsnitlig fremmødepet..	83	88	79	83	83	

efter forhandling med vedkommende kommunalbestyrelse kan give institutioner i det omfang, hvori det under hensyn til lokaleforholdene må anses for pædagogisk og sundhedsmæssigt forsvarligt, pålæg om at indskrive så mange børn, at antallet svarer til 120 pct. af normeringstallet, såfremt det af en institutions venteliste eller iøvrigt foreliggende oplysninger fremgår, at der er behov derfor.

Af tabel 19 i bilag 6 fremgår, at kun 10 pct. af børnene opholder sig i børnehaverne i 4 timer eller kortere tid, medens 79 pct. af alle børnehavebørn opholder sig 7 timer eller mere i institutionerne. Som følge af denne lange opholdstid vil det efter udvalgets opfattelse ikke være muligt at indføre skift i børnehaverne.

4. Behovet for oprettelse af nye institutioner.

Spareudvalget har betragtet det som en vigtig opgave at søge at nå frem til et skøn over, hvor stort det aktuelle og det fremtidige behov for forebyggende institutioner er, herunder såvidt muligt også et skøn over behovets geografiske fordeling.

Spørgsmålet om behovet for oprettelse af flere pladser blev i sin tid gjort til genstand for nærmere undersøgelse af udvalget vedrørende forebyggende børneforsorg. I betænkningen af 2. februar 1950 (nedenfor benævnt socialministeriets betænkning) har udvalget side 51—54 gengivet resultaterne, der i korte træk går ud på, at der til dækning af et beregnet behov for pladser på vuggestuer pr. 1. januar 1955 ialt skulle være mellem 3 500 og 4 000 pladser; for børnehavernes vedkommende skulle der pr. 1. januar 1955 være ialt ca. 33 000 pladser og endelig for fritidshjemmenes vedkommende til det nævnte tidspunkt ialt ca. 8 500 pladser.

Til belysning af den faktiske udvikling kan det anføres, at der ifølge de af overinspektionen for børneforsorgen senest udarbejdede statistiske oversigter pr. 31. marts 1954 i vuggestuer var ialt 3 858 pladser, i børnehaver 25 119 pladser og i fritidshjemmene 7 298 pladser.

Den nævnte beregning var summarisk i den forstand, at den dels omfatter hele landet under eet, d. v. s. byer med forstæder og bymæssig bebyggelse, og dels at grundlaget for beregningen var udviklingen

i børnetallet indenfor de forskellige aldersgrupper, suppleret med generelle skøn over, i hvilket omfang der måtte antages at blive ønske om at få børn anbragt i en forebyggende institution. Hensigten med beregningen var alene at give udtryk for hovedlinierne i den fremtidige udvikling.

Til belysning af det foreliggende spørgsmål kan henvises til en senere foretagen undersøgelse af den enlige moders kår, der er udarbejdet af en af Danske kvinders Nationalråd og Dansk kvindesamfund i 1948 nedsat kommission. I den af kommissionen udarbejdede bog „Den enlige moder" gengives resultatet af en af Københavns kommunes statistiske kontor i sommeren 1949 foretagen enquétemæssig undersøgelse ved interviews af 744 enlige mødre, hvoraf 277 var separerede eller fraskilte, 180 enker og 287 ugifte. Disse mødre oplyste, at af børnene under 15 år (ialt ca. 1 000) var 27 pct. i vuggestue, børnehave eller fritidshjem.

For henved halvdelen af de børn, der ikke var i institution, er det oplyst, at grundene hertil var, at barnet var sygt, havde arbejde, eller at moderen selv var hjemme eller havde for høj indtægt til at få barnet i kommunal børnehave.

Endvidere har Århus kommunes statistiske kontor iværksat en tilsvarende stikprøveundersøgelse af de enlige mødres kår i Århus. Denne undersøgelse, der ligeledes er baseret på interview-oplysninger, er offentliggjort i „Statistisk Kvartalsskrift", årgang 8, nr. 1, januar 1952.

Undersøgelsen viser følgende fordeling af børn under 15 år efter anbringelsessted:

	Pct. af 0—2-årige på vuggestue	Pct. af 3—14-årige i børnehave og fritidshjem	Pct. af 0—14-årige i privat dagpleje
Enker	—	13,6	0,9
Fraskilte	35,7	26,1	3,0
Separerede og forladte	9,1	39,5	12,2
Ugifte	24,0	25,5	5,3
Ialt	20,4	23,5	3,9

Fordelingen af børn efter årsag til ikkeanbringelse er følgende:

Ikke nødvendigt	52,5 pct.
Ikke plads	7,1 —
Ikke lyst	10,5 —
Barnets arbejde	4,4 —
Andet og uoplyst	25,5 —
Ialt	100,0 pct.

Det bemærkes, at begge de her refererede undersøgelser kun omfatter de enlige mødre, og at resultaterne derfor ikke giver et helhedsbillede af behovet for pladser i de forebyggende institutioner.

Endvidere har kollektivudvalget i dets betænkning foretaget en analyse af behovet for vuggestuer og børnehaver.

Kollektivudvalget har herved betragtet institutionerne ud fra såvel kvindernes som børnenes velfærdssynspunkt, og har her indenfor samlet alle motiver for oprettelsen af institutioner: de forsorgsmæssige, de pædagogiske, de familiepolitiske, de samfundsøkonomiske og de produktionsøkonomiske. Fortrinsvis har man dog set på emnet ud fra en familiepolitisk betragtningsmåde og ud fra barnets velfærdssynspunkt (bet. side 134).

I denne betænkning, side 137—139, jfr. bilag 13 b og c, der er optrykt som bilag 7 til spareudvalgets betænkning, er det anført, at man ikke råder over et så bredt statistisk materiale, at man der udfra er i stand til at give et talmæssigt rigtigt udtryk for det eksisterende behov.

Det er anført, at det fremtidige behov vil være behersket af børnetallets bevægelser, af efterspørgslen på kvindelig arbejdskraft, ændringer i boligkvartererne, af den betydning, man tillægger institutionernes sociale, pædagogiske og rekreative udvikling, og den værdi i produktionsøkonomisk forstand, der ligger bag institutionernes eksistens, jfr. betænkningens bilag 3 a „Vedrørende den økonomiske side af kvindernes arbejde udenfor hjemmet".

Til kollektivudvalgets brug er der imidlertid opstillet en arbejdshypotese, udfra hvilken de forskellige behov og økonomiske beregninger er foretaget.

En arbejdshypotese er opstillet for Kø-

benhavn, der ligger inde med et forholdsvis fyldigt statistisk materiale. Derefter har man tillempet hypotesen til de øvrige byområder.

Til belysning af behovet for *vuggestuer* har kollektivudvalget anført følgende:

Der er i Københavns kommune i 1954 ca. 40 000 børn i vuggestuealderen, d. v. s. under 3 år (når man regner vuggestuealderen fra 0—3 år og ikke som i socialministeriets fornævnte betænkning fra 0—2½ år, er det dels, fordi den traditionelle aldersgrænse mellem vuggestue og børnehave ligger ved 3-års alderen, dels fordi en hel del af det materiale, der kan belyse forholdene, bl. a. det Københavns kommunes byplankontor har udarbejdet, er baseret på denne aldersdeling). Til betjening af disse børn findes 37 vuggestuer, godkendt til ca. 1 500 børn.

Den opstillede arbejdshypotese — for hvilken der er gjort rede i bilag 13 b til kollektivudvalgets betænkning •— går ud på, at behovet for vuggestuepladser ligger på 6 pct. af antallet af børn under 3 år for København og 5 pct. for byområderne udenfor København. For landdistrikterne er behovet så spredt og så sæsonbetonet og muligheden for dagpleje så almindelig, at en vuggestueordning i lighed med den, der gælder for byerne, i almindelighed vil være uigennemførlig.

Antallet af vuggestuebørn fordeler sig med ca. 40 000 i København og ca. 68 000 i byområderne udenfor København, med et vuggestuebehov på henholdsvis 2 400 og 3 400 pladser, hvoraf i dag findes 1 650 i København og ca. 1 650 udenfor København, således at behovet af kollektivudvalget er anslået til ca. 750 i København og 1 750 i de øvrige byområder.

Dette udækkede behov kan reduceres til 350 pladser i København og 850 pladser i de øvrige byområder, såfremt småbørnsafdelinger normalt oprettes i tilknytning til børnehaver i stedet for som nu ofte i tilknytning til vuggestuer.

Til belysning af behovet for *børnehaver* har kollektivudvalget anført følgende:

Der er i København i 1954 ca. 45 000 børn i børnehavealderen, hvorved udvalget forstår alderen 3—7 år. Til betjening af disse børn findes 183 børnehaver, godkendt til ca. 10 000 børnehavepladser. Selvom den overbelægning af børnehaverne, der fandt sted under og efter krigen, er aftaget væsentligt, må man stadig regne med en vis overindskrivning, som kan anslås til ca. 10 pct. Dette svarer til, at ca. 11 000 børn besøger en børnehave. Dertil kommer 12—13 halvdagsbørnehaver, der besøges af ca. 350 børn. lait er godt 25 pct. af børnene i børnehavealderen dækket af børnehave under en eller anden form.

Man må, når man forudsætter, at børnehavealderen går til 7 års alderen, regne med, at skolevæsenet, ved at tage børnene i skole, inden de er fyldt 7 år (efter den nye ordning skal børnene være fyldt syv år inden 15. december for at kunne begynde skolen i august samme år) i nogen grad er med til at aflaste børnehaverne.

Ifølge skolevæsenets årsberetning 1951—52 var antallet af 6-årige børn pr. 31. december 1951 ca. 6 600; efter den ovenfor nævnte nye ordning kan antallet anslås til ca. 2 200 børn. Således ligger dækningsprocenten i virkeligheden en smule højere.

Det er i kollektivudvalgets betænkning fremhævet, at der synes at være en væsentlig forskel på den heri beregnede dækningsprocent og den i socialministeriets betænkning angivne 13,3 pct. Det er hertil anført, at tallene imidlertid ikke kan sammenlignes direkte, idet der for det første, som tidligere nævnt, er forskel på afgrænsningen af børnehavealderen, i socialministeriets betænkning $2y_2$—6 år incl., og for det andet er dei forskel på det behandlede område, idet tallene i den første betænkning gælder hele hovedstaden, d. v. s. København, Frederiksberg og Gentofte, medens de fornævnte anførte tal kun gælder for Københavns kommune.

Også for børnehaverne har udvalget vedrørende kollektive anlæg opstillet en arbejdshypotese — bilag 13 c — der går ud på, at behovet for heldagsbørnehaver i København ligger omkring 40 pct. af børnene i børnehavealderen, medens det for den bymæssige bebyggelse udenfor København ligger på 25 pct.

Antallet af børnehavebørn fordeler sig i 1954 med ca. 45 000 i København og ca. 100 000 i de øvrige byområder, med et børnehavebehov på henholdsvis 18 000 og 25 000 pladser. Heraf findes dækket ca. 11 000 i København og ca. 13 500 udenfor København, således at det udækkede behov

er anslået til henholdsvis 7 000 og 11 500 pladser.

Dette udækkede behov forøges til henholdsvis 7 500 og 12 500 pladser, såfremt småbørnsafdelinger fremtidig normalt oprettes i tilknytning til børnehaver.

Blandt de i udlandet foretagne undersøgelser skal nævnes den den 30. november 1950 afgivne svenske betænkning vedrørende daghem og förskolor. Kommissionen anser det ikke for muligt at bestemme behovet for vuggestuer, børnehaver og fritidshjem generelt, idet behovet i høj grad er betinget af lokale,, sociale og erhvervsmæssige forhold, antallet af enlige mødre, specielle „kvindeindustrier", efterspørgsel efter kvindelig arbejdskraft og indkomstniveau. For at nå til et tilfredsstillende udtryk for behovet ville det have været nødvendigt for hver enkelt lokalitet at foretage specielle statistisk-sociologiske behovsundersøgelser.

I Sverige har endelig Stockholms stadskollegium i 1950—52 ved socialvårdens planeringskommitté foretaget en undersøgelse af behovet for forebyggende institutioner i Stockholm. Denne undersøgelse er baseret på interview-oplysninger fra familier, der er udvalgt blandt de personer, der modtog børnebidrag, ca. 82 000 personer. Disse blev grupperet efter børnetal, hvorefter der blev udpeget ca. 15 000 familier. Af dette materiale udpegedes atter ca. 2 500 familier, hos hvem kommissionen dernæst ved interviews indhentede yderligere oplysninger. Undersøgelsen viser, at der er et udækket behov for pladser til ca. 15 pct. af de erhvervsarbejdende mødres børn. Hvis der medregnes de helt, halvt og delvist arbejdende mødre, vil der efter beregningen være et behov pa 65 pladser pr. 1 000 børn i alderen 0—7 år. Hvis kun de heldagsarbejdende mødre medregnes, udgør behovet 55 pladser pr. 1 000 børn i de nævnte aldersgrupper. Denne beregning gør imidlertid på ingen måde krav på at give et eksakt udtryk for pladsbehovet, og undersøgelsen bør derfor suppleres med en detailleret undersøgelse for hvert enkelt „institutionsområde". Herved menes det, at det aktuelle pladsbehov nogenlunde sikkert kan beregnes. Vanskeligheder fremkommer først, når man skal søge at bestemme det fremtidige behov. Afgørende herfor er ifølge nævnte betænkning antallet af børn af erhvervsarbejdende mødre, af enlige mødre, bebyggelsesudvikling, befolkningstæthed, høj- eller villabebyggelse, det almindelige indkomstniveau, konjunkturudviklingen og efterspørgsel efter kvindelig arbejdskraft m. m. Under disse omstændigheder er det derfor ikke muligt med nøjagtighed at bestemme det fremtidige behov indenfor et bestemt område. Der vil højst kunne beregnes et vist minimumsbehov. Også af andre grunde vil det ad denne vej beregnede behov blive et minimumsbehov, idet der navnlig ikke tages hensyn til efterspørgslen efter pladser, der hidrører fra familier med ikke-erhvervsarbejdende mødre. Endvidere bemærkes det, at der i nye boligkvarterer som regel i en overgangsperiode vil være et stort antal børn, hvorfor der i mange tilfælde er behov for et dobbelt så stort antal pladser som siden, når aldersfordelingen er blevet mere „normal". Dette ekstraordinære behov foreslås i den svenske betænkning dækket bl. a. gennem oprettelse af midlertidige institutioner.

En beregning af det sandsynlige fremtidige behov for yderligere pladser i de forebyggende institutioner støder, som det er fremhævet i omtalen af de svenske undersøgelser, på betydelige vanskeligheder, idet en række forskellige faktorer øver indflydelse på dette behov, og det tillige er meget usikkert, hvilken vægt der indbyrdes skal tillægges disse, hvortil kommer, at de fleste af disse faktorer ikke kan udtrykkes kvantitativt. Blandt de bestemmende faktorer må i første række nævnes udviklingen i børnetallet. Den sandsynlige udvikling i børnetallet for forskellige børnegrupper fremgår af omstående af Det statistiske Departement udarbejdede oversigt.

Departementet foretager dog ingen forudberegninger for hovedlandsdele, men til belysning af tallenes indbyrdes størrelsesorden på hovedlandsdele kan man formentlig anvende resultaterne af folketællingen den 7. november 1950, jfr. bemærkningerne herom i bilag 6.

Af faktorer af social karakter, der har indflydelse på behovets størrelse, vil forholdene på arbejdsmarkedet spille en væsentlig rolle, idet trangen til pladser er på-

Forudberegnet aldersfordeling for hele landet.

	1954	1955	1956	1957	1958	1959
0—2 år	227 000	225 300	223 800	222 600	221800	221200
3—6 år	322 600	310 600	304 000	301 700	299100	297 000
7—14 år	618 100	641400	656 600	666 800	667 600	663 600
Hele befolkningen	4 398 200	4 432 100	4 464 700	4 496 200	4 526 600	4 556 200
	Relative tal (1954 = 100)					
0—2 år	100	99,2	98,6	98,1	97,7	97,4
3—6 år	100	96,3	94,2	93,5	92,7	92,1
7—14 år	100	103,8	106,2	107,9	108,0	107,4
Hele befolkningen	100	100,1	101,5	102,2	102,9	103,6

virket af beskæftigelsesgraden, herunder ikke mindst det antal enligtstillede mødre og gifte kvinder med børn, der søger ud på arbejdsmarkedet. Tendensen går i retning af, at flere kvinder søger erhvervsmæssigt arbejde udenfor hjemmet, hvorved det kan oplyses, at antallet af arbejdsløshedsforsikrede kvinder fra 1945 til 1954 er steget fra 95 000 til 126 000, eller med ca. 33 pct. Den tilsvarende pct. for mændene har udgjort ca. 15. Dertil kommer, at behovet for anbringelse af børn i børnehaver og vuggestuer er selvforstærkende i den forstand, at et øget antal pladser i disse forebyggende institutioner må forventes at kunne føre til øget udbud af kvindelig arbejdskraft på arbejdsmarkedet.

Eventuelle fremtidige arbejdsløshedsperioder vil naturligvis påvirke behovet. Påvirkningen vil imidlertid være afhængig af, hvilke industrier der rammes af arbejdsløshed, d. v. s. om det drejer sig om industrier, hvor der i relativt høj grad anvendes kvindelig arbejdskraft, f. eks. tekstil-, beklædnings- eller skotøjsindustrien, eller industrier, som ikke i væsentlig grad anvender kvindelig arbejdskraft. Under en almindelig udbredt arbejdsløshed har kvinderne, som erfaringerne fra 1930-erne viser, en relativt lavere ledighed end mændene, ligesom gifte kvinder i en vis større udstrækning end normalt for disse da må søge erhvervsmæssigt arbejde udenfor hjemmet, hvis forsørgeren rammes af en længere arbejdsløshedsperiode. Endvidere må boligsituationen antages at have indvirkning på behovet.

Antallet af *vuggestuer* og normerede pladser i disse har i årene fra 1945 været følgende:

	Antal vuggestuer	Antal normerede pladser
1945	53	1577
1946	57	1901
1947	64	2200
1948	70	2398
1949	79	2665
1950	90	3017
1951	94	3186
1952	100	3498
1953	104	3720
1954	108	3858

Siden krigens afslutning er antallet af pladser således steget med gennemsnitligt 250 om året, eller ialt med henved 150 pct. Sættes pladstallet i forhold til antallet af børn i alderen 0—2 år i hele landet, var der 6 pladser pr. 1 000 børn i 1945, og i 1954 er der 17 pladser pr. 1 000 børn.

Det i socialministeriets betænkning beregnede behov for mellem 3 500 og 4 000 pladser er således dækket. Under hensyn til at antallet af børn i alderen fra 0—2 år er beregnet at ville dale fra 227 000 til 221 000 i perioden indtil 1959, jfr. oversigten foran om den forudberegnede aldersfordeling, må spareudvalget med økonomiudvalget være enigt i, at der i de kommende år bør vises tilbageholdenhed overfor ønsker om oprettelse af nye vuggestuer.

Antallet af *børnehaver* og normerede pladser har i årene fra 1945 været følgende:

	Antal børnehaver	Antal normerede pladser
1945	304	14 562
1946	314	15 266
1947	332	16 490

1948	361	17 673
1949	408	19 745
1950	441	21 204
1951	467	22 380
1952 „	483	23 392
1953	507	24 420
1954	527	25119

I den anførte periode er antallet af pladser steget gennemsnitligt med henved 1 200 pladser årligt eller ialt med godt 70 pct. Sættes pladsantallet i forhold til antallet af børn i børnehavealderen, d. v. s. 3—6 år, i hele landet, var der i 1945 55 pladser pr. .1 000 børn, medens der i 1954 er 77 pladser pr. 1 000 børn.

Som nævnt foran er det i socialministeriets betænkning anslået, at der til dækning af behovet pr. 1. januar 1955 skulle være ialt 33 000 pladser.

For at tilvejebringe så sikre oplysninger, som det er muligt, om det aktuelle behov for børnehavepladser, har spareudvalget anmodet Det statistiske Departement om at udstrække sin undersøgelse af børnehaverne, jfr. bilag 6, til også at omfatte forhold af betydning for udvalgets bedømmelse af dette spørgsmål, herunder antallet af børn på ventelister.

Af tabel 4 i den nævnte undersøgelse fremgår, at det beregnede antal af børn på samtlige børnehavers ventelister er godt 13 000 eller ca. 50 pct. af antallet af de i samtlige børnehaver indskrevne børn. Som det fremgår af bemærkningerne i bilaget, side 205 og 206, må det imidlertid antages, at en del af de på ventelisterne opførte børn også figurerer på andre institutioners ventelister. Hertil kommer, at det må være berettiget ud fra det i bilaget om forældrenes ægteskabelige og økonomiske forhold oplyste at antage, at en del af de i børnehaver indskrevne børn er anbragt der af pædagogiske eller andre grunde end netop et socialt behov.

På den anden side har økonomiudvalget overfor spareudvalget fremhævet, at børnehaverne også har sundhedsmæssig og pædagogisk betydning, og at det må forventes, at efterspørgslen efter børnehavepladser vil stige efterhånden' som forståelsen af disse faktorers betydning for børnene bliver mere udbredt.

Endvidere må man regne med, at der findes et latent behov for pladser i børnehaver, idet nogle forældre overhovedet ikke henvender sig til en institution, da de anser det for umuligt at få børnene anbragt indenfor en rimelig tid og i en overkommelig afstand fra bopælen. Det ses derfor undertiden, at der efter oprettelsen af en ny institution fremkommer ansøgninger om indskrivning fra forældre, som ikke tidligere har ladet deres børn opføre på venteliste. Yderligere må det anføres, at også den almindelige løn- og prisudvikling samt statens social- og finanspolitik vil øve indflydelse på det heromhandlede behov.

Der er noget, der tyder på, at alle disse forhold øver en afgørende indflydelse på størrelsen af behovet for pladser, og at det primære, nemlig udviklingen i børnetallet, derfor kun vil angive en hovedretningslinie for det fremtidige behov.

Det skal i denne forbindelse anføres, at inspektoratet for Københavns kommunes børneinstitutioner regner med, at der må være dækning for 30 pct. af børnene i vedkommende aldersgruppe, såfremt behovet skal være dækket, medens man f. eks. i Århus kun regner med 20 pct. Det er imidlertid vanskeligt at fastsætte sådanne procenter for de forskellige byer, idet trangen som foran antydet er afhængig af erhvervslivets karakter og den sociale udvikling på de enkelte steder. Hvad særligt angår trangen til børnehaver i København, må det tages i betragtning, at alderen for børns optagelse i de sædvanlige skoler som foran anført fra og med skoleåret 1953—54 er hævet et år, og at der derfor må gives en del af de børn, som herefter endnu ikke kan komme i skole, mulighed for at søge børnehaver. Under hensyn til skoleforholdenes og børnetallets udvikling må man formentlig regne med, at det endnu vil vare en årrække, før aldersgrænsen for optagelse i de sædvanlige skoler i København vil kunne nedsættes.

Resultatet af en beregning over det fremtidige behov for pladser i børnehaver, baseret på de foran nævnte tal for den demografiske udvikling, samt på de iøvrigt foreliggende oplysninger, ifr. herved Det statistiske Departements undersøgelse, kan ifølge en af økonomiudvalget overfor spareudvalget afgiven er-

klæring sammenfattes således, at der, for at behovet skulle være dækkket i dag, måtte være ca. 33 000 pladser, medens der faktisk er 25 100 pladser. Som det ses af forannævnte oversigt, vil antallet af børn i børnehavealderen imidlertid falde ca. 8 pct., til 1959, således at der til dette tidspunkt — alt andet lige — kun skulle være brug for ca. 30 400 pladser. Resultatet af beregningen må derfor efter økonomiudvalgets opfattelse blive, at det til dækning af det ud fra de angivne forudsætninger beregnede behov vil være nødvendigt i de kommende år at bevare det nuværende niveau med oprettelse af henved 1 200 nye børnehavepladser årligt. Det er en forudsætning for beregningen, at der ikke indtræffer væsentlige forskydninger i børnetallet mellem landets hoveddele. Endvidere har økonomiudvalget præciseret, at der ikke er taget hensyn til ovennævnte faktorer af social karakter, men da disse i overvejende grad må antages at tendere i retning af en udvidelse af behovet, forekommer resultatet ud fra de givne præmisser økonomiudvalget på forhånd rime-

Spareudvalget er imidlertid af den opfattelse, at de forebyggende institutioner som hovedregel kun bør modtage børn, der af sociale grunde søger optagelse i disse institutioner. Udvalget må derfor nære betænkelighed ved for landet som helhed at anbefale en opretholdelse af det tempo, hvori antallet af børnehavepladser hidtil er forøget; man er dog opmærksom på, at særlige forhold i hovedstadsområdet og i visse købstæder, hvor kvindelig arbejdskraft i højere grad beskæftiges i industrien, kan nødvendiggøre en særlig indsats.

I nedenstående tabel er angivet udviklingen i antallet af *fritidshjem* og antallet af normerede pladser siden 1945.

	Antal fritidshjem	Antal normerede pladser
1945	65	3948
1946	71	4430
1947	74	4553
1948	88	5258
1949	101	6005
1950	106	6346
1951	112	6530
1952	121	7006
1953	128	7187
1954	130	7298

I den nævnte periode er antallet af pladser i fritidshjem steget med ca. 370 om året, eller med ialt ca. 85 pct. Sættes pladstallet i forhold til antallet af børn i undervisningspligtig alder i hele landet, var der 8 pladser pr. 1 000 børn i 1945 og i 1954 12 pladser pr. 1 000 børn.

I socialministeriets betænkning var det, som foran anført, beregnet, at der til dækning af behovet pr. 1. januar 1955 skulle være ialt ca. 8 500 pladser til rådighed.

For at tilfredsstille dette behov måtte det kræves, at der årligt etableres ca. 500 nye pladser. Imidlertid er der i de siden da forløbne år kun oprettet ca. 370 nye pladser om året, og økonomiudvalget har herefter samt i betragtning af, at antallet af børn i aldersgruppen 7—14 år må forventes at stige fra ca. 618 000 i 1954 til ca. 664 000 i 1959, skønnet, at det vil være påkrævet, at der også fremover søges oprettet yderligere pladser på fritidshjemmet i samme omfang som hidtil.

Under hensyn til det af økonomiudvalget anførte og til, at denne gren af de forebyggende institutioner endnu ikke er udbygget i samme omfang som vuggestuer og børnehaver, vil spareudvalget kunne tilslutte sig økonomiudvalgtes målsætning.

B. Driften af forebyggende institutioner.

1. Oversigt over gennemsnitlige driftsudgifter pr. barn vedrørende institutioner for forebyggende børneforsorg.

I de årlige økonomiske oversigter fra overinspektionen for børneforsorgen er givet detaillerede oplysninger såvel om de enkelte institutioners økonomi og børnetal som over de gennemsnitlige driftsudgifter m. m. pr. barn for forskellige grupper af institutioner. På grundlag af disse tal er i det følgende givet en kort oversigt over disse spørgsmål.

Tabellen side 60—61 viser således gen-

nemsnitlige, maksimale og minimale udgifter pr. barn indenfor følgende grupper af institutioner: vuggestuer, børnehaver — opdelt i 3 undergrupper efter åbningstidens længde — og fritidshjem. Inden for hver gruppe er atter foretaget en opdeling, dels geografisk på de 3 hovedstadskommuner og det øvrige land, dels efter ejerforhold på lederejede, selvejende og kommunale institutioner. For de flerleddede institutioners vedkommende og for fritidsklubberne er der ikke udregnet gennemsnitsudgifter, dels fordi henføringen af fællesudgifter til de forskellige afdelinger rummer en del usikkerhed, dels fordi disse — ret fåtallige — institutioner er meget forskelligartede og en summarisk sammenligning af gennemsnitsudgifter derfor lidet oplysende om deres økonomi. Derimod er for alle grupper, — undtagen fritidsklubberne — anført maksimale og minimale udgifter pr. barn i en enkelt institution for at belyse, hvilke typer af institutioner, der har særlig høje eller særlig lave udgifter.

Af tabellen ses, at den dyreste type af forebyggende institutioner er vuggestuerne, hvor *gennemsnitsudgifterne* i de anførte grupper (bortset fra lederejede, der kun omfatter 2 vuggestuer) ligger mellem ca. 1 700 og ca. 2 500 kr. Dette svarer omtrent til ¾ af gennemsnitsudgiften pr. barn i spædbørnehjemmene, jfr. afsnit II, side 19. Der er for vuggestuerne, som iøvrigt indenfor alle grupperne af forebyggende institutioner, en almindelig tendens til, at de kommunale institutioner er dyrere i drift end de selvejende og lederejede. For en del skyldes dette dog, at de kommunale vuggestuer og børnehaver m. v. i relativt stort omfang findes indenfor hovedstaden og især dens omegnskommuner. For de første gruppers vedkommende har de lederejede institutioner lidt højere udgift pr. barn end de selvejende. Indenfor gruppen børnehaver stiger udgiften pr. barn som hovedregel med stigende åbningstid; det største spring sker i hovedstaden fra gruppen med under 7 timers åbningstid til gruppen med 7—9 timers åbningstid, men i provinsen fra denne sidste gruppe til gruppen med over 9 timers åbningstid. For alle anførte grupper har provinsens børnehaver betydeligt lavere gennemsnitsomkostninger pr. barn end hovedstadens. Det bemærkes, at langt de fleste børnehaver hører til gruppen med over 9 timers åbningstid. Fritidshjemmene er — bortset fra børnehaver med under 7 timers åbningstid — den billigste kategori af forebyggende institutioner.

I forhold til den samlede udgift pr. barn ligger forældrenes betaling højest for børnehaverne (30—40 pct.) og især, hvor åbningstiden er kort; noget lavere for vuggestuer (25 pct.) og fritidshjem (10—25 pct.).

Efter gennemsnitsudgiften pr. barn er i særlige kolonner anført henholdsvis *den maksimale og den minimale udgift pr. barn* i en enkelt institution indenfor hver gruppe. De pågældende institutioner er nævnt i kolonnen, og det ses heraf, at de særlig dyre institutioner i vidt omfang er drevet af eller knyttet til enkelte større fabriksvirksomheder (Carlsberg, Tuborg, Schou-Ravnholm, Storvaskeriet, Dehn). Det bemærkes, at disse institutioner deltager i det almindelige procenttilskud, men ikke får andel i de særlige rådighedssummer. I nogle institutioner er meget lave børnetal medvirkende årsag til særlig høje udgifter pr. barn. De dyreste institutioner fordeler sig ret ligeligt mellem lederejede, selvejende og kommunale, medens de billigste alene findes inden for de to førstnævnte grupper. De lave udgifter i disse institutioner skyldes i næsten alle tilfælde særlige forhold, herunder meget primitiv indretning. Med en enkelt undtagelse er alle de dyreste enkelt-institutioner i det „øvrige land" beliggende i Københavns omegnskommuner. Dette viser, at det i overinspektionens økonomiske statistikker ville være mere oplysende at sondre mellem hovedstadsområdet inkl. omegnskommunerne og „det øvrige land" end at benytte den nu anvendte opdeling.

2. Personalets aflønning, størrelse og uddannelse.

De forebyggende institutioners vanskelige økonomiske kår indtil 1945 bevirkede, at lønningerne var uensartede fra institution til institution og ofte var urimeligt lave, hvorfor tilgangen af kvalificeret personale var utilstrækkelig. Med tilslutning af folketingets finansudvalg fastsattes ved bekendtgørelse af 20. februar 1948 en lønningsplan for institutionernes fast ansatte personale. Herved indførtes en tiltrængt forbedring af

Oversigt over gennemsnitlige samt maksimum- og minimumsudgift

	Hovedstaden (kun København, Fr.berg og Gentofte)				
	Antal institutioner	Gns. tilsk. beret. udg. pr. barn	Gnstl. bidrag fra børnene	Maksimal udgift pr. barn*)	Minimal udgift pr. barn*)
1. *Vuggestuer:*					
Lederejede (L)				3 414 kr.	1 652 kr.
Selvejende (S)	22	2 156	607	Schous fabrikker, Dortheavej 75. (S)	Frelsens Hær, Annexstræde 29, Kbhvn. (S)
Kommunale (K)	5	2 566	527		
lait	27	2 269	585	(3 760 kr.)	(1 663 kr.)
2 a. Børnehaver åbningstid indtil 7 timer:					
Lederejede	4	659	376	1 127 kr.	469 kr.
Selvejende	4	688	344	Falkonervænget 5 Frederiksberg (L)	Lykkesholms allé 5 B, Fr.berg (L)
Kommunale					
lait	8	672	361	(1 162 kr.)	(469 kr.)
2 b. Børnehaver åbningstid fra 7 til 9 timer:					889 kr.
Lederejede	2	1 116	298	1 999 kr.	„Opdragelsen"s børnehave, Ndr. Fasan vej, 275, Kbh. (S)
Selvejende	8	1382	444	„Svanereden", Axeltorv, Kbh. (S)	
Kommunale					
lait	10	1341	422	(2 051 kr.)	(900 kr.)
2 c. *Børnehaver åbningstid 9 timer og derover:*					
Lederejede	25	1323	388	2 872 kr.	402 kr.
Selvejende	115	1270	370	Hvedevej 45, (L)	Vangede, Gentofte, (S) (402 kr.)
Kommunale	12	1 746	382	(2 955 kr.)	
lait	152	1333	374		
3. Fritidshjem:					
Lederejede	6	747	192	1 576 kr.	342 kr.
Selvejende	24	945	162	Hartmannsvej 23. Gentofte, (L)	Århusgade 70, Kbh. (S) (342 kr.)
Kommunale	11	1106	119		
lait	41	965	153	(1 742 kr.)	
*4. Flerleddede institutioner: **)*					
a) Fritidshjem				1 479 kr. „Saxogård", Kbh. (S)	586 kr. „Fritidsstuen", Sofiegade 17, Kbh. (L)
b) Børnehaver	—	—		2 297 kr. Carlsberg børnedaghjem, Kbh. (S)	925 kr. Samuel Sogn Kbh. (S)
c) Vuggestuer			;	4 219 kr. Tuborgs børnegård, Gentofte, (S)	1 818 kr. Frelsens Hær, Dannebrogsgade 14,Kbh. (S)

*) De øverst anførte tal er tilskudsberettigende udgifter, tallene i parentes samtlige bogførte udgifter.
**) For de flerleddede institutioner er ikke beregnet gennemsnitsudgifter pr. barn, da institutionernes

pr. barn i forebyggende børneforsorgsmstitutioner 1951—52.

Øvrige land					lait	
Antal institutioner	Gns. tilsk. beret. udg. pr. barn	Gnstl. bidrag fra børnene	Maksimal udgift pr. barn*)	Minimal udgift pr. barn*)	Gnstl. udgift pr. barn	Gnstl. bidrag fra børnene
2 14 9 25	1 178 1 736 2 537 2 034	311 500 638 548	3 348 kr. Schou, Ravnholm, Lyngby/Tårbæk. (S) (3 777 kr.)	1 008 kr. Husholdningsskolens daghj. Sorø. (L) (1 008 kr.)	2 159	568
13 11 — 24	527 395 — 464	254 95 — 177	960 kr. D.R.K. Fr.dalsvej 82 D, Lgb./Tårbæk. (S) (994 kr.)	282 kr. Sigrid Guldbergs børnehave, Køge. (L) (282 kr.)	500	209
4 28 2 34	778 548 1030 583	251 149 238 161	1 178 kr. Præstegårdsvej 13, Års. (K) (1 178 kr.)	353 kr. Grønnevej, Tinglev. (S) (358 kr.)	715	207
11 97 56 164	1082 929 1231 1040	370 267 320 290	2 180 kr. Hjortekær, Lgb./Tårbæk. (L) (2 180 kr.)	341 kr. Adelgade 9, Skanderborg. (S) (341 kr.)	1 183	331
15 14 29	680 855 777	121 107 113	1 766 kr. Hvidovregade 5, Hvidovre. (K) (1 870 kr.)	282 kr. Kalundborg Fritidshjem. (S) (282 kr.)	890	137
— — —	— — —	— — —	1 017 kr. „Stengårdsparken", Gladsaxe, (K) 2 524 kr. Sydmarken, Gladsaxe, (Storvaskeriet) (S) 4 183 kr. Dehns børneinstitution, Gladsaxe. (S)	670 kr. Kirkens Korshær, Ejlskovgade, Odense. (S) 787 kr. Havnegade 30, Nyborg. (S) 1 553 kr. Dagmargården, Fredericia. (S)		

art er meget forskellig, og ikke beregnet samtlige udgifter pr. barn i maksimum- og minimumkolonnerne, da man ikke har haft grundlag for en fordeling på de enkelte led af de ikke godkendte udg.

lønningerne, der samtidig gjordes ensartede og baseredes på tjenestemandslignende principper. Lønningsplanen spænder over 5 lønklasser, og til de indenfor hver klasse fastsatte grundlønninger med alderstillæg ydes tillæg efter de for statens tjenestemænd til enhver tid gældende regler. Da størrelsen af statstjenestemændenes løntillæg påvirkes af tjenestemændenes civilstand og alder, må også ved beregningen af de forebyggende institutioners personalelønninger disse forhold tages i betragtning. I den nedenstående oversigt er angivet de samlede årlige lønninger, excl. stedtillæg*), for ugifte medarbejdere over 30 år.

Det er ikke udelukket at yde højere lønninger end de i bekendtgørelsen fastsatte, og dette sker undertiden, især i tilfælde, hvor en institution aflønner sit personale i henhold til et kommunalt lønregulativ. Ifølge fast praksis ydes der imidlertid ikke tilskud af staten til den del af lønnen, der ligger udover de i bekendtgørelsen fastsatte lønninger, og har institutionen efter en bestemt skæringsdato — 1. oktober 1952 — ansat ledere eller medarbejdere med en højere løn end den normerede, er den afskåret fra at få støtte af rådighedssummen i henhold til forsorgslovens § 127, stk. 4, til dækning af eventuelt underskud. Da den omstændighed, at lønningerne til de kommunale forebyggende institutioners personale i mange tilfælde ligger noget højere end bekendtgørelsens satser, medfører en omfattende lønberegning alene af hensyn til opgørelsen af statens tilskud navnlig for så vidt angår Københavns kommune, der driver et større antal forebyggende institutioner, er det af socialministeriet godkendt, at beregningen af statens tilskud til kommunens udgifter til de kommunale institutioners personale sker på grundlag af den gennemsnitlige forskel mellem den tilskudsberettigende løn og den faktisk ydede løn.

Under hensyn til den betydningsfulde sociale og pædagogiske indsats, der kræves af personalet ved de forebyggende institutioner, og den uddannelse, personalet har gennemgået, anser spareudvalget det ikke for muligt at fremsætte forslag om besparelser på dette område.

Da lønudgifterne udgør den væsentligste del af de forebyggende institutioners samlede driftsudgifter — ifølge en for 1952—53 foretagen beregning af 508 institutioners regnskaber ca. 67 pct. — er det fastsat, at antallet af normerede stillinger for det uddannede personale skal godkendes af overinspektionen. For børnehavers og fritidshjems vedkommende regnes der i almindelighed med 1 uddannet medarbejder, herunder lederen, for hvert påbegyndt antal 20 børn. Dette forhold er fastsat ud fra en daglig arbejdstid på 7 timer, og antallet må derfor forhøjes i forhold til institutionernes åbningstid, der er stærkt varierende, men

Lønningsklasse	1. løntrin kr.	2. løntrin kr.	3. løntrin kr.	4. løntrin kr.
1. Grundløn 3 900—4 500 kr. (Ledere af flerleddede institutioner til mindst 100 børn).	10 760	11315	11891	
2. Grundløn 3 000—3 600 kr. (Ledere af institutioner til 50 børn eller derover).	9 243	9 543	10 460	
3. Grundløn 2 700—3 300 kr. (Ledere af institutioner til 25—49 børn).	8 756	9 243	9 543	
4. Grundløn 2 460—3 000 kr. (Ledere af institutioner til indtil 24 børn samt afdelingsledere).	516	8 786	9 243	
5. Grundløn 2 100—2 820 kr. (Andre uddannede medarbejdere).	156	8 396	8 636	8 876

*) Stedtillæg andrager for medarbejdere, der gør tjeneste ved institutioner i de i tjenestemandslovens § 85, stk. 2, under a—e omhandlede byer og landkommuner, henholdsvis 648 kr., 504 kr., 366 kr., 264 kr. og 188 kr. årligt. Endvidere ydes der til medarbejdere, der gør tjeneste ved institutioner i de sønderjydske landsdele 120 kr. årligt, jfr. tjenestemandslovens § 89.

normalt 9—11 timer, jfr. nærmere herom ovenfor under afsnit A, 3. Det tages dog i betragtning, at der sædvanligvis ikke behøver at være det fulde antal medarbejdere ved åbningstidens begyndelse og afslutning, ligesom der ved fritidshjem tages hensyn til, at antallet af fremmødte elever hyppigt stiger stærkt fra formiddags- til eftermiddagstimerne.

Udover det normerede personale er der som regel ansat nogle unge, uuddannede medhjælpere til bistand ved det praktiske arbejde, herunder til madlavning, lettere rengøring m. m. Antallet af dette personale, der er konjunkturlønnet, fastsættes ikke direkte af overinspektionen, men denne har ved gennemgangen af institutionernes lønningsregnskaber opmærksomheden henvendt på, at der ikke ansættes for mange uuddannede medhjælpere, normalt ikke over 1 pr. 30 normerede pladser, og at der ikke gives for høje lønninger. Ved et af overinspektionen udstedt cirkulære er det indskærpet bestyrelserne at iagttage en fornuftig økonomi på dette felt. I fritidshjemmene vil der på grund af børnenes alder i mindre grad end ved børnehaver og i særdeleshed ved vuggestuer være behov for uuddannede medhjælpere.

For vuggestuer er der ikke fastsat et bestemt forhold mellem antallet af uddannede medarbejdere og det normerede antal børn, idet antallet må afpasses efter den enkelte institutions indretning og arbejdsorden, men tallet kan normalt anslås til 1 for hver 12 normerede pladser udover lederen. Ved bedømmelsen af det relativt store antal personer, der er knyttet til vuggestuerne, må det tages i betragtning, at en del af personalet er elever, der aflønnes med en beskeden løn i henhold til særlige regler. Der godkendes normalt en elev pr. ca. 9 normerede pladser.

Hovedparten af medarbejderne ved de forebyggende institutioner har gennemgået en særlig uddannelse. Ved vuggestuer beskæftiges som ledere og medhjælpere dels sygeplejersker med uddannelse i spædbørnepleje, dels barneplejersker og barneplejeelever, der har gennemgået eller for tiden gennemgår den i arbejds- og socialministeriets bekendtgørelse af 10. oktober 1951 omhandlede teoretiske og praktiske uddannelse som barneplejerske. For medarbejderne ved børnehaver har der siden århundredskiftet eksisteret særlige børnehaveseminarier, hvor der i en årrække er blevet givet en 2-årig uddannelse, og ved nogle af disse seminarier gennemføres tillige en 2-årig uddannelse til fritidshjemslærere. Pr. 1. januar 1953 var 72 pct. af samtlige normerede stillinger ved børnehaver besat med uddannet personale, 5 pct. af stillingerne med ikke-uddannet personale, og 23 pct. af stillingerne var ikke besat med fast ansatte medarbejdere. For fritidshjemmenes vedkommende var de tilsvarende pct. henholdsvis 64, 10 og 26. En del af de på institutionerne ansatte, ikke-uddannede medhjælpere er unge, der senere ønsker at blive optaget på børnehave- og fritidshjemsseminarierne, men for begge arter af institutioner skyldes ansættelsen af uuddannet personale tillige, at adskillige bestyrelser af økonomiske grunde undlader at besætte de normerede stillinger i fuldt omfang med uddannet personale, men foretrækker at klare sig med billigere konjunkturlønnet arbejdskraft.

3. Det faste lægetilsyn ved institutioner for forebyggende børneforsorg og det profylaktiske lægetilsyn med børn under skolealderen.

Medens fast lægetilsyn ikke er anset for nødvendigt ved fritidshjemmene på grund af det ved skolelægeordningen indførte obligatoriske lægetilsyn med alle skolebørn, er der med hjemmel i f or sorgslovens § 127, stk. 3, ved socialministeriets bekendtgørelse af 7. juli 1950 indført fast lægetilsyn med børn i anerkendte vuggestuer og børnehaver. Det er ved bekendtgørelsen pålagt enhver anerkendt vuggestue og børnehave at slutte overenskomst med en læge om tilsyn med de i institutionen anbragte børn samt at forelægge overinspektionen overenskomsten til godkendelse.

Børn i alderen fra 0—1 år skal tilses regelmæssigt 2 gange månedlig og skal i hvert kvartal underkastes en indgående undersøgelse. Andre børn i vuggestuer skal ligeledes tilses regelmæssigt 2 gange månedlig og 1 gang hvert halve år underkastes en indgående undersøgelse, medens børn i børnehaver kun skal tilses regelmæssigt 1 gang månedlig og indgående undersøges hvert halve år. Herudover skal lægen foretage

indgående undersøgelser af nyindskrevne børn ved den første ordinære undersøgelse efter indskrivningen, samt ved de ordinære lægebesøg foretage nøje undersøgelse af børn, som institutionens leder ønsker nærmere kontrolleret. Enhver egentlig behandling er lægen uvedkommende, bortset fra lettere sygdomme i vuggestuer, når behandlingen indgår som et led i den daglige pleje dér.

Den tilsynsførende læge er tillige rådgiver for institutionen i alle hygiejniske forhold, såsom indretning, drift, kostplan, foranstaltninger ved infektioner o. s. v., og skal jævnligt aflægge besøg i alle institutionens lokaler og have opmærksomheden henvendt på renlighed, ventilation, opvarmning, toilet-, vaske- og køkkenforhold o. s. v., hvorhos lægen skal være opmærksom på personalets sundhedstilstand.

Honoraret udgør for vuggestuers vedkommende 11,50 kr. årligt pr. indskrevet og mindst een gang undersøgt barn, dog mindst 500 kr., og for børnehavers vedkommende 5,70 kr. årligt pr. indskrevet og mindst een gang undersøgt barn, dog mindst 300 kr. Til de anførte honorarer pr. barn ydes procenttillæg efter de for statens honorarer til enhver tid gældende regler. Med de pr. 1. april 1954 gældende satser udgør honorarerne henholdsvis 21,28 kr. og 10,55 kr. Da udbetalingen af honoraret pr. barn er afhængigt af, at barnet virkelig er undersøgt een gang i det pågældende år, er vederlaget således, når bortses fra vuggestuer med mindre end 24 pladser og børnehaver med mindre end 29 pladser, i det væsentlige fastsat i forhold til den faktiske belægning. De samlede udgifter ved lægetilsynet udgør omkring en halv million kr. årligt og afholdes af statskassen.

Spørgsmålet om at koordinere dette faste lægetilsyn med de ved lov nr. 236 af 30. april 1946 indførte profylaktiske lægeundersøgelser af børn under den skolepligtige alder er berørt i den af udvalget vedrørende børneforsorgsinstitutionernes økonomi m. v. den 2. februar 1950 afgivne betænkning, hvor det side 28 udtales, at der under forhandlingerne om overenskomsterne vedrørende børnehaverne og vuggestuerne har været almindelig enighed mellem socialministeriet, overinspektionen og sundhedsstyrelsen samt lægeforeningen om, at det ved loven af 1946 indførte profylaktiske lægetilsyn ikke burde indvirke på omfanget af det faste lægetilsyn med børnehaverne og vuggestuerne, fordi helbredsundersøgelserne efter 1946-loven ikke er obligatoriske. Forholdet var efter nævnte udvalgs opfattelse snarere det modsatte, at de profylaktiske helbredsundersøgelser efter loven af 1946 til en vis grad vil blive overflødige for børn, der er underkastet lægetilsyn i de forebyggende institutioner.

Loven af 1946 giver adgang for børn, der ikke er skolesøgende eller hjemmeunderviste, til vederlagsfrit at få foretaget ialt indtil 9 forebyggende helbredsundersøgelser, heraf 3 i barnets første leveår. Undersøgelserne foretages efter forældrenes valg enten hos en praktiserende læge, på en barneplejestation eller en kommunal undersøgelsesstation. Der ydes et af indenrigsministeriet fastsat honorar pr. foretaget undersøgelse. I nogle i indenrigsministeriets cirkulære nr. 278 af 1. december 1947 nærmere opregnede tilfælde ydes der dog intet honorar. Dette gælder bl. a. for undersøgelser, der foretages som led i de faste lægeundersøgelser på de anerkendte institutioner for børneforsorg.

Spareudvalget er enigt i, at det faste lægetilsyn ved vuggestuer og børnehaver ikke kan erstattes af undersøgelser i henhold til loven om lægeundersøgelse af børn, dels fordi undersøgelserne efter denne lov ikke er obligatoriske, dels fordi det faste lægetilsyn omfatter et hygiejnisk tilsyn med selve institutionen og tillige tilsigter at beskytte børnene i den pågældende institution mod sygdomme hos den enkelte og derved modvirke den stadige risiko for smitte og epidemi, der foreligger, hvor mange børn er samlet.

Spareudvalget er opmærksomt på, at der kan finde dobbeltundersøgelser sted af de i forebyggende institutioner indskrevne børn med deraf flydende forøgede udgifter for samfundet. Da foranstaltninger for at sikre, at børn, der er undergivet lægetilsyn i en børnehave, ikke tillige underkastes et profylaktisk tilsyn hos hjemmets egen læge, vil medføre et betydeligt administrativt arbejde, og da udgifterne hertil efter udvalgets skøn vil stå i misforhold til de besparelser, der eventuelt vil kunne opnås, mener man imidlertid, at det af administrative grunde vil være umuligt at stille forslag om tilvejebringelse af en ordning, hvorved det sikres,

at dobbeltundersøgelser udelukkes. Man skal imidlertid henstille, at det pålægges lederne af vuggestuer og børnehaver med passende mellemrum at meddele forældrene, at børnene bliver lægeundersøgt i institutionen, og at forældrene derfor ikke behøver at lade børnene undersøge i henhold til loven om det profylaktiske lægetilsyn.

C. Tilskudsordningen for institutioner for forebyggende børneforsorg.

1. Historisk redegørelse vedrørende tilskud til institutioner for forebyggende børneforsorg.

Indtil 1919 var de forebyggende institutioner henvist til at klare deres driftsudgifter udelukkende ved forældrenes betaling og ved privat tilvejebragte midler. Ved loven af 30. juni 1919 om tilskud til fremme af forebyggende forsorg blev der første gang tilvejebragt hjemmel for ydelse af tilskud fra staten. Ved loven stilledes der et beløb på 250 000 kr. årligt til rådighed, og dette beløb anvendtes til driftstilskud, der ikke måtte overstige halvdelen af driftsudgifterne. Til disse henregnedes ikke udgifter til lokaler og til mur- og nagelfast inventar.

Efterhånden som antallet af forebyggende institutioner voksede, viste denne faste bevilling sig utilstrækkelig, og det blev nødvendigt i de enkelte tilfælde at søge ekstraordinære bevillinger, hvorved de samlede tilskud pr. år fra staten i det sidste ti-år før forsorgslovens ikraftt æden blev bragt op på mellem 400 000 og 450 000 kr.

Ved forsorgslovens gennemførelse i 1933 bortfaldt begrænsningen af driftstilskudet til 250 000 kr., og det bestemtes, at størrelsen af statens tilskud fremtidig skulle fastsættes på de årlige finanslove. Foruden den i afsnit A, 1, nævnte adgang til at yde tilskud til oprettelse af godkendte forebyggende institutioner med indtil halvdelen af udgifterne ved lokalernes indretning og anskaffelse af fornødent inventar blev der endvidere indført en bestemmelse om, at der under særlige omstændigheder kunne ydes tilskud til driften af forebyggende institutioner for børn over den skolepligtige alder.

Da statens bevillingsmyndigheder fandt, at ydelse af støtte til driften af forebyggende institutioner også måtte anses for en kommunal opgave, var man imidlertid ved de årlige finanslove noget tilbageholdende overfor at forhøje bevillingerne, og statens tilskud udgjorde i årene indtil den anden verdenskrigs begyndelse kun ca. 28 pct. af institutionernes tilskudsberettigende udgifter. Under krigen blev det dog nødvendigt at bevilge ekstraordinære krisetilskud, der blev fordelt til de institutioner, der var hårdest ramt af prisstigningerne. Herved blev det gennemsnitlige tilskud fra staten bragt op på 30—33 pct. af de tilskudsberettigende udgifter. Disse tilskud, der som regel ikke suppleredes af kommunale tilskud, kunne imidlertid ikke afhjælpe institutionernes økonomiske vanskeligheder. I 1941 nedsatte socialministeriet derfor et udvalg med den opgave at fremkomme med en indstilling om en ny tilskudsordning samt at foretage en undersøgelse af behovet for pladser i de forebyggende institutioner og af institutionernes økonomi. Udvalgets arbejde vanskeliggjordes af krigen og besættelsen, og det ophørte helt at fungere efter 29. august 1943. Udvalget forberedte dog et lovforslag om en midlertidig tilskudsordning, der forelagdes rigsdagen kort efter besættelsens ophør og vedtoges som lov nr. 368 af 27. juli 1945. Ved denne midlertidige lov fastsattes statstilskudet til 30 pct., og det kunne forhøjes til 40 pct., såfremt den kommune, hvori institutionen var beliggende, drev institutionen eller ydede et tilskud på mindst 30 pct. af de tilskudsberettigende udgifter. Der pålagdes således ikke kommunerne nogen pligt til at betale dette tilskud, men i det store og hele har kommunerne opfyldt lovens forudsætning. Endvidere blev det for første gang fastsat, at der kunne ydes tilskud til nyoprettede institutioner til 1. års drift. Adgangen til efter skøn at give yderligere driftstilskud til institutioner, der trods de fornævnte tilskud fra stat og kommune havde underskud på driften, blev bevaret, idet der ved loven gaves hjemmel til bevilling af et særligt rådighedsbeløb til anvendelse som ekstraordinære driftstilskud.

Til det ved forsorgsloven af 1933 indførte

etableringstilskud føjedes ved den midlertidige lov en bestemmelse om, at statens tilskud kunne gøres betinget af, at den kommune, hvori institutionen var beliggende, ydede et tilskud af indtil samme størrelse som statens tilskud. Samtidig blev der fastsat den overgrænse for etableringstilskud, at de samlede tilskud fra stat og kommuner ikke kunne udgøre mere end 70 pct. af udgifterne.

Den midlertidige lov af 1945 blev gentagne gange forlænget, senest ved lov af 31. marts 1949, hvorved der tillige gaves adgang til at yde statstilskud med 15 pct. af driftsudgifterne til børnehaver, der ikke udelukkende eller dog væsentligst modtager børn af ubemidlede forældre. Statstilskudet kunne forhøjes til 20 pct., såfremt den kommune, hvori børnehaven var beliggende, selv drev børnehaven eller ydede tilskud på 15 pct. af driftsudgifterne.

Om de siden gennemførelsen af ændringerne i forsorgsloven i 1945 indtrufne stigninger i det offentliges udgifter til driften af vuggestuer, børnehaver, fritidshjem og flerleddede institutioner henvises til nedenstående tabel. Af hensyn til sammenligningen med den efterfølgende oversigt over antallet af institutioner og antallet af pladser i perioden siden 1945 er i de anførte udgiftstal ikke medregnet udgifterne til tilskud til selvstændige fritidsklubber, idet der ikke fastsættes normeringer af pladsantallet i fritidsklubberne. Endvidere er såvel for statens som for kommunernes vedkommende foretaget fradrag af udgifterne til tilskud til oprettelse og forbedring af de forebyggende institutioner.

Finansår	Det offentliges udgifter til forebyggende institutioner	Heraf betalte			
		staten		kommunerne	
	mill. kr.	mill. kr.	pct.	mill. kr.	pct.
1945—46.	6,6	3,9	58,5	2,7	41,5
1946—47.	10,5	5,4	51,4	5,1	48,6
1947—48.	13,4	6,7	50,0	6,7	50,0
1948—49.	16,6	8,5	51,2	8,1	48,8
1949—50.	18,9	9,9	52,4	9,0	47,6
1950—51.	21,9	11,9	54,3	10,0	45,7
1951—52.	25,0	13,5	54,0	11,5	46,0
1952—53.	29,6	16,0	54,1	13,6	45,9
1953—54.	32,8	17,8	54,3	15,0	45,7

Bevægelserne i antallet af børn i forebyggende institutioner i samme periode fremgår af nedenstående oversigt:

Finansår	Antal institutioner pr. 31. marts	Antal normerede pladser pr. 31. marts
1945	423	20 167
1946	443	21677
1947	471	23 403
1948	520	25 483
1949	590	28 605
1950	639	30 757
1951	676	32 286
1952	706	34 056
1953	741	35 487
1954	767	36 435

For de forebyggende institutioners vedkommende er det ikke muligt på samme måde som for opdragelseshjemmene at foretage en (grov) beregning af den samlede pris- og lønudviklings andel i det offentliges udgiftsstigning. Man kan nok finde frem til et tilnærmet udtryk for lønstigningens andel i udgiftsstigningen; men for de øvrige udgifter kan der ikke findes noget nogenlunde gyldigt fællesudtryk, således som ved opdragelseshjemmene, hvor disse „andre udgifter" kunne sammenlignes med almindelige husholdningsudgifter og dermed med detailpristallet. I de forebyggende institutioner taget som helhed udgør lønudgifterne ca. $^2/_3$ af de samlede udgifter, og af de resterende udgifter er langt den største post ej endomsudgifterne, der udgør gennemsnitlig ca. 13 pct. af de samlede udgifter. I modsætning til opdragelseshjemmene har der imidlertid netop i årene efter 1945, hvor den stærke stigning i byggeomkostningerne satte ind, været en kraftig vækst i antallet af institutioner, jfr. foranstående tabel. Følgelig findes der *dels* et stort antal forebyggende institutioner opført under førkrigsårenes prisniveau, enten i egne bygninger eller i lejede lokaler beskyttet af huslejestoppet, *dels* et stort antal opført under de seneste års langt højere byggepriser. Det har derfor

knapt nok nogen mening at tale om en gennemsnitlig prisstigning på dette felt, hvor bestandens sammensætning er ændret så radikalt. Endelig kan der ikke findes nogen generalnævner for de resterende udgifter, der iøvrigt kun udgør en ringe del af de samlede udgifter.

Den følgende beregning indskrænker sig derfor til en beregning af den omtrentlige gennemsnitlige *stigning i de lønsatser*, der er bestemmende for de forebyggende institutioners lønudgifter. Til brug for denne beregning har man indhentet oplysninger fra overinspektionen om kontantlønnens stigning for de vigtigste personalegrupper, d. v. s. ledere, uddannede assistenter, uuddannede medhjælpere samt elever og barneplejersker. Lønoplysningerne fra 1944—45 er tildels skønsmæssige, da en egentlig statistik ikke eksisterer for dette år, hvor der ikke fandtes nogen ensartet lønordning for de forebyggende institutioner; men man har uddraget tal fra et antal konkrete sager. De foreliggende oplysninger viser lønstigninger fra 1944—45 til 1947—48 (lønordningen af 1947) på ca. 40 pct. i vejet gennemsnit og for 1944—45 til 1952—53 (lønordningen af 1948) på ca. 140 pct. Da lønudgifterne ialt udgør næsten $^2/_3$ af de samlede udgifter, kan følgende anføres til belysning af lønstigningernes indvirken på det offentliges udgifter:

	1944—45	1947—48	1952—53
Faktiske offentlige udgifter til forebyggende institutioner pr. barn:			
Ialt		526 kr. pr. barn	835 kr. pr. barn
Heraf: Staten		263 - - —	451 - - —
Kommunerne	Uoplyst	263 - - —	384 - - —
Beregnet lønindeks	100	140	240
Offentlige udgifter til forebyggende institutioner, korrigeret for stigning i lønsatser pr. barn:			
Ialt		426 kr. pr. barn	510 kr. pr. barn
Heraf: Staten		213 - - —	275 - - —
Kommunerne	Uoplyst	213 - - —	235 - - —

2. Den gældende tilskudsordning og spørgsmålet om ændring af denne.

De gældende regler om tilskud fra det offentlige til institutioner for forebyggende børneforsorg, der indeholdes i forsorgslovens § 127, således som denne blev affattet ved lov nr. 92 af 14. marts 1951, jfr. bilag 8, hviler i det væsentlige på resultatet af overvejelserne i det fornævnte udvalg af 1941, jfr. det som bilag 1 til nævnte udvalgs betænkning af 2. februar 1950 optrykte lovforslag.

Reglerne om driftstilskuddene indeholdes i paragraffens stk. 1—4:

Til institutioner for børn under den undervisningspligtige alder (vuggestuer og børnehaver) ydes statstilskud med 40 pct. af de af socialministeren godkendte udgifter ved institutionens drift, herunder udgifter til lokale og inventar, til forrentning og afdrag af godkendte lån samt til lønninger, der ikke overstiger de i lønningsplanen fastsatte, jfr. herved foran afsnit B, 2. Forså vidt den kommune, hvori institutionen er beliggende, ikke selv driver institutionen, udreder den et tilskud af 30 pct. af ovennævnte driftsudgifter.

Til børnehaver, der ikke udelukkende eller dog væsentligst modtager børn af mindrebemidlede forældre, og som har forpligtet sig til også at modtage børn af ubemidlede forældre for en betaling, der ikke må over-

stige $^2/_3$ af den for bemidlede fastsatte betaling, ydes statstilskud med 20 pct., medens kommunen, forsåvidt den ikke selv driver institutionen, yder et tilskud på 15 pct.

Endelig udgør statstilskuddet til institutioner for børn i og over den undervisningspligtige alder (fritidshjem, heldagsskoler, fritidsklubber m. m.) 45 pct. af de foran omhandlede driftsudgifter, medens kommunen, såfremt den ikke selv driver institutionen, yder et tilskud på 35 pct.

Statens og kommunens tilskud beregnes på grundlag af driftsudgifterne i det sidst forløbne regnskabsår. Ved loven af 14. marts 1951 indførtes imidlertid den regel, at der til nyoprettede institutioner ydes tilskud til udgifter i tiden fra institutionens anerkendelse indtil udgangen af det første fulde regnskabsår, således at der i periodens løb kan ydes forskud på tilskuddet, medens endelig afregning finder sted efter pågældende regnskabsårs udløb.

Ved arbejds- og socialministeriets bekendtgørelse af 10. juli 1951 er der indført regler om anvendelse af driftsoverskud. Herefter kan sådanne driftsoverskud efter socialministerens bestemmelse anvendes til tilvejebringelse af fornøden driftskapital, til ekstraordinære afdrag på lån, til gennemførelse af nødvendige forbedringer eller til nedsættelse af betalingen for privat anbragte børn. Hvis anvendelse af overskuddet til sådanne formål ikke anses for påkrævet, sker der afkortning i driftstilskuddene i det følgende regnskabsår.

I medfør af § 127, stk. 4, har socialministeren hjemmel til at yde supplerende tilskud af en særlig rådighedssum til institutioner for forebyggende børneforsorg, der trods modtagelsen af de ordinære driftstilskud har underskud på driften.

Efter det for spareudvalget oplyste udvises der ved ydelsen af disse ekstraordinære tilskud den største tilbageholdenhed, således at kun særdeles vanskeligt stillede institutioner kommer i betragtning. Således kan institutioner, hvis økonomiske vanskeligheder står i forbindelse med, at deres takster er særligt lave, eller som udreder højere lønninger end de godkendte — jfr. side 62 —, ikke komme i betagtning ved fordeling af rådighedssummen.

I lighed med den for opdragelseshjemmene gældende regel i § 65, stk. 2, b, yder staten de forebyggende institutioner i medfør af forsorgslovens § 127, stk. 3, fuld dækning af udgifterne til det faste lægetilsyn med og tandpleje for børn i de forebyggende institutioner. Derimod ydes der ikke fuld refusion af udgiften til skatter, afgifter og forsikringer m. v. af faste ejendomme eller til leje af lokaler, men disse omkostningsbeløb henregnes til de udgifter, hvortil der ydes procenttilskud.

De forebyggende institutioners driftsudgifter domineres ganske af lønningsudgifterne, der som foran nævnt udgør ca. 67 pct. af de samlede udgiftsbeløb, og af udgiften til fast ejendom eller leje af lokaler, der udgør ca. 13 pct. Indenfor denne sidste udgiftspost er der som følge af den stedfundne stigning i byggeomkostningerne en betydelig forskel mellem de ældre institutioner og de i de senere år i nybygninger indrettede institutioner.

I sin betænkning af 2. februar 1950 har udvalget om børneforsorgsinstitutionernes økonomi, side 46—47, redegjort for sine overvejelser om muligheden af at fastsætte en normaludgift som grundlag for beregningen af statstilskuddet for derved at tilskynde institutionerne til at udvise sparsommelighed. På grundlag af nogle beregninger overgennemsnitsudgiften pr. barn i de forskellige arter af institutioner kom udvalget imidlertid til det resultat, at institutionernes forhold var så forskelligartede med deraf følgende store udsving i gennemsnitsudgiften, at indførelse af en normaludgift som begrænsning for driftstilskuddet måtte have til nødvendig forudsætning, at der indførtes adgang til i langt større omfang end tidligere at yde ekstraordinære driftstilskud af rådighedssummen. Da rådighedssummen fordeles efter et skøn over trangen i de enkelte tilfælde, ville en ordning, hvorefter man i højere grad gik over til at yde driftstilskud af rådighedssummen, efter nævnte udvalgs mening imidlertid betyde en væsentlig forringelse af institutionernes forhold og være et tilbageskridt i forhold til den siden 1945 gældende ordning, der har muliggjort en økonomi, hvorefter institutionernes driftsudgifter i det store og hele kunne dækkes gennem de ordinære driftstilskud i forbindelse med forældrenes betaling. Udvalget mente derfor ikke at burde foreslå, at man

i almindelighed begrænser tilskuddet ved fastsættelsen af normaludgifter.

Ifølge nævnte udvalgs oplysninger skyldtes de store udsving fra gennemsnitsudgiften dels de store forskelle i udgifter til lokaler, dels og især forskellene i udgifterne til lønninger, hvor en række institutioner lå betydeligt over gennemsnittet. I overensstemmelse med udvalgets forslag indsattes derefter den foran omtalte regel i § 127, stk. 1, hvorefter der kun ydes tilskud til lønninger til normeret personale, der ikke overstiger de i medfør af § 128 godkendte.

Af tilskudsordningens foran i afsnit C, 1, beskrevne historiske udvikling fremgår, at kommunernes forpligtelse til at yde tilskud til de forebyggende institutioner er af forholdvis nyere dato, og at statens bevillingsmyndigheder i en årrække, indtil loven af 27. juli 1945 blev gennemført, har været tilbageholdende med at forhøje statens tilskud, da man fandt, at driften af de forebyggende institutioner må betragtes ikke blot som en stats-, men også som en kommunal opgave.

Som det videre fremgår af indledningen, side 6, må spareudvalget være af den opfattelse, at spørgsmålet om fordelingen som sådan af det ofientliges udgifter mellem staten og kommunerne falder udenfor udvalgets kommissorium.

Udvalget har imidlertid drøftet, om en ændret fordeling af udgifterne til etablering og drift af institutioner for forebyggende børneforsorg, således at kommunerne skulle afholde en større andel af udgifterne end hidtil, vil kunne få til følge, at de samlede offentlige udgifter til dette formål vil kunne nedsættes.

Det er under disse drøftelser i udvalget gjort gældende, at kommunerne, såfremt de skulle afholde en større andel af disse udgifter, vil have en mere naturlig interesse i at holde disse udgifter nede. På den anden side må det på forhånd antages, at en mindre ændring af byrdefordelingen mellem staten og kommunerne næppe vil få betydning for kommunernes bestræbelser for at reducere udgifterne. Kun såfremt der gennemføres en meget radikal ændring af byrdefordelingen, kan effektive bestræbelser i så henseende påregnes.

Heroverfor er det gjort gældende, at ønsker om tilvejebringelse af forsvarlige forhold for børn i børnehaver m. v. som regel hører til de spørgsmål, som man fra alle sider i bystyret lægger vægt på at søge løst, og at betænkeligheder med hensyn til udgifterne undertiden har vanskeligt ved at komme til orde i diskussionerne angående planer til oprettelsen af nye institutioner eller disses udformning.

Fra kommunal side er der således navnlig for nogle år siden blevet forelagt overinspektionen for børneforsorgen og socialministeriet planer til store mønsterinstitutioner, som ved de centrale statsmyndigheders gennemgang er blevet reduceret væsentligt, medens andre er helt opgivet.

Selvom man næppe kan afvise den mulighed, at en ændret byrdefordeling som nævnt vil have betydning i visse mindre kommuner og muligvis her helt vil hindre oprettelse eller fortsat drift af forebyggende institutioner, vil en sådan konsekvens næppe blive draget af de store kommuner, hvor både nu og antagelig også i fremtiden hovedparten af institutionerne vil blive placeret. Fra disse kommuners side vil man utvivlsomt fortsat yde støtte til drift af institutioner for forebyggende børneforsorg uanset eventuelle lovændringer.

Det må endvidere erkendes, at driften af kommunale institutioner ingenlunde er billigere end driften af private institutioner, og det måtte dog navnlig være ved driften af kommunale institutioner, at de kommunale myndigheder måtte kunne gennemføre besparelser af betydning.

Spareudvalget har endvidere overvejet, hvorvidt der kan forventes opnået besparelser ved, at det offentliges tilsynsvirksomhed med de forebyggende institutioner i størst muligt omfang lægges ud fra de centrale organer, navnlig overinspektionen; til kommunerne samtidig med, at der gennemføres en ændring i tilskudsordningen, selvom der ikke herved tilsigtes opnået en reduktion af statens andel af de samlede driftsudgifter.

Udvalget må nemlig nære tvivl om, hvorvidt den nugældende stærkt centraliserede administration i forbindelse med tilskudsordningen er tilstrækkelig til at sikre, at lederne og bestyrelserne iagttager alle forholdsregler af betydning for en billiggørelse af driften.

Den nuværende centralisering af tilsyns-

virksomheden er stadig blevet udbygget og omfatter nu pædagogisk, driftsøkonomisk og regnskabsmæssigt tilsyn samt en lang række administrative funktioner såvel i forbindelse med institutioners oprettelse og anerkendelse, personalets uddannelse og ansættelse m. v., som sager, der vedrører institutionernes daglige drift, herunder forældrenes betaling, personaleforhold, beregning og anvisning af ordinære og ekstraordinære tilskud, lægetilsyn, fribefordring m. v.

Forholdet er imidlertid, at kommunerne har en stadig stigende interesse i administrationen af de forebyggende institutioner, navnlig efter gennemførelsen af loven af 1951, der pålægger kommunerne pligt til at yde driftstilskud til institutionerne. Yderligere er kommunernes tilsynspligt blevet udvidet, senest gennem socialministeriets cirkulære af 15. december 1954.

Et vist dobbeltarbejde må siges at finde sted, navnlig indenfor den økonomisk-administrative tilsynsvirksomhed. Det må iøvrigt antages, at afgørelser vedrørende institutionernes daglige drift hurtigere og lettere kan træffes af kommunerne, når disse har nær føling med institutionernes forhold.

Såvel ovennævnte forhold som den kendsgerning, at der gennem lovregler nu er skabt faste rammer for institutionernes oprettelse og drift samt for personalets uddannelse m. v., gør det efter spareudvalgets skøn naturligt at overveje, hvorvidt den centrale tilsynsvirksomhed bør bibeholdes, eller om der vil kunne opnås besparelser ved, at disse opgaver i større eller mindre omfang decentraliseres til kommunerne. En række spørgsmål bør dog som følge af deres særlige karakter fortsat behandles centralt. Dette gælder således f. eks. sagsområderne vedrørende institutioners oprettelse og anerkendelse, større om- og tilbygningsarbejder samt visse ansættelsessager, ligesom pædagogisk tilsynsvirksomhed fra et centralt organ i et vist omfang — omend mindre end det nuværende — må forventes at være påkrævet.

De opgaver, der kunne tænkes udlagt til kommunerne, vedrører herefter væsentligst den side af tilsynsvirksomheden, der har tilknytning til institutionernes daglige drift samt regnskaberne og disses revision. Udvalget må dog understrege, at kommunernes tilsynsvirksomhed ikke bør få en sådan karakter, at kommunerne rent faktisk overtager de private institutioner.

Det synes at være en forudsætning for opnåelse af de væsentligste af decentralisationens fordele, at tilskudsordningen ændres, således at staten forlods yder fuld refusion af udgifter, som institutionen ingen indflydelse har på og som varierer stærkt fra institution til institution som f. eks. godkendte ejendomsudgifter, eventuelt husleje, medens statstilskudet iøvrigt beregnes enten med et fast beløb pr. barn pr. år, forskelligt for de enkelte institutionstyper, eller således at der refunderes en vis procentdel af godkendte lønningsudgifter til normeret personale. Kommunernes tilskud til de private institutioner skulle herefter principielt udgøre differencen mellem de samlede årlige driftsudgifter — med fradrag af forældrenes betaling — og statens refusion. Så vidt muligt bør det dog tilstræbes, at også kommunernes tilskud ydes efter faste kriterier.

En vidtgående decentralisering af tilsynsopgaverne samt omlægning af tilskudsberegningen vil medføre en betydelig arbejdsmæssig aflastning, navnlig i børneforsorgens centralmyndighed. Efter de for udvalget foreliggende oplysninger vil de besparelser, der herved indvindes, formentlig kun delvis blive modsvaret af administrationsudgifter i kommunerne, hvorved bemærkes, at et stort antal af de kommuner, der kommer til at overtage tilsynsopgaver vedrørende private institutioner, selv driver forebyggende institutioner.

Selvom spareudvalget er af den opfattelse, at der kan opnås ikke ubetydelige besparelser ved en decentralisering af opgaver til kommunerne, kombineret med en ændret tilskudsordning, mener udvalget dog at måtte afstå fra at fremsætte et egentligt forslag herom, idet spørgsmålet forudsætter en gennemgang af området foretaget af det af socialministeriet nedsatte administrationsudvalg. Udvalget anser imidlertid spørgsmålet for så betydningsfuldt, at man skal henstille til socialministeriet at have opmærksomheden henvendt herpå ved den forestående revision af loven af 14. marts 1951.

3. Forældrenes betaling for børns ophold i institutioner for forebyggende børneforsorg.

For at opnå anerkendelse og dermed tilskud til driften fra det offentlige skal de forebyggende institutioner opkræve en passende af socialministeren godkendt betaling for børnenes ophold i institutionen. I overensstemmelse med denne regel i forsorgslovens § 126, stk. 3, f, jfr. bilag 8, er der i afsnit II, D, i bekendtgørelsen af 28. februar 1952 angivet vejledende satser for forældrenes betaling.

Da institutionerne normalt får dækket 70 pct. (fritidshjemmene dog 80 pct.) af de godkendte driftsudgifter gennem tilskuddene fra det offentlige, er udgangspunktet for taksternes fastsættelse i det enkelte tilfælde, at forældrenes betaling i forbindelse med institutionens eventuelle andre indtægter, f. eks. af legatmidler, skal dække de resterende 30 pct., henholdsvis 20 pct., af udgifterne. Til dækning af denne del af driftsudgifterne skal der herefter af mindrebemidlede forældre betales 6—8 kr. ugentlig pr. barn i heldagsbørnehave, hvor der ydes børnene en ret varm mad og een eller flere gange daglig mælk til medbragt mad. Såfremt der ydes en mindre omfattende forplejning, vil ifølge bekendtgørelsen en lavere betaling som regel være tilstrækkelig, men selv om ingen kost ydes, bør betalingen normalt ikke sættes lavere end 2,50 kr. pr. barn pr. uge. For fritidshjemmene vil det normalt være nødvendigt at opkræve 1,50 kr.—2,50 kr. pr. uge pr. barn, og for vuggestuerne normalt 10—12 kr. pr. uge pr. barn.

I fritids- og ungdomsklubber må der normalt opkræves et kontingent på 1,50 kr. pr. måned, idet man dog forudsætter, at børnene og de unge udover betalingen deltager i afholdelsen af udgifter til materialer til hobbyvirksomhed, samt at de selv betaler for fortæring.

For børn af forældre, der ikke er mindrebemidlede, i hvilken henseende sygekassegrænsen gælder som kriterium, bør der ifølge bekendtgørelsen i almindelighed opkræves en betaling, der er 50 pct. højere end de fornævnte takster, dog fraregnet fritidsklubber. Endelig indeholder de vejledende regler en bestemmelse om, at de bemidlede forældres betaling normalt skal dække godt 65 pct. af driftsudgifterne i de børnehaver, der anerkendes i medfør af lovens § 126, stk. 4, og som ikke udelukkende eller dog væsentligst modtager børn af mindrebemidlede.

Som nævnt foran i afsnit C, 2, stilles det som en betingelse for ydelse af ekstraordinære driftstilskud af rådighedssummen efter § 127, stk. 4, at forældrenes betaling opkræves mindst med de i bekendtgørelsen fastsatte satser. Det er for udvalget oplyst, at man har måttet kræve gennemført forhøjelse i en række tilfælde, hvor betalingstaksterne ikke er blevet sat tilstrækkeligt op i forhold til de stedfundne pris- og lønstigninger til fortsat at dække de forudsatte 30 pct., henholdsvis 20 pct., af udgifterne. Der tages dog for visse institutioneres vedkommende hensyn til, hvad der må anses for forsvarligt at opkræve i betaling for ikke at udelukke de befolkningsgrupper, der har størst behov for at sende børnene til forebyggende institutioner.

Af en af overinspektionen foretagen beregning vedrørende 508 enkeltvis drevne institutioner fremgår, at børnenes betaling i 1952—53 udgjorde for vuggestuer, børnehaver og fritidshjem 31,5 pct., 32,6 pct. og 21,3 pct., medens den tilsvarende procent i de tre grupper i 1951—52 var 30,3 pct., 32,2 pct. og 19,7 pct. For samtlige de af beregningerne omfattede børnehaver, der er fordelt over hele landet, udgjorde den gennemsnitlige betalingstakst i 1952—53 5,95 kr. ugentlig.

Økonomiudvalget har henstillet til overinspektionen, at institutionernes bestyrelser anmodes om indgående at overveje spørgsmålet om nødvendigheden af en forhøjelse af forældrenes betaling, så at der skaffes dækning af institutionernes andele af de merudgifter til lønninger,! der følger af de i foråret 1954 gennemførte lønforhøjelser.

Under overvejelserne om betimeligheden af at foreslå en forhøjelse af satserne for forældrenes betaling er der i spareudvalget rejst spørgsmål om, hvorvidt man burde stille forslag om tilvejebringelse af en forskelsbehandling med hensyn til betalingen for børn af enlige mødre eller enlige fædre med forholdsvis lille indtægt. Under hensyn til at det ofte vil volde vanskeligheder at fastslå, om en forsørger er enlig, og til fordelen ved at bevare en enkel og let anvendelig betalingsordning, har man imidlertid ladet tanken herom falde.

Man har endvidere overvejet, om der måtte være grund til at foreslå en særskilt forhøjelse af betalingen for de børn, hvis forældre begge har erhvervsindtægter. Af tabel 8 i bilag 6 fremgår, at ca. 68,9 pct. af alle gifte kvinder, der har børn i børnehaver, har indtægter ved selverhverv. For hele landet som gennemsnit udgjorde hustruindkomsten ifølge tabel 10 i det nævnte bilag 3 283 kr. eller korrigeret ca. 2 600 kr., jfr. bilag 6, side 202. Da imidlertid ægtefællernes samlede indkomst, hvor der er hustruindtægt, gennemsnitligt kun udgør ca. 1 100 kr. mere end indkomsten for de mandlige forsørgere uden hustruindkomst, har man fundet forskellen for ringe til at begrunde en sådan særlig takstforhøjelse.

Af en af overinspektionen for børneforsorgen på udvalgets foranledning foretagen beregning af forholdet mellem antal indskrevne børn af ubemidlede forældre og børn af forældre, hvis indtægter ligger over sygekassegrænsen, fremgår, at børn af bemidlede forældre i 1951—52 optog 7,9 pct. af pladserne i vuggestuer, 5,1 pct. af pladserne i børnehaver og 3,2 pct. af fritidshjemmenes pladser. Langt den største del af disse børns forældre har indtægter, der ligger mellem 12 000 og 15 000 kr., jfr. tabel 11 i bilag 6, og de fleste af indtægterne i denne gruppe er indtjent ved begge ægtefællers erhvervsarbejde. En del af de bemidlede forældre er ifølge overinspektionens oplysninger ægtepar, bosiddende i nye kvarterer, hvor det på grund af et højt lejeniveau ofte er nødvendigt, at hustruen arbejder udenfor hjemmet, selv om manden har en ret god indtægt. Sådanne familiers økonomi er efter overinspektionens opfattelse ofte ikke væsentlig bedre end ubemidlede forældres i kvarterer med lavere husleje.

Spareudvalget må imidlertid mene, at der blandt de forebyggende institutioners klientel er en del familier, der er således stillet i økonomisk henseende, at deres brug af institutionerne ikke kan betragtes ud fra et socialt synspunkt, men snarere må forklares ud fra pædagogiske eller andre grunde. Man skal således henvise til, at det af tabel 21 og 22 i bilag 6 fremgår, at de forsørgere uden hustruindkomst, hvis børn søger børnehaver, gennemsnitlig kun har ca. 2 børn, og at en ikke uvæsentlig del af børnene kommer fra hjem, der råder over en lejlighed på 4 værelser og derover. Efter spareudvalgets opfattelse bør de pædagogiske hensyn ikke belaste de sociale udgifter. Den gældende regel, jfr. afsnit II, D, i bekendtgørelsen af 28. februar 1952, om, at der af forældre, der ikke kan anses for ubemidlede, i almindelighed bør opkræves en betaling, der er 50 pct. højere end den normale takst, har efter udvalgets opfattelse ikke vist sig tilstrækkelig til at sikre, at kun sociale hensyn er afgørende for, om familier lader deres børn søge en forebyggende institution.

Spareudvalget skal derfor henstille, at der indenfor gruppen bemidlede forældre foretages en deling, f. eks. ved indtægter, der er $^1/_3$ højere end sygekassegrænsen. Forsørgere, hvis indtægter ligger mellem sygekassegrænsen og dette beløb, foreslås af kræ vet en betaling, der er 50 pct. højere end institutionens normale takst, medens forældre, der har indtægter, som overstiger sygekassegrænsen med en trediedel, bør afkræves en betaling, der svarer til vedkommende institutions gennemsnitsudgift pr. barn i det sidst forløbne regnskabsår, f. eks. ved forhøjelse af den normale betaling med 200 pct.

Man er opmærksom på, at en så skarp grænse i særlige tilfælde vil kunne virke ubillig, men man går ud fra, at institutionens bestyrelse i særlige tilfælde i overensstemmelse med princippet i forsorgslovens § 126, stk. 3, f, sidste punkt, vil være berettiget til at bevilge nedsat betaling.

Da en forøgelse af indtægten udover sygekassegrænsen ikke udelukker, at en person i en periode bevarer sit nydende medlemskab af sygekassen, skal spareudvalget endvidere henstille, at forældrenes sygekassebøger ikke fremtidig anvendes som dokumentation for deres økonomiske forhold i henseende til fastsættelsen af betalingstaksten. I stedet bør institutionerne hvert år til skattevæsenet sende en liste over forældrenes navne og adresser med anmodning om at påføre oplysning om, til hvilken af de tre betalingsgrupper de enkelte forsørgere henhører samt — forsåvidt angår forsørgere, om hvis henførelse til en gruppe der kan råde tvivl — nærmere oplysning om disses skattepligtige indkomst m. v. til brug ved bedømmelse af deres økonomiske forhold.

Samtidig med indførelsen af den foreslåede 3-leddede betalingsordning bør der af socialministeriet hvert år, eventuelt i forbindelse med det side 39 nævnte takstcirkulære, gives institutionerne meddelelse om sygekassegrænserne og de i overensstemmelse med ændringerne i disse regulerede højere indtægtsgrænser.

4. Forholdet mellem tilskudsordningen for sociale fritids- og ungdomsklubber og andre ungdomsklubber.

Som nævnt i afsnit A, 1, blev der allerede ved forsorgsloven af 1933 skabt hjemmel til under særlige forhold at anerkende institutioner med det formål at sysselsætte børn over den undervisningspligtige alder i ungdomsklubber og til at yde støtte til disses oprettelse og drift på linie med andre institutioner for forebyggende børneforsorg. Under og efter besættelsen viste der sig på grund af boligmanglen og den stigende ungdomskriminalitet m. v. trang til sådanne fritidsvirksomheder, hvor deltagerne har gode muligheder for at udnytte fritiden ved kammeratligt samvær og ved manuelt og kulturelt præget beskæftigelse under kyndig vejledning. I løbet af det sidste ti-år har en række institutioner, private kredse og kommuner derfor taget initiativet til oprettelse af fritidsklubber såvel for børn i skolepligtig alder som for unge 14-18 årige. Iait var der pr. 15. oktober 1954 i henhold til forsorgsloven anerkendt 83 fritids- og ungdomsklubber og 15 andre fritidsvirksomheder af forskellig art. Alene i København deltog i vinteren 1953—54 ca. 8 000 unge i disse klubbers arrangementer.

Ved ændringen af forsorgsloven i 1951 blev fritidsklubberne helt sidestillet med de øvrige institutioner for forebyggende børneforsorg. Tilskudet til forebyggende institutioner for børn i og over skolepligtig alder forhøjedes til 80 pct. af driftsudgifterne, heraf 45 pct. fra staten og 35 pct. fra vedkommende kommune. Baggrunden for det større tilskud til fritidshjem og -klubber var erkendelsen af disse institutioners særlige forebyggende værdi og den erfaring, at forældre ofte vil holde børnene og de unge borte, såfremt betalingen sættes for højt. På den anden side var der enighed om, at det af pædagogiske hensyn er værdifuldt, at børnenes forældre eller de unge selv betaler en mindre del af udgifterne. De resterende 20 pct. af driftsudgifterne i fritidsklubberne skal derfor dækkes ved deltagernes egen betaling eller ved private midler, fremskaffet fra anden side. Normalt opkræves et kontingent på 1,50 kr. pr. måned. Det forudsættes, at deltagerne selv betaler eventuel fortæring og halvdelen af materialer, der anvendes til hobbyvirksomhed.

Ved lov nr. 219 af 11. juni 1954 om ungdomsundervisning m. v., der er udarbejdet af undervisningsministeriet på grundlag af en betænkning, der den 9. oktober 1952 blev afgivet af en den 23. december 1948 nedsat kommission, er der givet hjemmel til at godkende fritidsklubber af væsentlig samme karakter. Disse klubber er dels de i § 43 omhandlede ungdomsklubber og andre fritidsarrangementer, iværksat og drevet i tilslutning til ungdomsskolerne, dels andre i § 44 omhandlede klubber for unge, der er fyldt 14 år og kun undtagelsesvis må være over 18 år. Som begrundelse for disse regler om oprettelse af og ydelse af tilskud til ungdomsklubber under undervisningsministeriets område anføres det i lovens forarbejder, at ungdomsklubber bør ses ud fra en kulturel synsvinkel, når ikke særlige sociale forhold gør sig gældende. For klubber, der ønsker det, og for hvem det ligger naturligt, åbnes der adgang til at søge støtte efter de samme regler og gennem de samme organer, gennem hvilke der søges godkendelse og støtte til de under loven hørende ungdomsforanstaltninger, medens klubber, der ønsker det, og som eventuelt med udgangspunkt i sociale institutioner som børnehaver, fritidshjem m. m. måtte føle sig nærmere knyttet til sociale formål, kan søge støtte under socialministeriet.

Til de i § 43 omhandlede klubber, der oprettes i tilknytning til en ungdomsskole, skal vedkommende kommune stille lokaler med belysning, opvarmning og rengøring samt inventar og undervisningsmateriale til rådighed efter nærmere af undervisningsministeren fastsatte regler. Til lederens og eventuelle medhjælperes løn indenfor en fastsat maksimumsgrænse yder staten tilskud med $^2/_3$ og kommunen eller den stedlige kreds med $^1/_3$; til materiale, der bearbejdes i klubben, yder staten indenfor et fastsat størstebeløb pr. elev tilskud med samme beløb som kommunen eller den

stedlige kreds. Det forudsættes således ikke, at der opkræves betaling af deltagerne i klubber af denne type.

De tilskudsberettigende lønninger andrager ifølge lovens § 43, jfr. § 14, mindst 9,30 kr. pr. time. Denne timelønssats forhøjes eller nedsættes med 9,3 øre for hver portion det for statens tjenestemænd pr. 1. oktober 1953 gældende honorartillæg stiger eller falder. Timelønnen er således 9,95 kr. pr. 1. april 1954. For at tilskynde kommuerne til at yde højere timebetaling end den nævnte minimumssats, hvis der måtte findes anledning dertil under hensyn til størrelsen af den timebetaling, der ydes for tilsvarende undervisning i kommunen, kan der ydes tilskud til en timebetaling, der overstiger minimumslønnen med 50 pct., d. v. s. med de pr. 1. april 1954 gældende reguleringstillægssatser 14 kr. 95 øre.

Klubber uden tilknytning til ungdomsskolen kan godkendes efter § 44 under forudsætning af, at klubben råder over et fast lokale, at den principielt står åben for alle unge, at den gennem beskæftigelse af forskellig art kalder på de unges almindelige virkelyst og interesser, og at den — såfremt den ikke er kommunal — har en bestyrelse på mindst 3 medlemmer over 21 år. Det offentliges tilskud til denne kategori af ungdomsklubber er fastsat til mindst 35 pct. fra kommunen og 45 pct. fra staten af driftsudgifterne til lokaler med lys, varme og rengøring, leder- og lærerløn, vederlag til instruktør, leje af film o. lign. samt materiale, der bearbejdes i klubben, dog at undervisningsministeren kan fastsætte maksimumsbeløb for statstilskudet til de enkelte udgiftsposter. Af deltagerne i disse klubber forudsættes der således udredet en betaling af omtrent samme størrelse som i de sociale fritidsklubber. For så vidt angår disse klubber, er der ikke i loven fastsat bestemte lønsatser.

Ved genfremsættelsen i folketinget den 30. oktober 1953 af forslaget til denne lov optog spareudvalget forslagets konsekvenser for de sociale fritidsklubber til overvejelse. Da det af lovforslagets behandling i folketinget fremgik, at det kunne forventes vedtaget, førend spareudvalget kunne nå at afslutte sit arbejde, påpegede udvalget i en skrivelse af 27. marts 1954 overfor socialministeriet faren for, at en væsentlig del af det frivillige ungdomsarbejde, såfremt loven blev gennemført, ville blive organiseret som ungdomsklubarbejde, hvilket ville medføre en forøgelse af omkostningerne, der langt ville overstige de i lovforslagets motiver anførte beregnede merudgifter vedrørende fritidsforanstaltninger m. v. Man anførte tillige, at man måtte lægge megen vægt på, at det egentlige frivillige ungdomsarbejde får mulighed for fremdeles at udfolde sig, og at en tendens til at ændre det til ungdomsklubformen efter udvalgets opfattelse ville blive til skade for ungdomsarbejdet. Man ville derfor foretrække, at støtten til fritids- og ungdomsklubarbejdet fremdeles alene blev givet gennem ét ministerium — socialministeriet — idet man måtte mene, at der kun herigennem ville være mulighed for at afgrænse det arbejde, der bør nyde fuld støtte af det offentlige, fra andet ungdomsarbejde, der som hidtil vil kunne klare sig fortrinsvis på frivillig basis og med en mere begrænset offentlig støtte.

Det af folketinget til behandling af lovforslaget nedsatte udvalg udtalte imidlertid i sin betænkning, at det havde drøftet de forskellige former for fritidsklubvirksomhed og havde erkendt, at der er behov for såvel ungdomsskolernes særlige klubber som for visse klubber af forsorgsmæssig karakter, der er oprettet i henhold til forsorgsloven. Udvalget udtalte endvidere, at fritidsklubvirksomheden i almindelighed må støttes efter ungdomsundervisningslovens kapitel 6, og at en administrativ ordning, hvorefter man i de enkelte tilfælde kan nå frem til den rette løsning, må træffes efter forhandling mellem undervisningsministeren og socialministeren, idet udvalget understregede, at det måtte være klubbernes formål som overvejende forebyggende eller mere alment kulturelt betonet, der i så henseende måtte være afgørende.

Efter det for spareudvalget oplyste har undervisningsministeriet erklæret, at man vil søge lønningerne til ledere af og medarbejdere ved de i ungdomsskolelovens § 44 omhandlede anerkendte klubber tilrettelagt efter lignende retningslinier som de for forebyggende klubber gældende, samt at der ikke må opstå den situation, at en klub, der har fået afslag fra socialministeriet, opnår amtsungdomsnævnets godkendelse.

Med hensyn til lønningerne indenfor de af

forsorgsloven omfattede fritidsklubber bemærkes, at finansministeriet i foråret 1954 har godkendt, at der til medarbejdere med uddannelse som folkeskolelærere, børnehave- eller fritidshjemlærere ydes en timebetaling på 3,70 kr., til medhjælpere, der har gennemgået et særligt kursus, en timebetaling på 3 kr. og til øvrige medarbejdere en timebetaling på 2,70 kr. Hertil kommer de for statens honorarer gældende tillæg. Efter de pr. 1. april 1954 gældende tillæg udgør timelønningerne for de tre grupper herefter henholdsvis 6,85 kr., 5,55 kr. og 5,00 kr.

Der er nu ved undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 323 af 12. oktober 1954 om gennemførelse af loven af 11. juni 1954 om ungdomsundervisning m. v. fastsat nærmere regler bl. a. vedrørende de i ungdomsundervisningslovens § 44 omhandlede klubber.

Herefter skal ansøgning om godkendelse af klubarbejdet, ledsaget af budget, indsendes til ungdomsnævnet i den kommune, hvor klubben er beliggende og videresendes med nævnets erklæring til kommunalbestyrelsen. Såfremt kommunen er villig til at yde tilskud til klubben, forelægger den ansøgningen for amtsungdomsnævnet, der ved sit udvalg vedrørende fritidsforanstaltninger tager stilling til, om klubben kan godkendes.

I København godkendes ansøgning af skoledirektionen suppleret med de særlig med henblik på fritidsforanstaltninger valgte medlemmer af ungdomsnævnet.

I forbindelse med godkendelsen kan amtsnævnets fritidsudvalg foretage en nedskæring af budgettets poster til de efter dets skøn rimelige beløb med den virkning, at statens tilskud kun ydes i forhold til de således godkendte udgiftsposter, og således at kommunen også kan begrænse sit tilskud i forhold hertil. Den tilskudsberettigende leder- og lærerløn kan højst være den for ungdoms- og aftenskoler almindelige timebetaling (for tiden 9,95 kr. pr. time), men det vil undertiden under hensyn til tilsynsarbejdets art kunne være rimeligt, at fastsætte lønningerne lavere.

I tilfælde af uoverensstemmelse mellem kommunen og amtsungdomsnævnets fritidsudvalg med hensyn til godkendelse eller med hensyn til størrelsen af de tilskudsberettigende udgifter forelægges sagen for undervisningsministeriet til endelig afgørelse.

Da en ungdomsklub som regel vil have såvel et kulturelt som et socialt islæt, og det derfor vil være vanskeligt i praksis at afgøre, hvilket af de to momenter, der er det overvejende, samt da der siden indførelsen i 1933 af reglerne i forsorgsloven om de sociale klubber er udviklet en praksis, udbygget et administrativt apparat og opnået mange erfaringer med hensyn til opbygning og udformning af fritidsklubber, skal spareudvalget påpege betydningen af, at der tilrettelægges et snævert samarbejde mellem socialministeriet og undervisningsministeriet om de nærmere regler vedrørende de to slags klubber.

Endvidere bør lønningerne til ledere og medarbejdere i de efter ungdomsundervisningslovens § 44 og de efter forsorgsloven anerkendte klubber samarbejdes, idet det ellers må befrygtes, at de sociale klubber ikke vil kunne få kvalificerede medarbejdere.

Efter det foran anførte om lønningerne til ledere og medarbejdere ved de af forsorgsloven omhandlede fritidsklubber og de for fastsættelse af lønninger til de af ungdomsundervisningsloven omhandlede klubber gældende regler må man imidlertid regne med, at der i hvert fald ikke vil blive den samme graduering af lønnen efter medarbejdernes uddannelse.

På indeværende tidspunkt, hvor man endnu ikke har nogen erfaring for, til hvilke beløb kommunerne og amtsungdomsnævnenes fritidsudvalg vil fastsætte time-betalingen, er det ikke muligt at udtale sig om, i hvilket omfang disse lønninger vil blive fastsat til lavere beløb end de fastsatte maksimumsbeløb. Således som reglerne i den fornævnte bekendtgørelse er formuleret, vil undervisningsministeriet kun kunne gribe ind, såfremt der er uoverensstemmelse mellem kommunerne og amtsungdomsnævnenes fritidsudvalg. Såfremt lønningerne, hvad der næppe er usandsynligt, måtte blive fastsat i nærheden af de for ungdoms- og aftenskoler gældende almindelige timebetalinger, vil det blive nødvendigt at foretage en tilsvarende meget væsentlig forhøjelse af lønningerne til ledere og medarbejdere ved de efter forsorgsloven godkendte klubber.

De merudgifter, en sådan lønforhøjelse vil medføre, er det ikke muligt nøjagtigt at

beregne, men på grundlag af de foreliggende oplysninger samt under hensyn til, at der pr. 1. oktober 1954 var anerkendt ialt 98 fritidsklubber og andre fritidsvirksomheder efter forsorgsloven, kan man anslå antallet af tilskudsberettigende leder- og medarbejdertimer i indeværende sæson tu ialt ca. 110 000, der fordeler sig med ca. 72 000 timer på uddannet personale og 38 000 timer på uuddannet personale. En forhøjelse til den i henhold til ungdomsskoleloven højest mulige lønsats, 9,95 kr. pr. time for det *uddannede* personale, vil i forhold til den fra 1. april 1954 gældende lønordning for de af socialministeriet anerkendte klubber medføre en lønforhøjelse på 3,10 kr. pr. time for de således anslåede 72 000 timer eller ca. 223 000 kr. Såfremt lønnen til de *uuddannede* medarbejdere skal forhøjes til samme sats, vil dette medføre en forhøjelse af disses timeløn med 4,95 kr. pr. time for 38 000 timer eller med ca. 188 000 kr. Den samlede lønudgift vil således komme til at stige fra ca. 680 000 kr. til ca. 900 000 kr., såfremt der alene sker forhøjelse for det uddannede personale, og til knapt 1,1 mill. kr., såfremt lønnen til de uuddannede forhøjes til samme sats. Statstilskudet vil komme til at stige fra godt 300 000 kr. til henholdsvis ca. 400 000 kr. og op imod 500 000 kr.

Det skal i denne forbindelse bemærkes, at undervisningsministeriet i bemærkningerne til lovforslaget for så vidt angår § 43-klubberne udtalte, at merudgiften ved forslagets gennemførelse kunne anslås til ca. 75 000 kr., medens merudgiften til § 44-klubberne ikke var opgjort. Undervisningsministeriet udtalte dog i denne forbindelse, at bestemmelserne principielt ikke skulle medføre nogen større merudgift for statskassen, da der allerede i forsorgsloven indeholdes hjemmel for at yde sædvanlig tilsvarende støtte til næsten alle fritidsklubber, der kan tænkes at falde ind under § 44.

Som det imidlertid vil fremgå af foranstående, vil stigningen i statens tilskud alene for klubber, der modtager støtte i henhold til forsorgsloven, således antagelig overstige de i lovforslagets bemærkninger anførte beløb.

Hertil kommer imidlertid, at gennemførelse af en lønforhøjelse som den, der her kan blive tale om, vil kunne få meget store konsekvenser for lønningerne i de forebyggende institutioner i det hele taget. I første omgang må det ventes, at personalet i fritidshjemmene vil kræve lønforhøjelse, idet den løn, der for tiden ydes de faste medarbejdere ved fritidshjemmene, svarer til en gennemsnitlig timefortjeneste på ca. 5 kr. for gifte assistenter på slutløn, medens lønnen for aspiranter mellem 25 og 30 år svarer til ca. 3,50 kr. pr. time, såfremt de ikke er forsørgere. Til timelønnede vikarer i fritidshjemmene ydes en betaling, der ligger på samme niveau.

Et sådant krav vil kunne rejses med en vis vægt, navnlig ud fra den kendsgerning, at op imod halvdelen af de ovenfor nævnte 110 000 timer udføres i eftermiddagsklubb er for skolebørn, til dels i nær tilknytning til de pågældende skoler. Det vil kunne hævdes, at arbejdet i disse klubber ikke i væsentlig grad er forskelligt fra arbejdet i fritidshjem.

Såfremt et krav om forhøjelse af lønningerne i fritidshjemmene imødekommes, vil det sandsynligvis medføre krav om tilsvarende lønforhøjelser for børnehavernes og vuggestuernes vedkommende, da personalet i disse institutioner er lønnet efter samme lønningsplan, og man således ikke hidtil har ment, at der var grund til at yde højere lønninger i fritidshjem end i andre forebyggende institutioner. Man må endelig også påregne, at der i en sådan situation vil blive rejst krav om væsentlige lønforhøjelser fra opdragelseshjemmenes personale.

D. Barnestuer i sukkerroedistrikterne.

I efteråret 1950 tog landsorganisationen „Ked Barnet"s lokalkomité i Maribo amt initiativet til oprettelse af de første børnestuer, hvor roearbejdernes børn, der ellers ville være henvist til at være ude i al slags vejr hos forældrene i roemarkerne, kunne opholde sig og blive passet. Første år indrettedes 8 børnestuer i roeoptagningstiden,

og de blev besøgt af ialt ca. 200 børn. Behovet for steder, hvor børnene kunne anbringes, var så stort, at der allerede året efter blev oprettet ca. 40 børnestuer, der modtog arbejdernes børn under roekampagnen. Enkelte af disse børnestuer holdtes tillige åbne om foråret under den første roelugning. I foråret 1953 åbnedes ialt 7 børnestuer. Åbningstiden var fra 16 til 34 dage, og der var tilmeldt 105 børn. Om efteråret åbnedes ialt 44 børnestuer med plads til 851 børn. Der blev tilmeldt 797 børn, og udnyttelsesgraden var således 93,8 pct. Børnestuerne modtager kun børn under skolealderen. Af de i 1953 modtagne børn var halvdelen af kategorien vuggestuebørn og resten af kategorien børnehavebørn.

Da disse institutioner kun holdes åbne i kortvarige sæsoner, kan de efter sagens natur og af økonomiske grunde ikke kræves indrettet således, at de opfylder de sædvanlige krav til forebyggende institutioner, men de har måttet indrettes i forhåndenværende lokaler, konflrmandstuer og lokaler, der er stillet til disposition af private.

Udgifterne ved de 7 b ørnestuers drift i foråret 1953 var ialt 7 646 kr., fordelt på 2 427 børnedage, hvilket giver en udgift af 3,15 kr. pr. dag pr. fremmødt barn. For de i efteråret 1953 åbnede 44 børnestuer, der havde 23 726 reelle børnedage, var de samlede driftsudgifter 85 704 kr. eller 3,57 kr. pr. dag pr. fremmødt barn. De lokale driftsudgifter, der omfatter husleje, lys og brændsel, mælk, købmandsvarer og lønninger til personale, udgjorde ialt for samtlige forårs- og efterårsbørnestuer 93 350 kr. Forældrenes betaling udgjorde 16 500 kr., medens roedyrkerne, der yder beløb i forhold til det roeareal, de dyrker, har bidraget med ca. 34 500 kr. og kommunerne med ca. 41 000 kr. Andre lokale tilskud har udgjort ca. 3 200 kr. Ialt er der således indkommet 95 200 kr. eller knapt 2 000 kr. mere end de lokale udgifter. Til forskellige fællesudgifter, herunder udgifter til udlån af sengelejer, udgifter til kursus for personalet samt til legetøj og beskæftigelsesmaterialer, apotekervarer, beklædning, forplejning etc., samt lønninger til en tilsynsførende sundhedsplejerske har „Red Barnet" anvendt ca. 37 800 kr. Til delvis dækning af disse fællesudgifter er der af den af landsnævnet for børneforsorg bestyrede bidragsfond ydet et tilskud på 12 000 kr.

I 1954 blev i efteråret åbnet ialt 41 børnestuer på Lolland-Falster. Om udgifternes størrelse kan endnu ikke siges noget bestemt, da regnskaberne for de enkelte børnestuer ikke er afsluttet. Da roearealet i 1954 var mindre end i de foregående år, må roedyrkernes bidrag som følge heraf også blive mindre. Udgifterne er imidlertid voksede hvorfor man må imødese et stigende underskud for „Red Barnet". Til delvis dækning af fællesudgifter i finansåret 1954—55 er der af tipstjenestens overskud bevilget 12 000 kr., medens der for finansåret 1955—56 er søgt en finanslovbevilling på indtil 70 pct. af de af socialministeriet godkendte fællesudgifter, dog ikke udover 20 000 kr.

For at sikre at børnestuerne får en forsvarlig standard, har „Red Barnet" lagt følgende almindelige retningslinier til grund som vejledende ved indretningen af børnestuer:

1. Der må ikke oprettes børnestuer i forsamlingshuse eller på steder, hvor der forhandles fødemidler.

2. Børnestuen normeres i forhold til rummenes (evt. rummets) størrelse af „Red Barnet". I tvivlstilfælde indhentes embedslægens skøn.

3. Elektrisk lys må forefindes.

4. Hvor der ikke er vandværksvand, må brøndvandet kontrolleres ved analyse.

5. Afløb må være i overensstemmelse med sundhedsvedtægtens krav.

6. Der må kunne indrettes et vaskerum til potter m. v. — effektivt adskilt fra køkkenet og om muligt med afløb.

7. Køkkenet må af hensyn til fare for skoldning kunne aflukkes for børnene, der ikke må opholde sig der.

8. Hvor der ikke findes vandkloset, må tørklosetterne holdes omhyggeligt rene og, hvor der findes over 15 børn, tømmes hver dag.

9. Til sikring mod ulykkestilfælde må kakkelovne afskærmes med gitter, ligesom vinduer over 1. sals højde og trapper må være forsvarligt afskærmede.

10. Der må findes indhegnede og grusede legepladser ved alle børnestuer.

Reglerne om, at der ikke bør indrettes børnestuer i forsamlingshuse, og at legepladserne skal være grusede, har man dog i flere tilfælde set bort fra. Også for så vidt angår de øvrige retningslinier, har man i flere tilfælde måttet lempe sig efter forholdene for at få en børnestue etableret. Efter at sundhedsstyrelsen og overinspektionen for børneforsorgen har tiltrådt disse retningslinier, har socialministeriet i april 1954 erklæret sig enigt i, at de fremtidig bør følges ved indretning af børnestuer, og at de bl. a. under hensyn til, at det drejer sig om rent midlertidige institutioner, kan lempes i visse henseender, hvis det i det enkelte tilfælde er påkrævet.

Spareudvalget har på Lolland besøgt 2 børnestuer, der efter det for udvalget oplyste skulle være af gennemsnitlig standard. Udvalget fik det indtryk, at de besøgte børnestuer er i stand til at opfylde deres mission nogenlunde tilfredsstillende, men at de sammenlignet med de anerkendte forebyggende institutioner er meget primitive.

På grund af deres sæsonprægede karakter vil børnestuerne ikke kunne anerkendes efter forsorgsloven, og de kan derfor ikke opnå offentlige tilskud efter de for andre forebyggende institutioner gældende regler. Imidlertid må man lægge megen vægt på, at børnestuernes samfundsnyttige arbejde fortsætter, idet de på rent privat basis har løst et påtrængende socialt problem og derved har aflastet børneforsorgen for en ret betydelig økonomisk byrde.

E. Dagplejehjem, legestuer, legesteder og legepladser m. v.

Kollektivudvalget har i dets betænkning af 1954, side 139, anført, at børneinstitutionernes kapacitet aldrig har kunnet følge trit med det stadig stigende sociale og pædagogiske behov. Udvalget betragter imidlertid institutionerne som vigtige fællesanlæg for tilsynet med børnene og ønsker på det område at nå så stor effektivitet som muligt. Man er dog klar over, at det i enhver henseende vil være urealistisk at forestille sig, at en vuggestue- og børnehaveordning vil kunne dække alle de former for aflastning, husmødrene har brug for.

Derfor har kollektivudvalget peget på andre, mere primitive og derfor mindre bekostelige former for børnetilsyn.

Også spareudvalget ønsker i forbindelse med gennemgangen af de forebyggende institutioners økonomiske forhold og under hensyn til det konstaterede behov for oprettelse af flere institutioner for forebyggende børneforsorg at henlede opmærksomheden på den aflastning af de anerkendte institutioner, som en udbygning af mere primitive og derfor mindre bekostelige former for børnetilsyn vil kunne medføre.

Kontrolleret dagplejeanbringelse finder her i landet kun sted i ringe udstrækning, og der har næppe på noget tidspunkt været tale om anbringelse på denne måde af flere end nogle få hundrede børn. Hjemmelen til at føre kontrol med sådan anbringelse findes i forsorgslovens §§ 110 og 115. Ifølge den førstnævnte paragraf skal børneværnsudvalgene føre tilsyn bl. a. med børn, der mod betaling er anbragt i dagpleje, og efter § 115 skal den, som mod betaling ønsker at modtage børn i dagpleje, have plejetilladelse hos børneværnsudvalget. De nærmere regler i § 115, stk. 2, er af socialministeriet fortolket således, at der kan gives samme dagplejeh jern individuelle plejetilladelser for indtil 7 børn. Et dagplejehjem må, hver gang det modtager et barn, søge om plejetilladelse til dette barn. Til gengæld stilles der selvsagt ikke så store krav til dagplejehjemmet som til en egentlig forebyggende institution med hensyn til hygiejniske forhold, pladsforhold, pædagogisk ledelse m. v., ligesom dagplejehjem ej heller er underkastet tilsyn fra overinspektionens side.

I Sverige, hvor dagpleje anvendes i videre udstrækning end her i landet, har spørgsmålet været genstand for undersøgelse af en i 1946 nedsat komité. I sin i 1952 udgivne „Daghem och förskolor — Betänkande om barnstugor och barntillsyn" udtalte komiteen, at kærnen i enhver kommunal plan vedrørende den forebyggende børneforsorg altid må være små, velindrettede, alminde-

lige børnehaver, som efter behov suppleres med egnede dagplejehjem. Begrundelsen for nødvendigheden af dette supplement finder komiteen bl. a. i det forhold, at behovet for pladser i de forebyggende institutioner er meget vanskeligt at beregne, fordi det afhænger af forholdene på arbejdsmarkedet m. v. Komiteen mener, at enhver realistisk bedømmelse må give til resultat, at samfundet hverken har råd til eller mulighed for at bygge institutioner i et sådant omfang, at de kan stå til rådighed for alle de mødre, som måtte ønske deres børn anbragt, medens de er på arbejde. Endvidere er pladserne i de forebyggende institutioner alt for kostbare til periodevis at stå ledige. Komiteen har endvidere gjort en række gunstige erfaringer, ikke blot med hensyn til de langt lavere driftsudgifter i dagplejehjemmene, men også med hensyn til disses fordele i forskellige henseender, således bl. a. ved anbringelse af børn, der er særligt modtagelige for smitsomme sygdomme, eller som af psykiske grunde befinder sig bedst i et daghjems roligere atmosfære.

Spareudvalget skal anbefale, at spørgsmålet om i højere grad end hidtil at supplere de forebyggende b ørneforsorgsinstitutioner med kontrolleret dagplejeanbringelse, især for de nævnte grupper af børn, tages op til nærmere overvejelse.

Man skal endvidere pege på, at en del af presset på de forebyggende institutioners pladser vil kunne aflastes ved en videre udvikling af de mere primitive former for forebyggende institutioner, legestuer, legesteder og legepladser. I kollektivudvalgets betænkning er der gjort nærmere rede for behovet for disse institutioner og stillet forslag om, at der skabes hjemmel til at anerkende dem i henhold til forsorgsloven med deraf følgende adgang til at opnå driftstilskud og oprettelsestilskud. Spareudvalget skal anbefale, at dette spørgsmål ligeledes gøres til genstand for nærmere undersøgelser.

IV. Forskellige almindelige spørgsmål vedrørende institutioner for børneforsorg.

A. Regnskabsopstilling og kontering af institutionernes indtægter og udgifter.

Til overinspektionen for børneforsorgen indgår en gang om året — i maj måned — regnskabsindberetninger for de enkelte opdragelseshjem og forebyggende institutioner. Disse regnskabsindberetninger har 3 udformninger: én for skole- og ungdomshjem, fredehjem m. v., én for børne- og optagelseshjem og én for forebyggende institutioner. De 3 slags indberetninger er ikke ens udformet, hvortil kommer, at der selv indenfor samme kategori er nogen uensartethed i de enkelte hjems udfyldelse af regnskabsskemaerne, f. eks. med hensyn til forbrug af egne varer og med hensyn til udgifter vedrørende faste ejendomme.

Dette hænger for en stor del sammen med, at regnskaberne skal danne et let tilgængeligt grundlag for beregningen af statstilskuddenes størrelse. Endvidere må det erindres, at regnskaberne overvejende føres af institutionernes ledere, der ikke er specielt regnskab sky ndige.

Imidlertid finder spareudvalget, at der dog foreligger muligheder for en vis systematisering, udbygning og standardisering af institutionernes regnskaber, således at sammenligninger mellem forskellige institutioner og grupper af institutioner lettes, samtidig med at deres driftsøkonomi på enkelte punkter kan belyses klarere.

Man kunne således tænke sig en fælles kontoplan efter decimalklassesystem for alle institutionerne, en omlægning af kassejournalen til løsbladsystem og af hjemmenes kassekladder til gennemskrivningssystem. Endvidere bør grupperingen af driftsindtægter og driftsudgifter, aktiver og passiver samt formueindtægter og -udgifter være ens i de 3 slags regnskabsindberetninger.

Det må erindres, at når man for størsteparten af hjemmene af tilskudsmæssige grunde posterer afdrag og renter vedrørende godkendte lån som driftsudgifter, må man se bort herfra ved driftsøkonomiske vurderinger af hjemmene og i stedet se på, hvad en *afskrivning og forrentning* af ejendommenes værdi på ensartet grundlag, f. eks. med summariske satser, beregnet på den til enhver tid gældende brandforsikringssum, ville give. Dette må gælde såvel for de hjem, hvor afdrag og renter føres som driftsudgifter, som for de kommunale hjem, hvor kommunens afskrivning og forrentning af hjemmets bogførte kapital ikke er tilskudsberettigende og derfor udeladt i overinspektionens regnskabsskemaer.

For hjem, der har landbrug, gartneri eller anden *erhvervsprceget virksomhed,* bør specifikke lønninger og vedligeholdelsesudgifter m. v. hertil oplyses særskilt i regnskabet. Ved bedømmelser af rentabiliteten af sådan erhvervsmæssig virksomhed — f. eks. foretaget stikprøvevis af den foreslåede landbrugskonsulent — bør man under udgifterne medregne ikke blot de regnskabsmæssigt specificerede, men tillige eventuelle andele i andre lønninger, det pågældende personales kostforbrug samt skønsmæssige andele i forrentning og afskrivning af landbrugsbygninger, værksteder o. lign. Disse sidste forhold, som er for komplicerede til at burde influere på de ordinære årlige regnskaber, må oplyses ved konkret undersøgelse, når det anses for fornødent.

Ved overvejelser om de mest hensigtsmæssige regnskabsformer for børneforsorgsinstitutionerne må man være opmærksom på, at der ikke kan stilles for store krav til de enkelte institutioners regnskabsførelse, og at indviklede eller udførlige særopstillinger o. lign. kan føre til forøget

revisionsarbejde. Da disse forhold sætter grænser for, hvor specificerede regnskaberne kan være, ønsker spareudvalget ikke at fremsætte forslag om indførelse af et egentligt omkostningsregnskab. Derimod skal man henstille til overvejelse at benytte et temmelig groft, fast normalregnskab, suppleret med en speciel uddybning af en for hvert år forskellig enkeltpost, f. eks. således at man et år stiller indgående supplerende spørgsmål om vaskeudgifter, det næste år om beklædningsudgifter, etc.

I overinspektionens økonomiske oversigter er for hver enkelt institution udregnet årlige *udgifter pr. barn*, såvel totalt som for visse udgiftsgruppers vedkommende. Endvidere er udregnet fødevareudgiften pr. person pr. dag. Disse tals værdi som sammenligningsgrundlag svækkes af, at alle medtagne børn, resp. børn + voksne, tæller med samme vægt, selv om fødevareforbruget såvel som mange andre udgifter i virkeligheden er afhængig af de pågældendes *køn og alder*. For fødevareforbrugets vedkommende er af Det statistiske Departement beregnet omregningsfaktorer, hvorved f. eks. en voksen kvinde regnes = 0,9 voksen mand, et barn på 7—10 år = 0,75 voksen mand. En lignende omregningsskala er opstillet af Landøkonomisk Driftsbureau, der sætter en voksen kvinde = 0,8 voksen mand og f. eks. et barn på 8—12 år — 0,6 voksen mand; herved er foruden fødevarer tænkt på udgifter til køkkenpersonale, brændsel til komfur etc. Såfremt sådanne omregnede forbrugerenheder benyttes for børnehjem m. v., vil den indbyrdes sammenlignelighed blive bedre, men beregningerne vil kompliceres en del ved, at børnetallet hele året igennem skal oplyses med fordeling på 4. aldersklasser under 14—15 år.

Hvad specielt angår de mødre- og spædbørnehjem, hvor også mødrene er under børneforsorg, kunne der være anledning til, i stedet for som nu at oplyse udgiften pr. spædbarn, at oplyse udgiften pr. forbrugerenhed, hvor mødre og spædbørn er omregnet til en fælles enhed.

B. Behandling af byggesager.

Som nævnt i afsnit II, B, 5, kan socialministeren af den i henhold til § 65, stk. 6, bevilgede rådighedssum yde støtte til opførelse af nye opdragelseshjem samt til gennemførelse af nødvendige om- og tilbygningsarbejder og ekstraordinære reparationsarbejder, og af den i henhold til paragraffens stk. 7 bevilgede rådighedssum kan ministeren yde støtte til anskaffelse af inventargenstande af mere varig værdi og til montering. Endvidere kan socialministeren af den i henhold til § 127, stk. 5, bevilgede rådighedssum yde støtte til oprettelse og forbedring af institutioner for forebyggende børneforsorg.

Finansieringen af byggearbejder, herunder ombygnings- og tilbygningsarbejder, sker som regel ved optagelse af størst mulige kredit- og hypotekforeningslån eller sparekasselån, ved statslån efter lov om byggeri med offentlig støtte, ved støtte fra vedkommende kommune og af eventuel egenkapital samt endelig ved støtte fra socialministeriet af de ovennævnte rådighedssummer eller ved særlig finanslovbevilling,

Byggesagerne indledes som regel ved en mundtlig drøftelse af projektet og finansieringsplanen mellem institutionens repræsentanter og overinspektøren for børneforsorgen eller vedkommende pædagogiske inspektør. Når den projekterende arkitekt har udarbejdet tegninger, planer m. m., indsendes disse til overinspektionen, hvor sagen behandles af det juridiske personale og af den pædagogiske inspektør. I adskillige tilfælde må sagen derefter sendes tilbage til den projekterende arkitekt med anmodning om at foretage rettelser eller give supplerende oplysninger. Efter sagens fornyede indsendelse til overinspektionen behandles den påny af det juridiske personale og af den pædagogiske inspektør, hvorefter der indhentes en erklæring fra vedkommende embedslæge, socialministeriets bygningskyndige konsulent, arkitekt Th. Havning, samt, såfremt der er tale om større byggesager, der må fremmes ved speciel finanslovbevilling eller lån i henhold til byggestøtteloven, tillige fra boligministeriet. Såfremt de sagkyndiges erklæringer indeholder ønsker om

ændringer i projektet, forelægges erklæringerne for den projekterende arkitekt. Når planerne herefter anses for tilfredsstillende af overinspektionen, udarbejder den projekterende arkitekt de endelige tegninger og den endelige finansieringsplan. Samtidig indsendes begæring om materialebevilling enten til boligministeriet, der indhenter erklæring fra socialministeriet, som igen hører overinspektionen, eller til overinspektionen, del med sine eventuelle bemærkninger videresender den til socialministeriet. Dersom del søges boligstøttelån til byggeriet, indsendes andragende til vedkommende kommunalbestyrelse. Denne videresender andragendet til boligministeriet, der indhenter en erklæring fra socialministeriet, som igen hører overinspektionen. For så vidt angår planer til opførelse af en forebyggende institution, skal overinspektionen tillige i henhold til forsorgslovens § 126, stk. 1, indhente en udtalelse fra det stedlige børneværnsudvalg om, hvorvidt der efter kommunens skøn er trang til den pågældende institution.

Når de fornødne oplysninger foreligger, behandles sagen påny af overinspektionens juridiske personale, der udarbejder indstilling til socialministeriet, som træffer afgørelse om, hvorvidt planerne kan godkendes.

Såfremt der søges økonomisk støtte til byggeriet fra socialministeriet, skal sagen i medfør af forsorgslovens § 65, stk. 12, af ministeriet forelægges for økonomiudvalget, der afgiver indstilling til socialministeriet til videre forelæggelse for de bevilgende myndigheder i de tilfælde, hvor støtten ikke ydes af rådighedssummerne. Socialministeriet underretter institutionens bestyrelse og overinspektionen om afgørelsen og om bevillingens meddelelse og videresender i tilfælde af projektets godkendelse institutionens andragende om materialebevilling og boligstøttelån til boligministeriet. Boligministeriets materialebevilling og dets tilsagn om boligstøttelån i de tilfælde, hvor et sådant bevilges, meddeles institutionens bestyrelse, socialministeriet og overinspektionen.

I nogle tilfælde har det vist sig, at byggearbejderne ikke har kunnet gennemføres for de oprindeligt anslåede omkostninger. Som nævnt foran i afsnit II, A, 2, kan overskridelser kun forventes dækket, såfremt de hidrører fra senere indtrufne dokumenterede stigninger i materialepriser eller lønninger. I sådanne tilfælde og i tilfælde, hvor fordyrelsen skyldes forhold, som bestyrelsen eller den kreds, der står bag byggeriet, ikke havde kunnet forudse, kan der indgives andragende om forøget støtte. Et sådant andragende må, før støtte kan bevilges, behandles i overinspektionen, der om fornødent indhenter erklæring fra den bygningskyndige konsulent, hvorefter sagen forelægges socialministeriet, som indhenter erklæring fra økonomiudvalget. Bevilling kan derefter ydes af rådighedssummerne. Hvis dette ikke kan ske, forelægges sagen af socialministeriet for boligministeriet eller de bevilgende myndigheder.

Efter de af spareudvalget indhøstede erfaringer kan den praktiserede ekspedition af byggesagerne på det forberedende stadium ikke anses for tilfredsstillende, idet planerne i mange tilfælde må ændres adskillige gange, efterhånden som pædagogernes, embedslægernes, sundhedsstyrelsens samt bygningsinspektørens og boligministeriets erklæringer indhentes.

Spareudvalget mener derfor, at der bør tilvejebringes en forenkling af disse sagers behandling, og skal især pege på betydningen af, dels at der tilvejebringes mulighed for på et tidligere tidspunkt at få projekteringen overdraget til arkitekter med de fornødne faglige forudsætninger for institutionsbyggeri, som det heromhandlede, dels at projekterne og overslagene på et tidligere tidspunkt bliver underkastet en sagkyndig behandling af arkitekter og ingeniører, knyttet til børneforsorgens centralmyndighed.

Spareudvalget må mene, at det vil være rigtigst, at der stilles sagkyndig arkitektbistand og for så vidt angår tekniske installationer tillige ingeniørbistand til rådighed for børneforsorgens centralmyndighed ved behandling af de enkelte byggesager. Herved ville det opnås, at konsulenterne får lejlighed til at gennemgå byggeplanerne, dels — om muligt — inden udarbejdelse af tegninger er påbegyndt, og dels når skitseforslag og senere hovedtegninger er udarbejdet, og at det sikres, at konsulenterne, inden deres endelige udtalelser om arbejdet foreligger, har kunnet tage alle udtalelser fra pædagogisk og lægelig side i betragtning. En tidlig behandling, inden pådragne honorarforpligtelser og andre økonomiske for-

pligteiser har gjort det vanskeligt at disponere, vil gøre det lettere at få uhensigtsmæssige projekter kasserede eller omarbejdede og eventuelt en uegnet arkitekt udskiftet. Da der ikke kan forventes at blive tilstrækkeligt arbejde for en eller flere heldagsbeskæftigede arkitekter og ingeniører i børneforsorgens centralmyndighed, synes den mest nærliggende løsning at være at vederlægge disse sagkyndige på honorarbasis.

Til ingeniørkonsulent bør der vælges en ingeniør med særlig indsigt i teknisk rationalisering, idet spareudvalgets undersøgelser har vist, at man hidtil i for ringe omfang har haft opmærksomheden henvendt på de tekniske rationaliseringsproblemer ved byggeriets planlægning. Udvalget er opmærksomt på, at en gennemgang af projekterne ved en til børneforsorgens centralmyndighed knyttet ingeniørkonsulent næppe altid vil medføre besparelser af betydning i byggeomkostningerne, men forventer, at der vn kunne opnås driftsbesparelser, såfremt nye hjem planlægges med den bedst mulige arbejdsøkonomi for øje. Hertil kommer, at ingeniørkonsulenten vil være til nytte ved fastsættelsen af en rækkefølge for sådanne ombygninger af børneforsorgsinstitutioner, som bør foretages med arbejds- og driftsbesparelser for øje.

Spareudvalget har som nævnt i afsnit II, A, 2, foranlediget, at der nu af socialministeriet efter indstilling fra overinspektionen i tekstform udarbejdes en praktisk vejledning til brug for opdragelseshjemmenes bestyrelser ved ansøgning om godkendelse af planer til byggearbejder og om støtte hertil. Vejledningen bør indeholde detaillerede regler for indsendelse af materiale til brug dels ved sagens forberedende behandling, dels ved sagens endelige behandling.

Til brug ved den forberedende behandling må indsendes ansøgning med oplysning bl. a. om bestyrelsens sammensætning, institutionens ejerforhold, og om der efter en nybygnings opførelse vil blive indgivet ansøgning om anerkendelse af institutionen, eller om der er tale om opførelse af en institution, der ikke søger anerkendelse til statstilskud. Endvidere må indsendes skitser, foreløbig beskrivelse af byggeriet, det af sundhedsstyrelsen ønskede målskema samt andre særlige oplysninger, der kan tjene til at belyse projektet, herunder det af sundhedsstyrelsen udarbejdede indberetningsskema om byggeriets hygiejniske forhold.

Med henblik på sagens endelige behandling må indsendes hovedtegninger, endelig beskrivelse samt overslag over anskaffelsesudgifterne, finansieringsplan og eventuel ansøgning om støtte fra staten, andragende om materialebevilling, om boligstøttelån og kopi af eventuel ansøgning om støtte fra den stedlige kommune.

Formularer til ansøgninger og til de forskellige erklæringer bør udarbejdes i skematisk form og udleveres sammen med vejledningen.

Med hensyn til sagens forberedende behandling i børneforsorgens centralmyndighed skal spareudvalget foreslå, at byggesager i videst muligt omfang søges indledt med en forhandling mellem institutionens repræsentanter og vedkommende pædagogiske inspektør og arkitektkonsulenten samt eventuelt ingeniørkonsulenten. Ved denne orienterende forhandling udleveres til bestyrelsen en vejledning som foran skitseret, bilagt de nævnte skemaer, ligesom repræsentanterne for børneforsorgens centralmyndighed bør gøre opmærksom på, hvilke forhold der nærmere må gives oplysning om, for at sagens behandling kan fremmes mest muligt. Derved skulle der opnås større mulighed for, at alle oplysninger til brug ved sagens behandling foreligger straks ved sagens indsendelse til børneforsorgens centralmyndighed. På dette tidspunkt vil centralmyndigheden normalt have modtaget embedslægens bemærkninger på indberetningsskemaet, som af institutionens repræsentanter er udleveret ham sammen med skitser m. v. I børneforsorgens centralmyndighed behandles sagen derefter af arkitektkonsulenten og ingeniørkonsulenten, og når disses bemærkninger foreligger, afgives sagen til pågældende inspektør til udtalelse om projektet ud fra pædagogiske synspunkter. Såfremt der herefter ønskes foretaget rettelser i tegningerne, udfærdiges skrivelse herom til institutionens bestyrelse med notitser til den projekterende arkitekt og til embedslægen.

Når børneforsorgens centralmyndighed modtager hovedtegninger, beskrivelse m. v., overslag over byggeudgifternes størrelse og finansieringsplan samt ansøgning om ma-

terialebevilling, forelægges sagen påny arkitektkonsulenten og ingeniørkonsulenten til kontrolgennemgang, hvorefter der udarbejdes indstillingsskrivelse til socialministeriet, eventuelt økonomiudvalget, jfr. nedenfor, om godkendelse af projektet og finansieringsplanen og om anbefaling af materialebevilling.

Som det fremgår af foranstående redegørelse, finder der en omfattende dobbeltbehandling sted af byggesager i overinspektionen og socialministeriet, og man går ud fra, at denne uhensigtsmæssige ordning søges løst ved den fremtidige tilrettelæggelse af børneforsorgens centralmyndighed, hvilket spørgsmål for tiden er genstand for overvejelser i det af socialministeriet nedsatte administrationsudvalg vedrørende børneforsorgen.

Man skal pege på, at en væsentlig forenkling vil kunne opnås, såfremt udvalget om børneforsorgsinstitutionernes økonomi knyttes direkte til børneforsorgens centralmyndighed, og såfremt de forskellige foran nævnte rådighedssummer fremtidig kan administreres af denne centralmyndighed. Endvidere bør centralmyndigheden efter forhandling med økonomiudvalget kunne godkende byggeplaner vedrørende institutioner for børneforsorg og overfor boligministeriet inden for de fastsatte kvoter kunne anbefale materialebevilling og lån i henhold til boligstøtteloven.

C. Spørgsmål om en generel fritagelse af anerkendte børneforsorgsinstitutioner for betaling af ejendomsskyld og grundskyld til staten, kommunerne og den fælleskommunale udligningsfond.

Ved gennemgangen af driftsudgiftsposterne i de anerkendte opdragelseshjerns og de anerkendte forebyggende institutioners regnskaber har spareudvalget hæftet sig ved, at der af institutionernes faste ejendomme betales skatter til det offentlige.

De i henhold til forsorgslovens § 157, stk. 1, anerkendte opdragelseshjem og de i henhold til forsorgslovens § 126 anerkendte institutioner for forebyggende børneforsorg er således — bortset fra de af staten og kommunerne ejede institutioner — principielt pligtige i medfør af lov nr. 352 af 7. august 1922 om beskatning til staten af faste ejendomme med senere ændringer at svare ejendoms- og grundskyld til staten. Der kan dog i henhold til lovens § 8, stk. 2, indrømmes fritagelse herfor, og sådan fritagelse indrømmes i vid udstrækning.

Såvel de anerkendte opdragelseshjem som de anerkendte institutioner for forebyggende børneforsorg er endvidere pligtige at svare ejendoms- og grundskyld til vedkommende kommune i medfør af lov nr. 188 af 20. maj 1933 om kommunale ejendomsskatter. I medfør af lovens § 17, stk. 2, jfr. § 19, stk. 1, nr. 2, kan børneforsorgsinstitutionerne fritages for at erlægge disse skatter, men en sådan fritagelse tilstås efter det for udvalget oplyste temmelig sjældent. De af stat og kommuner ejede opdragelseshjem er endvidere pligtige at svare kommunal ejendoms- og grundskyld for den del af ejendommen, der anvendes til land-, have- eller skovbrug.

Endelig er begge slags institutioner pligtige at erlægge ejendoms- og grundskyld i medfør af § 11 i lov nr. 100 af 14. april 1937 om en fælleskommunal udligningsfond.

Spareudvalget har nærmere overvejet denne ordning og mener, at der ved de foreståend ændringer af de nævnte skattelove bør søges gennemført en fritagelse for samtlige anerkendte børneforsorgsinstitutioner for at betale ejendomsskyld og grundskyld til såvel staten som kommunerne og den fælleskommunale udligningsfond. Som begrundelse for dette standpunkt skal anføres følgende:

Til anerkendte opdragelseshjem yder staten i medfør af forsorgslovens § 65, stk. 2, a, fuld refusion af bl. a. udgifter til skatter og afgifter af fast ejendom. Den i § 8, stk. 2, i lov nr. 352 af 1922 hjemlede adgang til fritagelse for ejendoms- og grundskyld til staten anvendes som nævnt i vid udstrækning, hvilket giver anledning til en del administrativt arbejde. I de tilfælde, hvor fritagelse ikke er bevilget, udbetales der midler af statskassen til en række hjem til dækning

af afgifter, der indgår i statskassen. Da der endvidere ifølge praksis kun sjældent indrømmes fritagelse for ejendoms- og grundskyld til kommunerne, får ordningen endvidere den konsekvens, at der bevilges midler af statskassen til dækning af skatter, der indgår i kommunale kasser.

For de anerkendte forebyggende institutioners vedkommende betaler staten i medfør af forsorgslovens § 127 tilskud med i almindelighed 40 pct. (dog 45 pct. til institutioner for børn i og over den undervisningspligtige alder) af de årlige med institutionernes drift forbundne af socialministeren godkendte udgifter, hvorunder indgår skatter og afgifter af faste ejendomme, medens vedkommende kommune, såfremt den ikke selv driver institutionen, udreder et tilskud på 30 pct. (henholdsvis 35 pct.) af nævnte driftsudgifter. For disse institutioners vedkommende er der derfor, bortset fra de tilfælde, hvor der opnås fritagelse for betaling af ejendomsskyld og grundskyld til staten og udligningsfonden, og de noget sjældnere tilfælde, hvor kommunerne giver fritagelse, tale om, at såvel stat som kommuner til de pågældende institutioner bevilger midler, der senere påny indgår i statens og i vedkommende kommuners kasser og i udligningsfonden.

En på spareudvalgets foranledning udarbejdet opgørelse over de i finansåret 1953—54 af anerkendte opdragelseshjem betalte ejendomsskatter til kommunerne viser, at 86 af ialt 159 børnehjem, 43 af ialt 68 optagelseshjem og 52 af ialt 71 hjem af andre kategorier har betalt ejendomsskatter til kommunerne med ialt ca. 216 000 kr. og for renovation, kloak- og vandafgift samt i dækningsafgifter m. v. et beløb på ca. 29 800 kr.

Endvidere er der på spareudvalgets foranledning rettet henvendelse til de anerkendte forebyggende institutioner om disses forhold til den kommunale ejendomsbeskatning. Der er rettet henvendelse til ialt 681 institutioner, idet flerleddede institutioner er regnet som een institution. Der er modtaget svar fra 618 institutioner, hvoraf kun 247 havde til huse i egen ejendom. Af disse betalte 100 institutioner kommunale ejendomsskatter til et samlet beløb af 32 700 kr., medens en del af de for kommunale ejendomsskatter fritagne institutioner havde betalt dækningsafgifter til et samlet beløb af 9 200 kr.

Det af skattelovskommissionen i 1950 udarbejdede forslag til lov om vurdering og beskatning til staten af faste ejendomme indeholder i § 58, stk. 1, c, og § 60 bestemmelser om lovmæssig fritagelse for børneforsorgsinstitutionerne for at svare grundskyld og ejendomsskyld til staten. Såfremt forslaget gennemføres ved den kommende revision af loven af 7. august 1922, vil en række overflødige anvisninger og posteringer og administrationen med meddelelse af dispensationer for betaling af ejendomsskatter til staten bortfalde.

Derimod skal spørgsmålet om fritagelse for kommunal grundskyld og ejendomsskyld ifølge det ligeledes af skattelovskommissionen udarbejdede forslag til lov om beskatning til kommunerne af faste ejendomme, § 10 og § 12, fremdeles være overladt til kommunalbestyrelsernes skøn.

De staten og kommunerne tilhørende opdragelseshjem og institutioner for forebyggende børneforsorg vil dog være omfattede af forslagets § 9, stk. 2, b, jfr. § 12, stk. 1, hvorefter visse staten eller kommunerne tilhørende ejendomme med undtagelse af ejendomme, der i ikke uvæsentlig grad anvendes erhvervsmæssigt til landbrug, havebrug, skovdrift eller udleje, eller som henligger ubenyttede, er fritagne for kommunale ejendomsskatter. I forslagets § 14, stk. 1, der nøje svarer til den nugældende lovs § 23, foreslås det endvidere, at det i en af kommunalbestyrelsen affattet, af indenrigsministeriet godkendt vedtægt kan bestemmes, at der af de offentlige ejendomme, der i henhold til §§ 9 og 12, stk. I, er fritaget for kommunale ejendomsskatter, skal svares en særlig dækningsafgift.

Indenrigsministeriet har overfor spareudvalget oplyst, at det til brug ved lovforslagets udarbejdelse har indhentet erklæringer fra De samvirkende Sognerådsforeninger i Danmark, Den danske Købstadforening, Foreningen „Bymæssige kommuner" og Amtsrådsforeningen i Danmark.

Medens De samvirkende Sognerådsforeninger intet har haft at indvende imod gennemgørelsen af en lovbestemmelse, hvorefter anerkendte b ørneforsorgsinstitutioner fritages for ejendomsskatter til sogne- og amtskommunen af de dem tilhørende faste ejendomme, for så vidt disse ikke anvendes til landbrug, havebrug, skovbrug eller til ud-

leje, har de tre andre foreninger taget afstand fra tanken om en lovmæssig fritagelse. Bestyrelsen for Foreningen „Bymæssige kommuner", har desuden gjort opmærksom på, at det forekommer, at børneforsorgsinstitutioner er placeret i andre kommuner end den kommune, der driver institutionen, og at det vil forekomme urimeligt, at en kommune i disse tilfælde er afskåret fra at opkræve kommunale ejendomsskatter, respektive dækningsafgift af institutionen. Dette forhold er efter bestyrelsens opfattelse af særlig betydning for de bymæssige kommuner.

Indenrigsministeriet har derefter overfor spareudvalget udtalt, at det ikke finder noget principielt til hinder for, at der tilvejebringes hjemmel for generel skattefritagelse, men at det efter de fornævnte udtalelser ikke mener at kunne udtale sig om mulighederne for gennemførelse af et eventuelt forslag herom.

Spareudvalget må imidlertid som foran nævnt mene, at der også for så vidt angår den kommunale grundskyld og ejendomsskyld bør søges gennemført en lovmæssig fritagelse, idet man herved ville undgå et ikke ubetydeligt administrativt arbejde såvel for børneforsorgen som for de kommunale myndigheder. Hvad særligt angår opdragelseshjemmene mener udvalget, at det må anses for mindre rimeligt, at statskassen, der yder også de ikke-statsejede hjem fuld refusion af skatter og afgifter på fast ejendom, derved indbetaler betydelige beløb i de kommunale kasser. Staten refunderer skatterne i alle tilfælde, uanset om vedkommende hjem er oprettet af en kommune, og uanset om hjemmet, som i det af Foreningen „Bymæssige kommuner" nævnte eksempel, er placeret i en nabokommune. En forudsætning for spareudvalgets forslag er det imidlertid, at en lovmæssig skattefritagelse ikke medfører forpligtelse til at svare kommunal dækningsafgift. Hvis der ikke opnås fritagelse også for disse dækningsafgifter, hvis beregning medfører forøget administrativt arbejde, kan spareudvalget, der ved sit forslag særligt har den administrative forenkling for øje, ikke anbefale, at der gives lovmæssig fritagelse for betaling af skatterne.

Hvad angår de forebyggende institutioner må spareudvalget ligeledes anse det for mindre rimeligt, at staten, der efter skattelovskommissionens forslag fremtidig ikke selv opkræver ejendomsskatter af de forebyggende institutioner, gennem den gældende tilskudsordning skal udrede betydelige beløb til de kommunale kasser. Såfremt den af udvalget i afsnit III. C. 2. foreslåede ændring af tilskudsordningen for disse institutioner, herunder at staten fuldt ud dækker alle ejendomsudgifter, gennemføres, må udvalget mene, at skattefritagelse også for disse institutioner vil være begrundet i samme grad som foran anført for opdragelseshjemmene.

Da skattelovskommissionen har foreslået den fælleskommunale udligningsfond ophævet, vil spørgsmålet om fritagelse af børneforsorgsinstitutioner for betaling af ejendomsskatter til denne fond bortfalde. Skulle fonden blive opretholdt, bør fritagelse for denne skat ske i henhold til selve loven i samme omfang som med hensyn til ejendomsskatter til staten.

V. Sammendrag.

Spareudvalget betragter spørgsmålet om fordelingen som sådan af det offentliges udgifter mellem staten og kommunerne som liggende uden for udvalgets område, og har ikke tilsigtet en omlægning af børneforsorgens økonomi, der ville forringe den hidtil gældende målsætning. Udvalget har derfor især bestræbt sig for at undersøge, hvorvidt de bevilgede midler anvendes forsvarligt, og om de eksisterende driftsformer inden for institutionerne opfylder nutidige krav til en effektiv udnyttelse af de bevilgede midler.

Afsnit II omhandler opdragelseshjemmenes økonomi. En standsning af a-jour føringen af opdragelseshjemmenes bygningsforhold vil næppe være forsvarlig af sparehensyn, idet en standsning eller nedsættelse af tempoet let vil medføre, at man senere må påtage sig endnu større opgaver end dem, der for tiden ligger for.

Spareudvalget mener ikke, at der fra det offentliges side er stillet krav til hjemmenes bygningsmæssige indretning, der overskrider grænsen for den almindelige boligstandard, og er enigt i den gældende praksis, hvorefter overskridelser af de projekterede byggesummer — bortset fra de i tiden mellem projekteringen og arbejdets udførelse indtrufne stigninger i lønninger og materialepriser — ikke kan forventes dækket ved forhøjelse af det offentliges tilskud. Udvalget anbefaler, at der tilvejebringes typetegninger for enkelte dele af opdragelseshjem, f. eks. køkkener, vaskerier, baderum o. lign.

Hovedparten af børneforsorgens ældre hjem er indrettet i bygninger, der oprindelig er opført til andre formål, og som desuden for manges vedkommende på grund af alder er utidssvarende. Også blandt de ældre hjem, hvis bygninger er opført til formålet, findes adskillige, som ikke er praktiske efter de krav, der nu stilles til velindrettede opdragelseshjem. Efter udvalgets opfattelse vil man på langt sigt være bedre tjent med i fremtiden at opføre nye bygninger end at købe og ombygge til andre formål opførte bygninger, bl. a. fordi mulighederne for at give et hjem de bedste rammer og den billigste driftsøkonomi er langt større, når hjemmets bygning opføres til formålet.

Belægningsforholdene på hjemmene er af betydning ikke blot for hjemmenes driftsøkonomi, men også for behovet for oprettelse af flere hjem. En væsentlig pladsmangel synes for tiden kun at bestå på børnehjem for svagt begavede børn i skolepligtig alder (sinkehjem), skolehjem for drenge og på børnehjem for børn med særlige tilpasningsvanskeligheder, medens der i forskellige andre typer af hjem har vist sig en tendens til pladsledighed, der synes at være af ret konstant natur. Udvalget er ganske klar over, at der for hver enkelt gruppe hjem bør være en passende pladsreserve, for visse typers vedkommende for hver landsdel, for at give mulighed for en rimelig kontakt mellem de på hjemmene anbragte børn og deres pårørende, for at undgå unødige rejseudgifter, samt for at anbringelse i det enkelte tilfælde kan foregå uden større vanskeligheder. Hertil kommer også, at børneforsorgen bør være i stand til at imødekomme et ekstraordinært behov af mere tilfældig karakter.

På den anden side bør børneforsorgens centrale myndigheder, såfremt der konstateres en underbelægning af mere varig karakter, fremdeles have opmærksomheden henvendt på, om et hjem af vedkommende gruppe uden urimelige ombygningsudgifter kan overgå til et andet børneforsorgsformål.

Endvidere vil det være rimeligt nøje at overvåge, om det vil være muligt indtil videre at udsætte realisationen af foreliggende planer om opførelse af nye optagelseshjem for børn i alderen 2—14 år til afløsning af ældre, opslidte hjem af denne type,

idet udviklingen af pladsforholdene muligvis vil overflødiggøre , at der søges tilvejebragt erstatning for de pladser, der vil bortfalde, såfremt de pågældende hjem nedlægges.

Med det formål at søge at råde bod på den ujævne udnyttelse af de forhåndenværende pladser foreslår udvalget, at der tilvejebringes en generel indberetningspligt om ledige pladser og en udbygning af overinspektionens anvisningsmuligheder. I forbindelse hermed henstilles til overvejelse, at samtykkeordningen i henhold til forsorgslovens § 141, stk. 1 og § 159, stk. 3, udbygges og praktiseres på en sådan måde, at der kan opnås en mere økonomisk udnyttelse af pladserne. Udvalget har indtryk af, at den normerede belægning af hensyn til driftsøkonomien i mange tilfælde er fastsat højere, end man ud fra rent pædagogiske synspunkter kunne ønske, men man skønner på den anden side, at der på en del hjem er mulighed for mindre forøgelser af børnetallet.

Spareudvalget gør rede for de vigtigste af de konklusioner, der kan udledes af en foretagen driftsøkonomisk og teknisk undersøgelse af 4 opdragelseshjem. Gode lønninger og arbejdsforhold — herunder en rationel tilrettelæggelse af arbejdet —, boligforhold og uddannelse er af betydning for gode personaleforhold og dermed for økonomisk drift, og tidssvarende bygninger opført til formålet vil normalt byde de bedste arbejds- og boligvilkår. Større eller mindre ombygninger af ældre bygninger vil ofte kunne forbedre et hjems standard betydeligt uden væsentligt at forøge de årlige driftsudgifter. I særlige tilfælde vil der endog kunne påregnes en reduktion af udgifterne. Man skal næppe regne med stordriftsfordele ved store hjem i sammenligning med små, og ved fremtidige nyoprettelser af hjem bør man undgå at skabe kombinerede hjem til anbringelse af spædbørn og større børn; det tilrådes at vise stor tilbageholdenhed overfor andre kombinerede anbringelser af børn indenfor samme hjem.

Udvalget finder, at det må anses for udelukket at stille forslag om besparelser gennem en nedsættelse af de gældende lønninger. Derimod må det forventes, at en yderligere forbedring af ledernes og de pædagogiske medarbejderes kvalifikationer vil kunne bidrage til opnåelse af bedre resultater af opdragelseshjemmenes arbejde og derigennem på længere sigt spare samfundet for betydelige udgifter. Det tilrådes, at man tillægger grundige og efter behov gentagne instruktioner med hensyn til arbejdsopgaverne noget større betydning end hidtil.

Rådighedssummerne i henhold til forsorgslovens § 65, stk. 6 og 7, til forbedring af opdragelseshjemmenes standard har hidtil stort set været tilstrækkelige til, at man har kunnet imødekomme de faktisk indkomne ansøgninger om støtte til rationalisering. Da bevillingerne for finansåret 1955 — 56 som led i regeringens sparebestræbelser er foreslået nedsat, anbefaler spareudvalget, der er ganske enigt med udvalget om børneforsorgsinstitutionernes økonomi i, at rådighedsbeløb af tilsvarende størrelse som hidtil må anses for ubetinget nødvendige til gennemførelse af den påkrævede sanering af en række ganske utidssvarende institutioner, at der på finansloven 1956—57 pány søges bevilget rådighedssummer af mindst samme størrelse som hidtil. Udvalget har fundet en række tilfælde af mangler og fejl ved det tekniske udstyr og dets benyttelse, og henstiller, at der etableres en permanent vejledning og kontrol af teknisk sagkyndige, f. eks. i form af en teknisk konsulentordning i tilknytning til børneforsorgens centralmyndighed.

Spareudvalget finder ikke grundlag for at foreslå en forringelse af den kost og beklædning, der gives på hjemmene, men stiller forslag om, at der til opnåelse af en større og eventuelt generel rabat ved børneforsorgens indkøb knyttes en handelskyndig rådgiver til børneforsorgens centralmyndighed. Det er udvalgets tanke, at denne rådgiver skal formidle et fælles indkøb af visse varegrupper såsom hvidevarer, metervarer, undertøj og forskellige maskiner og møbler etc. og iøvrigt bistå ved indkøb af omfattende og kostbar karakter. Hovedopgaven skal være at træffe rabataftaler med brancherne og med enkeltleverandører, medens selve indkøbene og distribueringen kun skal forestås af den handelskyndige i de tilfælde, hvor dette er nødvendigt eller udpræget fordelagtigt. Ordningens vigtigste virkning vil efter udvalgets skøn blive, at institutionernes ledere sættes i stand til hos de sædvanlige leverandører at opnå rabatter svarende

til dem, der er gængse for storaftagere. Herudover vil det være nødvendigt, at hjemmene sættes i stand til at betale modtagne varer kontant.

En egentlig driftsøkonomisk sammenligning af driftsresultaterne ved opdragelseshjemmenes landbrug, havebrug og gartnerier ville have krævet en særskilt undersøgelse af de pågældende bedrifter og deres regnskaber. Det foreslås, at der etableres en konsulentordning i lighed med den, der er indført ved statsfængslernes landbrug og gartnerier, idet der herved vil blive mulighed for at tilrettelægge en mere rentabel driftsform.

Udvalget nærer nogen frygt for, at den gældende tilskudsordning, der giver adgang til at få afholdte udgifter dækket gennem tilskud, der er beregnet som procentdele af afholdte udgifter, og især adgangen til at få opstået underskud dækket af rådighedssummen efter forsorgslovens § 65, stk. 5, og den omstændighed, at det ikke på forhånd kan vides, om et eventuelt overskud kommer hjemmet til gode, ikke i tilstrækkeligt omfang er egnet til at tilskynde hjemmene til sparsommelighed. Udvalget har derfor søgt at finde en skillelinie mellem de udgifter, hvis størrelse hjemmene ikke har nævneværdig indflydelse på, og de øvrige udgifter, hvis størrelse i nøjere grad er afhængig af hjemmenes dispositioner.

Som en konsekvens heraf kunne spareudvalget i og for sig anse det for rimeligt, om de i forsorgslovens § 65, stk. 2, a og b, nedfældede principper, hvorefter ejendomsudgifter og sygeudgifter refunderes fuldt ud af staten, blev udvidet til også at omfatte lønninger til det normerede personale. Hvad derimod angår hjemmenes øvrige driftsudgifter, som i høj grad må anses for påvirkelige af hjemmenes dispositioner, har udvalget overvejet, om disse udgifter — foruden gennem plejepengene — kunne dækkes gennem faste statstilskud, således at statstilskuddet ydes med faste beløb pr. barn pr. dag, dog at det varieres for hjem af de forskellige typer og underkastes regulering efter et udgiftsindeks. Såfremt hjemmene under en sådan tilskudsordning opnår overskud, bør hjemmene i højere grad have rådighed over dette til anvendelse til hjemmets bedste, medens til gengæld adgangen til at opnå ekstraordinært tilskud til dækning af opstået underskud skulle begrænses væsentligt. Man er vel klar over, at en omlægning til det skitserede system ville volde vanskeligheder i en overgangstid, og at nogle modifikationer i tilskudsb er egningen ville vise sig nødvendige, men den foreslåede ordning ville efter udvalgets opfattelse medføre gavnlige virkninger, og udvalget henstiller derfor, at man ved overvejelserne i forbindelse med revisionen af loven af 14. marts 1951 om ændringer i forsorgsloven vedrørende forøget offentlig støtte til institutioner for børneforsorg, som skal foretages i folketingsåret 1955—56, tager udvalgets synspunkter op til nærmere overvejelse. Spareudvalget anbefaler, at det herunder tillige overvejes, om en tilsvarende ordning vil være anvendelig for de eller nogle af de opdragelseshjem, der i henhold tu forsorgslovens § 65, stk. 3, opnår fuld refusion af alle driftsudgifter efter forud godkendte budgetter.

Den af de private kredse indenfor børneforsorgen præsterede økonomiske indsats er med tiden blevet af relativ ringe betydning, idet udviklingen har medført, at børneforsorgen er blevet anerkendt som en samfundsopgave, og at det offentlige nu bærer hovedparten af dens udgifter, medens kun ca. 5 pct. af driftsudgifterne tilvejebringes fra privat side. Spareudvalget henstiller derfor til overvejelse, om ikke de administrative organer burde have en mere afgørende indflydelse på opdragelseshjemmenes forhold, end tilfældet er nu. Endvidere ville det efter udvalgets opfattelse være rimeligt, om socialministeren i alle tilfælde fik adgang til at beskikke en repræsentant for staten til at indtræde i tilsynsrådene for de opdragelseshjem, der modtager underskudsdækning i henhold til forsorgslovens § 65, stk. 3.

Endelig foreslår spareudvalget, at der tilvejebringes en forenkling af fremgangsmåden ved betaling af renter og afdrag af de af staten til opdragelseshjemmene ydede lån, således at disse fremtidig opkræves på ensartet måde, og at berigtigelsen sker ved en samlet overførelse fra overinspektionen til henholdsvis hypotekbanken og finansministeriet.

Afsnit III omhandler den forebyggende børneforsorg. Det bør ikke i almindelighed opstilles som mål, at de forebyggende insti-

tutioner indrettes i egne bygninger. Byernes vækst og den dermed forbundne udflytning af befolkningen til de større byers periferi kan medføre, at forebyggende institutioner i nuværende beboelseskvarterer, der måtte gå over til overvejende at blive forretnings- og industrikvarterer, vil få vanskeligt ved at udnytte kapaciteten. Efter udvalgets opfattelse bør man søge et passende antal af de forebyggende institutioner indrettet i lejligheder i beboelseskarréer, især sådanne institutioner, som indrettes i hastigt voksende yderkvarterer i større byer.

Spareudvalget mener, at der bør udarbejdes planer for en standardbørnehave, der ved projektering af boligkarréer let kan indpasses i disse, og henstiller, at det nærmere undersøges, om det ikke, når hensyn tages til såvel anskaffelses- som driftsudgifter, i mange tilfælde vil være mere hensigtsmæssigt at indrette forebyggende institutioner til et mindre antal pladser, end tilfældet er nu, hvor børnehaverne gennemsnitligt er normeret til 48 børn.

Man har ikke under udvalgets besøg i forebyggende institutioner i noget tilfælde fundet, at institutionens indretning ligger over en rimelig standard.

Til belysning af spørgsmålet om udnyttelsen af de bestående institutioner og behovet for oprettelsen af flere institutioner har udvalget foranlediget foretaget en undersøgelse af belægningsforhold m. m. ved Det statistiske Departement. Af denne undersøgelse samt de iøvrigt gennem overinspektionen tilvejebragte oplysninger fremgår, at den gennemsnitlige indskrivningsprocent i børnehaverne i 1951—52 var 98 og den gennemsnitlige fremmødeprocent 83, medens de tilsvarende procenter i vuggestuer var 101 og 86 og i fritidshjem 109 og 83. Pr. 1. marts 1954 var den gennemsnitlige indskrivningsprocent i børnehaverne 107 og den gennemsnitlige fremmødeprocent 81.

De konstaterede fremmødeprocenter er efter udvalgets opfattelse så lave, at det må anses for ønskeligt at skabe udvej for en mere intensiv udnyttelse af de bestående institutioner. Fremmødeprocenten påvirkes ganske vist af større samlede fraværelser under epidemier og det lavere fremmøde, der finder sted på lørdage og i sommermånederne, men det må dog antages, at der til stadighed i en væsentlig del af institutionerne er en uudnyttet kapacitet. Spareudvalget henstiller derfor, at der søges tilvejebragt hjemmel til, at børneforsorgens centralmyndighed efter forhandling med vedkommende kommunalbestyrelse kan give institutioner i det omfang, hvori det må anses for pædagogisk og sundhedsmæssigt forsvarligt, pålæg om at indskrive så mange børn, som svarer til 120 pct. af normeringstallet, såfremt der er behov derfor.

I betænkningen af 2. februar 1950 har udvalget vedrørende den forebyggende børneforsorg gjort spørgsmålet om behovet for oprettelse af flere pladser i de forebyggende institutioner til genstand for en nærmere undersøgelse. Udvalget nåede til det resultat, at der til dækning af et beregnet behov for pladser i vuggestuer pr. 1. januar 1955 ialt skulle være mellem 3 500 og 4 000 pladser, i børnehaverne ca. 33 000 og i fritidshjemmene ca. 8 500. Af de senest udarbejdede statistiske oversigter fremgår, at der pr. 31. marts 1954 var ialt 3 858 pladser i vuggestuer, 25 119 i børnehaver og 7 298 pladser i fritidshjem.

Med hensyn til behovet for yderligere *vuggestuepladser* har det efter forslag af Danske Kvinders Nationalråd af boligministeriet nedsatte udvalg vedrørende kollektive anlæg i dets i 1954 afgivne betænkning opgjort det udækkede behov til 350 pladser i København og 850 pladser i de øvrige byområder.

Spareudvalget er imidlertid, da det af udvalget vedrørende den forebyggende børneforsorg i dets i 1950 afgivne betænkning beregnede behov pr. 1. januar 1955 — mellem 3 500 og 4 000 pladser — nu er dækket, og i betragtning af, at antallet af børn i alderen 0—2 år af statistisk departement er beregnet at ville dale fra 227 000 i 1954 til 221 000 i 1959, med børneforsorgens økonomiudvalg enigt i, at der i de kommende år bør vises tilbageholdenhed overfor ønsker om oprettelse af nye vuggestuer.

Det udækkede behov for *børnehavepladser* er af kollektivudvalget opgjort til 7 500 pladser i København og 12 500 pladser i øvrige byområder. Ved denne opgørelse har man betragtet institutionerne ud fra såvel kvindernes som børnenes velfærdssynspunkt og har her indenfor samlet alle motiver for oprettelse af institutioner: de forsorgsmæs-

sige, de pædagogiske, de familiepolitiske, de samfundsøkonomiske og de produktionsøkonomiske. Fortrinsvis har man dog set på emnet ud fra en familiepolitisk betragtningsmåde og ud fra barnets velfærdssynspunkt.

Økonomiudvalget har skønnet, at det ud fra et under hensyntagen til børnehavernes sociale, sundhedsmæssige og pædagogiske betydning beregnet behov vil være nødvendigt i de kommende år at bevare det nuværende niveau med oprettelse af henved 1 200 nye børnehavepladser årligt. Det er herved taget i betragtning, at antallet af børn i børnehavealderen vil falde ca. 8 pct. i tiden indtil 1959, og at det af udvalget vedrørende forebyggende børneforsorg beregnede behov pr. 1. januar 1955 på ca. 33 000 pladser derfor må reduceres til 30 400 pladser.

Spareudvalget er imidlertid af den opfattelse, at de forebyggende institutioner som hovedregel kun bøf modtage børn, der af sociale grunde søger optagelse i disse institutioner. Udvalget må derfor nære betænkelighed ved for landet som helhed at anbefale en opretholdelse af det tempo, hvori antallet af børnehavepladser hidtil er foregået, men er dog opmærksomt på, at særlige forhold i hovedstadsområdet og i visse købstæder, hvor kvindelig arbejdskraft i højere grad beskæftiges i industrien, kan nødvendiggøre en særlig indsats.

Med hensyn til trangen til tilvejebringelse af yderligere pladser på *fritidshjem* har økonomiudvalget peget på, at udvalget om forebyggende børneforsorg i sin betænkning af 1950 side 53 har udtalt, at der pr. 1. april 1955 vil være et beregnet behov på ca. 8 500 pladser. For at tilfredsstille dette behov måtte det kræves, at der årligt etableredes ca. 500 nye pladser.

Imidlertid er der i de siden da forløbne år kun oprettet ca. 370 nye pladser om året, og økonomiudvalget har herefter samt i betragtning af, at antallet af børn i aldersgruppen 7—14 år må forventes at stige fra ca. 618 000 til ca. 664 000 i 1959, skønnet, at det vil være påkrævet, at der også fremover søges oprettet yderligere pladser på fritidshjem i mindst samme omfang som hidtil.

Under hensyn til det af økonomiudvalget anførte og til, at denne gren af de forebyggende institutioner endnu ikke er udbygget i samme omfang som vuggestuer og børnehaver, har spareudvalget kunnet tilslutte sig økonomiudvalgets målsætning.

Under hensyn til den betydningsfulde sociale og pædagogiske indsats, der kræves af personalet ved de forebyggende institutioner, og den uddannelse, personalet har gennemgået, anser spareudvalget det ikke for muligt at fremsætte forslag til besparelser på lønningsudgifterne.

Det faste lægetilsyn ved institutionerne kan ikke erstattes af undersøgelserne i henhold til loven om lægeundersøgelse af børn. For i nogen grad at modvirke, at der finder dobbeltundersøgelser sted, henstiller udvalget, at det pålægges lederne af vuggestuer og børnehaver med passende mellemrum at meddele forældrene, at børnene bliver lægeundersøgt i institutionen, og at forældrene derfor ikke behøver at lade børnene undersøge i henhold til loven om det profylaktiske lægetilsyn.

Spareudvalget har drøftet, om en ændret fordeling af udgifterne til driften af institutionerne for forebyggende børneforsorg, således at kommunerne skulle afholde en større andel af udgifterne end hidtil, vil kunne få til følge, at de samlede offentlige udgifter til dette formål vil kunne nedsættes. Man har imidlertid opgivet at stille forslag herom.

Spareudvalget har endvidere overvejet, hvorvidt der kan forventes opnået besparelser ved, at det offentliges tilsynsvirksomhed med de forebyggende institutioner i størst muligt omfang lægges ud fra de centrale organer, navnlig overinspektionen, til kommunerne, samtidig med at der gennemføres en ændring i tilskudsordningen, selvom der ikke herved tilsigtes opnået en reduktion af statens andel af de samlede driftsudgifter.

Spareudvalget må nemlig nære tvivl om, hvorvidt den nugældende stærkt centraliserede administration i forbindelse med tilskudsordningen er tilstrækkelig til at sikre, at lederne og bestyrelserne iagttager alle forholdsregler af betydning for en billiggørelse af driften.

Udvalget mener, at der kan opnås ikke ubetydelige besparelser ved gennemførelse af en ordning som den skitserede og har derfor henstillet, at man ved overvejelserne

i forbindelse med revisionen i folketingsåret 1955—56 af loven af 14. marts 1951 tager op til nærmere overvejelse at decentralisere en del af statsmyndighedernes tilsynsopgaver til kommunerne og at lade institutionernes udgifter til fast ejendom, herunder husleje, dække fuldt ud gennem statsrefusionen og iøvrigt at yde statstilskud med et fast beløb pr. år, forskelligt for de enkelte institutionstyper. Eventuelt kunne man også tænke sig en ordning, hvorefter der refunderes en vis procentdel af godkendte lønningsudgifter til normeret personale. Kommunernes tilskud til de private institutioner skulle herefter principielt udgøre differencen mellem de samlede årlige driftsudgifter — med fradrag af forældrenes betaling — og statens refusion. Udvalget har herved understreget, at kommunernes tilsynsvirksomhed ikke bør få en sådan karakter, at kommunerne rent faktisk overtager de private institutioner, og at det bør tilstræbes, at også kommunernes tilskud ydes efter faste kriterier.

Spareudvalget fastslår, at der blandt de forebyggende institutioners klientel er en del familier, der er således stillet i økonomisk henseende, at deres brug af institutionerne ikke kan betragtes ud fra et socialt synspunkt. Det foreslås derfor, at der foretages en deling indenfor gruppen bemidlede forældre, således at forældre, hvis indtægt ligger mellem sygekassegrænsen og et beløb, der er $^1j_3$ højere, skal betale en takst, der er 50 pct. højere end institutionens normale, og at forældre, der har indtægter over dette beløb skal afkræves en betaling, der svarer til vedkommende institutions gennemsnitsudgift pr. barn i det sidst forløbne regnskabsår, f. eks. ved forhøjelse af den normale betaling med 200 pct.

Spareudvalget påpegede i en skrivelse af 27. marts 1954 overfor socialministeriet faren for, at en væsentlig del af det frivillige ungdomsarbejde, såfremt forslaget til lov om ungdomsundervisning blev gennemført, ville blive organiseret som ungdomsklubarbejde, hvilket ville medføre en forøgelse af omkostningerne, der langt ville overstige de i lovforslagets motiver beregnede merudgifter. Udvalget udtalte endvidere, at man ville foretrække, at støtten til fritids- og ungdomsarbejdet fremdeles alene blev givet gennem socialministeriet, idet man måtte mene, at der kun herigennem ville være mulighed for at begrænse det arbejde, der bør nyde fuld støtte af det offentlige, fra andet ungdomsarbejde, der som hidtil vil kunne klare sig fortrinsvis på frivillig basis og med en mere begrænset offentlig støtte.

Da ungdomsundervisningsloven imidlertid nu er gennemført, fremhæver spareudvalget betydningen af, at der tilrettelægges et snævert samarbejde mellem socialministeriet og undervisningsministeriet om de nærmere regler vedrørende de to slags klubber, og påpeger de konsekvenser for aflønningen af medarbejdere i de sociale fritidsklubber, fritidshjem, børnehaver, vuggestuer og opdragelseshjem, der vil blive uundgåelige, såfremt lønningerne til ungdomsundervisningslovens ungdomsklubber måtte finde deres leje på et højere niveau.

De ved privat initiativ oprettede børnestuer i sukkerroedistrikterne kan på grund af deres sæsonprægede karakter ikke anerkendes efter forsorgsloven, men spareudvalget må lægge megen vægt på, at børnestuernes samfundsnyttige arbejde fortsætter, idet arbejdet på rent privat basis har løst et påtrængende socialt problem og derved har aflastet børneforsorgen for en betydelig byrde.

En udbygning af dagpiejehjemsordningen vil kunne aflaste de anerkendte forebyggende institutioner betydeligt, og spareudvalget anbefaler, at spørgsmålet om tilvejebringelse af hjemmel i forsorgsloven til at godkende de primitive former for forebyggende institutioner, legestuer, legesteder og legepladser tages op til nærmere undersøgelse.

Spareudvalget foreslår, at der tilvejebringes en højere grad af systematisering af institutionernes regnskabsopstilling, således at sammenligninger mellem institutionernes driftsresultater lettes.

Ekspeditionen af børneforsorgens byggesager på det forberedende stadium kan efter spareudvalgets erfaringer ikke anses for tilfredsstillende, idet planerne i mange tilfælde må ændres adskillige gange, efterhånden som pædagogernes, amtslægernes, sundhedsstyrelsens samt bygningsinspektørens og boligministeriets erklæringer foreligger.

Spareudvalget påpeger betydningen af, at der tilvejebringes mulighed for på et tidligere

tidspunkt at få projekteringen overdraget til arkitekter med de fornødne forudsætninger for institutionsbyggen, og at der tilvejebringes en forenkling af sagernes behandling, bl. a. ved, at der i tekstform udarbejdes en praktisk vejledning til brug for opdragelseshjemmenes bestyrelser ved ansøgning om godkendelse af planer til byggearbejder og om støtte hertil, og foreslår en forenkling og en tilrettelæggelse af sagernes behandling, hvorved der opnås større mulighed for, at alle oplysninger til brug ved ekspeditionen foreligger straks ved sagens indsendelse til børneforsorgens centralmyndighed.

Endvidere henstiller spareudvalget, at der stilles sagkyndig arkitekt- og ingeniørbistand til rådighed for denne centralmyndighed.

Ved de kommende ændringer i lovene om beskatning af faste ejendomme henholdsvis til stat og kommune bør der tilvejebringes en generel fritagelse af anerkendte børneforsorgsinstitutioner for betaling af ejendomsskyld og grundskyld. En sådan fritagelse kan forventes for så vidt angår skatter til staten; for at opnå den af udvalget tilsigtede administrative besparelse, er det en forudsætning, at institutionerne også opnår fritagelse for at svare dækningsafgift til kommunerne. Skulle det ikke være muligt at gennemføre en sådan ordning, kan spareudvalget ikke anbefale, at der søges tilvejebragt fritagelse for betaling af ejendomsskatter til kommunerne.

BILAG

INDHOLDSFORTEGNELSE TIL BILAG **1 a.**

Side

I. Undersøgelsens afgrænsning og omfang 99

II. Gennemgang af de tre børnehjems lokaler og tekniske udstyr 100

III. Oversigt over personaleforholdene på de tre hjem 124

IV. Hjemmenes daglige arbejdsgang belyst ved arbejdsstudier 132

V. De tre børnehjems administration og regnskabsførelse 140

VI. Driftsudgifternes størrelse og sammensætning på de tre hjem 143

VIL Generelle driftsøkonomiske indstillinger og forslag på basis af undersøgelsen af de tre hjem 152

Kalkuler 157

Teknisk og driftsøkonomisk rapport om tre eksempelvis udvalgte opdragelseshjem:

Børnehjemmene „Røntofte“ og „Granbakken" samt Maribo Amts Optagelseshjem, udarbejdet af ingeniørerne *Gredsted-Larsen* og *Clausen* og af fuldmægtig *Lemberg.*

I. Undersøgelsens afgrænsning og omfang.

Det af arbejds- og socialministeriet den 28. november 1952 nedsatte udvalg til undersøgelse af sparemulighederne indenfor børneforsorgen har anmodet ingeniørerne Gredsted-Larsen og Clausen om at foretage en teknisk gennemgang af enkelte særligt udpegede opdragelseshjem med henblik i første række på at udlede slutninger, der kan være af mere generel interesse ved en bedømmelse af opdragelseshjemmene i almindelighed.

Samtidig har udvalget anmodet fuldmægtig Lemberg om at foretage en driftsøkonomisk gennemgang af de samme hjem med henblik særlig på at nå frem til slutninger med hensyn til mulighederne for at opnå besparelser ved driften af børneforsorgsinstitutioner i almindelighed.

Til undersøgelse har udvalget udpeget følgende 3 hjem, hvis vigtigste data er anført nedenfor:

1. *Københavns kommunes søskende-børnehjem Røntofte ved Helsingør.*

   Ejes og drives af Københavns kommune.
   Beliggenhed: Rønnebærvej, Snekkersten pr. Helsingør.
   Bygningen opført 1920 til privat beboelse. Ombygget og moderniseret til formålet 1948.
   Hjemmet oprettet og anerkendt 1948.
   Normeret siden oprettelsen til 26 drenge og piger i alderen 2—14 år.
   Leder: frk. Karen M. Olsen.

2. *Det forenings-ejede søskende-børnehjem Granbakken i Allingåbro.*

   Ejes og drives af Randers Amts Børneværnsforening.
   Beliggenhed: Allingåbro.
   Bygningen opført 1952 til formålet.
   Hjemmet oprettet og anerkendt 1952.
   Normeret siden oprettelsen til 31 drenge og piger i alderen 2—14 år.
   Leder: forstander E. Johannessen.

3. *Det selvejende, kombinerede søskende-optagelseshjem og spædbørnehjem Maribo Amts Optagelseshjem i Nysted.*

   Selvejende institution under egen bestyrelse.
   Beliggenhed: Nysted.
   Bygningens ene fløj (m. større børn) opført til formålet 1921, dens anden fløj (m. spædbørn) opført til formålet som tilbygning 1925. Tilhørende mindre ejendom modtaget som gave 1935, tidl. anv. til landbrug.
   Hjemmet oprettet 1921, anerkendt 1923.
   Normeret til 32 spædbørn, samt til 38 drenge og piger i alderen 2—14 år (indtil udg. af 1953 opdelt på 17 børn i alderen 2—6 år og 21 børn i alderen 6—14 år).
   Leder: frk. I. Therkildsen.

Den tekniske og den driftsøkonomiske undersøgelse er i hovedsagen forløbet parallelt. Ingeniørerne Gredsted-Larsen og Clausen og fuldmægtig Lemberg har sammen besøgt de 3 hjem på nogle kortere besøg, tildels under ledsagelse af sekretariatschef Kløcker og kontorchef Buchardt, forvaltningsnævnets sekretariat. Derudover har ingeniør Clausen i længere perioder opholdt sig på hvert af de 3 hjem med henblik på optagelse af tidsstudier over den daglige arbejdsgang.

Under besøgene på de 3 hjem har man dels besigtiget hjemmene, dels drøftet bygningsmæssige, tekniske, arbejdsmæssige og regnskabsmæssige enkeltheder med hjemmenes ledelse, revisorer m. fl. og dels foretaget særlige undersøgelser vedrørende en nyordning af vaskeri- og fyringsforholdene på hjemmet i Nysted. Derudover har man indhentet oplysninger af talmæssig og anden art fra hjemmene samt fra overinspektionen for børneforsorgen og fra inspektoratet for Københavns kommunes børneinstitutioner, ligesom forskellige spørgsmål mundtligt har været drøftet med disse myndigheder.

II. Gennemgang af de tre børnehjems lokaliteter og tekniske udstyr.

(Tallene i parentes henviser til de tilsvarende tal på bygningstegningerne, jfr. planerne 1 — 10).

1. „Røntofte", Snekkersten.

Hjemmet er indrettet i en villa beliggende mellem Snekkersten og Helsingør på en højt beliggende, mod øst skrånende grund på 10 240 m^2 med udsigt over Øresund, jfr. plan 1. Villaen, der er opført i 1920 til privat beboelse, erhvervedes i 1948 af Københavns kommune og ombyggedes umiddelbart efter til det nuværende formål. Den har to etager samt delvis udnyttet tagetage og fuld kælder, jfr. plan 2 og 3.

Af udhuse findes bag ejendommens vestside en garage, der anvendes til cykelrum m. v., samt et hønsehus. Endvidere findes et lille beboelseshus (tidligere chaufførbolig), som nu bebos af hjemmets gartner.

Til ejendommen hører en smukt anlagt og vedligeholdt, parklignende have, som er udlagt til græsplæne og prydhave med en del frugttræer og køkkenhave. Foran huset er indrettet legeplads med forskellige legeredskaber m. v.

Kælderen, jfr. plan 3, indeholder garderoberum (1 og 2) med håndvaske og toiletter samt lave kummer til rengøring af gummifodtøj . I hvert af garderoberummene, drenge (1), piger (2), findes faste fcøjknager og fodtøj srum. Den såkaldte „skolegarderobe" (3) anvendes til opbevaring af tøj til skolebrug etc. Børnenes adgang til huset sker gennem kælderen, hvor der skiftes fodtøj m. m. Herved undgås meget snavs i stuerne, hvad der letter rengøringen.

I et tidligere billardværelse (4) er indrettet et hobbyværksted med høvlebænk og andre arbejdspladser. Eummet anvendes desuden som strygestue, og en mindre håndrulle er af samme grund placeret i et tilstødende rum (5), den tidligere vinkælder.

Grøntsagsrummet (6) afgiver desuden plads til kompressoren til køkkenets køleskab. Denne afgiver dog så megen varme, at grøntsagerne næppe kan undgå at tage skade ved længere tids opbevaring. Ved den foretagne undersøgelse fandtes dog ingen grøntsager i rummet.

Viktualierummet (7) tjener til opbevaring af konserves, syltetøj, kolonialvarer, brød m. m. Udnyttelsen af rummet kunne bedres væsentligt ved ændring af hyldearrangementet.

Som en niche i kældergangen er indrettet et rum til affaldsspand (8), placeret direkte under køkkenets nedfaldsskakt. Vaskerummet (9) indeholder en gasfyret GEM-tromlevaskemaskine til ca. 15 kg tøj samt en centrifuge af samme fabrikat til ca. 10 kg tøj. Desuden findes et iblødsætningskar af træ samt en vaskebænk. Da der vaskes en gang om ugen, og den ugentlige hjemmevask kun beløber sig til gennemsnitlig 40 kg tøj, er det nævnte anlæg fuldt tilstrækkeligt og vil ikke med fordel kunne mekaniseres yderligere.

Tøjtørringen foregår fortrinsvis udendørs. I tilfælde af dårligt vejr ophænges tøjet på loftsrummet og transporteres derfra til strygning og rulning i kælderen.

Umiddelbart ved siden af vaskerummet, men uden direkte forbindelse med dette, er snavsetøj srummet (10) indrettet. Heri ender nedfaldsskakten fra stue og 1. sal, og her foregår sortering og bundtning af det tøj, der sendes til vask ude (på Sundholm).

Børnenes badeværelse (11) er udstyret med bænke og knagerækker for omklædning, samt et badekar og to brusebade, hvoraf sidstnævnte anvendes daglig. Vægge og loft er kalkpudsede og temmelig medtagne

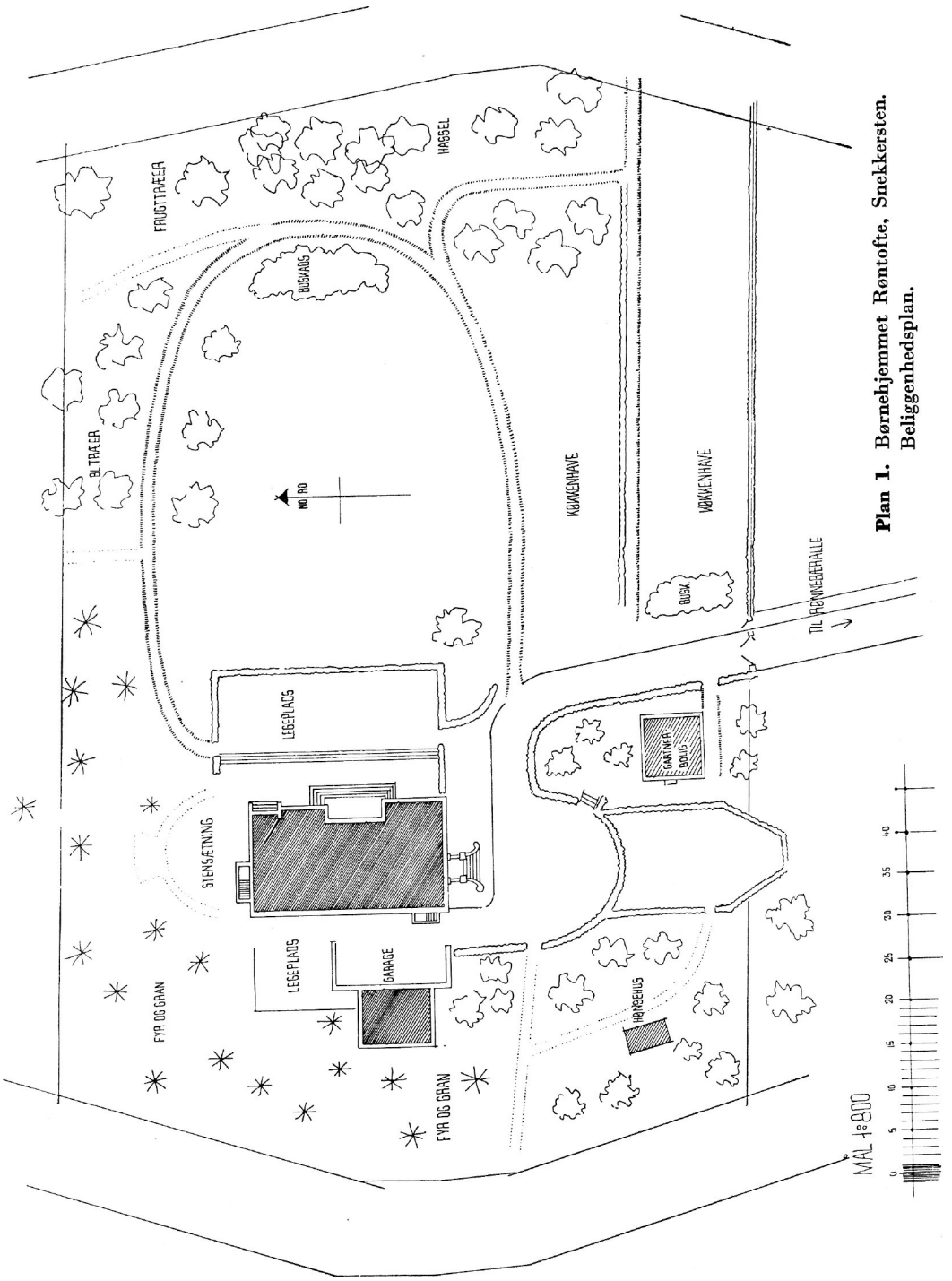

Plan 1. Børnehjemmet Røntofte, Snekkersten. Beliggenhedsplan.

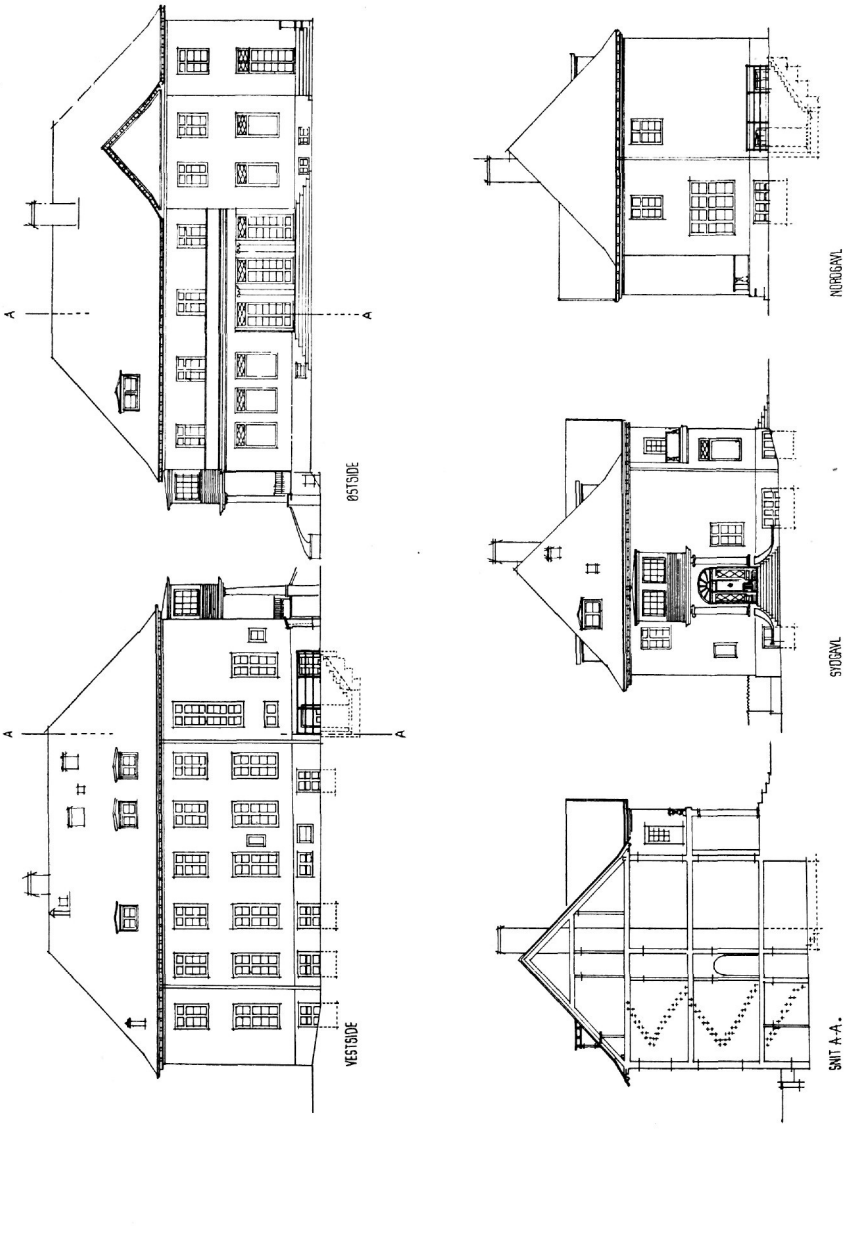

Plan 2. Børnehjemmet Røntofte, Snekkersten.
Facader og snit.

af fugt. Der er dog senere opsat fliser i dette rum. Da det må anses for mindre hensigtsmæssigt, at omklædning foregår i selve badeværelset, samt at børnenes tøj er ophængt direkte i dette under badningen, er det under forslag til ændringer skitsemæssigt angivet, hvorledes der eventuelt kan indrettes et separat omklædningsrum. Det bemærkes iøvrigt, at dette baderum er det eneste på hjemmet og således må benyttes af både drenge, piger, funktionærer og forstanderinde. Mens Køntofte i mange andre henseender har en høj bygningsmæssig standard, må badeforholdene således karakteriseres som utilfredsstillende. Det skal dog anføres, at der findes håndvaske på alle funktionærværelser, ligesom baderummet i kælderen på visse tider af dagen ugenert kan benyttes af funktionærer. Under forslag til ændringer er nævnt muligheden af at indrette et ekstra baderum.

Kedelrummet (12) indeholder en 12 m^2 Reck-kedel, et mindre sommerfyr af samme fabrikat samt en varmtvandsbeholder. Rummet forekommer rigeligt stort til det egentlige formål, men da der desuden foretages grøntsagsrengøring, cyklereparationer m.m., må det erkendes, at rummet er godt udnyttet.

Brændselsrummet (13) har dør mod gangen og en lempeåbning mod fyrrummet.

Endelig findes et wc (14).

Stueetagen, jfr. plan 3, indeholder vindfang med toilet (101-102), hall (103), forstanderindens kontor (104), forstanderindens dagligstue (105), børnenes opholdsstue (106), fra hvilken der er adgang til haven, en legestue for mindre børn (107), en kombineret lege- og systue (108), der fortrinsvis anvendes af de mindste børn og ligeledes har udgang til haven, en spisestue for børn og personale (109), et depot for rengøringsartikler m. v. (113) og en lille systue (112), der er velegnet til formålet, men ligger temmelig afsides. Det ville have været en fordel, om den havde stødt lige op til opholdsstuerne, så den assistent, der syr, samtidig kunne have tilsyn med børnene. Endelig findes i stueetagen hjemmets køkken (110) med tilhørende anretterrum(lll).

Al madlavning i køkkenet sker ved gas, medens en røremaskine og en kølekompressor kører ved elektricitet. Langs de to vægge er arbejdsborde med belægning af rustfast stålplade. I bordet mod vinduesvæggen er nedfældet en dobbeltvask, ligeledes af rustfast stål. Under bordene er indbyggede skabe for køkkenredskaber. Kolonialvarer opbevares i et hjørneskab. Spisekammeret (fadeburet) har køleskab for opbevaring af pålæg, smør, mælk etc. Rummet er iøvrigt indrettet med hylder for madvarer.

Køkkenet ventileres ved aftrækskanal.

Da arbejdsanalyserne blev foretaget, var der i køkkenet placeret et gaskomfur ved væggen mod korridoren samt et lille, løststående arbejdsbord, der blev meget anvendt ved tilberedning af kød og frugt etc. Bordet afgav iøvrigt den eneste mulighed for siddende arbejde i køkkenet. Både gaskomfuret og det løse bord er efter de egentlige arbejdsanalysers afslutning blevet udskiftet (komfuret var ret defekt) og erstattet af et bord med rustfast plade og indbyggede gasledninger. Bordet har plads til 4 gasapparater og en ovn.

I betragtning af køkkenets størrelse, ca. 16 m^2, forekommer det nyanskaffede bord noget overdimensioneret. Da der er en gennemgående hylde, er der ikke mulighed for at anvende bordet til siddende arbejde, og da gashanerne er monteret lodret og fra bordets forkant, kan en hensigtsmæssig arbejdsplads ikke indrettes, selvom gasapparaterne nyttes. Afstanden mellem hylden og øverste bordplades underkant giver ikke mulighed for at anbringe ovnen på hylden og derved frigøre bordplads. Ovnen, der er anskaffet sammen med det nye bord, synes ikke velegnet til formålet og er på grund af pladestørrelsen vanskelig at arbejde med.

Nyindretningen har således ikke betydet nogen lettelse i køkkenarbejdet, og især er opvaskearbejdet — der i forvejen er hæmmet på grund af tilstopning i de for småt dimensionerede afløb — vanskeliggjort, fordi der ikke er tilstrækkelig fri passage i køkkenet. Pladsmangelen er dog nu i nogen grad afhjulpet ved en mere hensigtsmæssig placering af det nye stålbord, langs væggen mod gangen, hvorved der atter er blevet plads til det lille arbejdsbord. Samtidig er hyldehøjden blevet ændret, så ovnen nu er anbragt på hylden. På side 104 er i pkt. a. fremsat forslag til forenkling i køkkenarbejdet.

Anretterrummet, der blot er en udnyttet trappeafsats, anvendes ikke til det egentlige formål, men fortrinsvis til rengøring af blomster og til håndvask. Arbejdet foregår ved et smalt bord med enkeltvask. Over og under bordet er skabe med plads til service, der efter afvask i køkkenet henstilles her til næste servering.

Gulvbelægningen i stueetagen er i korridor samt opholds- og spisestuer egeparket, medens vindfang, hall og legestue (108) er flisebelagt. Køkken og anretterrum har linoleumsbelægning. Væggene i børnenes opholdsrum har oliemalede træpaneler.

1. salen, jfr. plan 3, indeholder fem soveværelser (201, 202, 203, 204 og 205) for henholdsvis 2, 3, 5, 6 og 8 børn, tre funktionærværelser (206, 207 og 208) samt soveværelse for forstanderinden (209). Desuden findes et sygeværelse (210), der for tiden benyttes som eneværelse for en stor dreng, to vaskerum (211 og 212) for henholdsvis piger og drenge, et toilet (213) samt et tøjdepot (214).

Udenfor de to største soveværelser findes en lang altan, der dog på grund af temmeligt lavt gelænder ikke benyttes til ophold.

De nævnte vaskerum er forsynet med toilet og håndvaske for små og store børn samt hylder til tandkrus og knagerækker til håndklæder. I drengenes vaskerum findes desuden et pissoir samt nedfaldsskakt for snavsetøj.

Soveværelserne har indbyggede skabe.

Gulvbelægningen er i vaskerum og toiletter terrazzo, medens de øvrige lokaler har linoleumsbelægning.

Væggene i soveværelserne er oliemalede og et enkelt tapetseret.

I *tagetagen,* jfr. plan 3, er indrettet fire funktionærværelser (301, 302, 303 og 304), et gæsteværelse (305), der for tiden benyttes som eneværelse for en stor pige, samt et toilet (306). Den øvrige del af tagetagen benyttes som tørre- og pulterrum. Et af funktionærværelserne (304) har dør direkte mod trappen, hvilket er uheldigt i tilfælde af trappebrand.

Gulvbelægningen er i korridoren linoleum, medens toilettet har terrazzogulv og de øvrige værelser bræddegulve uden belægning.

Der henvises iøvrigt til *arealoversigten* side 120 fl\

Forslag til ændringer i den bygningsmæssige udformning i „Røntofte".

a. Som vist på plan 4 foreslås det at føre *anretterrummet* (111) tilbage til den oprindelige form ved at nedrive skillevæggen mod korridoren. Væggen mellem køkken og anretterrum bør fortsætte over korridoren, hvor der i dette stykke indsættes en dør. Den nuværende dør fra korridor til spisestue blændes, og døren fra korridoren til opholdsstuen (106) flyttes ca. 2 m, således at der bliver indgang direkte fra korridoren. Udgifterne hertil er kalkuleret til 2 500 kr., jfr. kalkulen side 157.

Ved dette forslag vil der blive mulighed for at indrette en hensigtsmæssig opvaskeplads i anretterrummet, hvorefter hele serviceopvasken vil kunne udføres her. Køkkenarbejdet vil herefter kunne foregå uforstyrret af opvasken, servicets transportvej bliver mindre, og der vil desuden kunne opnås besparelse i køkkenpersonale, idet man ved dette arrangement vil kunne lade de store børn og barneplejersken udføre opvasken.

b. Efter hvad det oplyses, påtænkes det at installere *olieforstøvning sfy r* til kedlerne, hvilket med de nuværende brændselspriser vil indebære en væsentlig reduktion af de løbende årlige brændselsudgifter. De med installation af olieforstøvningsfyr forbundne udgifter er anslået til 7 500 kr.

Det nuværende brændselsrum (13) vil ved overgang til oliefyring kunne indrettes til *tørrerum,* hvorved transporten med vådt tøj til og fra tagetagen kan falde bort. Dertil kommer den nedenfor under pkt. c. nævnte fordel.

c. En eventuel overgang til oliefyr vil medføre, at der kan frigøres nogen plads i det i forvejen relativt store fyrrum (12), hvorved der, som vist på plan 4, vil være skabt mulighed for at indrette et separat *omklædningsrum* til børnenes badeværelse. Dette kræver, at der opbygges et nyt gulv 1 en del af fyrrummet, samt at der opsættes en skillevæg i dettes længderetning. Baderummets nuværende dør mod gangen bør blændes. Udgifterne hertil er kalkuleret til 2 650 kr.

Foruden en bedre organisation opnår man, at børnenes tøj ikke bliver fugtigt under badningen. Desuden får man i omklædnings-

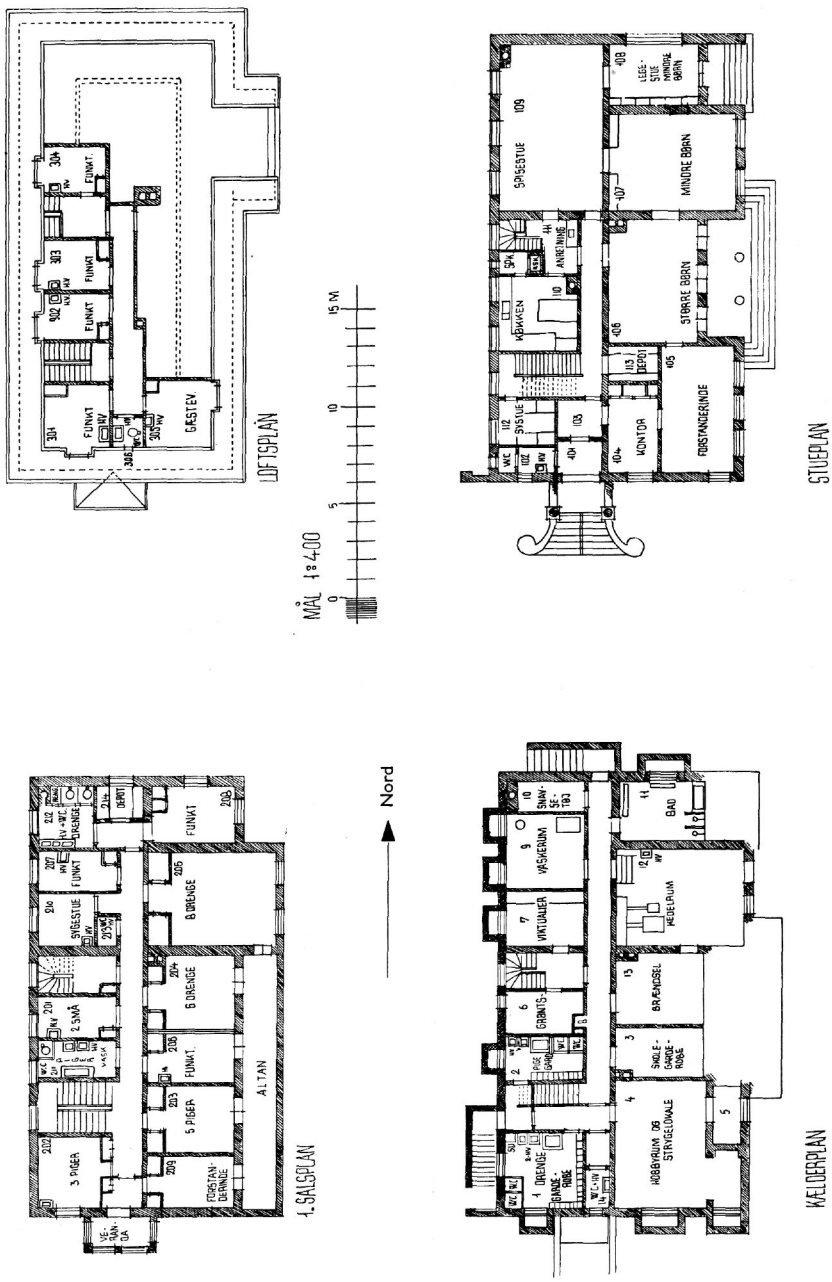

Plan 3. Børnehjemmet Røntofte, Snekkersten. Planer efter opmåling.

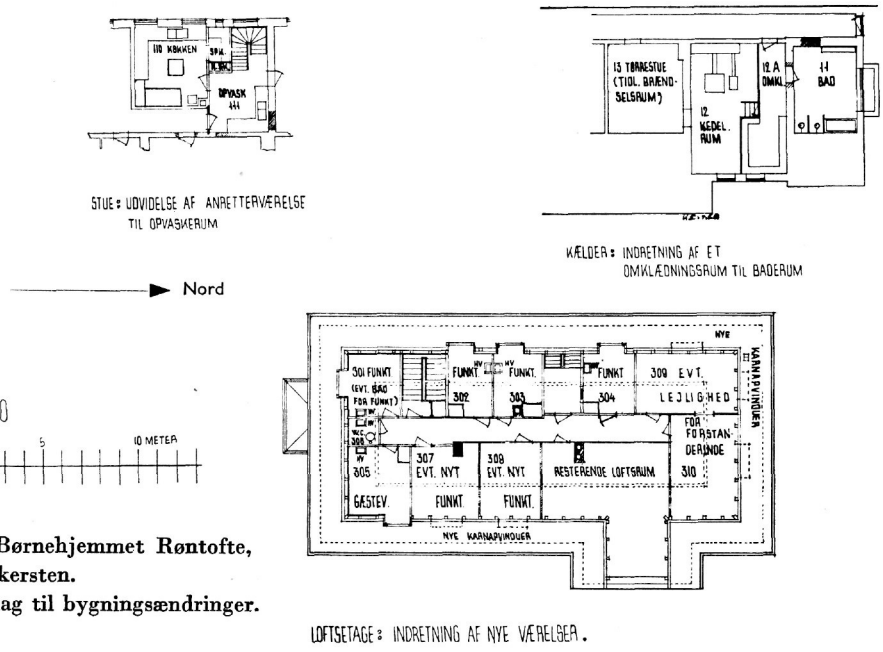

Plan 4. Børnehjemmet Røntofte, Snekkersten. Forslag til bygningsændringer.

rummet et vindfang mod den noget køligere kældergang.

d. Såfremt man ønsker *badeforholdene* forbedret, kan et specielt badeværelse for funktionærer indrettes i tagetagen, f. eks. i det nuværende funktionærværelse (301). Som kompensation for dette værelse vil et nyt funktionærværelse kunne indrettes i en del af pulterrummet, jfr. plan 4. De hermed forbundne udgifter kan anslås til ca. 3 000 kr.

e. Såfremt man, for at forbedre hjemmets driftsøkonomi, kunne tænke sig at *øge børnetallet*, foreligger der den mulighed at frigøre soveværelser til børn på 1. sal ved at indrette et eller flere funktion ær vær eiser i *tagetagen.*

Som det fremgår af plan 4, vil der om fornødent kunne indrettes ialt 4 funktionærværelser i den resterende del af tagetagen. Udgifterne hertil er kalkuleret til 17 500 kr., jfr. kalkulen side 157. Til pulter- og tørrerum vil der desuagtet være ca. 30 m^2 disponibelt, hvilket skulle være tilstrækkeligt til formålet, især hvis der som anført under b. bliver mulighed for at indrette et tørrerum i kælderen.

Til belysning af, hvad det rummæssigt vil betyde, *såfremt børnetallet øges med f. eks. 4 børn,* skal det anføres, at soveværelsernes gennemsnitlige rumvolumen pr. barn efter indretning af et nyt soveværelse på 1. sal vil blive 12,4 m^3 mod nu 12,8 m^3. „Dagarealet" (af børnenes opholdsrum) vil blive reduceret med 0,7 m^2 til 4,2 m^2 pr. barn. Ønskes sidstnævnte areal ikke reduceret, er der mulighed for at inddrage forstanderindens dagligstue (105), hvorved der vil blive frigjort ca. 27 m^2, således at arealet pr. barn bliver 5,1 m^2. Som tidligere anført vil der i tagetagen kunne indrettes en del værelser, og der skulle således ikke være vanskelighed for at indrette sammenhængende opholdsstue og soveværelse til forstanderinden på dette sted.

Hvis man tænker sig en *forøgelse af børnetallet med blot 2 børn,* vil man i tagetagen blot behøve at indrette 1 å 2 værelser yderligere, f. eks. således at økonomaens nuværende værelse (207) anvendes til soveværelse for 2 børn, og økonomaen får anvist værelse på tagetagen. Regner man med, at der indrettes 2 værelser i tagetagen, vil ombygningsudgifterne være ca. 7 100 kr. Der vil herved foruden det nye værelse til økonomaen blive tilvejebragt et stærkt savnet gæsteværelse, der naturligvis bliver mere påkrævet, jo større børnetallet er.

f. Af hensyn til evt. brandfare kan døren til funktionærværelse (304) på loftet flyttes, så den ikke vender ud til trappen, men til midtergangen.

De samlede udgifter til udvidelse af anretterværelset, jfr. pkt. a, tilvejebringelse af et omklædningsrum til børnenes badeværelse, jfr. pkt. c, samt til indretning af 4 funktionærværelser i tagetagen, jfr. pkt. e, vil andrage ca. 22 650 kr. Nøjes man med at indrette 2 funktionærværelser, vil de samlede udgifter blive ca. 12 250 kr.

Hertil kommer udgifterne til installering af olieforstøvningsfyr til kedlerne, jfr. pkt. b, ca. 7 500 kr., og til evt. indretning af et specielt badeværelse for funktionærer, jfr. pkt. d, ca. 3 000 kr.

Den foretagne undersøgelse har vist, at Røntofte som helhed betragtet må anses for en velbygget ejendom, der — bortset fra enkeltheder, især visse lokalers placering i forhold til verdenshjørnene — er velegnet til børnehjem; i det store og hele synes de enkelte rum hensigtsmæssigt placeret i forhold til hinanden, og hjemmet afgiver eksempel på, at en bygning opført til andet formål under heldige omstændigheder kan ombygges og indrettes til et praktisk og bygningsmæssigt tiltalende børnehjem.

2. „Granbakken", Allingåbro.

Hjemmet er et søskende-børnehjem beliggende i udkanten af Allingåbro syd for Randers Fjord. Ejendommen er opført til formålet i 1952 af Randers Amts Børneværnsforening som en vinkelbygning med stueetage og fuldt udnyttet tagetage samt kælder under ¾ af bygningen, jfr. plan 5—6. Mod bygningens østside ligger et temmelig stort udhus, indeholdende garage for forstanderens bil, oplagsrum for udendørs legetøj m. m., hønsehus samt en stald med svinehold til eget forbrug, jfr. plan 5.

Hjemmet ligger højt i et smukt, bakket terræn med ung plantagevækst. Grunden, som er skænket af Vivild-Vejlby kommune, er på 23 400 m^2, og bortset fra et lille pryd-areal omkring bygningen henligger dette store areal mellem hjemmets bygning og Ryomgård-banens banelegeme som naturgrund af betydelig rekreativ værdi. Selvom grunden er sandet og ringe egnet til egentlig opdyrkning, er der dog gjort skridt til en økonomisk udnyttelse af mindre dele af grunden til kartoffeldyrkning og til plantning af frugttræer.

Kælderen, jfr. plan 7, hvortil der fører 3 trapper, indeholder et rum for rodfrugter (1), sammenbygget kedel- og brændselsrum (2), frugtrum (3), depot for syltetøj m. v. (4), baderum (5) med tilstødende omklædningsrum (6), to hobbyrum (7 og 8), garderoberum for drenge (9) med tilstødende toiletrum (10), indbyrdes forbundne tørrerum (11), strygerum (12) og vaskerum (13), skarnkasserum (14) samt et toilet for funktionærer (15). Desuden indeholder kælderen et mindre skabsrum (16) og et rum til nedsaltet kød (17).

Kedelrummet har forsænket gulv og er udstyret med en 12 m^2 stokerfyret D.S.V.K.-kedel.

Vaskerummet er udstyret med en Vølund-tromlevaskemaskine til ca. 12 kg og en centrifuge af samme fabrikat til ca. 8 kg. I rummet er opmuret to flisebeklædte skyllekar. Strygerummet er udstyret med en Vølund-strygerulle og et aflægningsbord. Det synes lidet hensigtsmæssigt, at dette rum er placeret mellem vaskerum og tørrerum, idet man herved har fået en temmelig lang transportvej for tøjet under vaskeprocessen. Sædvanligvis benyttes dog udendørs tørring. Hjemmet vasker kun strygetøj og kulørt tøj selv, mens fladt tøj (linned, håndklæder, duge etc), samt børnenes undertøj vaskes af et erhvervsvaskeri i Randers.

Børnenes baderum er udstyret med et stort kar, 3 brusebade med skillerum samt en fodbadeindretning. Omklædningsrummet er forsynet med bænke og knagerækker.

Rummet til opbevaring af rodfrugter har en noget uhensigtsmæssig beliggenhed op mod kedelrummet og generes yderligere med hensyn til varme af den opstillede kompressor til køkkenets køleskab.

Gulvbelægningen i kælderen er cementerede gulve, idet dog drengenes garderobe og wc (9 og 10) samt omklædnings- og bade-

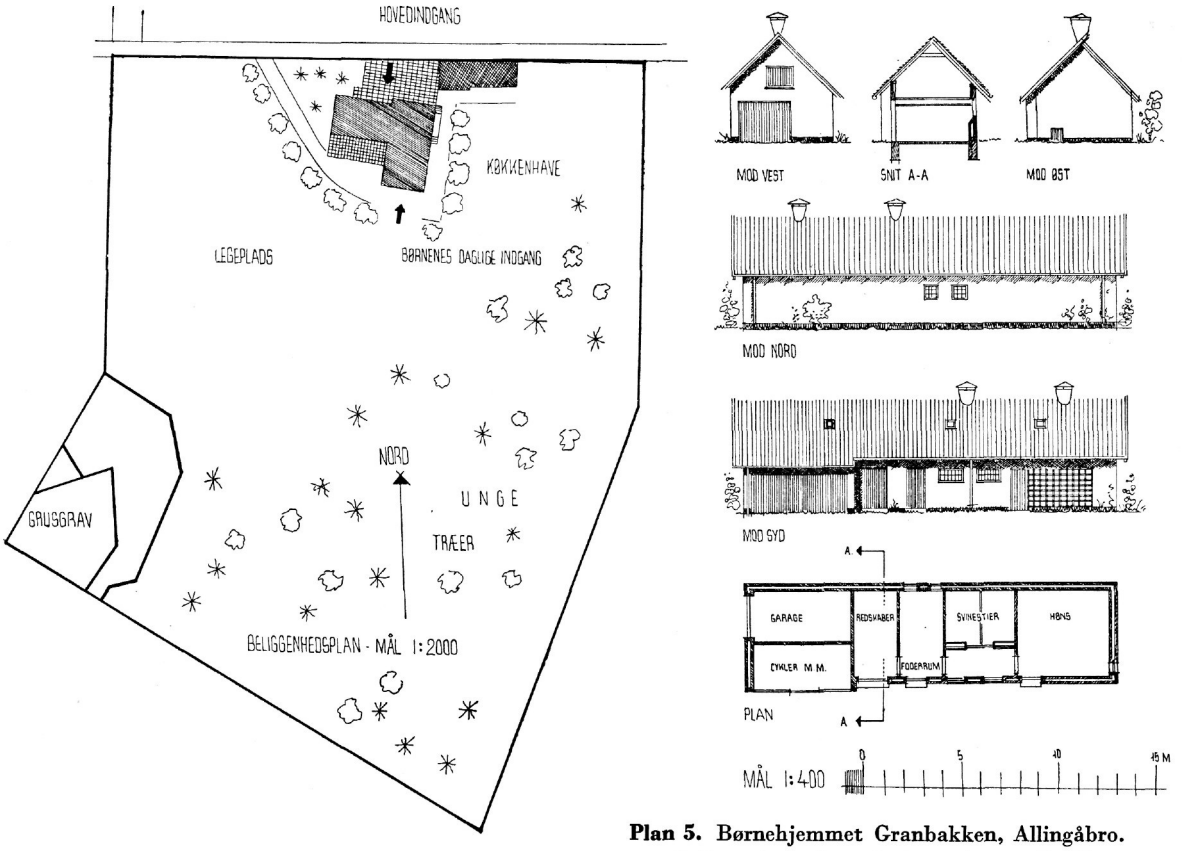

Plan 5. Børnehjemmet Granbakken, Allingåbro. Beliggenhedsplan samt tegninger af udhus.

rum (5 og 6) ligesom trapperne er af terrazzo, mens hobbyrummene (7 og 8) har trægulve uden belægning.

Stueetagen, jfr. plan 7, indeholder forstue med garderobe og trappe til tagetagen (101), forstanderens lejlighed med entré (102), køkken (103), spisestue (104) og opholdsstue (105), forstanderens kontor (106), læseværelse (107), opholdsstue (108), systue (109), der støder op til børnenes store opholdsstue, endvidere en mindre opholdsstue (110), som ved hjælp af „harmonikadøre" kan indgå som en del af spisestuen (111), køkken (112) med opvaskeplads (113) og med indgang fra køkkenet spisekammer (114). Med indgang fra forstuen er mellem denne og køkkenet beliggende et kolonialrum (115). I etagens sydlige del er indrettet to funktionærværelser med eget vaskerum (116 og 117), omklædningsrum for piger (118) og med indgang fra dette et toiletrum (119).

Køkkenet forekommer veludstyret, men er for stort, jfr. nedenfor. Madlavningen sker på et koksfyret AGA-komfur kombineret med et el-komfur. Af andet teknisk udstyr skal nævnes en King-røremaskine samt et Nordic-køleskab. Det store rum volumen (ca. 120 m^3) forekom ikke ganske tilfredsstillende ventileret gennem aftrækskanalen i ydervæggen. Den indirekte opvarmning af gulvet som følge af det underliggende fyrrum kræver formentlig, at man — til trods for nordfacaden — må arbejde en del af dagen med vindues- og dørventilation.

Langs køkkenets vinduesvæg er opstillet et linoleumsbeklædt arbejdsbord med en enkelt og en dobbelt stålvask, sidstnævnte beregnet til opvask. Vasken er dog temmelig lille til formålet og burde have været kombineret med en rustfast bordplade, da kantlisterne allerede på nuværende tidspunkt er slået fra på grund af fugtighed. De fornødne ændringer vil kunne foretages for et

beløb af ca. 800 kr. Opvaskepladsen, der indgår som en del af køkkenet, er adskilt fra spisestuen ved en skabsvæg, hvorigennem service og bestik passerer til og fra spisestuen.

Køkkenet er velforsynet med skabsplads, dels under bordet mod opvaskepladsen, dels under et bord langs væggen mod spisestuen. Et skab med vippeskuffer til mel og gryn er placeret ved komfuret, og midt på gulvet er opstillet et plasticbeklædt bord med underskabe til gryder etc.

Køleskabet er opstillet i spisekammeret, der desuden indeholder et mindre arbejdsbord samt en reol til madvarer.

Gulvbelægningen i stueetagen er i forstue, trappeafsatser, garderober og toilet, bade- og vaskerum samt køkkenets opvaskeplads terrazzo, mens køkkenet samt spise- og opholdsstuerne har linoleum. Sidstnævnte opholdsrum har desuden paneler af lakerede, hårde masonitplader.

1. salen, jfr. plan 7, indeholder de øvrige til forstanderens lejlighed hørende rum: soveværelse (201), to børneværelser (202 og 203) samt badeværelse (204) og toilet (205). I den øvrige del af etagen er indrettet toilet for drenge (206), vaskerum for drenge (207), toilet- og baderum for funktionærer (208), tre depotrum for tøj og rengøringsartikler (209, 210 og 211), tre funktionærværelser (212, 213 og 214), fire soveværelser til piger (215, 216, 217 og 218) med henholdsvis 4, 3, 3 og 4 sengepladser, toilet- og vaskerum for piger (219), to isolationsstuer (220 og 221), et gæsteværelse (222), som ved antagelsen af en yderligere medhjælp i begyndelsen af 1954 har måttet inddrages til funktionærværelse, to depoter for tøj (223 og 224) samt fire soveværelser for drenge (225, 226, 227 og 228) med henholdsvis 6, 3, 3 og 5 sengepladser.

Vaskerummet for drenge er udstyret med 5 håndvaske samt knagerækker kombineret med hylder til tandkrus. Drengenes toilet er forsynet med et pissoir.

Pigernes toilet- og vaskerum er udstyret med 4 håndvaske samt knagerække og hylde til tandkrus.

Gulvbelægningen i tagetagen er i soverum, funktionærværelser og korridor linoleum, mens toilet-, vaske- og baderum har terrazzo. Væggene i soverummene er plasticmalede, limfarvede eller tapetserede.

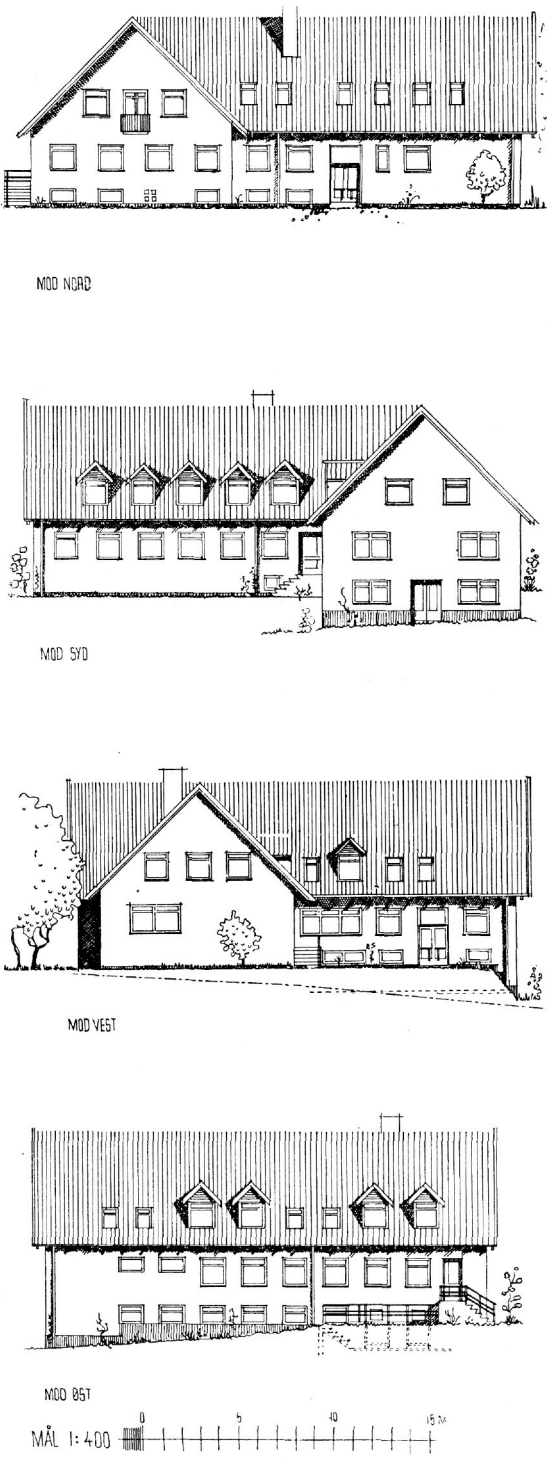

Plan 6. Børnehjemmet Granbakken, Allingåbro. Facader.

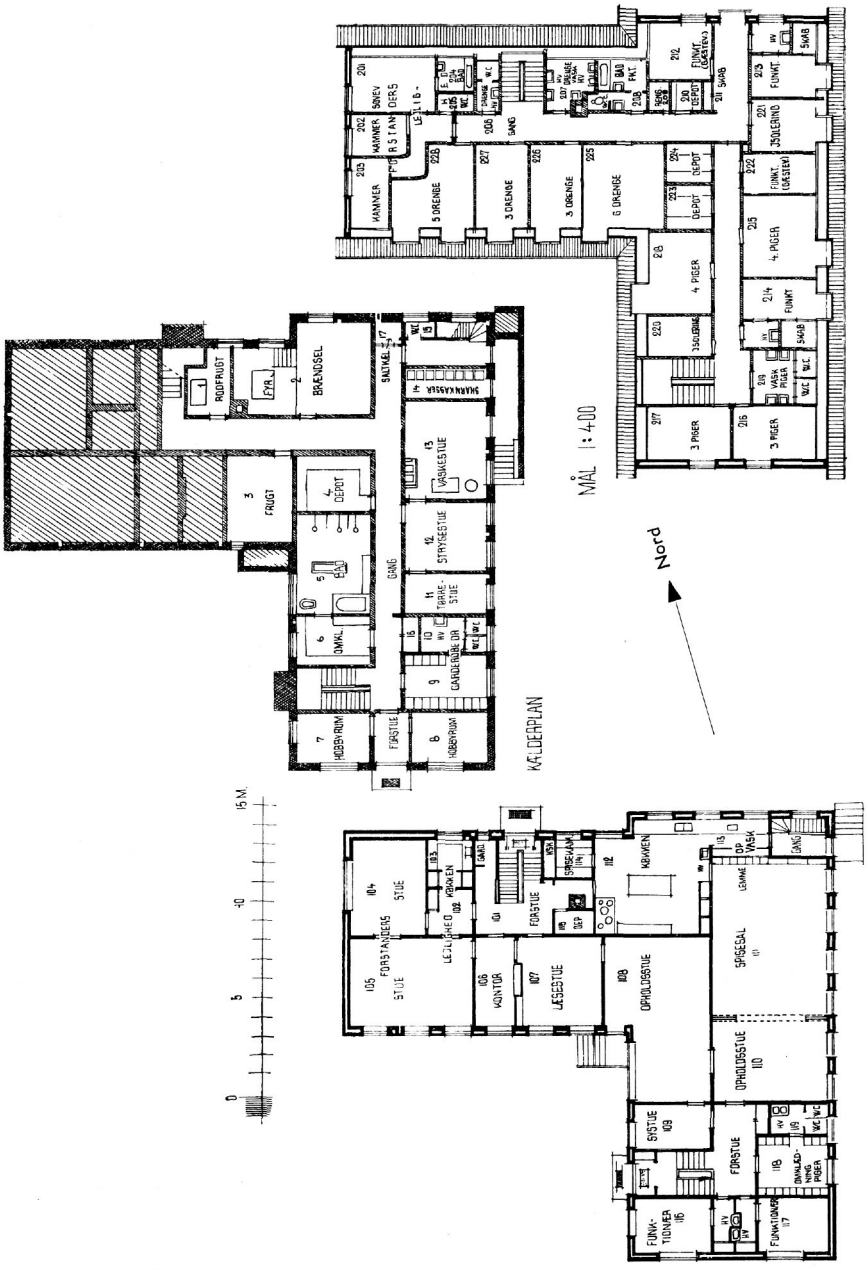

Plan 7. Børnehjemmet Granbakken, Allingåbro.
Planer efter opmåling.

Der henvises iøvrigt til *arealoversigten* s. 120 ff.

Granbakken forekommer som helhed velbygget, selvom det er lettere bygget end Røntofte. Dog burde man ved opførelsen have haft opmærksomheden henledt på, at indretningen og den indbyrdes placering af *vaske-, tørre- og strygerum* ikke er den arbejdsmæssigst gunstigste, samt på den omstændighed, at *køkkendepotrum* for at kunne anvendes til formålet skal være kølige. Over flere døre er skillevæggenes puds tilbøjelig til at slå revner.

Køkkenets beliggenhed umiddelbart op mod spisestuen og arrangementet med skabsvæggen mod opvaskepladsen giver en betydelig arbejdsbesparelse og er medvirkende årsag til det lave antal beskæftigede i køkkenet.

Køkkenarealet pr. barn er imidlertid over dobbelt så stort som på de øvrige undersøgte hjem, og da afstanden mellem de enkelte arbejdspladser derfor er relativ stor, kan det daglige arbejde næppe undgå at blive uheldigt påvirket heraf. Det kan således anføres, at afstanden mellem to meget hyppigt frekventerede arbejdspladser, komfuret og vasken i arbejdsbordet, er ca. 7 m mod 4 m i Nysted og 3 m i Røntofte. Dette medfører, at der i ren gangtid mellem disse to pladser forbruges ca. 15 min. mere pr. dag end f. eks. i Røntoftes køkken.

Det har været overvejet, hvorvidt der skulle være mulighed for at reducere køkkenarealet, men da arealet er omtrent kvadratisk, og da de forskellige installationer i nogen grad binder den nuværende plan, kan der næppe foreslås økonomisk forsvarlige ændringer.

Hjemmet disponerer over en *frysebox* i et kølehus ca. 3 km derfra. Lejen herfor andrager 75 kr., hvortil kommer transportudgifterne, der med 1 ugentlig transport med forstanderens bil efter gældende kilometerrefusionstakst kan anslås til 150 kr. samt en vis emballeringsudgift, ialt vel omkring 250 kr. årligt. Det anskaffede *køleskab* i spisekammeret er for lille, hvilket hænger sammen med, at økonomien ikke tillod, at man straks anskaffede et skab med fornøden kapacitet. Såfremt man ønsker skabet udskiftet med et større, kan der være grund til at overveje, om man burde installere frysebox i hjemmet ved samme lejlighed. Anskaffelsesudgiften hertil vil være ca. 3 000 kr. + udgiften til udskiftning af det nuværende køleskab med et større, og merudgifterne til strøm m. v. vil være ca. 75 kr. årlig + 225 til 300 kr. årlig i forrentning og afskrivning (over 20 år), ialt altså 300 til 375 kr. årlig, eller omkring 100 kr. højere end den samlede driftsudgift ved den lejede frysebox. Imidlertid vil der kunne opnås visse besparelser ved at have en frysebox i huset, både ved en bedre udnyttelse af denne og ved mindre arbejdskraftforbrug.

I betragtning af den iøvrigt gode bygningsmæssige standard på dette helt nye hjem skal det nævnes, at hjemmets ledelse meget savner gæsterum til tidligere elevers besøg, efter at de oprindelige gæsterum har måttet inddrages til funktionærer.

3. ***Maribo Amts Optagelseshjem, Nysted.***

Hjemmet er et kombineret optagelseshjem for søskende og spædbørnehjem. Det er beliggende i den sydlige udkant af Nysted med grund direkte mod stranden og er indrettet til formålet i en tofløjet bygning, hvoraf hovedfløjen er opført i 1921, mens tilbygningen, der rummer spædbørneafdelingen, er opført i 1925, jfr. plan 8. Bygningerne har to etager, delvis udnyttet loftsetage samt fuld kælder. De to fløje er sammenbygget i et hjørne med indbyrdes forbindelse i kælder- og stueetagerne; på dette sted går en trappe i spædbørnefløjen fra kælder til 1. sal.

I hjemmets nærhed ligger en mindre ejendom „Strandbo", der i 1935 er skænket hjemmet som gave. I stuehuset er indrettet 6 funktionærværelser samt tekøkken og badeværelse. I udhusene er indrettet brændsels-, redskabs- og cyklerum samt en stald, hvor hjemmet har svinehold til eget brug. „Strandbo" opvarmes ved et i køkkenet opstillet centralfyr. Strandbos grund er på 1 700 m^2.

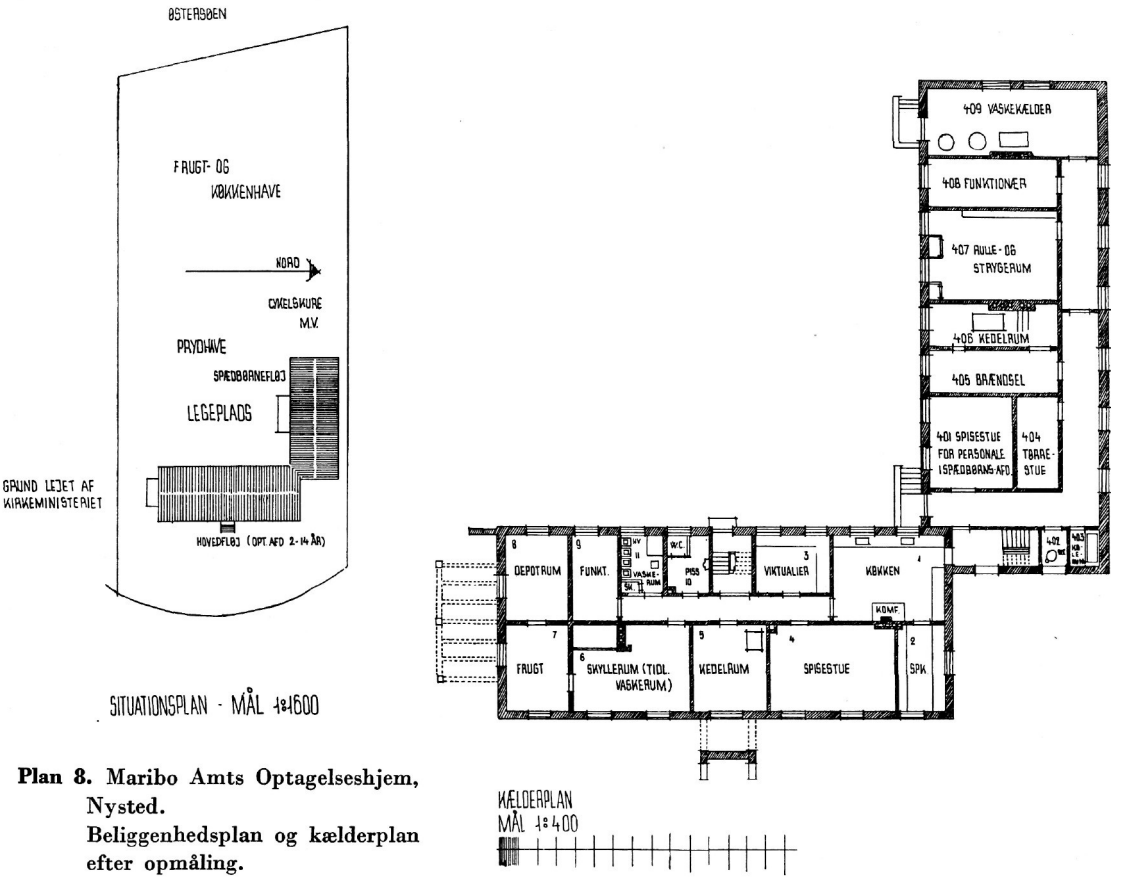

Plan 8. Maribo Amts Optagelseshjem, Nysted.
Beliggenhedsplan og kælderplan efter opmåling.

Til hjemmet hører en grund på 5 900 m^2, som fra bygningen går til stranden. I *haven* er der foruden græs og stauder talrige frugttræer og stor køkkenhave. I haven ligger nogle skure til opbevaring af grøntsager m. v. samt cykelskure o. lign. På en større gårdsplads bag hovedfløjen findes en del legeindretninger.

Et areal på 3 300 m^2 ved siden af haven er af hjemmet lejet af kirkeministeriet og benyttet til dyrkning af kartofler og grøntsager samt til legeplads. Det er på tale at søge arealet købt til optagelseshjemmet, hvis dette kan ske for en beskeden købesum.

A. Hovedfløjen.

I *kælderens* nordlige del, jfr. plan 8, findes køkken (1), spisekammer (2), viktualierum (3) samt spisestue for skole- og småbørn (4). I køkkenet sker madlavningen på et Tasso-komfur, der også anvendes som varmeskab. Desuden anvendes to store gasapparater. Langs vinduesvæggen findes et arbejdsbord med plasticbeklædning. I bordet er nedfældet en mindre, rustfast dobbeltvask, der fortrinsvis anvendes til serviceopvask og rengøring af madvarer. I bordet findes desuden en udelt stålvask.

Bordet med vaskene er ret nyt, men forekommer ikke ganske hensigtsmæssigt udformet, idet vaskene er for små til formålet og desuden burde være svejset på en rustfast bordplade. Ved den nuværende anbringelsesmåde vil fugt i løbet af relativ kort tid kræve fornyelse af kanten omkring vaskene. Ved borde af denne art, opstillet mod væg, bør der iøvrigt være afstand mellem bord og væg, da overgangskanten på dette sted i modsat fald vil være vanskelig at renholde på grund af fugt, dannet ved em på væggen. Det sidst anførte gælder også for et mindre tilberedningsbord, anbragt op mod væggen til spædbørnefløjen.

Spisekammeret, der nærmest har karakter

af et fadebur, er udstyret med en smal reol (faste hylder) samt et smørrebrødsbord. Viktualierummet afgiver plads til en røremaskine (fabrikat King), reoler til opbevaring af syltetøj m. v. samt et arbejdsbord.

Køkkenet disponerer desuden over et mindre rum (403) i den østlige del af spædbørnefløjens kælder. Der er i dette rum opmurede saltkar samt hylder til midlertidig opbevaring af kød.

Køkkenet ventileres ved aftræk gennem en kanal i den inderste væg. Der har ikke være bemærket egentlige gener, der kunne henføres til mindre god ventilation, og den tidligere nævnte emdannelse på væggene må formentlig helt tilskrives beliggenheden i kælderen og vil næppe kunne hindres ved naturligt aftræk.

Hjemmet har intet køleskab, men lejer en box i et fryseanlæg i Kettinge, ca. 5 km fra Nysted. Varerne rekvireres telefonisk og udbringes med frysehusets vogn.

I fyrkælderen (5) er installeret en 9,2 m^2 DFJ-kedel, der opvarmer hovedfløjen, samt en varmtvandsbeholder, der om vinteren trækker med på varmtvandsforsyningen. Fyret i spædbørnefløjen, der senere skal omtales nærmere, leverer det varme vand om sommeren.

Den tidligere vaskekælder (6) ligger ubenyttet hen og anvendes kun lejlighedsvis til rengøring af grøntsager etc. I et hjørne af rummet opbevares en del rengøringsmidler.

Med adgang fra vaskekælderen ligger et frugtrum (7), hvorfra der igen er adgang til et depot for børnenes private tøj m. v. (8). Funktionærværelset (9) har ikke været i brug, mens undersøgelsen stod på, og må iøvrigt anses for uegnet til beboelse.

Ved siden af kældertrappen ligger et toilet med pissoir (10) samt et vaskerum (11) med fire emaillerede jernvaske samt et bord til skopudsning.

Gulvbelægningen består i køkken og spisestue af terrazzo, i spisekammer, gang, toilet og vaskerum af asfalt, mens de øvrige kældergulve er cementerede. Funktionærværelset og depotrummet har bræddegulve uden belægning.

Stueetagen, jfr. plan 9, indeholder forstanderindens kontor (101), forstanderindens opholdsstue (102), en mindre lege- og systue (103), skolebørnenes opholdsstue (104), hvori der er indbygget skab til legesager m. v., lege- og spisestue for de mindre børn (105), soveværelse for de mindre børn (106) med 14 sengepladser og indbyggede tøj skabe, vagtrum (107), hall med trappe til 1. sal (108), depotrum for tøj, service m. v. (109), badeværelse med toilet (110) samt et tekøkken (111).

Tekøkkenet har et stort, indbygget skab, der fortrinsvis anvendes til tøj, samt et terrazzo-gasbord med to gasapparater. I køkkenets arbejdsbord, der er uden belægning, er nedfældet en jernvask. Under bordet er indrettet skabe til service og rengøringsartikler.

Det sanitære udstyr i badeværelset består af et fritstående badekar og en udslagskumme. Desuden findes knagerække til håndklæder og hylde til tandkrus.

Gulvbelægningen i gang, dagligstue, soveværelse og køkken er linoleum, mens belægningen i skolebørnenes opholds- og legestuer består af korkparket og gulvet i badeværelset af terrazzo. Vægbeklædningen i børnenes dagrum består af lakerede finérpaneler.

1. salen, jfr. plan 9, rummer en sovesal for drenge til 16 senge (201), der efter undersøgelsens afslutning dog er opdelt i to lige store rum med samme formål, et sygeværelse (202), vaske-, bade- og toiletrum for henholdsvis drenge og piger (203 og 204), soveværelse for piger (205) med 7 senge, to funktionærværelser (206 og 207), forstanderindens soveværelse (208), hvortil der kun er adgang gennem pigernes soveværelse, samt et depot for tøj (209).

Alle soveværelser er udstyret med udtrækssenge med tilhørende skammel, forsynet med hylde til opbevaring af tøj, der ikke anvendes daglig. Pigernes kjoler hænger dog på knager i gangen.

Drengenes vaskerum er forsynet med fire emaillerede håndvaske, to brusere uden skillerum, et fodbadekar med telefonbruser samt hylder til tandkrus. Håndklæderne er anbragt i soveværelserne, hvis træpaneler som følge af dette arrangement er medtaget af fugt.

Pigernes vaskerum er kun udstyret med en enkelt håndvask, og en enkelt bruser uden skillerum samt hylder til tandkrus og knagerække til håndklæder. Vaskerummet benyttes desuden af forstanderinden og de to funktionærer, der bor på denne etage,

samt af de funktionærer, der bebor værelserne i loftsetagen.

Gulvbelægningen er på 1. sal i gangen linoleum, i badeværelserne terrazzo, mens de øvrige rum har trægulve uden belægning.

På *loftet,* hvortil en stejl smal trappe fører op fra depotrummet (209) på 1. sal, findes to funktionærværelser, der dog i nogen tid ikke har været benyttet, samt pulterrum og garderobe.

Værelserne optager det meste af loftsarealet, da pladsen bag ved og ved siden af værelserne ikke er tilgængelig. På grund af de mindre gode adgangsforhold — depotrummet på 1. sal har indadgående dør — er benyttelsen af loftet til beboelse forbundet med en vis risiko i tilfælde af brand. I arealoversigten side 123 er disse uegnede og ubenyttede funktionærrum ikke medtaget.

Ingen af loftsetagens bræddegulve har belægning af nogen art.

B. Spædbørnefløjen.

I *kælderen,* jfr. plan 8, er indrettet en lille, ret mørk spisestue for spædbørneafdelingens personale (401), toilet for personale i køkken og vaskeri (402), kødopbevaringsrum (403), tørrerum (404), brændselsrum (405), fyrrum (406), rulle- og strygestue (407), funktionærværelse (408) samt vaskekælder (409).

Spisestuen, der desuden anvendes som skolestue ved elevernes teoriundervisning, er udstyret med bord og stole samt skab til service og bestik.

Brændselsrum og fyrrum er indbyrdes forbundne ved en dør og et lempehul. Fyrrummets gulv er forsænket ca. 0,5 m i forhold til den øvrige kælder og afgiver plads til en 8,0 m^2 Strebel-kedel, der opvarmer spædbørnefløjen. Denne holdes opvarmet en større del af året end hovedfløjen, og kedlen er derfor i drift året rundt, idet den i sommerhalvåret sørger for hele husets varmtvandsforsyning. Dette er formentlig også en af årsagerne til, at denne kedel, der iøvrigt er af nyere dato end hovedbygningens kedel, er i mindre god forfatning.

I rulle- og strygestue er placeret en koldrulle og en gasfyret strygerulle samt et tørreskab (tørrehest) og et strygebrædt.

Funktionærværelset, der indtil for nylig har været benyttet af den tidligere vaskerileder, er ikke egnet til beboelse.

Vaskekælderen, hvortil der også er adgang fra en udvendig kældertrappe, indeholder en tromlevaskemaskine og en centrifuge, der må anses for udslidte. Cementgulvet er hullet og revnet og skal omlægges, før kælderen igen kan anvendes til sit formål.

Kælderens gulve er i spisestue og funktionærværelse trægulve uden belægning, mens gangen samt rulle- og strygestuen har asfaltgulve. De øvrige rum har pudsede cementgulve.

I *stueetagen,* jfr. plan 9, er indrettet et mælkekøkken (501), et badeværelse (502), et tøjdepot (503), et soveværelse for de helt spæde børn (504) med ca. 16 sengepladser, et soveværelse for spædbørn på mellem 1 og 2 år (505) med ca. 16 sengepladser, en kombineret lege- og spisestue (506) samt en isolationsstue (507).

Ved mælkekøkkenets langvæg findes et zinkbeklædt arbejdsbord med hylder under og skabe over. Bordet går i vinkel hen foran vinduet, hvor der er anbragt en i bordet nedfældet rustfast stålvask, der i dette tilfælde burde have været dobbelt. Op mod vasken er i et hjørne placeret en flaskekoger af ældre model, og da den ikke anvendes mere, vil der være mulighed for at frigøre plads til en dobbeltvask med frasætningsplads. Umiddelbart inden for mælkekøkkenets dør er opstillet et zinkbeklædt gasbord med tre gasapparater, hvorpå en del af børnenes mad tilberedes. Den øvrige del af forplejningen modtages fra hovedkøkkenet.

Badeværelset, der er det eneste i spædbørnefløjen og derfor også må anvendes af personalet i denne, er udstyret med et fritstående badekar, et lille og et stort toilet samt en håndvask. Desuden er der opstillet en bænk, der anvendes ved af- og påklædning af børnene, samt to knagerækker til håndklæder og en hylde til tandkrus. Alle de større spædbørn bades hver dag, og da karret er ret lavt, er badningen en temmelig arbejdskrævende og besværlig procedure. Også afskylningen af bleer, der foregår ved den lille toiletkumme, beslaglægger en del af personalets tid og foregår i en uhensigtsmæssig arbejdsstilling.

Soveværelserne er begge udstyret med en stor porcellænsvask (udslagskumme) og klap-pusleborde, der er fastgjort på væggen.

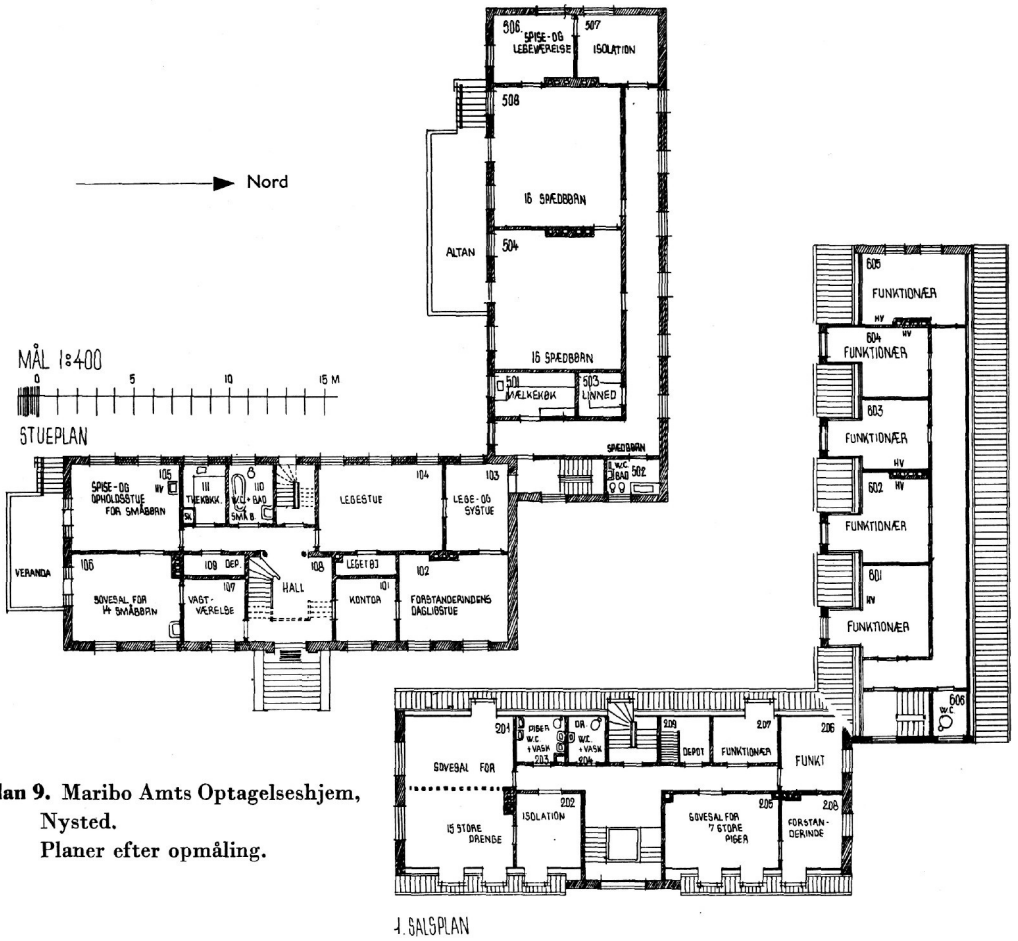

Plan 9. Maribo Amts Optagelseshjem, Nysted.
Planer efter opmåling.

De små spædbørn bliver badet i transportable zinkbadekar, der fyldes og tømmes ved vasken.

Når vejret tillader det, bliver spædbørnene båret ud på den uden for soveværelserne beliggende altan for at sove til middag. Sengene på altanen er permanent opstillet under et lærredstag, mens de tilhørende madrasser bæres ind i afdelingens depot hver dag, hvilket er temmelig tidskrævende.

Når isolationsstuen ved siden af legestuen ikke anvendes til sit formål, benyttes også den som legestue.

Gulvbelægningen i stueetagen er i mælkekøkken og soveværelser linoleum, mens gangen, lege- og spisestuen samt isolationsstuen har korkbelægning. Badeværelset har terrazzogulv.

Væggene i børnenes sove- og opholdsrum er oliemalede.

1. salen, jfr. plan 9, indeholder fem funktionærværelser (601—605) samt et toilet (606); spædbørneafdelingens leder samt dennes assistent har hver sit værelse, mens eleverne bor tre sammen på de øvrige værelser. Alle værelser har håndvask.

Gulvene er i værelserne bræddegulv uden belægning. Toilettet har terrazzogulv.

Loftet i spædbørnefløjen anvendes til oplagsrum for senge, inventar og legetøj m.v.

Forslag til ændringer i den bygningsmæssige og arbejdstekniske udformning i Maribo Amts Optagelseshjem.

Det har været drøftet med overinspektionen, hvorvidt det er muligt at flytte spædbørneafdelingen bort fra hjemmet til andre lokaler, eventuelt i Nykøbing F., og benytte hele ejendommen i Nysted til

optagelseshjem. Fra overinspektionens side anføres det imidlertid, at dette ikke kan lade sig gøre, da man ikke vil kunne belægge så mange pladser på et optagelseshjem i Nysted, som dette da måtte normeres til, og man henviser til, at det i flere år kun har været muligt at belægge den eksisterende optagelsesafdeling med en pladsudnyttelse på 70—80 pct. Under hensyn hertil skal man afstå fra at stille forslag i den retning, men skal i det følgende anføre nogle muligheder for at forbedre de lokale og arbejdsmæssige forhold med bibeholdelse af hjemmets 2 kombinerede afdelinger. Forslagene er vist i plan 10.

Hovedfløjen.

Af arealoversigten s. 123 fremgår, at denne del af optagelseshjemmet i Nysted har et betydeligt mindre areal pr. barn end de øvrige undersøgte hjem. Hvad soverummet i stueetagen angår, opfylder dette således langt fra socialministeriets mindstekrav for rumvolumen pr. barn, 8 m^3, idet der her kun er 5,8 m^3 til rådighed pr. normeret barn. „Dagarealet", d. v. s. summen af spise-, opholds- og legerumsarealer, er her kun 2,8 m^2 pr. barn, mens de tilsvarende arealer i Granbakken er 4,4 m^2 og i Røntofte 4,9 m^2.

Det er af tidsstudierne fremgået, at det daglige arbejde i denne del af optagelseshjemmet kræver betydelig længere tid end på Granbakken og Røntofte. Dette skyldes dels den omstændighed, at rengøringen af gulve og sanitære indretninger besværliggøres på grund af disses tilstand: ingen belægning på en del af gulvene, afslidt emaille på badekar, kummer og håndvaske, asfaltgulv i fadeburet etc., dels at arbejdsintensiteten har været en del lavere på rengøringsområdet end på de andre hjem. Ved ændringsforslagene har man forudsat, at rumforholdene bringes på linie med Granbakken og Røntofte (hvis lokaliteter ikke synes overdimensionerede), hvilket vil være ensbetydende med en *reduktion af det normerede børnetal fra de nuværende 38 til ca. 23.* Den faktiske belægning på optagelsesafdelingen har de sidste år været omkring 30.

a. Som vist på plan 10 foreslås det at placere alle *soverum* på 1. sal, hvorved man vil kunne opnå 8,3 m^3 rumvolumen pr. barn (Granbakken 9,2, Røntofte 12,8). De bygningsmæssige udgifter hertil er kalkuleret til 3 500 kr., jfr. kalkulen side 158. Samtidig vil man kunne indføre en arbejdsbesparende vagtordning, idet det kun vil være nødvendigt med een person i vagt på 1. sal mod i øjeblikket to personer (stuen og 1. sal). Den store drenge-sovesal (201) er forudsat yderligere opdelt, således at der på dette sted bliver 2 soverum (201 B og C) til 4 og 8 drenge og en vagtstue (201 A). Den nuværende isolationsstue (202) indrettes til soverum for 4 drenge.

Det nuværende soverum i stueetagen (106) vil efter forslaget, jfr. plan 10, kunne frigøres til *opholdsrum,* hvorved „dagrumsarealet" vil kunne øges fra de nuværende 2,8 m^2 til 5,0 m^2 pr. barn. Arealet er beregnet ud fra den forudsætning, at det nuværende vagtværelse (107) i stueetagen tillægges opholdsstuen, samt at dagligstuen (104) og systuen (103) sammenlægges (evt. med „harmonikadøre") og indrettes til spisestue (103 A) med elevatorforbindelse til køkkenet i kælderen. De bygningsmæssige udgifter hertil er kalkuleret til 1 500 kr.

b. Det ovenfor nævnte, nyindrettede *vagtværelse* (201 A) på 1. sal vil få en central placering ved drengenes soverum.

Sygeværelse kan indrettes i funktionærværelset (206) i bygningens nordgavl. En del af værelset kan eventuelt skilles fra og indrettes til entré og w.c. med håndvask (206 A og B) til *forstanderindens* soveværelse (208). Der vil derved blive selvstændig indgang til dette værelse, hvortil der i øjeblikket kun er indgang fra pigernes soveværelse (205). De bygningsmæssige udgifter hertil er kalkuleret til 2 500 kr.

c. De to *vaske-, bade- og toiletrum* på 1. sal (203 og 204) foreslås indrettet til egentlige vaskerum med afskærmet toilet, og antallet af vaskekummer i pigernes toiletrum (204) forøges til 4. De bygningsmæssige udgifter hertil er kalkuleret til 2 500 kr., jfr. side 154. Et nyt baderum til børnene (6 A) med omklædningsrum (6 B) foreslås indrettet i den tidligere vaskekælder (6), hvor der vil være plads til kar og brusebade samt fodbadeindretning. De bygningsmæssige udgifter hertil er kalkuleret til 6 000 kr. Funktionærerne bortset fra forstanderinden skulle herefter benytte baderummene (502) på spædbørnefløjens 1. sal og (110) i hovedfløjens stueetage. Samtidig

Plan 10. Maribo Amts Optagelseshjem, Nysted.
Forslag til bygningsændringer.

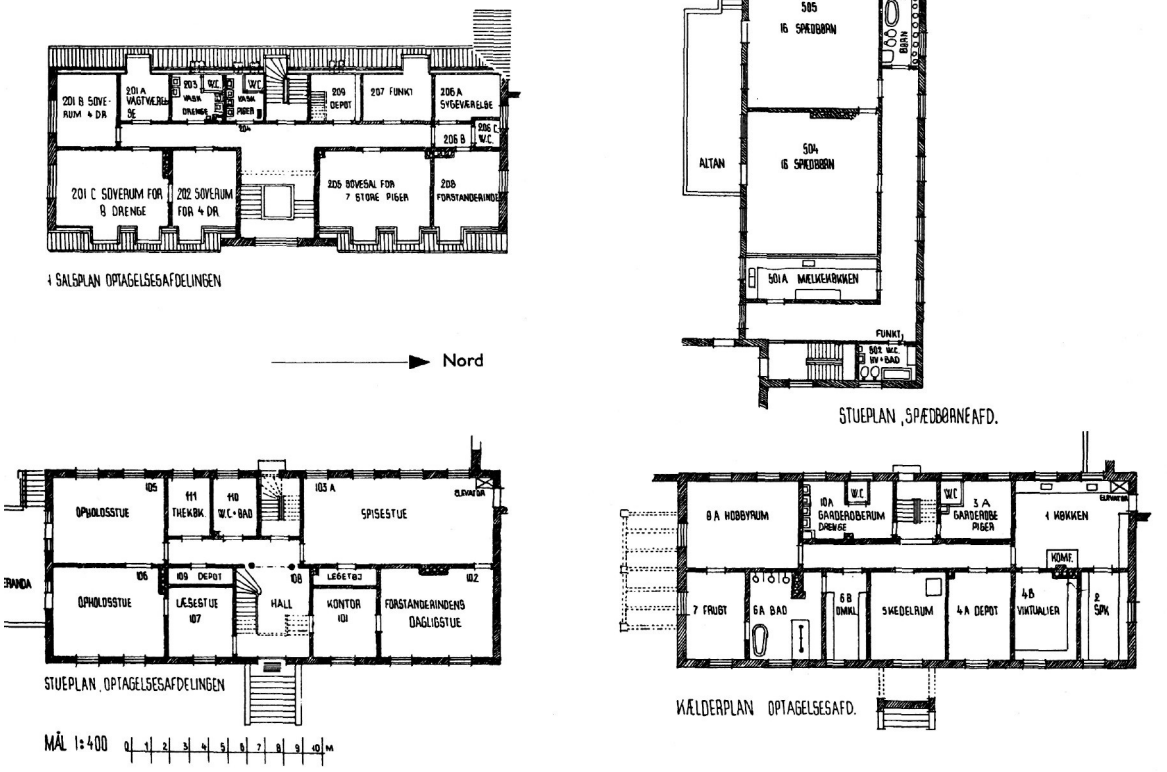

foreslås det at indrette *garderoberum* for drenge i vaske- og wc-rummene (10 og 11) ved at slå disse rum sammen (10 A) og lave dør til trapperummet. Ved at flytte viktualierummet (3) til en del (4 B) af den nuværende spisestue kunne (3 A) frigøres til garderoberum for piger. Ved sammenlægning af depotrum (8) og det ubenyttede funktionærværelse (9) kan indrettes et *hobbyrum* (8 A) i kælderen til børnene. De bygningsmæssige udgifter til disse forandringer er kalkuleret til 5 000 kr.

Udgifterne ved gennemførelse af de under a—c nævnte byggeforanstaltninger i hovedfløjen andrager ialt 21 000 kr., jfr. kalkulen side 158—59.

Spædbørnefløjen.

d. Arbejdet i *mælkekøkkenet* (501) besværliggøres på grund af pladsmangel og uhensigtsmæssig indretning. Som det fremgår af tidsstudierne, anvendes der daglig til madfremstilling ca. 7 timer og til opvask ca. 6 timer, eller ialt ca. ½ time pr. barn. Dette er omtrent dobbelt så meget, som der anvendes på f. eks. sygehusenes børneafdelinger, hvilket hovedsagelig skyldes de mindre gode arbejdsforhold.

Det foreslås derfor, jfr. plan 10, at udvide køkkenet ved at inddrage det nuværende linneddepot (503). Køkkenet (501 A) vil herved kunne få den nødvendige bord- og opvaskeplads og får desuden en for de øvrige lokaler mere bekvem adgang. Linneddepotets indhold vil kunne rummes i skabe på stuerne, hvorved de daglige ærinder i depotet kan undgås. De bygningsmæssige udgifter hertil er kalkuleret til 1 500 kr., jfr. side 154.

e. For at lette arbejdet ved transporten af spædbørnene til og fra verandaen vil det være formålstjenligt at forsyne *sengene* med hjul (ca. 60 kr. pr. seng for ca. 10 senge) og eventuelt tætne verandaens tremmegulv.

f. Da arbejdet i forbindelse med badning som tidligere anført er temmelig tidskrævende, foreslås det, at der indrettes et nyt, tidssvarende *badeværelse*. Som vist på plan 10 vil der være mulighed herfor i den nederste del af den næsten to meter brede korridor. Der vil her (508 A) kunne opstilles et børnebadekar og etableres nedfaldsskakt for snavsetøj til den underliggende vaskekælder. En tidskrævende transport, der nu udføres flere gange daglig, vil derved kunne falde bort. Indgangen til afdelingens isolationsstue vil efter forslaget blive gennem badeværelset, hvilket formentlig vil være en fordel. De bygningsmæssige udgifter er kalkuleret til 5 000 kr.

g. Det er under arbejdsanalyserne på afdelingen bemærket, at en del af *bleerne* ikke anvendes til det egentlige formål, men f. eks. benyttes som hagesmække, til fastbinding af børn på potte, som „forklæder" for personalet under arbejdet med børnene, til aftørring af borde etc.

En undersøgelse har vist, at der på spædbørn eafdelingen i Nysted gennemsnitlig forbruges 20 bleer pr. barn pr. dag mod et forbrug på sygehuses børneafdelinger (gennemsnit for 5 afdelinger) på 16 stk. pr. dag og på private hjem på maksimalt 12 pr. dag. I betragtning af, at en ble i vask koster ca. 7 øre, vil der være tale om en årlig besparelse på ca. 3 000 kr., såfremt forbruget kunne nedsættes til 16 stk. pr. barn pr. dag.

Det anbefales at forsyne personalet med plasticforklæder samt at anskaffe et såkaldt „pottestativ", der let vil kunne anbringes i det under f. foreslåede badeværelse. Med hensyn til at anvende bleer som hagesmække kan der næppe indvendes noget herimod, da man af pædagogiske grunde ret tidligt lader børnene spise selv, og en hagesmæk som følge heraf formentlig alligevel kun kan anvendes een gang. Det bør dog indskærpes personalet at tage hagesmække i brug, så snart børnene er tilstrækkeligt renlige under spisningen.

Udgifterne til gennemførelse af de under d—f foreslåede byggeforanstaltninger i spædbørneafdelingen andrager ialt godt 7 000 kr.

Forslag fælles for begge afdelinger.

h. Som anført under omtalen af hovedfløjen disponerer hjemmet over en *frysebox* i et kølehus i Kettinge, ca. 5 km fra Nysted. Den årlige udgift hertil andrager inclusive transport ca. 100 kr. I sommerhalvåret indkøber hjemmet endvidere til eget brug krystalis for ca. 200 kr. Dette arrangement er ikke tilfredsstillende, idet det af hjemmet erkendes, at man om sommeren har vanskeligheder med opbevaring af mælk og pålæg, samt at man i visse tilfælde ville have mulighed for mere fordelagtige indkøb, såfremt man selv havde køleskab. Der kan derfor næppe være tvivl om, at anskaffelse af et sådant vil være økonomisk fordelagtigt. Anskaffelsesprisen for et køleskab med tilhørende frysebox vil andrage ca. 6 000 kr., de årlige driftsudgifter ca. 100 kr. + forrentning og afskrivning (over 20 år) ca. 450 kr. Uden frysebox andrager anlægsudgiften ca. 3 000 kr., driftsudgifterne ialt ca. 300 kr. årlig incl. forrentning og afskrivning, eller omtrent svarende til de nuværende driftsudgifter, men med bedre opbevarings- og indkøbsøkonomi.

i. Da det af regnskaberne fremgår, at brændselsudgiften pr. m^2 opvarmet etageareal i Nysted overstiger de tilsvarende udgifter i Granbakken og Røntofte med henholdsvis ca. 75 pct. og 18 pct., er der foretaget en gennemgang af *varmeanlægget*. Det har herunder vist sig, at såvel kedler som installation er i en slet forfatning, og at det ikke er økonomisk forsvarligt at foretage reparation af anlægget, der derfor foreslås helt udskiftet.

Det nye anlæg bør bestå af en 18 m^3 varmtvandskedel og en 5 m^3 dampkedel, begge opstillet i spædbørnefløj ens fyrrum. Opstillingen vil medføre en væsentlig arbejdsbesparelse, da der fremtidig kun skal fyres eet sted, og hovedfløjens nuværende fyrrum, der af mangel på andet, egnet sted også anvendes som tørrerum for børnenes overtøj (regnvåde over-alls og frakker), vil derved helt kunne frigøres til dette formål. Det foreslåede anlæg vil incl. varmeveksler til varmtvandsforsyningen og de nødvendige bygningsændringer kunne anskaffes for ca. 22 000 kr. (oliefyring) eller ca. 23 000 kr. (stokerfyring med fast brændsel). Ved et sådant anlæg vil man formentlig med de nuværende brændselspriser kunne påregne en årlig brændselsbesparelse på ca. 2 500 kr. med oliefyr og ca. 3 500 kr. ved fast brændsel. At oliefyring her er

dyrere end stokerfyring skyldes, at der er kalkuleret med den lettest betjente og mest driftssikre form for oliefyring (gasolie). De mere komplicerede fyr til fuel-oil kræver en regelmæssig service af specialuddannede montører. Da sådanne ikke findes i Nysted, vil man, hvis man kommer ud for, at fyret svigter, stå uden mulighed for hurtig hjælp, hvilket for spædbørneafdelingen ville være katastrofalt.

Uanset hvilken fyringsform der vælges, må ca. 6 000 kr. af anlægsudgifterne tilskrives vaskeriet og følgelig forrentes og afskrives herover. Halvdelen af beløbet (kedlen) kan afskrives over 20 år, mens den resterende del (det automatiske fyr) må afskrives over 10 år. Dette forhold bevirker, at den reelle kraftbesparelse i vaskeriet reduceres med ca. 600 kr. (Ovennævnte forslag må ses i relation til forslag k.)

j. Samtidig med, at der installeres et nyt varmeanlæg, bør man, for at opnå de bedst mulige betingelser for en god fyringsøkonomi, sørge for, at der overalt i bygningen er *tætte, dobbelte vinduer*. I øjeblikket er kun en del af vinduerne dobbelte og næsten alle er utætte. Der er ikke udarbejdet kalkule over udgifterne ved at tilvejebringe dobbelte vinduer overalt, men det er givet, at brændselsbesparelsen vil kunne betale dette i løbet af få år.

k. Som tidligere anført er det nuværende *maskinel i vaskeriet* kassabelt, og man har da også fra hjemmets side i nogen tid stærkt ønsket at installere nye maskiner. I forbindelse med den her foretagne undersøgelse har man søgt at vurdere, hvilken vaskeorganisation der vil være mest økonomisk for hjemmet, herunder hvilke fordele der eventuelt kunne være forbundet med at lade *et erhvervsvaskeri* overtage en del af vasken.

Da det næppe vil være praktisk at lade alt tøj gå til vask ude, vil der i realiteten kun være tale om to muligheder:

1. Alt tøj vaskes hjemme, og
2. Fladt tøj (lagner, dynebetræk, håndklæder etc.) vaskes ude, mens strygetøj (kjoler, forklæder, kapper etc.) samt bleer og macotøj vaskes hjemme.

Mulighed 1.

Nødvendigt personale: 2 personer

Nødvendigt maskinel: 2 vaskemaskiner
1 centrifuge
1 tumbler
1 strygerulle
1 blødgøringsfilter

Anskaffelsessummen for maskinerne samt udgifter til installation af disse anslås til ca. 33 000 kr. Heri er dog ikke medregnet den under forslag i. anførte dampkedel, der med installation vil koste ca. 6 000 kr. De samlede udgifter til maskiner m. v. vil således andrage ca. 39 000 kr.

Driftsudgifter pr. dag (ca. 70 kg tøj/dag):

Arbejdsløn og kost	34,00 kr.
Kraft	11,00 -
Vaskemidler etc.	4,00 -
Forrentning og afskrivning	13,50 -

svarende til 90 øre/kg vasket tøj.

Mulighed 2.

Nødvendigt personale: 1 person

Nødvendigt maskinel: 1 vaskemaskine
1 centrifuge
1 tumbler
1 blødgøringsfilter

Anskaffelsessum incl. kedel ca. 32 500 kr.

Driftsudgifter pr. dag (ca. 70 kg tøj/dag):

Vask hjemme:

Arbejdsløn og kost	17 kr.
Kraft	6 -
Vaskemidler etc.	2 -
Forrentning og afskrivning	11 -
lait...	36 kr.

Vask ude:

35 kg å 0,85 kr.	30 -
Totale vaskeudgifter pr. dag	66 kr.

svarende til 95 øre/kg vasket tøj.

Det vil ses, at prisen for udevask er regnet til 0,85 kr./kg, selvom prisen for den forløbne tid har været væsentligt højere. Dette skyldes, at udvalgets repræsentanter ved forhandling med vaskeriet har opnået fordelagtigere priser.

I betragtning af, at ovenstående beregninger er skønsmæssige og derfor nødvendigvis behæftet med en vis usikkerhed, kan man gå ud fra, at der ikke er væsentlig forskel på udgifterne ved de to muligheder. Såfremt

den lidt mindre udgift ved den første mulighed skulle vise sig at holde stik i praksis, vil den formentlig opvejes af de indirekte omkostninger ved det større personale. Vedligeholdelsesudgifterne vil ligeledes stort set blive de samme i de to tilfælde.

Fordelene for hjemmet ved at vælge den første mulighed og derved være uafhængig af eventuelle standsninger i udevasken som følge af strejker, svigtende maskinel eller befordringsmuligheder må ikke overvurderes, idet man med maskinellet som foreslået i mulighed 2 vil være i stand til selv at vaske alt tøjet en kortere tid.

Det nødvendige personale i mulighed 1 er ansat temmelig højt, idet man med det foreslåede moderne maskinel skulle kunne opnå en udnyttelse svarende til ca. 45 kg pr. beskæftiget person pr. dag. Man vil dog næppe kunne påregne at udnytte dette personales uproduktive tid, idet denne vil være fordelt jævnt over dagen.

Ved mulighed 2, hvor også afsendelse og modtagelse af udevasken er pålagt vaskeriet, vil den her beskæftigede person være fuldt udnyttet.

I betragtning af, at såvel det administrative arbejde som de indirekte omkostninger øges med personaletallet, tilrådes det, at vaskeriorganisationen tilrettelægges efter mulighed 2.

De samlede udgifter til anskaffelse af køleskab uden frysebox, jfr. forslag h, udskiftning af varmeanlægget med oliefyr, jfr. forslag i, og til anskaffelse af nyt maskinel i vaskeriet i overensstemmelse med mulighed 2, jfr. forslag k, vil andrage ca. 57 500 kr.

Undersøgelsen af Maribo Amts Optagelseshjem har vist, at *ejendommen som helhed betragtet*, til trods for at den i sin tid er opført til formålet, er mindre hensigtsmæssigt indrettet. Den væsentligste indvending er sammenbygningen af de to fløje med den smalle indbyrdes forbindelse gennem de sammenstødende hjørner. Spædbørnefløjens etageplaner er ret klare i opbygningen, men medfører et noget større tab af rumareal til gange og trapper: i kælderen 28 pct., i stueetagen 27 pct. og i tagetagen 35 pct. af nettoarealet. Som et andet uheldigt forhold i hjemmets drift kan nævnes de to, af hinanden uafhængige fyringssystemer i hver fløj. Såvel administrativt som økonomisk forekommer opførelsen af et spædbørnehjem på dette sted at have været et fejlgreb, der formentlig nu kun ville kunne rettes ved bygningens eventuelle overgang til andet formål.

Set fra et arbejdsøkonomisk synspunkt forekommer lokalernes udformning og indbyrdes placering såvel som det sanitære udstyr at være temmelig krævende, hvilket i nogen grad forklarer det i sammenligning med de øvrige undersøgte hjem ret store rengøringsarbejde, der tidsmæssigt overstiger det tilsvarende arbejde i Granbakken med 50 pct. og Røntofte med 30 pct.

Arealoversigt for de 3 hjem.

Af omstående tabel 1 fremgår det, at mens Røntofte har 13,3 m^2 *børnerum* pr. normeret barn og Granbakken 11,7 m^2, har optagelsesafdelingen i Nysted kun 7,0 m^2 pr. normeret barn eller godt halvt så meget som de to andre hjem. Dertil kommer, at spisestuen i Nysted ligger i kælderen; fradrages den, kommer tallet ned på 6,2 m^2. Gennem de senere år har optagelsesafdelingen i Nysted dog haft en bestandig, ret stor underbelægning, således at det faktiske børnetal har ligget omkring 30. Målt i forhold til dette tal andrager børnerummene i afdelingen 8,8 m^2 pr. barn. Spædbørneafdelingen i Nysted råder over 4,3 m^2 børnerum pr. barn; dette er nogenlunde tilstrækkeligt, selv om det ville have været ønskeligt, om legestuearealet kunne blive udvidet.

Funktionærrummene har ligeledes det største relative omfang på Røntofte og Granbakken, henholdsvis 5,2 og 5,9 m^2 pr. barn. Når tallet for Granbakken er størst, skyldes det det store areal, som forstanderfamilien råder over. Optagelsesafdelingen i Nysted har kun 3,4 m^2 funktionærrum pr. barn, da rummene er små, og flere funktionærer bor uden for hjem-

met. Målt pr. funktionær boende på hjemmet er funktionærrummenes areal størst på Granbakken: 23,0 m^2 pa grund af den store forstanderbolig, og noget lavere på Røntofte: 16,7 m^2, og i Nysted: 12,9 m^2 i optagelseafdelingen og 10,5 m^2 i spædbørneafdelingen, når man ser bort fra de ubenyttede kælder- og loftsværelser.

Arbejdsrummene optræder med nogenlunde ens vægt på de tre hjem: Røntofte 5,9 m^2, Granbakken 6,9 m^2 og Nysteds optagelsesafdeling 6,1 m^2 pr. barn. Det større tal for Granbakken hidrører fra det store køkken. Spædbørneafdelingen i Nysted har, hvis man medregner de fælles vaske-, tørre- og strygerum (som ligger i denne fløj og i tabellen kun er medregnet under optagelsesafdelingen af hensyn til sammenligningen med de andre hjem), ialt 118,7 m^2 arbejdsrum eller 3,7 m^2 pr. normeret barn.

Birummene har, både absolut og relativt målt, langt det største omfang på Røntofte, hvilket skyldes det store uudnyttede loft dér. Loftet på Nysted, som ikke er opmålt, og hvortil tegninger savnes, består af 3 ret små loftsrum i hovedfløjen og et mindre pulterrumsareal i begge fløje.

De foreslåede *bygningsændringer på Røntofte* vil, hvis man alene regner med en udvidelse af børnetallet med 2 børn, ikke betyde større ændringer af arealerne pr. barn.

Derimod vil de foreslåede *bygningsændringer i Nysted* i forbindelse med *nednormering af optagelsesafdelingen* på næsten alle områder ændre arealernes relative størrelse, hvorfor virkningen herpå er vist i tabellen. Først og fremmest vil børnerummenes areal pr. normeret barn blive næsten fordoblet: til 13,5 m^2 pr. barn, omtrent svarende til Røntofte. Forøgelsen falder især på opholds- og spisestuer samt hobbyrum. Funktionærrummenes samlede areal vil blive reduceret, bl. a. ved sløjfning af kælder-funktionærrum, men målt pr. funktionær boende på hjemmet bliver der ingen forandring. Arbejdsrummenes relative areal forøges på grund af det mindre børnetal, selv om der sker en stærk reduktion af det meget store areal til depotrum. I *spædbørnefløjen* vil de foreslåede ændringer forøge arealet af baderum og køkken på bekostning af gang og depot. løvrigt henvises til den grafiske fremstilling diagram 5 i bilag 1 b, side 171.

Tabel 1. **Arealoversigt for de 3**

	Røntofte (norm. 26 børn)		Granbakken (norm. 31 børn)	
	m²	m² pr. norm. barn	m²	m² pr. norm. barn
Soveværelser, børn	111,1	4,3	110,0	3,6
Sygestuer	—[1])	—	16,0	0,5
Opholdsstuer, børn	77,9	3,0	84,4	2,7
Spisestuer	48,5	1,9	51,3	1,7
Hobbyrum	36,3	1,4	21,1	0,7
Garderober	34,7	1,3	21,6	0,7
Vaskerum	16,5	0,6	12,8	0,4
Badeværelser	14,9	0,6	28,8	0,9
Wc'er	5,9	0,2	16,1	0,5
Børnerum ialt	345,8	13,3	362,1	11,7
Forstanderens private stuer + evt. køkken.	27,0	1,0	63,2	2,0
Forstanderens private soveværelse + evt. bad	25,1	1,0	38,4	1,2
Funktionærværelser	72,2	2,8	73,5	2,4
Tekøkken	—	—	—	—
Badeværelse, funktionærer	—[6])	—	6,6	0,2
Wc'er, funktionærer	9,7	0,4	2,7	0,1
Funktionærrum ialt	134,0	5,2	184,4	5,9
Kontor	11,7	0,4	9,5	0,3
Køkken	16,0	0,6	46,0	1,5
Anretterværelse, opvaskerum	5,4	0,2	—	—
Køkkendepotrum	22,4	0,9	45,5	1,5
Vagtværelse	—	—	—	—
Systue	7,0	0,3	8,6	0,3
Depot, tøj	5,3	0,2	14,5	0,5
Depot, rengøring	5,2	0,2	3,2	0,1
Vaskekælder	16,4	0,6	22,0	0,7
Strygerum	4,2	0,2	16,3	0,5
Tørrerum	—[9])	—	8,8	0,3
Snavsetøjsrum	5,7	0,2	—	—
Kedel- og brændselsrum	52,3	2,1	31,5	1,0
Skarnkasserum	0,4	0,0	6,9	0,2
Arbejdsrum ialt	152,0	5,9	212,8	6,9
Gange og trapper	147,9	5,7	188,4	6,1
Loftsrum	97,0	3,7	—	—
Altan og veranda	24,8	1,0	—	—
Birum ialt	269,7	10,4	188,4	6,1
Ialt	901,5	34,8	947,7	30,6

1) Medregnet under sovev. børn, da det anvendes således og kun evakueres om nødvendigt.
2) Fælles for optagelses- og spædbørneafdelingen.
3) Heri medregnet 6 funktionærværelser i „Strandbo" samt et kælderværelse. Fraregnes dette sidste, fås ialt 64,8 m² eller pr. barn henholdsvis 1,7 m² og 2,2 m². Loftsværelser er ikke medregnet.
4) Heri medregnet 1 kælderværelse. Fraregnes dette, fås ialt 91,2 m² eller pr. barn 2,8 m².
5) Spisestue og undervisningslokale for funktionærerne på afdelingen.

undersøgte hjem (uden udhuse).

Maribo Amts Optagelseshjem 2—14 år (norm. 38 børn, gns. 30 børn)			Maribo Amts Optagelseshjem spædbørn (norm. 32 børn)		Maribo Amts Optagelseshjem efter foreslåede ændringer 2—14 år (norm. 23 børn)	
m²	m² pr. norm. barn	m² pr. gns. barn	m²	m² pr. norm. barn	m²	m² pr. norm. barn
102,2	2,7	3,4	100,8	3,1	79,5	3,5
13,9	0,4	0,5	14,1	0,5	8,9	0,4
75,3	2,0	2,5	16,2	0,5	68,6	3,0
30,6	0,8	1,0	—	—	45,6	2,0
—	—	—	—	—	25,7	1,1
10,5	0,3	0,4	—	—	22,0	0,9
13,4	0,3	0,5	—	—	13,4	0,6
7,4	0,2	0,2	5,7	0,2	35,4	1,5
11,7	0,3	0,3	—	—	11,7	0,5
265,0	7,0	8,8	136,8	4,3	310,8	13,5
27,6 [2)]	0,7	0,9	— [2)]	—	27,6	1,2
14,3 [2)]	0,4	0,5	— [2)]	—	18,1	0,8
76,5[3)]	2,0	2,5	106,4[4)]	3,3	52,8	2,3
6,8	0,2	0,2	21,6[5)]	0,7	6,8	0,3
—[6)]	—	—	—[6)]	—	—[7)]	—
2,3	0,1	0,1	2,7	0,1	2,3	0,1
127,5	3,4	4,2	130,7	4,1	107,6	4,7
10,9	0,3	0,4	—[2)]	—	10,9	0,5
27,0	0,7	0,9	9,9[8)]	0,3	27,0	1,2
—	—	—	—	—	—	—
64,5	1,7	2,1	—	—	40,2	1,7
11,2	0,3	0,4	—	—	6,3	0,3
—	—	—	—	—	—	—
23,3	0,6	0,8	4,8	0,2	24,1	1,0
3,0	0,1	0,1	—	—	3,0	0,1
32,6 [2)]	0,8	1,1	— [2)]	—	32,6	1,4
31,0 [2)]	0,8	1,0	— [2)]	—	31,0	1,3
10,5 [2)]	0,3	0,4	— [2)]	—	10,5	0,5
—	—	—	—	—	—	—
18,0	0,5	0,6	29,9	0,9	18,0[10)]	0,8
—	—	—	—	—	—	—
232,0	6,1	7,8	(44,6)	(1,4)	203,6	8,8
89,5	2,3	3,0	154,6	4,8	92,0	4,0
ikke opmålt, beskedent areal			ikke opmålt		ikke opmålt	
18,0	0,5	0,6	24,8	0,8	18,0	0,8
(107,5)	(2,8)	(3,6)	(179,4)	(5,6)	(110,0)	(4,8)
732,0	19,3	24,6	491,5	15,4	732,0	31,8

6) Henvist til at benytte børnenes badeværelser.
7) Kan benytte funktionærbadeværelse i spædbørneafdelingen.
8) Mælkekøkken.
9) Tørring sker på loftet, når det ikke kan ske udendørs.
10) Skal ikke anvendes til fyring.

III. Oversigt over personaleforholdene på de tre hjem.

1. „Røntofte", Snekkersten.

Personalet på dette hjem omfattede ved udgangen af 1953 følgende personer:

	Uddannelse	Kontant udbetalt mdl. løn	Antal år ansat på Røntofte
Forstanderinde	Fuldt udd. sygeplejerske og børnehavelærerinde samt lang tids overordnet arbejde på opdragelseshjem.	840 kr.	6 år (siden hjemmets oprettelse)
Assistent	Lang tids praktisk arbejde på børnehjem; y_2 års uddannelse på Hindholm højskole.	512 kr.	
Økonoma	Ledelse af børnekoloniers køkken i Danmark og i udlandet samt praktisk uddannelse i private hjem.	482 kr.	li/$_4$år
Syerske	5 års systueuddannelse i Magasin du Nord samt arbejde på systuer.	401 kr.	4 år
4 unge medhjælpere	2 har haft forudgående praktisk uddannelse på opdragelseshjem, 1 hushjælp uddannet i private hjem, 1 uden uddannelse (alder 15 år).	3 piger å 300 kr., 1 å 170 kr.	2½, 2, 1½ og $y_2$år.
1 timelønnet konehjælp	Uden uddannelse.	ca. 90 kr. ugentlig (å 36 timer)	
Gartner (tillige fyrmester)	Forudgående ansættelse i fængselsv., på skibsværft og v. privat have.	695 kr. (efter fradrag 63 kr. for boligen)	6 år (siden hjemmets oprettelse)

lait **er** således *beskæftiget 9y_2 person på hjemmet*, idet den timelønnede hjælp regnes som halvdagsbeskæftiget. Da det gennemsnitlige (og normerede) børnetal er 26, har hjemmet *2,75 børn pr. ansat.* Alle de nævnte ansatte med undtagelse af den timelønnede konemedhjælp og gartneren har fri station (logi og kost) på hjemmet. Hver især holder eget værelse rent.

Det ses af oversigten, at en del af medarbejderne er relativt godt lønnede, sammenlignet med de to andre udvalgte hjem, og at størstedelen af personalet har været ansat på hjemmet et par år eller mere. Med hensyn til teoretisk og praktisk uddannelse synes personalet godt kvalificeret.

Arbejdsdelingen for personalet er i hovedtræk følgende:

Forstanderinden har den administrative og pædagogiske ledelse af hjemmet. En væsentlig del af de administrative funktioner er dog henlagt til Københavns børneinspektorat, hvilket nærmere er omtalt i afsnit V. Hun fører kassebog over ind- og udbetalinger, forestår indkøbene af tøj, inventar o. 1. udover de rent daglige indkøb, og træffer nærmere aftaler vedrørende ejendommens vedligeholdelse og reparationer m. v. Forstanderinden fører tilsyn, når børnene lægges i seng om aftenen og har 1 å 2 ugentlige aftenvagter; lejlighedsvis må hun sove hos særlig vanskelige børn. Af hensyn til tøjets bevarelse foretager forstanderinden selv vask af uldent tøj. En meget væsentlig del af arbejdet er den personlige kontakt med de enkelte børn med hensyn til almindelig omsorg, bekymringer og problemer etc., samt den pædagogiske ledelse, mens en del af det mere praktiske opsyn varetages af assistenten.

Assistenten sørger for, at børnene kommer op om morgenen, og at skolebørnene sendes i skole. Efterser børnenes beklædning. Tager sig om eftermiddagen af de hjemvendte skolebørn med hensyn til lektielæsning, beskæftigelse o. s. v. Hjælper de mellemstore børn i seng, eventuelt også de større, og har 1 å 2 ugentlige aftenvagter. Fører børnenes lommepengeregnskab. Repræsenterer forstanderinden under dennes fravær og varetager en del af det praktiske overopsyn med børnene.

Økonomaen har udelukkende med køkkenarbejdet at gøre: Foretager de daglige fødevareindkøb, laver mad, bager etc. og vasker op (til opvask, kartoffelskrælning m. v. hjælper en af husmedhjælperskerne).

Syersken foretager syning af nyt tøj, reparation og omdannelse af brugt tøj o. l., hvilket arbejde har meget stort omfang. Det foregår i systuen, som ligger afsondret fra børnenes opholdsrum; men er dog ofte forbundet med et vist tilsyn med børn, der søger „hygge"-ophold i systuen. Hjælper børn i seng om aftenen og har aftenvagter, afløser lejlighedsvis ved børnepasning, optæller og aftaler udevasken, samt passer høns. Afløser på gartnerens fridage med hensyn til fyringen.

De 4 medhjælpere er overvejende beskæftiget med pasning af de små børn, fra de tages op om morgenen, til de lægges i seng om aftenen. Dette omfatter såvel måltider, vask og badning o. s. v. som underholdning og spadsereture. Desuden deler disse medhjælpere rengøringsarbejdet, idet hver har sine rum og gange etc. at rengøre. 1 medhjælper er knap den halve arbejdsdag beskæftiget i køkkenet som assistance for økonomaen.

Den timelønnede konehjælp) tager sig af hjemmevask og strygning — der vaskes 1 gang ugentlig, gennemsnitligt 40 kg — og gør gulvet rent på 1. salen.

Gartneren besørger, foruden gartnerarbejdet ved køkkenhave, frugthave og prydhave, fyringen, og foretager diverse mindre reparationer og arbejder. Desuden beskæftiger han de større drenge i haven, ved forskelligt sløjdarbejde eller med lignende hobby-beskæftigelser, hvad hjemmet anser for at være af god pædagogisk virkning.

Af foranstående gennemgang fremgår det bl. a., at forstanderinden, der ved den københavnske centralisering af forskellige administrative funktioner er aflastet for det meste kontormæssige arbejde, kan anvende en væsentlig del af sin arbejdsdag på det egentlige pædagogiske arbejde, herunder den personlige kontakt med de enkelte børn. Det ses endvidere, at man for medhjælpernes vedkommende — og tildels for syerske og gartner — kombinerer pædagogisk og praktisk husligt arbejde og har relativt faste opdelinger af rengøringsarbejdet. En mindre del af gartnerens arbejde (som i de driftsøkonomiske beregninger fuldt ud er henregnet under havebrug og fyring) er i virkeligheden pædagogisk betonet, hvad der må tages i betragtning ved bedømmelse af havebrugets økonomi.

Som det nærmere fremgår af hjemmenes driftsregnskaber, er *lønning sudgiften pr. barn* betydeligt højere i Røntofte end på de to andre undersøgte hjem. Dette skyldes

dels, at børnetallet pr. funktionær er så lavt som 2,75, dels, at forskellige lønninger ligger højere på det københavnske hjem.

Under hensyn hertil har man drøftet personalespørgsmålet med forstanderinden, ligesom mulighederne for en udvidelse af belægningen har været diskuteret med børneinspektoratet og med forstanderinden, bl. a. under udvalgets besøg på Køntofte den 19. februar 1954.

I forbindelse med det i afsnit II omtalte forslag til bygningsmæssige forandringer, hvorved det nuværende anretterværelse foreslås indrettet til opvaskerum, har man med forstanderinden drøftet muligheden for en personalebesparelse ved *køkkenarbejdet*. Forstanderinden har erklæret sig rede til at søge lønningsudgiften ved køkkenarbejdet nedsat, eventuelt ved at erstatte den fuguddannede økonoma med en billigere, ufaglært køkkenhjælp og da selv forestå kostforplejningen og tilrettelægge fødevareindkøb og kostplaner. Under hensyn til den store driftsøkonomiske værdi af den bedst mulige fagkundskab ved madlavning m. v. er det dog et spørgsmål, om en sådan besparelse ville lønne sig. Dertil kommer, at såfremt man kommer ind på en forøgelse af børnetallet, jfr. nedenfor, som vil betyde en merbelastning af forstanderinden, må det anses for uforsvarligt samtidig at pålægge hende større arbejde end nu i forbindelse med fødevareindkøb og kostplanlægning. Såfremt den foreslåede nyordning af opvaskeforholdene gennemføres, således at opvask ikke er i vejen for selve køkkenarbejdet, vil det imidlertid være muligt at lade de større børn hjælpe med ved opvask o. l., hvilket frigør en husmedhjælperske fra halvdags medhjælp i køkkenet og derigennem kan nedsætte udgiften til timelønnet rengøringshjælp.

Med hensyn til en eventuel *omnormering af hjemmets børnetal*, hvilket spørgsmål er behandlet nærmere i rapportens afsnit II (forslag e., side 106) og afsnit VI, (side 150), er det fra Københavns kommunes side bl. a. anført, at en større udvidelse af børnetallet — med f. eks. 6 børn •— vil nødvendiggøre forøgelse af personalet med 1 medhjælper og desuden betyde en meget stærk ekstra belastning af forstanderinden og må anses for pædagogisk betænkelig. En udvidelse af børnetallet med blot 2 børn skulle derimod ikke nødvendiggøre øget personale, idet forstanderinden mener, at merbelastningen herved overvejende vil falde på hende selv, hvilket hun mener om fornødent at kunne påtage sig. Såvel fra kommunens som fra hjemmets side vil man dog af pædagogiske grunde foretrække en bibeholdelse af det nuværende normerede antal børn, især fordi den personlige kontakt med de enkelte børn vanskeliggøres, jo større børnetallet er. Ved en opnormering med 2 børn til ialt 28, ville antallet af børn pr. ansat blive 2,95.

2. „Granbakken", Allingåbro.

Personalet på dette hjem omfattede, efter at antallet af husmedhjælpere den 1. februar 1954 blev forøget med 1, følgende personer:

	Uddannelse	Kontant udbetalt mdl. løn	Antal år ansat på Granbakken
Forstander	Langvarig forudg. arbejde på opdragelseshjem, senest som leder af Børnenes Vels Optagelseshjem i Randers.	596 kr.	1½ år (siden hjemmets oprettelse)
Forstanders hustru	Tilsvarende forudgående arbejde på opdragelseshjem som forstanderen.	175 kr.	1½ år (siden hjemmets oprettelse)
Assistent	Praktisk arbejde på opdragelseshjem i Randers; ½ års uddannelse på Hindholm højskole.	380 kr.	3/4år
3 unge medhjælpere	1 med samme uddannelse som assistenten, 1 med alm. praktisk arbejde i privat husholdning, 1 uden uddannelse (alder 15 år)	300 kr. 275 kr. 125 kr.	¾ år 0 1 md.
Kokkepige	Praktisk arbejde i private husholdninger.	300 kr.	3 mdr.
Husassistent	Uden uddannelse.	200 kr.	3mdr.
1 timelønnet konehjælp.	Uden uddannelse (30 timer ugl.).	2 kr./time	1 år

lait er således *beskæftiget 8y2 person på hjemmet,* idet den timelønnede medhjælp regnes som halvdagsbeskæftiget. Da børnetallet pr. 1. februar 1954 var nået op på 31, har hjemmet ca. *3,6 børn pr. ansat,* hvilket tal ligger temmelig højt.

Alle de ansatte med undtagelse af den timelønnede medhjælp har fri station (logi og kost) på hjemmet. Hver især holder eget værelse rent. Forstanderens lejlighed renholdes af forstanderens hustru.

Medarbejderne er gennemgående noget lavere lønnet end på Røntofte. Selvom hjemmet kun er 1½ år gammelt, har hele personalet bortset fra forstanderparret været udskiftet i løbet af denne periode. Uddannelsesmæssigt er det underordnede personale noget mindre kvalificeret end personalet på

Røntofte, men dog bedre end personalet på Maribo Amts Optagelseshjem.

Arbejdsdelingen for personalet er i hovedtræk følgende:

Forstanderen har den administrative og pædagogiske ledelse af hjemmet, hvilket indebærer en del kontormæssigt arbejde f. eks. vedrørende personaleforhold, ind- og udskrivning af børn, regnskabsmæssige spørgsmål m. m. Derudover varetager forstanderen fyringen og, tildels med børnenes bistand, pasningen af husdyrene (høns og grise). Forstanderens direkte pasning af børnene vedrører hovedsagelig udendørs beskæftigelse af drengene, tilrettelæggelse af udflugter o. lign., hvortil kommer personlig kontakt med de enkelte børn vedrørende disses særlige problemer; indkøb af tøj o. lign. varetages af forstanderen i fællesskab med hans hustru.

Forstanderens hustru varetager — foruden de nævnte funktioner i fællesskab med forstanderen — i første række tilrettelæggelse af indkøbene til køkkenet, fastlæggelse af kostplan o. lign. Indtil antagelsen af en yderligere medhjælper den 1. februar 1954 har hun tillige virket som fridagsafløser for underordnet personale, inclusive rengøringsarbejdet.

Assistenten sørger for, at børnene kommer op om morgenen, og at skolebørnene sendes i skole. Hun efterser børnenes beklædning og foretager tøjreparationer samt syning af nyt tøj. Efter skolebørnenes hjemkomst læser hun lektier med dem eller sætter dem til anden beskæftigelse. Af rengøringsarbejdet har hun rengøringen i spisestuen, drengenes opholdsstue, systuen samt pigernes garderobe og toilet. Ca. 2 gange ugentlig lægger hun børnene i seng og har aftenvagt.

Kokkepigen varetager udelukkende køkkenarbejdet med hensyn til madlavning, bagning, opvask etc, idet de større piger hjælper med til borddækning, opvask m. v., og drengene skræller kartofler m. v.

De 3 medhjælpere, hvoraf 1 i praksis er assistent og leder arbejdet med de mindre børn, er beskæftiget overvejende med pasning af småbørn såvel indendørs som ved spadsereture m. v. samt ved rengøring af nærmere angivne rum. Den ene — som er antaget pr. 1. februar 1954 — tjener som fridagsafløser for hele det øvrige underordnede personale. Lejlighedsvis assisterer medhjælperne ved opvask o. lign. i køkkenet. Pasningen af børnene kombineres med forskellig syning, strømpestopning m. v.

Husassistenten har rengøringen af en stor del af rummene, bl. a. de fleste gange og trapper, og hjælper tillige med ved syning og strømpestopning, eventuelt ved spadsereture med børnene m. v., ligesom hun har aftenvagt på turnus med de andre.

Den timelønnede medhjælp er hver mandag samt tirsdag og onsdag eftermiddag beskæftiget med vask og strygning. Tidligere deltog hun tillige de andre dage som halvdagsmedhjælp ved forskelligt rengøringsarbejde; men dette er bortfaldet efter antagelsen af den yderligere medhjælper pr. 1. februar 1954.

Af gennemgangen fremgår det bl. a., at forstanderen har et ret betydeligt administrativt arbejde, men at han dog i hvert fald for drengenes vedkommende anvender en del tid på det egentlige pædagogiske arbejde. For assistentens og medhjælpernes vedkommende kombineres pædagogisk og praktisk husligt arbejde, idet rengøringsarbejdet ligesom på Røntofte er fordelt med faste fordelinger af de forskellige rum. Personalearbejdet i køkkenet er væsentligt aflastet ved de større børns medhjælp til opvask m. v.

Lønudgifterne pr. barn ligger forholdsvis lavt på Granbakken såvel på grund af relativt lave lønninger, som fordi antallet af børn pr. ansat ligger forholdsvis højt. Det fremgår iøvrigt af de foretagne tidsstudier, jfr. afsnit IV, at den gennemsnitlige arbejdstid pr. ansat ligger temmelig højt såvel i forhold til de 2 andre hjem som i forhold til den af socialministeriet fastlagte ugentlige arbejdstid på 54 timer.

Der er næppe anledning til at stille særlige forslag vedrørende ændring af personaleforholdene, idet arbejdet synes at være effektivt, og udgifterne er ret lave. Hjemmets gode beliggenhed med værdifuld naturgrund muliggør væsentlig udendørs beskæftigelse af børnene uden egentligt opsyn. Det skal dog anføres, at den relativt hyppige udskiften af personale, som for en del skyldes bestræbelser for at samle den bedst mulige medarbejderstab, formentlig også står i sammenhæng med de forholdsvis lave personalelønninger. I den forbindelse skal anføres, at den ene af medhjælperne for tiden søges normeret som assistent.

3. Maribo Amts Optagelseshjem, Nysted.

Personalet på dette hjem omfattede pr. 1. februar 1954 følgende personer:

	Uddannelse	Kontant udbetalt mdl. løn	Antal år ansat på hjemmet
Forstanderinde	Husholdningslærerinde. Lang tids overordnet arbejde på opdragelseshjem.	970 kr.	5¼ år
Optagelsesafdeling for 6 tørre børn: Afdelingsassistent	1 års praktisk barneplejeuddannelse samt 2 kortere kursus. Lang tids praktisk arbejde på opdragelseshjem.	500 kr.	ca. 4½ år
Assistent	Ingen egentlig uddannelse, men praktisk arbejde på opdragelseshjem og åndssvageanstalt.	300 kr.	0
2 medhjælpere	Ingen uddannelse.	225 kr. 200 -	3 år 3 mdr.
Økonoma	Tidligere økonoma på andre opdragelseshjem, feriehjem o. l.	400 kr.	2 mdr.
2 køkken-medhjælpere	Ingen uddannelse.	300 kr. 180 -	1 år 3 mdr.
1 afløser i køkken	Ingen uddannelse (24 timer ugl.)	1,75 kr. pr. time	11/ år i /3 ar
Syerske	Ingen uddannelse (20-25 tim. ugl.)	2 kr. pr. time	?
Stuepige	Ingen uddannelse	280 kr.	1 år
Rengørings-medhjælpere	Ingen uddannelse (16 tim. ugl.)	1,75 kr. pr. time	?
Havemand (tillige fyrmester)	Medhjælper i herregårdshaver.	300 kr. (+ vær.leje betalt)	12 år
Spædbørneafdelingen[1]) *:* Afdelingsassistent	Udd. sygeplejerske m. suppl. praktisk barneplejeudd. Arb. som lægesekr. og v. opdr.hjem.	572 kr.	li/4år
Assistent	3 års praktisk og teoretisk afsluttet barneplejeudd.	418 kr.	3 mdr.
Medhjælper	1 års prakt, barneplejeudd.	250 kr.	10 mdr.
9 elever	8 1. års elever (3 første mdr. uden løn) 1 2. års elev	75 kr. 100 -	0—1 år iy2år
Vaskerileder	1 års prakt, barneplejeudd.	350 kr.	2 år

[1]) Til spædbørneafdelingen bør dog også medregnes 1 person af arbejdskraften i køkkenet.

1

Pr. 1. februar 1954 var der således ialt *ansat 10 personer ved hjemmets optagelsesafdeling* for større børn (inclusive halvdelen af forstanderindens arbejdskraft og 2½ person af køkkenets personale) og *14,5 personer ved spædbørneafdelingen* (inclusive halvdelen af forstanderindens arbejdskraft og 1 person af køkkenpersonalet samt vaskerilederen). Børnetallet var på det tidspunkt 24 i den førstnævnte og ca. 30 i den sidstnævnte afdeling, således at der var 2,1 spædbarn pr. ansat i denne afdeling og 2,4 barn pr. ansat i optagelsesafdelingen for større børn.

Da tidsstudierne blev optaget, var der herudover ansat 2 uddannede assistenter i den daværende skolebørnsafdeling, og børnetallet var da omtrent det samme som nu.

I *regnskabsåret 1952—53,* som den driftsøkonomiske analyse dækker, var vaskeriets personale på gennemsnitlig 3¾ person — mod nu kun 1 — idet hele vasken dengang besørgedes hjemme, mens dette nu kun er tilfældet for størstedelen af blevasken (+ vasken af uldent tøj). På grundlag af en nærmere undersøgelse af lønningslisten for 1952—53 og oplysninger modtaget fra forstanderinden kan af de daværende ialt ansatte 27,5 personer *ca. 12 personer henregnes til optagelsesafdelingen* og *ca. 15,5 personer til spædbørneafdelingen.* Da det gennemsnitlige børnetal i dette regnskabsår var 30 større børn og 29 spædbørn, bliver antallet faktiske *børn pr. ansat 2,5 i optagelsesafdelingen og 1,9 i spædbørneafdelingen* (hvor dog størstedelen af personalet er elever under uddannelse). De ansatte modtager kost og logi på hjemmet med undtagelse af det løst ansatte personale, der bor udenfor hjemmet og kun delvis deltager i måltiderne, samt med undtagelse af et vekslende antal faste funktionærer, der bor privat i Nysted. Havemanden bor ligeledes ude i byen, men hjemmet betaler hans værelsesleje.

Af oversigten ses det, at medarbejdernes lønninger ligger nogenlunde på linie med lønningerne på Granbakken, men lavere end på Røntofte. Her er bortset fra forstanderinden, hvis løn ligger særlig højt på grund af hjemmets størrelse og den pågældendes anciennitet samt lavt boligfradrag, da hendes bolig er meget beskeden.

En betydelig del af personalet har kun været ansat i ganske kort tid på hjemmet. Gennemgående har det underordnede personale kun i ringe omfang modtaget egentlig uddannelse.

Arbejdsdelingen for personalet er i hovedtræk følgende:

Forstanderinden har den administrative og principielt også den pædagogiske ledelse af hjemmet, men praktisk talt hele hendes tid beslaglægges af administrativt præget arbejde, bl. a. vedrørende til- og afgang af børn (som har væsentlig større omfang såvel for optagelsesafdelingens som for spædbørneafdelingens vedkommende, end tilfældet er i Røntofte og Granbakken, der er beregnet på mere permanent ophold), personalespørgsmål, der ligeledes er tidskrævende på grund af hyppig til- og afgang, førelse af kassebog, indberetninger og skrivelser til overinspektionen, tilrettelæggelse af diverse indkøb m. v. Efter at de 2 tidligere assistenter ved skolebørnsafdelingen har forladt hjemmet, fører forstanderinden midlertidigt børnenes lommepengeregnskab. Der er således praktisk talt ikke levnet tid for forstanderinden til direkte personlig kontakt med børnene, og overopsynet med arbejdet på hjemmet, som principielt omfatter begge afdelinger, er i praksis i det store og hele indskrænket til optagelsesafdelingen for større børn.

A. Optagelsesafdelingen for større børn.

Afdelingsassistenten leder arbejdet på optagelsesafdelingen såvel vedrørende småbørnene som vedrørende skolebørnene. Hun tager børnene op om morgenen og er iøvrigt dagen igennem beskæftiget med pasning, underholdning og lektielæsning m. m.; hjælper småbørnene i seng og har 2—3 ugentlige aften- og nattevagter. Desuden efterser afdelingsassistenten børnenes beklædning og vasker personligt alt uldtøj. Det er meningen at hun skal overtage børnenes lommepengeregnskab. Afdelingsassistenten deltager i begrænset omfang i afdelingens rengøringsarbejde.

Assistenten samt de 2 medhjælpere varetager den øvrige pasning og underholdning m. v. af småbørn og skolebørn, der nu ikke længere personalemæssigt er delt på 2 adskilte afdelinger, har opsyn med børnenes udendørsbeskæftigelse og ledsager dem på spadsereture. De deltager endvidere i rengøringen af denne afdelings lokaler og i aften- og nattevagterne.

Økonomaen har udelukkende med køkkenarbejdet at gøre, foretager daglige fødevare-

indkøb, madlavning, bagning etc. med assistance af nedennævnte køkkenmedhjælpere.

De 2 køkkenmedhjælpere og afløseren i køkkenet assisterer økonomaen med opvask, madlavning m. v. Under økonomaens fravær overtager afløseren, som møder 3 dage ugentlig, økonomaens arbejde.

Syersken, som er timelønnet og halvdagsbeskæftiget, foretager syning og reparation af tøj, hvilket for tiden udføres som hjemmearbejde.

Stuefigen og en timelønnet rengøring smedhjælf udfører det resterende rengøringsarbejde i afdelingen.

Havemanden besørger gartnerarbejdet i haven og på det lejede areal, varetager svineholdet i Strandbo og passer hjemmets 3 fyr.

B. Spædbørneafdelingen.

Afdelingsassistenten har ledelsen af spædbørneafdelingen og deltager ved siden af overopsynet med denne afdelings arbejde i den almindelige pasning af børnene, fra disse tages op om morgenen, til de lægges i seng om aftenen. Har endvidere arbejdet i forbindelse med det regelmæssige lægetilsyn med børnene. Under forstanderindens fravær overtager afdelingsassistenten ledelsen af hele hjemmet.

Assistenten har overopsynet med pasningen af kravlebørnene (1—2 år) og deltager i pasningen af disse fra morgen til aften, herunder vask og madning, og deltager tillige i rengøringsarbejdet.

Medhjælperen er fortrinsvis beskæftiget med de små spæde dagen igennem, men går spadsereture med de større, når de mindste sover til middag. Deltager tillige i rengøringsarbejdet og i aften- og nattevagterne.

Barneplejeeleverne, hvis arbejde på hjemmet tillige er af uddannelsesmæssig karakter og derfor kombineret med teoretisk undervisning, deltager i alt forefaldende arbejde såvel med de mindste som med de lidt større spæde. Desuden deltager eleverne både i rengøringsarbejdet og i aften- og nattevagterne. Teoriundervisningen foregår på hjemmet og strækker sig over hele vinterhalvåret med 2 timer ugentlig. Hovedparten af undervisningen gives af hjemmets læge; ingen af hjemmets funktionærer underviser.

Vaskerilederen er for tiden i stand til alene at varetage al hjemmets vask og strygning, idet hjemmet som tidligere omtalt for tiden kun vasker størstedelen af bleerne og sender resten til udevask, indtil den stærkt påkrævede nyordning af vaskeforholdene har fundet sted.

, Gennemgangen af arbejdsdelingen viser således bl. a., at forstanderinden praktisk talt helt beslaglægges af kontorpræget arbejde, hvor hun ikke i større grad har anvendelse for sin særlige uddannelse, og med det resultat, at børnenes kontaktbehov må varetages af det øvrige personale. Selvom en del af forstanderindens store administrative arbejde er uundgåeligt i et optagelses- og spædbørnehjem af den ret store størrelse, hjemmet i Nysted har, ville det administrative arbejde dog være noget mindre, såfremt de lokalemæssige og arbejdsmæssige forhold på forskellige områder blev forbedrede, som der andetsteds i rapporten er stillet forslag om.

Det er et spørgsmål, om ikke det ud fra økonomiske overvejelser ville være en fordel, om et hjem af denne størrelse blev ledet af et forstanderpar, hvorved man formentlig skulle kunne undvære en afdelingsassistent på optagelsesafdelingen samt den honorarlønnede regnskabsfører, jfr. nærmere omtalen i afsnit VII, side 152.

Det øvrige pædagogiske personale varetager på lignende måde som i de to andre hjem såvel pædagogisk som praktisk husligt arbejde. Arbejdet på optagelsesafdelingen og på spædbørneafdelingen holdes helt adskilt (undtagen for hjemmevaskens vedkommende, dengang den omfattede hele hjemmets vask). For rengøringsarbejdets vedkommende er der ikke foretaget nogen fordeling af de forskellige lokaler på de enkelte medhjælpere m. v.; en del af rengøringsarbejdet udføres af rengøringspersonale uden pædagogiske funktioner.

Havemandens arbejde (som ikke omfatter småreparationer o. lign. som på Røntofte) er uden pædagogiske biformål, og det synes, som om udnyttelsen af frugthaven er noget mangelfuld. Ved en rationalisering af fyringen vil gartneren blive aflastet for en del af dette arbejde; men det er iøvrigt et spørgsmål, om ikke anvendelse af faglært

og dermed naturligvis væsentlig dyrere gartnermedhjælp vil kunne forøge havebrugets og eventuelt husdyrholdets udbytte i et sådant omfang, at det kunne betale sig.

Lønning sudgiften pr. barn er i optagelsesafdelingen i Nysted en del højere end på Granbakken (uanset nogenlunde ensartede lønninger), hvilket skyldes det meget lave børnetal pr. ansat (2,4 i regnskabsåret 1952—53). I forbindelse med den foreslåede nednormering af optagelsesafdelingens børnetal skulle der være mulighed for en reduktion af personalet i denne afdeling til 8 personer, hvorved antallet af børn pr. ansat vil blive forøget til ca. 2,9 og den relative lønomkostning således blive væsentlig lavere end nu, jfr. nærmere afsnit VI.

For spædbørneafdelingens vedkommende må det store antal ansatte i forhold til børnetallet (1,9 barn pr. ansat) ses i forbindelse med det uddannelsesmæssige formål og svarer ret nøje til det gennemsnitlige børnetal pr. ansat i spædbørnehjem (2,0), hvorfor der ikke er nogen anledning til at stille forslag om reduktion af dette personale.

IV. Hjemmenes daglige arbejdsgang belyst ved arbejdsstudier.

Med henblik på at fremskaffe et billede af de tre hjems arbejdsorganisation og -metoder er der foretaget undersøgelser heraf, fortrinsvis baseret på tidsstudier. Tidsstudierne er udført på en sådan måde, at man ved at følge hver enkelt person i dagens løb har konstateret, hvilke arbejdsprocesser de pågældende har været beskæftiget med, samt noteret den til processerne medgåede tid og de metoder, arbejdet er udført efter.

Tidsstudierne er udført på følgende tidspunkter:

Røntofte, Snekker sten:

11., 14., 15., 17., 18., 21 og 25. september 1953 samt 22. februar 1954.

Granbakken, Allingåbro:

12.—16. oktober samt 7.—11. december 1953 og 15.—16. februar 1954.

Maribo Amts Optagelseshjem, Nysted:

1., 2. samt 5.—9. og 26.—30. oktober 1953.

Tidsstudierne er ved bearbejdelsen sammenarbejdet til såkaldte totalstudier, der for en fleredages periode viser, hvilke arbejdsgrupper personalet har været beskæftiget med i løbet af en „gennemsnitsdag". Totalstudierne angiver endvidere, hvor lang tid der er medgået til hver enkelt arbejdsgruppe og til alle grupperne sammenlagt (totaltiden), og i hvilken udstrækning de forskellige personalekategorier har deltaget i udførelsen af de enkelte arbejdsgrupper. Da de enkelte tal i denne undersøgelses totalstudier er påvirket af rent individuelle forhold på tidspunkterne for tidsstudiernes optagelse på de små enheder, som de enkelte hjem er, er de af mindre interesse og derfor ikke optrykt i nærværende rapport.

Derimod er på grundlag af totalstudierne for alle tre hjem udarbejdet et koncentrat, idet man ud fra de erfaringer, der er indvundet ved optagelsen af tidsstudierne, har forsøgt at samle arbejde af samme karakter i et mindre antal grupper, således at der fremkommer en mere overskuelig oversigt. Denne er vist i tabel 2, side 135, hvor arbejdet er samlet i 8 grupper, hver opført med tidvarighed (gennemsnit for een dag), procentuel værdi af totaltiden samt varigheden af arbejdet, beregnet pr. barn. Som divisor for sidstnævnte er anvendt det reelle antal børn de pågældende steder, mens undersøgelsen stod på. Afdelingen for større børn i Nysted havde dog en betydelig underbelægning, da tidsstudierne optoges, hvorfor der i totalstudierne er sket en korrektion.

Endvidere er i de grafiske illustrationer diagram 1—4, side 136—39 vist, hvordan de forskellige slags arbejde fordeler sig på personalegrupper.

Der skal i det følgende gøres nærmere rede for hver arbejdsgruppe i tabel 2 side 135, og årsagerne til eventuelle variationer de tre hjem imellem belyses.

Gruppe 1.

Denne omfatter begrebet „omsorg" i videste forstand: Samtaler, hjælp ved på- og afklædning, underholdning, hjælp ved

udførelsen af håndarbejde, ved lektielæsning, pleje af eventuelle syge børn m. m.

Såvel den procentuelle fordeling som den anvendte tid pr. barn afviger kun lidt fra hinanden. Den større tid i Granbakken skyldes, at undersøgelsen blev foretaget på tidspunkter, hvor børnene var beskæftiget med fremstilling af hobbyarbejder og julegaver.

Spædbørneafdelingen i Nysted beslaglægger kun en ganske ringe tid indenfor gruppe 1, da omsorgen her fortrinsvis er includeret i arbejdet under gruppe 2.

Gruppe 2.

I denne gruppe er indgået: hjælp ved børnenes personlige hygiejne som vask og badning, sengeredning, bleskyldning etc. samt hjælp ved madgivning til mindre børn.

Værdierne fra Nysted og Røntofte har god overensstemmelse, mens Granbakken afviger væsentligt. Afvigelsen skyldes, at man i Nysted og Røntofte lader børn i alderen 2—7 år spise for sig selv med en assistent til hjælp, mens man i Granbakken lader alle børn spise samlet. Af denne grund har den hjælp, børnene har modtaget under måltidet, af praktiske grunde ikke kunnet udskilles fra arbejdet i gruppe 8. I Nysted var organisationen desuden således, at den assistent, der hjalp børnene, samtidig selv spiste og derfor ikke selv holdt egentlig spisepause, mens man i Røntofte først hjalp børnene og derefter selv holdt pause. For sidstnævnte hjems vedkommende blev der fremstillet speciel mad til småbørnene, hvilket forklarer organisationsformen.

I Røntofte blev alle børnene i denne gruppe lagt til middagssøvn, mens kun ganske få i Nysted og ingen i Granbakken fik middagssøvn.

I spædbørneafdelingen udgør gruppe 2 ifølge sagens natur op mod 50 pct. af totaltiden.

Gruppe 3.

Gruppen omfatter omsorg kombineret med manuelt arbejde, d. v. s. f. eks. spadsereture med børnene, udendørs lege, tilsyn med børn ude og inde, mens personalet samtidig udfører strømpestopning eller syning, samt (specielt for Granbakken) havearbejde og pasning af dyr sammen med børnene.

I Røntofte og Granbakken legede de større børn udendørs under periodisk tilsyn, mens man i Nysted havde permanent tilsyn. Af de 17,3 pct. i sidstnævnte hjem udgør tilsyn kombineret med håndarbejde alene 11,9 pct., hvilket i nogen grad forklares ved, at optagelsesafdelin gen på daværende tidspunkt organisatorisk var opdelt i en småbørnsafdeling og en afdeling for større børn. Når alle børnene legede udendørs, medførte organisationsformen, at to assistenter førte tilsyn samtidig. Fra 1. januar 1954 betragtes de to afdelinger som een, selvom en fuldstændig sammenlægning først kan ske ved bygningsmæssige ændringer.

Forskellen mellem Røntofte og Granbakken i anvendt tid hidrører fra, at systuen sidstnævnte sted er placeret umiddelbart op mod dagligstuen og med indgang til denne, hvorved personalet samtidig med syning kan have opsyn med børnene. Dette lader sig ikke gøre i Røntofte, men man vil ved en sammenlægning af grupperne 3 og 6 se, at arbejdet under disse 2 grupper tilsammen har ganske det samme omfang de to steder (Røntofte 22 pct. og Granbakken 22,6 pct.).

På spædbørneafdelingen i Nysted omfatter arbejdet indenfor gruppe 3 kun køreture med børnene.

Summen af grupperne 1, 2 og 3 viser ved sammenligning ikke påfaldende variationer, når der tages hensyn til det omtalte forhold vedrørende systuernes placering. For spædbørneafdelingens vedkommende influerer størrelsen af gruppe 2 væsentlig på nævnte sum.

Gruppe 4.

Arbejdet omfatter madlavning, borddækning og opvask. Variationerne i tidsforbruget hidrører hovedsagelig fra forskelle i arbejdets organisation, idet man f. eks. i Granbakken havde en del hjælp af de største piger ved borddækning, udbæring af service samt opvask, ligesom de større drenge skrællede kartofler. I Nysted deltog børnene som regel også i borddækningen, mens man på grund af den begrænsede køkkenplads kun lejlighedsvis lod børnene hjælpe på disse områder i Røntofte. Også ved selve madtilberedningen havde man fri-

villig hjælp af børnene i Granbakken, hvilket ikke er forekommet på de øvrige hjem.

For spædbørnehjemmets vedkommende fordelte arbejdet i denne gruppe sig ligeligt mellem opvask af service og flasker og arbejde med tilberedning af mad og mælkeblandinger.

Arbejdet i denne gruppe er i høj grad blevet påvirket af køkkeners og spisestuers indbyrdes beliggenhed samt køkkenernes bygningsmæssige udformning og tekniske udstyr, og der henvises i denne forbindelse til de i afsnit II anførte bemærkninger på dette område.

Gruppe 5.

Tidsforbruget til arbejdet indenfor denne gruppe, der omfatter arbejdsledelse samt administrativt skrivearbejde og telefonsamtaler, er stort set det samme for Nysted og Granbakken, mens Røntofte har et betydeligt mindre forbrug. Dette skyldes hovedsagelig, at man sidstnævnte sted har aflastet lederen på dette område ved at centralisere indkøb og regnskabsførelse m. v. og henlægge størstedelen af disse funktioner under kommunens børneinspektorat.

Gruppe 6.

Gruppen omfatter alt arbejde i forbindelse med vask og strygning, inclusive kontrol med og fordeling af tøj fra udevask samt syning, lapning og strømpestopning.

Årsagen til, at der i Nysted anvendes omtrent samme tid som på de øvrige hjem, til trods for at man, da undersøgelsen stod på, sendte alt tøj til udevask, er, at man netop på dette tidspunkt vaskede en del uldtøj, indsamlet gennem længere tid. Senere undersøgelser har vist, at denne vask normalt foretages med relativt lange mellemrum, og at den anvendte tid fordelt pr. dag derfor vil blive yderst ringe.

Gruppe 7.

Arbejdet under denne gruppe har bestået i rengøring af forskellig art og er i hovedskemaet opført under flere områder, alt efter hvilke lokaler der har været tale om. Når bortses fra hovedrengøringen, er tiderne for den daglige rengøring i Nysted, Røntofte og Granbakken henholdsvis 202 minutter, 153 minutter og 130 minutter beregnet pr. 100 m^2 gulvareal. Tallene omfatter al rengøring i de pågældende lokaler, men har dog i nogen grad relation til gulvbelægningens art. Nysted har således en del trægulve, der vaskes daglig, mens gulve med linoleumsbelægning samme sted bones. Gulvene i Røntofte og Granbakken fejes og bones daglig og vaskes kun efter behov.

Som tidligere anført var der på tidspunktet for undersøgelsen på Granbakken en del arbejde i forbindelse med fremstilling af hobbyarbejder, hvilket medførte en del ekstra oprydning i dagens løb. Såfremt dette godskrives Granbakken, forstærkes den tendens i tallene, der synes at udvise, at der er en forbindelse mellem rengøringstiden og hjemmenes alder, således at det nyeste hjem (Granbakken) også har den korteste tid, mens Røntofte og Nysted følger efter i den nævnte rækkefølge.

Som anført i afsnit II har arbejdsintensiteten ved rengøringen i Nysted været en del lavere end på de øvrige hjem, hvilket stiller Nysted noget ringere i sammenligningen.

Gruppe 8.

Gruppen omfatter spise- og kaffepauser samt tid til personlige fornødenheder (toiletgang, håndvask etc.). Variationerne hidrører hovedsagelig fra forskel i organisation og spisevaner, idet man som tidligere anført i Granbakken indtager alle måltider i fællesskab, mens kun hovedmåltiderne indtages samlet i Nysted og Røntofte. I Granbakken synges der endvidere morgensang i forbindelse med dagens første måltid, hvilket også har influeret på tidsforbruget.

Tabel 2. Sammendrag af tidsstudier for de 3 hjem.

Symbol	Maribo Amts Optagelseshjem, Nysted						Røntofte			Granbakken		
	Spædbørn			2—14 år								
	total tid	pct. af total	pr. barn	total tid	pct. af total	pr. barn	total tid	pct. af total	pr. barn	total tid	pct. af total	pr. barn
1	99	1,7	3,4	645	14,5	23,0	552	14,4	21,2	755	17,7	24,3
2	2674	44,6	92,3	332	7,4	11,8	361	9,5	13,9	212	5,0	6,8
3	290	4,8	10,0	773	17,3	27,6	403	10,5	15,5	670	15,6	21,6
1+2+3	3063	51,1	105,7	1750	39,2	62,4	1316	34,4	50,6	1637	38,3	52,7
4	784	13,0	27,1	869	19,5	31,0	818	21,4	31,5	621	14,5	20,0
5	179	3,0	6,2	181	4,0	6,5	101	2,6	3,8	171	4,1	5,5
6	502	8,4	17,4	294	6,6	10,5	441	11,5	17,0	297	7,0	9,6
7	1133	18,9	39,0	903	20,2	32,2	731	19,1	28,1	798	18,6	25,7
8	306	5,6	11,5	470	10,5	16,7	423	11,0	16,3	751	17,5	24,2
	5997	100,0	206,9	4467	100,0	159,3	3830	100,0	147,3	4275	100,0	137,7

1. Omsorg, underholdning, terapi.
2. Omsorg, hjælpe med mad, vaske, bade, potte.
3. Overvågning af og deltagelse i udendørs beskæftigelse.
4. Madlavning, borddækning, opvask.
5. Leder- og kontorarbejde.
6. Vask, syning etc.
7. Rengøring.
8. Spise- og kaffepauser.

OVERSIGT OVER DEN PROCENTUELLE FORDELING AF ARBEJDET MELLEM DE FORSKELLIGE PERSONALEKATEGORIER

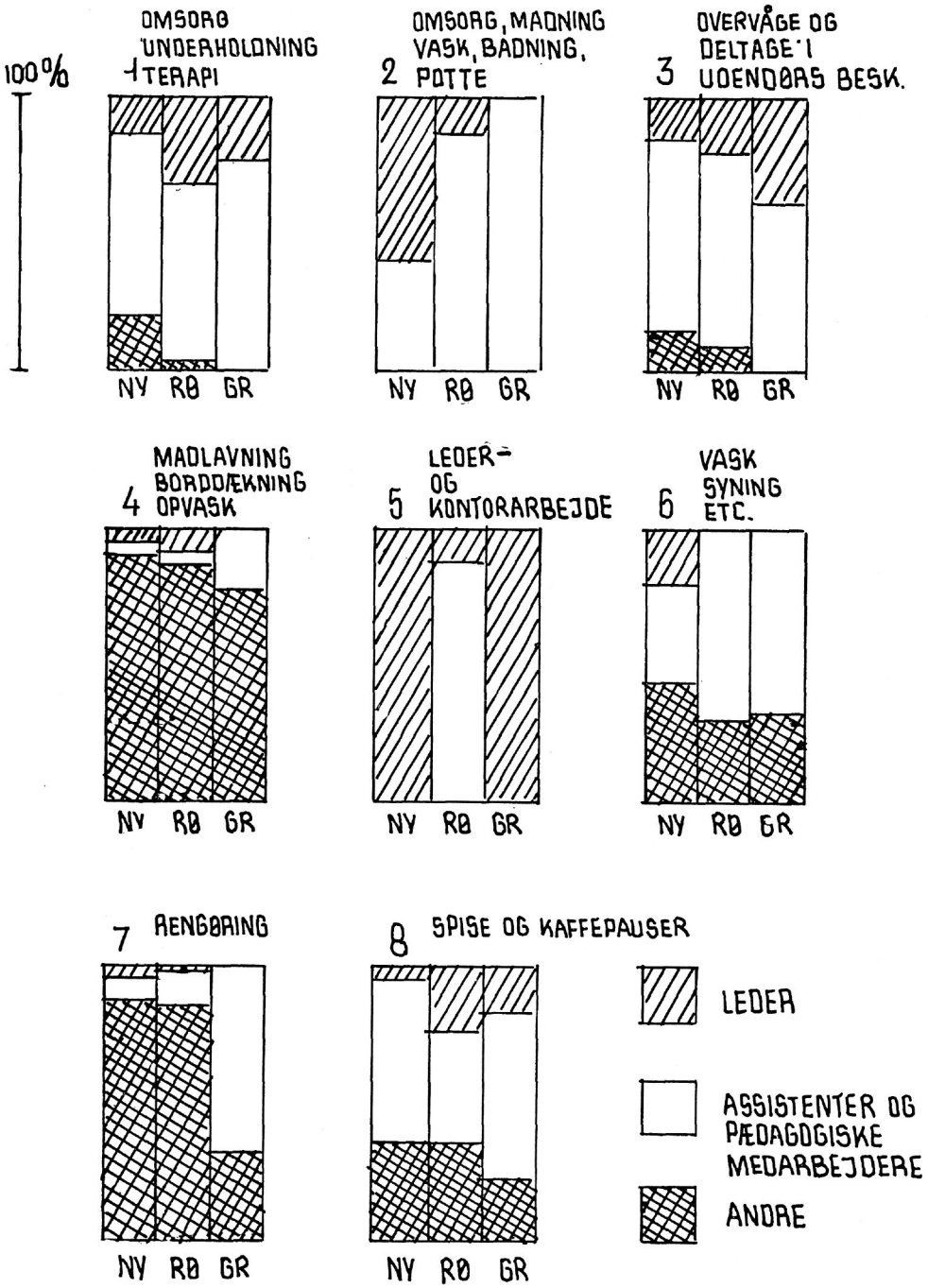

(I Nysted: Optagelsesafdelingen for større børn).

Diagram 1.

OVERSIGT OVER DEN PROCENTUELLE FORDELING AF LEDERNES ARBEJDE

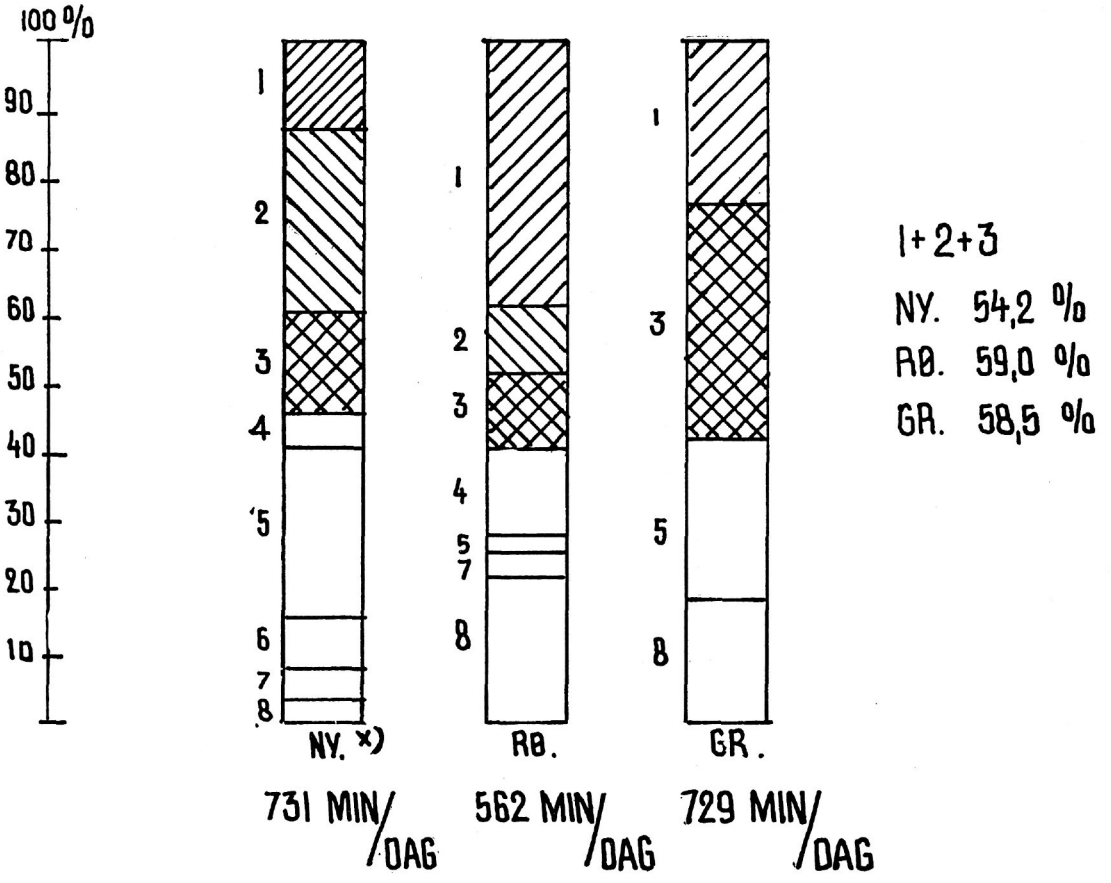

*) OPTAGELSESAFDELINGEN FOR STØRRE BØRN

Diagram 2.

De 731 min/dag for Nysted optagelsesafdeling omfatter foruden afdelingens leder også forstanderindens indsats for afdelingen.

1. Omsorg, underholdning, terapi.
2. Omsorg, hjælpe med mad, vaske, bade, potte.
3. Overvågning af og deltagelse i udendørs beskæftigelse.
4. Madlavning, borddækning, opvask.
5. Leder- og kontorarbejde.
6. Vask, syning etc.
7. Rengøring.
8. Spise- og kaffepauser.

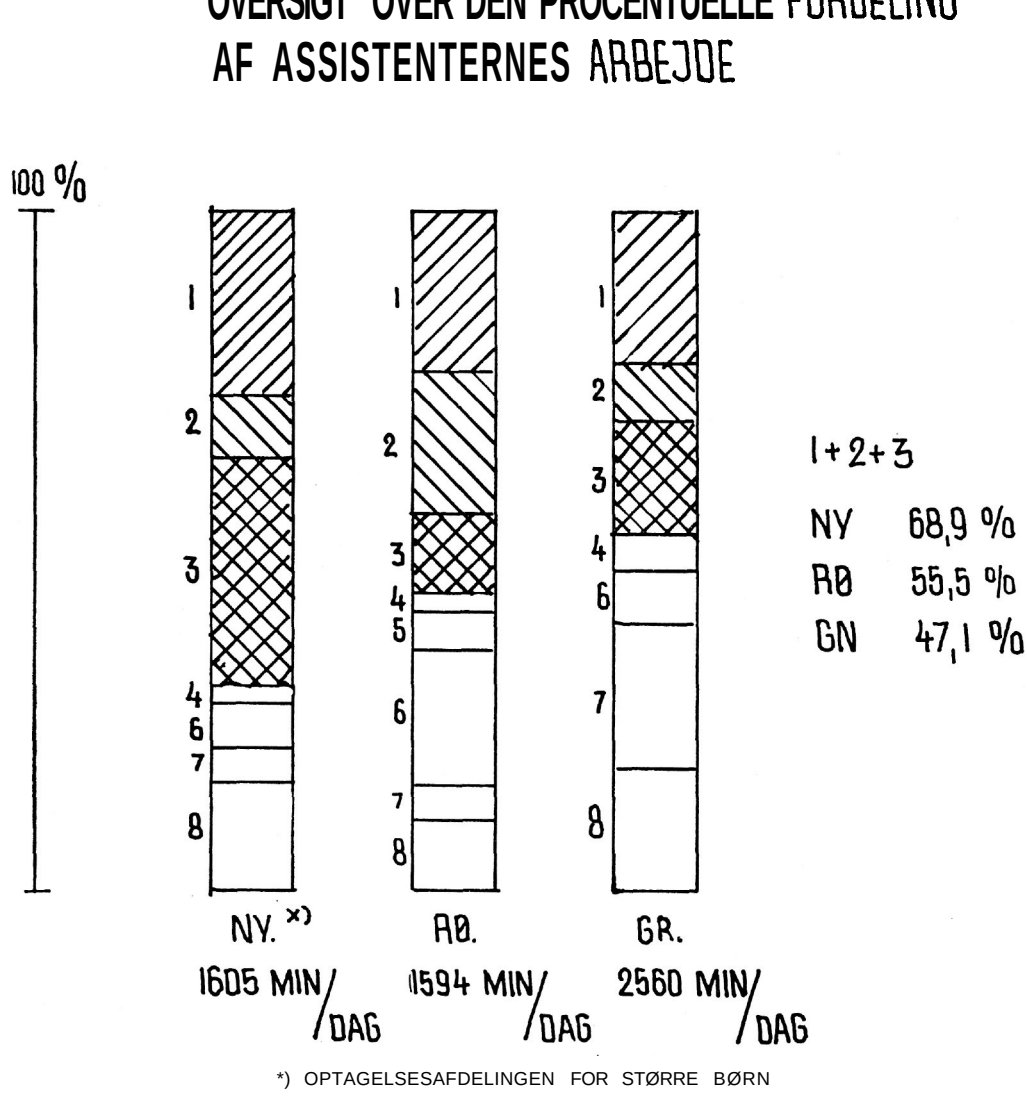

Diagram 3.

1. Omsorg, underholdning, terapi.
2. Omsorg, hjælpe med mad, vaske, bade, potte.
3. Overvågning af og deltagelse i udendørs beskæftigelse.
4. Madlavning, borddækning, opvask.
5. Leder- og kontorarbejde.
6. Vask, syning etc.
7. Rengøring.
8. Spise- og kaffepauser.

OVERSIGT OVER DEN PROCENTUELLE FORDELING AF HUSMEDHJÆLPERNES ARBEJDE:

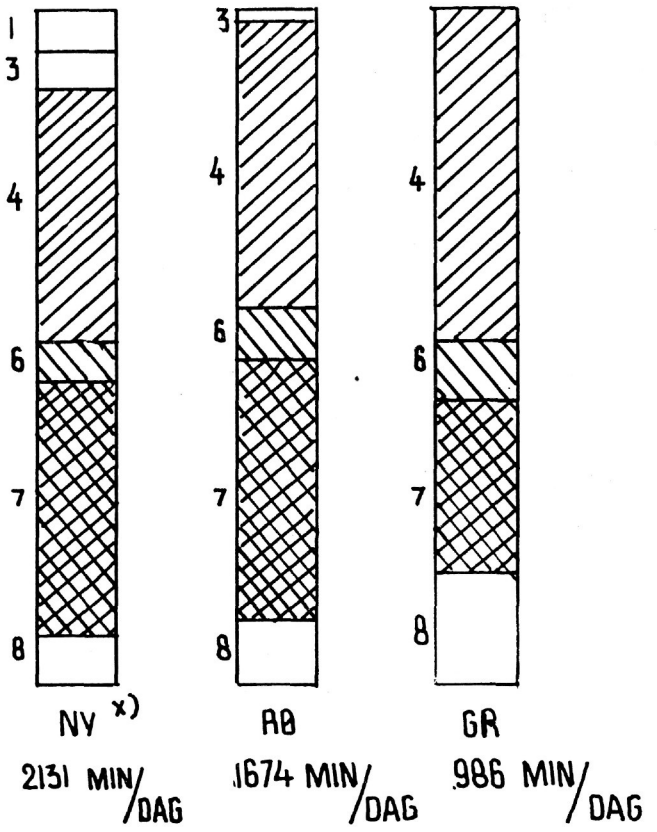

*) OPTAGELSESAFDELINGEN FOR STØRRE BØRN

Diagram 4.

1. Omsorg, underholdning, terapi.
2. Omsorg, hjælpe med mad, vaske, bade, potte.
3. Overvågning af og deltagelse i udendørs beskæftigelse.
4. Madlavning, borddækning, opvask.
5. Leder- og kontorarbejde.
6. Vask, syning etc.
7. Rengøring.
8. Spise- og kaffepauser.

V. De tre børnehjems administration, indkøb og regnskabsførelse m. v.

1. „Røntofte", Snekkersten.

Hjemmet ejes og drives af *Københavns kommune* og er ligesom kommunens øvrige opdragelseshjem underlagt *inspektoratet for kommunens børneinstitutioner.* Mellem inspektoratet og de enkelte hjem — hvoriblandt Røntofte — er foretaget en *administrativ arbejdsdeling,* således at en stor del af disse funktioner er centraliseret og aflaster hjemmenes ledere for det mere kontorprægede arbejde samt for en del indkøbsfunktioner m. v., så de i højere grad kan overtage tilrettelæggelsen af og opsynet med det daglige arbejde. Til gengæld må — ved sammenligninger med andre opdragelseshjem — en del af administrationsudgifterne ved Københavns børneinspektorat (som dog også varetager andre opgaver, f. eks. vedrørende uddannelse, tilskud, planlægning og oprettelse af hjem) betragtes som en i fællesskab afholdt driftsudgift for alle de københavnske opdragelseshjem. Det bemærkes, at en sådan delvis administrativ centralisering også kendes fra andre kommunale hjem, således Haraldslund i Ålborg.

Sagt i korte træk kan principperne for den københavnske arbejdsdeling mellem central og lokal administration opridses således:

Lederen af det enkelte hjem forestår dettes daglige administration og drift under ansvar overfor børneinspektoratets chef, inspektøren. Lederen foretager de fleste løbende indkøb af forplejningsvarer o. lign., dog efter direktiver fra inspektoratet. De øvrige varer indkøbes som hovedregel af lederen ved rekvisition over inspektoratet. Lederen er ansvarlig for inventarbeholdningen og for den lokale kasse, hvor en sådan findes, og fører i autoriseret kassebog månedligt kasseregnskab over kassens ind- og udbetalinger. På hjemmet føres desuden rescontro over børnenes midler og et særligt lommepengeregnskab for børnenes lommepenge. Med hensyn til personaleforhold foretager lederen ansættelse af midlertidig huslig medhjælp o. lign. på egen hånd og med inspektoratets godkendelse af underordnet personale iøvrigt. Til mere kvalificererede ikke-tjenestemandsstillinger har lederen indstillingsret overfor inspektoratet. Modtagelse af børn henhører principielt under Københavns børneværnsdirektorat, men lederne af de enkelte egentlige børnehjem har en i praksis ret stor indflydelse gennem ret til forhandling.

Børneinspektoratet er den centrale overinstans over kommunens enkelte børneforsorgsinstitutioner, og inspektøren har ansvaret for disses daglige administration og drift. Inspektoratets tre arbejdsområder: administrationsafdeling, regnskabsafdeling og kasse varetager det almindelige tilsyn og en lang række administrative opgaver overfor de enkelte institutioner, således med hensyn til organisationsspørgsmål, modtagelse og udskrivning af børn (efter børneværnsdirektoratets henvisning), tilskudsberegninger, planlægnings- og etableringsopgaver og personale- og lønforhold (hvor socialdirektøren er øverste myndighed og bl. a. foretager alle tjenestemandsansættelser på hjemmene efter indstilling fra inspektøren). Til inspektoratet hører et inventar- og varemagasin til forsyning af hjemmene samt systue, snedkerværksted og sadelmagerværksted til anskaffelser og især reparation af inventar m. v. Kassation af inventar sker ved inspektøren, og i inspektoratet føres kartotek over hjemmenes beholdninger af inventar og beklædning, og der foretages desuden årlig optælling på hjemmene.

En del af hjemmenes vareindkøb samt reparation og vedligeholdelse af inventar m. v. sker ved rekvisition til inspektoratets varebeholdninger, systue og værksteder. I mange andre tilfælde sker de københavnske børneinstitutioners varekøb som fællesindkøb over inspektoratet —• eventuelt med leverance direkte til de enkelte institutioner. Dette gælder en række varer, hvor de fælles indkøb har muliggjort prisfordele, samt forskellige varer, hvor en standardisering ønskes, især inventar og porcelæn m. v. Endvidere giver inspektoratet som nævnt direktiver for de enkelte lederes indkøb af forskellige forplejningsvarer m. v. Dertil kommer, at inspektoratet fører kontrol med varernes levering (tidspunkter, kvanta og kvaliteter, priser) og med en del regelmæssige udbetalinger, såsom lejemål, forsikringer o. m. a., over hvilke udgifter inspektoratet fører et kartotek.

Regnskaberne for de enkelte hjem føres af inspektoratet på grundlag af lederens kasse-

regnskaber og inspektoratets egne ind- og udbetalinger. Inspektoratet foretager efterregning af hjemmenes kasseregnskaber, opgørelse af deres anlægsværdier efter tilgang, afgang og afskrivning. Revisionen af regnskaberne sker i kommunen. De københavnske opdragelseshjems regnskaber føres bl. a. med hensyn til ejendomsudgifterne på en noget anden måde end regnskaberne for de selvejende og institutionsej ede hjem m. v. Københavns kommune optager ikke lån i sine enkelte børneforsorgsinstitutioners bygninger, men finansierer disse som led i kommunens lånepolitik og ved anvendelse af egne midler i almindelighed. Anlægsværdierne *forrentes og afskrives* i overensstemmelse med kommunens generelle regler efter korrektion for årlig tilgang og afgang. Således afskrives alle arkitektarbejder med 1,5 pct. p.a., alle ingeniørarbejder (fyringsanlæg, køkken- og sanitetsinstallationer m. m.) med 5 pct. p.a. Den samlede ikke afskrevne kapital forrentes med 5 pct. p.a.

Efter regnskabsafslutningen foretager inspektoratet af hensyn til statstilskudene opgørelser af de enkelte hjems udgifter i overensstemmelse med overinspektionens regnskabsskema.

For at give et indtryk af, hvorledes den beskrevne administrative arbejdsdeling for de københavnske opdragelseshjem virker i praksis, skal nævnes nogle eksempler på foretagelsen af *vareindkøbene til Røntofte.*

En række *forplejningsindkøb foretages lokalt efter hjemmets eget skøn* (d. v. s. af økonomaen med forstanderindens godkendelse og ansvar), således af bagervarer (hvor hjemmet opnår en generel 10 pct. rabat), købmandsvarer (med lavere særpriser på mel, gryn og sukker), grøntsager ud over forbrug af egne produkter, kartofler (købes hovedsagelig om efteråret direkte fra gård til nedkuling) og fisk (fra Helsingør). Desuden *frembringer hjemmet selv* nogle produkter: en stor del af grøntsagsforbruget leveres fra hjemmets have, der også leverer frugt, og i køkkenet bages, laves hjemmelavet leverpostej m. m. ligesom rester fra middagsmaden i vidt omfang benyttes til pålæg. I hjemmets systue er som omtalt en syerske beskæftiget hele arbejdsdagen med at reparere tøj og sy nyt tøj. Begge dele har betydeligt omfang og giver en væsentlig besparelse på indkøbene til beklædning.

Efter *børneinspektoratets anvisning* køber Røntofte for tiden mælk og smør fra mejeriet Solbjergs mælkevogn fra Hørsholm (der har rute langs kysten), æg fra Dansk Andels Ægexport, margarine fra fabrikken Kronborg, rengøringsmidler fra A/S Oliemøllen, børnetøj m. m. fra Magasin du Nord og Rørkærs Magasin, fodtøj fra Arbejdernes Kooperative Skotøjsfabrik og fra Magasin du Nord og Julius Kopp, legetøj fra „Rigtigt Legetøj" o. s. v. Disse indkøb sker på rekvisition over inspektoratet, som har indgået generelle aftaler om sådanne leverancer til de københavnske børnehjem. I nogle tilfælde har disse indkøbsaftaler virket gennem en årrække, i andre tilfælde har man korte aftaler, der hviler på halvårligt afholdte licitationer. Inspektoratet søger gennem disse aftaler de pågældende varer indkøbt billigst og bedst muligt, oftest med særlig fordelagtige pristilbud eller med faste rabatter (Magasin 15 pct., AKS 11 pct. o. s. v.). I nogle tilfælde leveres varerne direkte til hjemmet, i andre tilfælde gennem inspektoratet, som udbringer varerne — sammen med de nedenfor nævnte varer fra kommunens egne virksomheder — med lastbil, der een gang ugentlig kører rundt til hjemmene. Som en af børnehjemmene meget værdsat ordning skal nævnes aftalen med Magasin du Nord, hvorefter de københavnske børneforsorgsinstitutioner dels får en generel 15 pct. rabat på alt børnetøj m. m., dels får adgang til forud for hvert udsalg at udvælge varer fra dette til udsalgsprisen — 15 pct.

Endelig leveres nogle vigtige varer og ydelser af *kommunens egne virksomheder,* således kød og, i mindre omfang, kødpålæg fra Københavns Folkekøkkener, udevask og soignering samt leje af sengetøj og linned m. m. fra Sundholm, der også i mindre omfang leverer tøj. Ordningen med Sundholm går ud på, at hjemmet lejer tøjet, lagner, dynebetræk, duge, uniformer m. m. og efter brugen sender tøjet til Sundholm, som sender en tilsvarende portion tilbage, vasket og repareret for ca. 90 øre/kg (28 øre/stk.), hvilket må anses for særdeles billigt. Med hensyn til inventar og vedligeholdelse sker reparation af inventardele i inspektoratets værksteder, mens nyt inventar kun i visse tilfælde leveres derfra og ellers indkøbes af inspektoratet, hvor det kan ske billigst og bedst. Alle større anskaffelser, maskinkøb o. lign. foretages eller godkendes af inspektoratet.

2, „Granbakken", Allingåbro.

Børnehjemmet, som er oprettet i 1952 (driften er påbegyndt september 1952), ejes og drives af Randers Amts Børneværnsforening. Det hører til den kategori af foreningsej ede hjem, der henføres under hovedreglen om procentvis statstilskud til de driftsudgifter, som ikke dækkes fuldt ud af staten. Indtil 31. marts 1954, efter afslutning af det første fulde regnskabsår, har midlertidigt statstilskud været beregnet på basis af de af hjemmet opstillede driftsbudgetter under anvendelse af de generelle normalsatser for statstilskudet. Efterfølgende regulering sker på basis af de afsluttede regnskaber.

Hjemmets forstanderpar er ansat af bestyrelsen med overinspektionens godkendelse. Det mere underordnede personale ansættes af forstanderen, der tillige afgiver indstilling til bestyrelsen og overinspektionen for børneforsorgen om ansættelse af overordnet personale.

Arbejdet med hjemmets administration og regnskabsvæsen (og med forskellige praktiske funktioner) optager *størstedelen af forstanderens arbejdstid.* løvrigt har hjemmet endnu kun virket i så kort tid, at særlige forhold i forbindelse med starten på forskellige måder har præget driften og det ledende arbejde. Endnu efter forløbet af det 1. halvår af finansåret 1953—54 var hjemmet kun nået op på en belægning på 25 børn, mens normeringen er 31 børn. I denne sammenhæng skal anføres, at hjemmet hidtil har haft en meget *anstrengt likviditet,* hvilket kan stå i forbindelse med, at tilskudsforholdene endnu er på den midlertidige forskudsbasis, men vistnok i første række skyldes, at der er foretaget forskellige anskaffelser og installationer, som ikke er godkendt af overinspektionen, og som derfor har måttet afholdes af foreningens egne midler, hvilket volder vanskeligheder. Hjemmet har til stadighed haft for få penge til at afholde de løbende udgifter — således var udgiftsrestancerne ultimo marts 1953 godt 12 000 kr. og ultimo september 1953 knap 22 000 kr. Dette sætter hjemmet i ubehagelige situationer overfor dets leverandører, forhindrer det i nogle tilfælde i at opnå de gunstigste priser, fordi det afgørende under de omstændigheder må blive leverandørens kreditvillighed, og forøger den uproduktive del af forstanderens administrative arbejde betydeligt.

Indkøbene sker dels lokalt, dels fra Randers og dels fra København. De fleste forplejningsvarer indkøbes hos de lokale handlende, hos hvem der i flere tilfælde er opnået særpriser eller rabatordninger. Således indkøbes en del fødevarer: marmelade, saft, margarine, ost, tomater lokalt til engrospriser, bageren leverer alt hvedebrød med 20 pct. rabat, hos købmand er opnået særpriser på enkelte varer og generel 4 pct. rabat på de øvrige, vinterforbruget af kartofler købes i tønder og nedkules, slagterivarer købes i andelsslagteri til sygehuspriser. Fodtøj og beklædning købes dels lokalt til almindelige priser, dels i Randers, til engrospris for fodtøjets vedkommende, og dels i København til grossistpriser på pigeundertøj o. lign. fra fabrikken Haxby, drengeundertøj, sweaters m. m. fra Blindes Arbejde til denne institutions sædvanlige priser. Brændsel leveres gennem en lokal købmand fra Randers Kul Kompagni, således at købmanden kun tjener kørslen, men ingen detailavance. Isenkramvarer og køkkenudstyr købes i København hos Brønnum og Co., rengøringsmidler købes i store partier bl. a. hos fabrikken Nordkilde i Randers til engrospris.

Hjemmet producerer selv flæsk fra svineholdet til delvis dækning af dette forbrug (opbevares i lejet fryseboks), og fra hønseholdet æg og i mindre omfang fjerkræ. Hønseholdet giver et overskud af æg, som sælges. Derudover fremstilles en del bagværk og kødvarer m. m. i eget køkken, hvorfra desuden spild udnyttes til svineholdet.

Hjemmets *regnskaber* føres af forstanderen på overinspektionens regnskabsindberetnings-skemaer og revideres af en statsautoriseret revisor i Randers.

3. *Maribo Amts Optagelseshjem, Nysted.*

Optagelseshjemmet drives som selvejende institution med en forstanderinde ansat af bestyrelsen med overinspektionens godkendelse.

Det mere underordnede personale ansættes af forstanderinden, som tillige giver indstilling til bestyrelsen om ansættelse af overordnet personale. Som det er omtalt i afsnittet om personaleforholdene, *beslaglægges forstanderindens arbejdstid i meget vidt omfang af administrative opgaver.* Dette hænger for en del sammen med hjemmets store børnetal og dermed personale, dels med at hjemmet rummer såvel optagelsesafdeling som spædbørneafdeling. Også den tidligere nævnte, ret hyppige udskiftning af personale og den mindre praktiske indretning på forskellige områder forøger det administrative arbejde. Bortset fra hjemmets vaskeri og tilberedelsen af madvarer til spædbørnene udover mælk er der ingen nævneværdig fællesdrift mellem spædbørneafdelingen og optagelsesafdelingen (der igen indtil fornylig var delt i en småbørns- og en skolebørnsafdeling med hvert sit pædagogiske personale). I virkeligheden drejer det sig i langt de fleste forhold om at forestå ledelsen af 2 forskelligartede institutioner samtidigt.

Indkøbene til hjemmet sker i alt væsentligt fra detailbutikker i Nysted til almindelige detailpriser. Kun på enkelte områder er der opnået *rabatordninger,* således med mejeriets mælkevogn (5 pct.), på købmandsvarer (5 pct.) og hos en manufakturhandler, der leverer det meste børnetøj o. lign. (10 pct.). Spædbørneudstyr købes hovedsagelig fra Blindes Arbejde. Brændsel og en del andre større varekøb sker hos byens største købmandshus. Nogle produkter *fremstilles af hjemmet selv.* Således leveres fra haven og fra den dyrkede del af det af kirkeministeriet lejede areal kartofler og grøntsager samt frugt. Udnyttelsen af frugthøsten synes dog mangelfuld. Desuden leverer hjemmets eget svinehold i Strandbo 3—4 slagtegrise om året. Disse fodres hovedsagelig med spild fra køkkenet. I køkkenet fremstilles bagværk, forskellige hjemmelavede kødvarer m. m., ligesom middagsmadens rester udnyttes til pålæg.

Hjemmets *regnskaber* føres for et honorar på 4 000 kr. af en regnskabsfører, der er forretningsdrivende i byen, og har hidtil været revideret af en amtsfuldmægtig. Det føres på de af overinspektionen udarbejdede skemaer for regnskabsindberetning efter de sædvanlige regler herfor; blandt ejendommens driftsudgifter medregnes således renter af og afdrag på godkendte lån. Dog er produkterne fra havebruget og af svineholdet, som iøvrigt ikke kan have særlig stort omfang — antagelig omkring 3 000 kr. — ikke bogført som udgift under fødevarer og som indtægt af land- og havebrug, således som skemaet foreskriver.

Såvel det undersøgte regnskabsår som de tidsrum, hvori besøg på hjemmet har været foretaget, har iøvrigt været præget af *ekstraordinære forstyrrelser.* Hjemmet har således efter lang tids venten fået indlagt vekselstrøm i stedet for jævnstrøm, hvilket under omskiftningen har voldt stort afbræk i vaskeforholdene. Endvidere har hjemmet gennem lang tid trængt til modernisering og rationalisering af forlængst forældede og upraktiske vaskeforhold.

VI. Driftsudgifternes størrelse og sammensætning på de tre hjem.

Med henblik på at foretage en driftsøkonomisk sammenligning af driftsudgifterne på de tre undersøgte hjem har man underkastet hjemmenes regnskaber en nøjere analyse. Por denne analyse skal redegøres i dette afsnit.

For i videst muligt omfang at drage nytte af de oplysninger, der er indhentet ved den tekniske undersøgelse, er analysen indskrænket til at omfatte det senest foreliggende regnskabsår, finansåret 1952—53, som bygger på nogenlunde samme forudsætninger med hensyn til børnetal, personale, tekniske installationer o. s. v., som var gældende i efteråret 1953. Regnskaberne er nøje gennemgået med de pågældende regnskabs-

førende instanser med henblik på yderligere opdeling af visse poster m. m. Herved er også draget nytte af samtaler med ledere, gartnere, økonomaer m. fl. og af den tekniske undersøgelses resultater.

For *Røntoftes* vedkommende bygger den efterfølgende undersøgelse umiddelbart på regnskabsåret 1952—53, som ikke synes at være præget af ekstraordinære forhold på dette hjem.

Det samme gælder derimod ikke *Granbakken*. Dette sidste hjem er oprettet i september 1952, og 7 måneders perioden september 1952—marts 1953 er som hjemmets *startperiode* helt uegnet til at danne grundlag for en bedømmelse af dets typiske driftsudgifter. Således er børnetallet i løbet af de 7 måneder langsomt vokset fra 0 til 25, mens fuld normeret belægning er 31 børn; desuden er adskillige udgifter i denne etableringsperiode af en helt anden størrelse end de på langt sigt kan ventes at blive. Selvom ekstraordinære forhold i forbindelse med hjemmets nylige oprettelse også, men i væsentlig mindre grad, præger udgifterne i regnskabsåret *1953—54*, har man dog fundet dette år væsentligt bedre egnet som grundlag for en analyse af hjemmets driftsøkonomi. Ved rapportens udarbejdelse (afsluttet marts 1954) er regnskabsåret 1953—54 endnu ikke afsluttet, og man har derfor konstrueret et samlet årsregnskab på basis af et af forstanderen udarbejdet budget for 1953—54, indeholdende oplysning om de faktiske udgifter i regnskabsårets 3 første kvartaler. For enkelte posters vedkommende er foretaget en delvis skønsmæssig reduktion for engangsudgifter, der skyldes etableringen. I perioden april—december 1953 steg hjemmets belægning fra ca. 25, omtrent konstant det første halve år, til de normerede 31 børn, med et gennemsnitligt børnetal på 27.

For *Maribo Amts Optagelseshjem* har man, ligesom for Røntofte, foretaget analysen på grundlag af regnskabsåret 1952—53, men her har en særlig regnskabsmæssig tillempning været nødvendig, idet en sammenligning med de andre hjem har forudsat en opdeling af driftsudgifterne på hjemmets to afdelinger, der er af vidt forskellig art og har vidt forskellige typiske udgifter: optagelsesafdelingen for større børn og spædbørneafdelingen. En umiddelbar anvendelse af de samlede tal for de to afdelinger under eet har meget begrænset værdi. Ved den normale regnskabsaflæggelse foretages ingen opdeling af udgifterne på de to afdelinger, da det ville kræve et uforholdsmæssigt stort arbejde og er uden relevans for tilskudsberegningerne. Ved disse fordeles de samlede driftsudgifter på kombinerede hjem som i Nysted på hver af afdelingerne i samme forhold som børnetallet på disse ult. foregående regnskabsår.

Som led i nærværende driftsøkonomiske undersøgelse er en opdeling foretaget på grundlag af forskellige hos regnskabsføreren foreliggende specifikationer af regnskabsindberetningens tal, suppleret med oplysninger givet af hjemmets ledelse og personale, slutninger, der kan drages af den tekniske undersøgelse m. m. Det må understreges, at den foretagne driftsøkonomiske opdeling af Maribo Amts Optagelseshjem på en optagelsesafdeling og en spædbørneafdeling på mange punkter rummer skønsmæssige anslag, idet en lang række udgifter er fællesudgifter for de to afdelinger. Da der på flere af de vigtigste udgiftsposter som lønninger, fødevarer, brændsel og vaskeudgifter er en ret god sikkerhed for opdelingen, og da en sammenholdelse af de konstruerede, opdelte regnskaber for flere andre posters vedkommende viser passende overensstemmelse med niveauet for andre optagelseshjem, henholdsvis spædbørnehjem, skønnes det, at den foretagne opdeling trods de mange usikkerhedsmomenter har værdi for en bedømmelse af hjemmets driftsøkonomi.

For alle tre hjems vedkommende gælder, at der umiddelbart ud fra driftsregnskaberne praktisk taget ingen sammenlignende konklusioner kan drages vedrørende *ejendomsudgifterne*. For det første er selve regnskabsførelsen helt forskellig for de to provinshjem på den ene side og Røntofte på den anden side. For Nysted og Granbakken opføres af hensyn til tilskudsberegningen renter og afdrag af godkendte lån som driftsudgifter, mens Røntoftes regnskaber — mere svarende til offentlig praksis — regner med forrentning og afskrivning af de pågældende reale aktiver, dog med en vis summarisk gruppering, jfr. foran, side 141. For det andet er de tre hjem opført, resp. ombygget under vidt forskelligt prisniveau. For det tredie er hjemmet i Nysted, der er

bygget og udvidet inden statsstøttelovene for boligbyggeriet, prioriteret ved hjælp af sparekasse- og kreditforeningslån til markedsrente, mens det helt nye hjem Granbakken er opført med ca. 50 pct. lån i henhold til byggestøtteloven med en årlig ydelse på kun 2,7 pct. I realiteten afholdes altså en væsentlig del af det sidste hjems ej endomsudgifter over boligministeriet og ses ikke af hjemmets regnskaber. Endelig skal for det fjerde fremhæves, at ejendommenes vedligeholdelsesudgifter ikke blot er stærkt afhængige af bygningernes alder, men at de tillige for det enkelte hjem kan svinge meget stærkt fra år til år.

Nedenfor side 148 er forsøgt en nogenlunde ensartet opstilling af de tre hjems ej endomsudgifter; men der må advares mod at drage videregående generelle slutninger heraf. Dertil kræves et langt større udvalg af hjem af ensartet karakter og en undersøgelse rækkende over en længere årrække.

I tabel 3, side 149 er foretaget en *sammenlignende opstilling* af de årlige driftsudgifter — ialt og pr. faktisk tilstedeværende barn — *på hvert af de tre hjem.* Tallene i opstillingen afviger på enkelte punkter fra de af hjemmene opstillede regnskaber, bl. a. således at havebrug og husdyrhold her regnes netto; desuden er visse engangsudgifter udeladt for Granbakkens vedkommende, hvor der for regnskabsårets sidste kvartal er regnet med budgettal, og Røntoftes kontorholdsudgifter er forhøjet med en skønsmæssigt beregnet andel i de centraliserede administrationsudgifter i Københavns børneinspektorat. Endelig er som nævnt hjemmet i Nysted opdelt i en optagelses- og en spædbørneafdeling.

For alle de tre undersøgte hjem gælder, at de *samlede gennemsnitlige driftsudgifter pr. barn* ligger væsentlig højere end de af overinspektionen beregnede gennemsnitlige driftsudgifter på de tilsvarende typer af hjem. Disse gennemsnitsudgifter er for året 1952—53 for søskendebørnehjem uden skole beregnet til ca. 3 200 kr., for spædbørnehjem til ca. 3 300 kr. og for søskendeoptagelseshjem uden skole til ca. 4 100 kr. De højere udgifter på de undersøgte hjem skyldes dels formelle forhold —• således medtager overinspektionens beregninger kun de godkendte, tilskudsberettigende udgifter — dels reelle forhold, idet standarden på Røntofte og Granbakken må betegnes som særdeles god, hvilket er baggrunden for de høje lønudgifter på Røntofte og de høje ej endomsudgifter på begge hjemmene, mens den højere udgift i Nysted i hovedsagen må henføres til utilfredsstillende driftsøkonomi.

Opmærksomheden henledes iøvrigt på, at de gennemsnitlige driftsudgifter pr. barn bl. a. afhænger af *børnenes aldersfordeling,* idet børnene i alderen 2—14 år stort set er dyrere jo større de er, samtidig med, at *drengene* gennemgående er dyrere end *pigerne* på grund af større fødevareforbrug m. m.

For de tre undersøgte hjems vedkommende har fordelingen af børnene på de to grupper: småbørn (underskolealder) og skolebørn været omtrent således, i anslået gennemsnit:

	Småbørn	Skolebørn
Røntofte	ca. 33 pct.	67 pct.
Granbakken	ca. 40 pct.	60 pct.
Nysted optagelsesafdeling	ca. 45 pct.	55 pct.

Alle tre hjem havde gennemgående lidt flere drenge end piger.

Tilsvarende oplysninger kan ikke gives for de pågældende typer af hjem i gennemsnit, da overinspektionen ikke fører statistik over børnenes aldersfordeling indenfor gruppen 2—14 år.

Sammenligner man først *de sammenlagte driftsudgifter bortset fra ej endomsudgifter* på de tre udvalgte hjem, fremgår det, at Røntofte og optagelsesafdelingen i Nysted er omtrent lige dyre i drift med en udgift pr. barn på godt 4 500 kr.; noget lavere ligger spædbørneafdelingen i Nysted med 4 000 kr. og lavest Granbakken med ca. 3 750 kr.'s udgift pr. barn.

At Røntofte er ca. 20 pct. dyrere end Granbakken, regnet pr. barn, forekommer umiddelbart naturligt, da Røntofte forholdsmæssigt set har lidt flere skolebørn end Granbakken og iøvrigt størst personaletal pr. barn, størst etageareal pr. barn, lavere arbejdstid for funktionærerne end i Granbakken, og i det hele en særlig høj standard. Derimod forekommer det påfaldende, at optagelsesafdelingen i Nysted, som i næsten alle forhold har ringere standard end de to andre hjem, dog er væsentlig dyrere end Granbakken og lige så dyrt som Røntofte.

I nogen grad forklares dette ved, at driften af et optagelseshjem gennemsnitligt er dyrere end driften af et børnehjem beregnet på mere permanent anbringelse. Efter overinspektionens foran omtalte gennemsnitsberegninger, jfr. tabellen foran, er søskende-optagelseshjem gennemsnitlig 24 pct. dyrere pr. barn i samlet drift end søskende-børnehjem. Optagelsesafdelingen i Nysted, som relativt har lidt flere børn under skolealderen end Granbakken, er 23 pct. dyrere end dette hjem, målt i udgift pr. barn (excl. ejendomsudgifter), og i forhold til Røntofte, som relativt har væsentlig færre børn under skolealderen end Nysted, har optagelsesafdelingen i Nysted praktisk taget samme udgift pr. barn.

I det følgende skal knyttes nogle kommentarer til de enkelte poster i tabel 3, der med en ret indgående specifikation sammenligner *driftsudgifterne på de tre hjem* efter de foretagne korrektioner.

Lønningsudgiften pr. barn er betydelig højere på Røntofte med 2 153 kr. end på Granbakken, 1 179 kr., og noget højere end på optagelsesafdelingen i Nysted, 1 771 kr. Dette skyldes som allerede berørt, at der er mere personale pr. barn i Røntofte og Nysted end på Granbakken, samt at personalet på Røntofte gennemgående har noget højere løn end på de 2 andre hjem, tildels som følge af, at der på visse områder anvendes mere kvalificeret personale (gartner, økonoma, mindre benyttelse af rengøringshjælp uden uddannelse). Spædbørneafdelingen i Nysted har en lønningsudgift pr. barn på 1 568 kr., d. v. s. lidt lavere end optagelsesafdelingens, men en del over Granbakkens.

Ved en bedømmelse af udgifterne pr. barn på længere sigt for de tre hjem må man tage i betragtning, at Granbakken gennem størstedelen af året 1953—54 har haft et meget begrænset personale, som derfor har været bebyrdet med en arbejdsuge, der er noget længere end de af socialministeriet stipulerede 54 timer ugentlig. Man kan derfor ikke på længere sigt regne med så lave lønningsudgifter pr. barn på dette hjem som tabellens 1 179 kr.

Fødevareudgiften pr. barn ligger højst i Nysted, 1 217 kr., lidt lavere i Granbakken, 1 132 kr., og atter noget lavere på Røntofte, 954 kr., eller næsten ligeså lavt som for spædbørneafdelingen i Nysted, 897 kr., hvor børnenes kostforbrug naturligvis er væsentlig mindre end de større børns.

Forskellen mellem de tre hjem i den henseende skyldes især — da der ikke synes at være nogen forskel i kostens standard på hjemmene — den forskellige tilrettelæggelse af indkøb og det vidt forskellige omfang, hvor der er opnået rabatter og særpriser. Den lave udgift for Røntofte er således et ret tydeligt udtryk for fordelen ved centraliserede indkøb og leverandøraftaler. Det må samtidig anføres, at Røntofte er beliggende i en dyrere egn end Granbakken og formentlig også end Nysted.

Også udgiften til *beklædning* samt til *inventar, anskaffelser og vedligeholdelse* er på tilsvarende måde påvirket af den forskellige grad af centralisering og rabataftaler m. v. for disse indkøb og arbejders vedkommende. Udgiften pr. barn er for disse to poster sammenlagt (idet de for Røntoftes vedkommende ikke kan oplyses særskilt) 339 kr. i Røntofte, 523 kr. i Granbakken og 537 kr. i Nysted optagelsesafdeling og 552 kr. i spædbørneafdelingen. Mens således Granbakken og Nysted ligger ganske på linie, er udgiften på Røntofte betydelig lavere. Det bemærkes, at man for Granbakkens vedkommende har foretaget en reduktion af de faktiske driftsudgifter i regnskabsåret med 5 550 kr. under hensyn til, at disse udgifter er præget af eengangsanskaffelser som følge af hjemmets nylige oprettelse.

Ser man på fødevarer, beklædning og inventar m. v. under eet, ligger udgiften pr. barn på Røntofte 362 kr. lavere end på Granbakken og 461 kr. lavere end på optagelsesafdelingen i Nysted. Herved udlignes Røntoftes merudgift til lønninger helt sammenlignet med Nysted, hvor Røntoftes merudgift til lønninger er 382 kr., og med godt $^1/_3$ sammenlignet med Granbakken, hvis lønningsudgift pr. barn ligger 974 kr. under Røntoftes.

Forbruget af *lys og kraft,* herunder elektricitetsforbrug i køkken, som spiller en ret stor rolle i Granbakken, hvor der ikke er indlagt gas, må ses i sammenhæng med posten *brændsel til køkken,* der indbefatter gasforbrug på de andre hjem. Udgiften pr. barn for disse poster under eet ligger omtrent ens for Røntofte og Granbakken: 81 kr. og 78 kr., men omtrent dobbelt så højt 141 kr., i Nysteds optagelsesafdeling,

hvor udstyret i køkkenet er mindre moderne og gasforbruget meget stort. Imellem disse tal ligger spædbørneafdelingen i Nysted med 109 kr. pr. barn.

Brændselsudgifterne til hjemmenes opvarmning og varmtvandsforsyning ligger, regnet pr. barn, højst i Røntofte, 327 kr., og omtrent ens i Granbakken, 274 kr., og Nysted: optagelsesafdelingen 283 kr., spædbørneafdelingen 255 kr. Når Røntofte ligger højst pr. barn, skyldes det imidlertid bl. a. det relativt store rumareal pr. barn, og omvendt ligger optagelsesafdelingen i Nysted ret gunstigt pr. barn, fordi hjemmet er så intensivt belagt i forhold til etagearealet. Brændselsudgifterne er imidlertid i højere grad afhængig af det opvarmede etageareals størrelse end af det tilstedeværende antal børn, og hvis man i stedet måler disse udgifter med antal m^2 etageareal, bliver udgiften på de tre hjem: Røntofte 14,50 kr., Granbakken 9,70 kr. og hele hjemmet i Nysted 17,00 kr., d. v. s. dyrest i Nysted, hvis fyringsanlæg er forældet og uhensigtsmæssigt udformet, men omtrent lige så dyrt i Røntofte, hvis anlæg også er temmelig gammelt. Derimod ligger brændselsudgiften i Granbakken med dettes helt moderne stokerfyr og lavere loftshøjde væsentlig lavere.

Udgiften til *udevask og vaskemidler* siger ikke meget om hjemmenes vaskeøkonomi, da den må ses i sammenhæng med lønningsudgifterne i hjemmenes vaskerier. For Røntoftes vedkommende er i udevasken includeret soignering afvasketøjet på Sundholm. Spørgsmålet om vaskeriernes økonomi er iøvrigt behandlet nedenfor i tilknytning til omtalen side 150 af tabel 4.

Til *rengøringsartikler* er udgiften pr. barn på Granbakken, 80 kr., en del højere end i Røntofte, 59 kr. og i Nysted, 53 kr. og 55 kr. Dette kan til en vis grad stå i forbindelse med en lagerskabelse på Granbakken, men synes også at skyldes et for stort forbrug af rengøringsmidler, hvilket nu er ændret.

Udgiften pr. barn til *kontorhold, tjenesterejser o. lign.* er på *Røntofte* ifølge hjemmets egne bogførte udgifter 96 kr. pr. barn. Dette inkluderer rejseudgifter o. lign. samt en tilregnet andel i børneinspektoratets udbringningsudgifter for varer. For at nå til Røntoftes samlede administrationsudgifter må man imidlertid tillægge en skønsmæssigt beregnet *andel af de centraliserede administrationsomkostninger i Københavns børneinspektorat.* Man kan nærme sig dette problem ad to veje, ud fra en formel beregning på grundlag af tilskudsbestemmelserne og ud fra forsøg på en reel opdeling af inspektoratets udgifter. En formel betragtning kan tage udgangspunkt i, at staten godkender op til 5 pct. af et børnehjems driftsudgifter som en passende og dermed tilskudsberettigende kontorholdsudgift. Da Røntoftes godkendte driftsudgifter for 1952—53 er 134 020 kr., udgør 5 pct. heraf 6 700 kr.; trækker man herfra Røntoftes egne kontorudgifter på 2 475 kr., fås til rest som en tilskudsberettigende centraliseret administrationsudgift for Røntofte 4 225 kr., hvilket svarer til 162 kr. pr. barn. En anden metode, som imidlertid er behæftet med betydelig usikkerhed, er at søge de centraliserede administrationsudgifter beregnet ud fra en vurdering af det centraliserede administrationsarbejdes omfang indenfor børneinspektoratet. Af dettes samlede kontorpersonale på 50 personer kan iflg. nærmere drøftelse med inspektoratet skønsmæssigt ca. de 20 anses for beskæftiget med centraliseret administration af opdragelseshjem, forebyggende institutioner og feriekolonier m. v. Den hertil svarende lønudgift andrager ca. 225 000 kr., og tillægges skønsmæssigt en andel i forskellige faste udgifter (boligudgift, lys, papir m. v.) med 25 000 kr., fås 250 000 kr. Ca. halvdelen af dette beløb kan henregnes til opdragelseshjemmene, og da der ialt er ca. 900 normerede pladser på Københavns kommunes opdragelseshjem, bliver den centraliserede administrationsudgift pr. barn efter denne meget skønsmæssige beregning omkring 140 kr. Da dette sidstnævnte beløb afviger mindre end 15 pct. fra udgiften pr. barn efter den første beregning (162 kr.), og da usikkerheden ved den sidste beregning som nævnt er meget stor, er der i tabellen regnet med, at den samlede administrationsudgift for Røntofte er 5 pct. af de godkendte driftsudgifter, svarende til 258 kr. pr. barn.

På Granbakken er kontorholdsudgiften pr. barn 155 kr., og på de to afdelinger i Nysted 178 kr. og 184 kr. Røntofte ligger således 75—100 kr. over de 2 andre hjem hvilket groft taget angiver bruttoomkost-

ningerne pr. barn ved den gennemførte centralisering af visse administrative funktioner.

For *havebrugets og husdyrholdets* vedkommende kan en driftsøkonomisk bedømmelse først ske efter indregning af lønninger m. v. hvilket er foretaget i tabel 4, side 151.

Forskellene i udgift pr. barn indenfor tabellens poster *„Diverse"* og *„Læge m. v."* giver ikke anledning til nærmere kommentarer.

De nederste linier i tabel 3, side 149, viser de samlede udgifter pr. barn incl. ejendomsudgifterne. Først vises *de posterede ejendomsudgifter* som er langt højere på Køntofte, 1 931 kr. pr. barn, end på de to andre hjem: Granbakken 811 kr., Nysted henholdsvis 559 kr. og 579 kr. Dette skyldes dog bl. a., at de københavnske hjem beregner forrentning og afskrivning af hele den investerede nedskrevne kapital efter bestemte satser, hvorimod de to andre hjem i overensstemmelse med lovgivningens tilskudsregler medregner renter og afdrag på godkendte lån som driftsudgifter, mens den øvrige i ejendommen indestående kapital hverken forrentes eller afskrives over driftsregnskabet. Denne sidste regnskabsform indebærer som nævnt, at en del af de reelle ejendomsudgifter for Granbakkens vedkommende afholdes over boligministeriet, idet Granbakken har et 50 pct. statslån til samlet ydelse 2,7 pct. p. a.; hjemmet i Nysted er opført under betydeligt lavere prisniveau, men er finansieret ved lån i lokale pengeinstitutter til markedsrente. Også de forskellige opførelsestidspunkter gør de bogførte ejendomsudgifter uegnede som grundlag for en bedømmelse af ejendommenes økonomi. Dette forhold stiller især Nysted for gunstigt.

Nederst i tabellen er for at give mere kommensurable udtryk for ejendomsudgifterne indføjet *„standardiserede" ejendomsudgifter*. I princippet viser disse korrigerede ejendomsudgifter, hvilke udgifter vedrørende ejendommen hvert af de tre hjem ville have haft, såfremt de var opført på samme tidspunkt, med samme finansiering og efter samme regnskabsmetode. Sammenligner man dem, er ejendommen i Røntofte stadig den dyreste, regnet pr. barn, med henved 1 900 kr., mens den tilsvarende udgift for ejendommen i Granbakken er ca. 1 600 kr. og for hjemmet i Nysted 1 000—1 100 kr.

Den foretagne meget summariske standardisering af de tre hjems ejendomsomkostninger er udregnet på den måde, at man for det første i stedet for at regne med det sidste års vedligeholdelsesudgifter har taget et gennemsnit af vedligeholdelsesudgifterne over 4—5 år. For Granbakkens vedkommende har man måttet benytte det budgetterede tal for 1953—54 uden korrektion, idet dette tal på den ene side indeholder visse anlægsudgifter i forbindelse med hjemmets etablering (efter forstanderens skøn ca. 2 500 kr.), på den anden side er særlig lavt, fordi det drejer sig om hjemmets første fulde regnskabsår. Endvidere har man beregnet forrentning med 5,5 pct. og afskrivning med 3,3 pct. af de pågældende ejendommes brandforsikringssum. Derved anvender man i princippet en tilsvarende beregningsmetode som for Røntoftes vedkommende, hvilket giver ret ensartede kapitaludgifter for de tre ejendomme. Endelig har man regnet med skatter, afgifter og forsikringer vedrørende ejendommen i gennemsnit for de seneste 4—5 år, idet man dog også her har benyttet budgettallene for 1953—54 for Granbakken, selvom dette tal utvivlsomt på længere sigt er for lavt. Det samlede resultat af beregningen bliver som vist i tabellen, at de standardiserede ejendomsudgifter pr. barn ligger højst på Røntofte med 1 873 kr., men omtrent ligeså højt for Granbakken med 1 634 kr. og meget lavere for den ældre ejendom i Nysted med 1 049 kr. og 1 085 kr. for de to afdelinger.

I tabel 4 på side 151 er gjort forsøg på at samle *de driftsudgifter, der vedrører henholdsvis fyringen, vasken, køkkenet og havebruget og husdyrholdet.* Også her er der tildels tale om skønsmæssige opdelinger af udgiftsposter, men de foretagne 4 opstillinger skulle dog kunne give visse fingefpeg om de tre hjems driftsøkonomi på disse særlige områder.

For *fyringens* vedkommende er udgiften pr. barn højst i Røntofte med 412 kr.; derefter følger Nysted med 310 kr. og Granbakken med 270 kr. Disse tal er imidlertid påvirkede af den forskellige belægningsintensitet i forholdet til etagearealet. Mere oplysende er fyringsudgiften pr. m^2 etageareal; den ligger højst i Nysted med knap 20 kr. pr. m^2, lidt lavere i Røntofte med godt 18 kr. pr. m^2 og betydelig lavere

Tabel 3. Sammenligning af de 3 hjems driftsudgifter.

	Røntofte (gns. 26 børn)		Granbakken (gns. 27 børn)		Maribo Amts Optagelseshjem, Nysted				
	Driftsudgifter 1952—53		Driftsudgifter 1953—54		Samlede drifts-udgifter 1952/53	Heraf udgifter henregnet til			
						Optagelsesafdeling for 2—14 år (gns. 30 børn)		Spædbørneafdeling (gns. 29 børn)	
	Ialt kr.	Kr. pr. barn	Ialt kr.	Kr. pr. barn	Ialt kr.	Ialt kr.	Kr. pr. barn	Ialt kr.	Kr. pr. barn
Lønninger, incl. pensionsbidrag	55 990	2 153	31 832	1 179	98 597	53 138	1 771	45 459	1 568
Fødevarer	24 813	954	30 560	1 132	62 511	36 511	1 217	26 000	897
Beklædning	} 8 811	339	10 529	390	14 767	10 767	359	4 000	138
Inventar, genanskaff. og vedligeholdelse			3 596	133	17 355	5 355	178	12 000	414
Lys og kraft	1 343	52	1 765	65	4 196	2 098	70	2 098	72
Brændsel til køkken (incl. gas)	759	29	350	13	3 210	2 140	71	1 070	37
Brændsel til fyring	8 509	327	7 406	274	15 906	8 503	283	7 403	255
Brændsel til vask (incl. gas)	260	10	—	—	1 700	680	22	1 020	35
Udevask + vaskemidler	2 943	113	2 628	97	6 377	2 551	85	3 826	132
Rengøringsartikler	1 545	59	2 159	80	3 200	1 600	53	1 600	55
Havebrug og husdyrhold, netto	1 073	42	÷ 470	÷ 17	÷ 654	÷ 434	÷ 14	÷ 220	÷ 7
Kontorhold, tjenesterejser, rejseudlæg	6 700	258	4 196	155	10 649	5 324	178	5 325	184
Diverse (undervisningsmateriel, lommepenge og fornøjelser, forsikringer udenfor ejendom m. m.)	3 879	149	4 383	162	7 515	4 983	167	2 532	87
Læge, sygeudg., husapotek	2 864	110	2 001	75	7 560	3 500	117	4 060	139
Tilsammen driftsudgifter bortset fra ejendomsudg.	119 489	4 595	100 935	3 738	252 889	136 716	4 557	116 173	4 006
Posterede ejendomsudgifter	50 121	1 931	21 896	811	33 574	16 787	559	16 787	579
Samtlige bogførte driftsudgifter (efter her foretagne korrektioner)	169 610	6 526	122 831	4 549	286 463	163 503	5 116	132 960	4 585
Standardiserede ejendomsudgifter, jfr. side 148	48 690	1 873	44 114	1 634	62 944	31 472	1 049	31 472	1 085
Beregnede totale driftsudgifter efter standardisering af ejendomsudgifterne	168 269	6 468	145 049	5 372	315 833	168 188	5 606	147 645	5 091

i Granbakken med knap 10 kr. pr. m^2. De høje fyringsudgifter i Nysted står i forbindelse med, at det nuværende fyringsanlæg er helt forældet, og at bygningen ikke har tilfredsstillende vinduesisolation. Også for Røntoftes vedkommende må fyringen anses for at være for dyr; også her arbejder man med et temmelig gammelt fyr og har stor loftshøjde i rummene. Det moderne stokerfyr i Granbakken er i forhold til de to andre hjem helt overlegent, men tillige begunstiges Granbakkens fyringsøkonomi af hjemmets lave loftshøjder og af, at fyringen varetages af forstanderen, hvorfor der ikke er regnet med nogen lønningsudgift hertil.

Vaskeudgiften pr. barn ligger omtrent ens for Røntofte og Granbakken, ca. 200 kr., men det må erindres, at dette beløb for Røntoftes vedkommende indbefatter soignering af udevasken på Sundholm, som kan anslås til ca. 20 pct. af udevaskens pris, således at Røntofte reelt ligger lidt lavere. Hvis der for Granbakkens udevask kan opnås lige så lave priser som nu opnået i Nysted, vil der herved årligt spares ca. 400 kr., eller ca. 15 kr. pr. barn. For Nysteds vedkommende ligger vaskeudgiften pr. barn langt højere: 480 kr. pr. barn, men dette skyldes tildels vaskens store omfang på spædbørneafdelingen. Ser man alene på optagelsesafdelingen, er vaskeudgiften dog fremdeles betydelig større, nemlig antagelig mellem 300 kr. og 375 kr. pr. barn, alt efter om man henregner 33 pct. eller 40 pct. af de samlede vaskeudgifter til optagelsesafdelingen. Dette bekræfter den tekniske undersøgelses konklusion i retning af, at modernisering af forældede vaskeforhold hurtigt vil indtjene sig gennem reducerede årlige driftsudgifter.

Driftsudgifterne vedrørende *køkken* ligger meget forskelligt på de tre hjem; dyrest i Nysted med ca. 430 kr. pr. barn, noget lavere i Røntofte med ca. 380 kr. pr. barn og langt lavere i Granbakken med ca. 200 kr. pr. barn. Granbakkens lave udgift må ses i sammenhæng med børnenes deltagelse dér i opvask og andet køkkenarbejde. Såfremt man gennem den foreslåede modernisering af opvaskeforholdene på Røntofte ligeledes sparer en halvdagshjælp dér, vil dette reducere driftsudgifterne pr. barn med omkring 125 kr., hvorved udgiften kommer ned på ca. 250 kr. pr. barn.

Havebruget og husdyrholdet på de tre hjem er af vidt forskellig karakter, og den foretagne opstilling siger derfor ikke meget om rentabiliteten af denne gren af hjemmenes drift. Kun for Granbakkens vedkommende er der tale om en nettoindtægt, og dette skyldes, at der ikke er konteret nogen lønningsudgift på dette område, fordi det varetages som bifunktion af forstanderen. Når nettoudgiften pr. barn er så høj som 330 kr. i Røntofte, skyldes det dels, at haven her i særlig grad har rekreative formål, dels at der er ansat en veluddannet og højt lønnet gartner. Da gartneren reelt har en vigtig bifunktion ved hobbybeskæftigelse af drengene, kan en del af hans løn ved en betragtning af havebrugets rentabilitet anses for at være pædagogisk motiveret.

Forslaget om en *omnormering af belægningen få Røntofte med 2 børn* skulle bl. a. tilsigte at opnå en vis nedbringelse af gennemsnitsudgiften pr. barn på dette hjem. Til belysning heraf har man gennemregnet de forventede merudgifter indenfor de enkelte poster, idet man i henhold til forstanderindens oplysninger ikke har regnet med yderligere lønudgifter. Beregningen udviser, at man efter opnormeringen skulle kunne regne med samlede driftsudgifter, bortset fra ejendomsudgifter, på ca. 4 380 kr. pr. barn, hvortil kommer 1 740 kr. pr. barn ved fordeling af de nuværende (standardiserede) ejendomsudgifter på det forøgede børnetal samt ca. 12 kr. pr. barn i forrentning og afskrivning af udgifterne ved indretning af 2 nye værelser i loftsetagen, altså ialt ca. 6 100 kr. Dette er ca. 350 kr. eller ca. 5 pct. lavere pr. barn end den nuværende driftsudgift. (I denne beregning indgår ikke ombygningsforslagene vedrørende opvaskerum og baderum).

For *Nysteds* vedkommende har man på tilsvarende måde gennemregnet de driftsøkonomiske konsekvenser af en *nednormering af optagelsesafdelingen fra de nuværende 38 til 23 børn* i forbindelse med de for denne afdeling *foreslåede bygnings forandringer*. De besparelser, der herved kan opnås i driften, omfatter hovedsagelig sparede lønningsudgifter på ca. 20 000 kr. (4½ heldagsbeskæftiget person mindre end i regnskabsåret 1952—53) og sparede fødevareudgifter på ca. 10 000 kr., samtidig med at en række

Tabel 4. Oversigt over direkte driftsudgifter vedrørende fyring, vaskeri, køkken (excl. fødevareforbruget), samt havebrug og husdyrhold for de 3 hjem.
(NB: Andel i ejendomsudgifter ikke indregnet).

	Udgift i kr.		
	Røntofte	Granbakken	Nysted
I. Fyring.			
1. lønninger	1 500	—	1 300
2. fortæring	—	—	330
3. kraft	700	200	750
4. brændsel	8 510	7 100	15 900
Ialt	10 710	7 300	18 280
d. v. s. kr. pr. m² etageareal	18,25	9,57	19,59
kr. pr. barn	412	270	310
II. Vaskeri.			
1. lønninger	1 800	1 800	16 000
2. fortæring	—	500	3 750
3. kraft	60	500	500
4. gas	260	—	700
5. brændsel	—	—	1 000
6. vaskemidler	340	300	6 375
1—6 ialt: hjemmevask	2 460	3 100	28 325
7 - : udevask	2 600	2 300	0
1—7: hjemme- + udevask	5 060	5 400	28 325
D. v. s. kr. pr. barn (begge afd. i Nysted)	194	200	480
kr. pr. barn i optagelsesafd. i Nysted (beregnet)	—	—	378[1]) / 315[2])
III. Køkken.			
1. lønninger	7 560	3 600	18 650
2. fortæring	1 500	1 000	3 500
3. kraft	100	300	20
4. gas	760	—	2 210
5. brændsel	—	650	1 000
Ialt	9 920	5 550	25 380
d. v. s. kr. pr. barn (i Nysted afd. 2—14 år)	381	206	430
Samlet fødevareudgift (pers. + børn), kr. pr. barn (i Nysted afd. 2—14 år)	954	1 132	1 217
IV. Havebrug og husdyrhold.			
1. lønninger	7 500	—	2 600
2. fortæring	—	—	660
3. øvrige udg. (brutto)	2 140	4 350	2 350
Ialt brutto	9 640	4 350	5 610
÷ forbrug og salg af egne produkter	1 070	4 820	3 000
Ialt netto	8 570	÷ 470	2 610
D. v. s. nettoudg. kr. pr. barn (i Nysted afd. 2—14 år)	330	÷ 17	87

[1]) 40 pct. af vaskeudgifterne henregnet til optagelsesafdelingen.
[2]) 33 pct. af vaskeudgifterne henregnet til optagelsesafdelingen.

andre poster vil blive reduceret proportionalt med eller noget mindre end reduktionen fra et faktisk børnetal på 30 til den foreslåede normering på 23. Det samlede resultat af denne beregning bliver sammenlagte driftsudgifter, bortset fra ejendomsudgifter, på ca. 4 320 kr. pr. barn, hvortil kommer 1 370 kr. pr. barn, når de allerede eksisterende (standardiserede) ejendomsudgifter fordeles på det reducerede børnetal, samt efter en annuitetsberegning over 20 år med rentesats 5,5 pct. ca. 150 kr. i forrentning og afskrivning af de ombygningsudgifter, der må henregnes til optagelsesadelingen (inkl. y_2 af nyt fyringsanlæg og ⅓ af nyt vaskerimateriel), eller ialt ca. 5 800 kr. pr. barn. Dette er ca. 200 kr. mere pr. barn end den faktiske udgift pr. barn i året 1952—53, 5 606 kr., således at den meget radikale nedskæring af det normerede børnetal fra 38 til 23 og de heraf følgende samt de iøvrigt foreslåede væsentlige forbedringer af forholdene såvel for børnene som for personalet vil kunne gennemføres med næppe 5 pct. forøgelse af udgiften pr. barn.

VII. Generelle driftsøkonomiske indstillinger og forslag på basis af undersøgelsen af de tre udvalgte hjem.

1. Personalespørgsmål.

a. To af de undersøgte hjem ledes af en enlig *forstanderinde*, det tredie, Granbakken, af et *forstander par*. Såvel Røntofte med forstanderinde som Granbakken med forstanderpar ledes effektivt og økonomisk. For Røntoftes vedkommende har forstanderinden anvendt betydelig tid på den direkte kontakt med børnene og er dog ikke belastet med unormalt lang arbejdstid. For Granbakken kan man næppe på langt sigt forlange samme arbejdsindsats som hidtil ydet af forstanderen og hans hustru, der begge har en lang reel arbejdsdag med tildels ret arbejdskrævende bifunktioner. Hustruen har i det undersøgte regnskabsår i praksis virket som fridagsafløser for det underordnede personale, hvilket først er ophørt i februar 1954 efter antagelsen af en medhjælper til fridagsafløser. Foruden at forstanderen anvender en betydelig arbejdstid på egentligt pædagogisk arbejde, fortrinsvis den pædagogiske ledelse og udendørs beskæftigelse af drengene, har han et ret stort administrativt arbejde og passer tillige svinehold, fyr og have m. m. Alt ialt peger erfaringerne fra disse to hjem i retning af, at Granbakken så nogenlunde angiver undergrænsen for størrelsen af hjem, der ud fra *driftsøkonomiske* betragtninger mest fordelagtigt kan ledes af et forstanderpar, og da under forudsætning af, at forstanderen kan påtage sig de nævnte bifunktioner, således at ansættelse af gartner og fyrpasser kan undgås. Regnet i kontant løn er forskellen mellem forstanderpar og enlig forstanderinde ikke stor; men et forstanderpar vil naturligvis beslaglægge større etageareal til bolig, og en forstander + hustru vil normalt ikke tage lige så megen del i det direkte arbejde med børnene som en forstanderinde. For Maribo Amts Optagelseshjems vedkommende er ledelsen mindre effektiv ud fra driftsøkonomiske synspunkter, hvad der hænger sammen med overbebyrdelse med administrativt arbejde, vanskeligheden ved at lede et hjem, der kombinerer to forskelligartede typer af opdragelseshjem, hjemmets meget store omfang m. m. Disse ting kunne måske tale for, såfremt kombinationen bibeholdes, at et sådant stort og sammensat hjem fortrinsvis bør ledes af et forstanderpar, forsåvidt lokaleforholdene muliggør passende bolig.
Hvadenten man vælger forstanderpar eller forstanderinde, må det fremhæves, at disses evne til tilrettelæggelse af arbejdet og ledelse af hjemmets økonomi gennem indkøb, vareforbrug m. m. kan have afgørende indflydelse på driftsøkonomien.

b. Den på alle de tre undersøgte børnehjem praktiserede *kombination af pædagogisk og praktisk arbejde for det øvrige pædagogiske personale* må — også fra driftsøkonomisk synspunkt — anses for særdeles heldig. Selv om det pædagogisk uddannede personale måske ofte vil nære ønske om at blive fri for rengøring o. lign. ukvalificeret husligt arbejde,

vil en adskillelse af de to slags arbejdsfunktioner, således at det huslige arbejde udføres af løs konehjælp el. lign., være uheldig. En sådan adskillelse vil gøre det vanskeligere at udnytte det faste, pædagogiske personales arbejdstid effektivt, og der skabes et mindre heldigt skel mellem to personalegrupper med adskilte arbejdsfunktioner. Desuden er den løse hjælp gennemgående besværligere at administrere og bør derfor indskrænkes til det nødvendige minimum.

c. Mens, som allerede nævnt, forstanderen på Granbakken selv fungerer som gartner og fyrpasser, er der ved de to andre hjem ansat en *gartner* med disse to hovedfunktioner. Nu er forholdene meget uensartede i Køntofte og Nysted, også med hensyn til haven. Haven i Røntofte er således efter hele sit anlæg mere lagt an på prydhave og tumleplads for børnene end haven i Nysted, der i langt højere grad er nyttehave. Dertil kommer tilsvarende udnyttelse af en del af det lejede areal ved siden af optagelseshjemmets grund. Endelig er der svinehold i Nysted, men kun hønsehold i Røntofte. Besøgene på stedet i forbindelse med undersøgelsen af regnskaberne giver dog det indtryk, at det er et spørgsmål, om det generelt betragtet kan betale sig, som i Nysted, at ansætte en lavt lønnet havemand, af hvem særlige kvalifikationer ikke kan forlanges, fremfor, som i Røntofte, at ansætte en betydeligt højere lønnet, veluddannet gartner, som i kraft af sine kvalifikationer kan opnå en bedre udnyttelse af havens produkter og måske endog — som for Røntoftes vedkommende — i realiteten have pædagogisk betonede bifunktioner ved hobby-beskæftigelse af børn.

d. Om *løn- og arbejdsvilkårene* i almindelighed skal blot anføres, at et hjem som Røntofte, der har relativt gode lønninger, har haft stabile personaleforhold til gunst for administrationen og den daglige arbejdsgang, mens det tilsyneladende er vanskeligere at fastholde personalet i Nysted og på Granbakken med de lavere lønninger dér. Dette har for Nysteds vedkommende i uønsket omfang medført, at det har været nødvendigt at beskæftige løs konehjælp fra byen. Det bliver i det lange løb både dyrere og administrativt mere krævende, men forstanderinden har ikke haft andet valg under de foreliggende vanskeligheder ved at få personale. Hertil har dog naturligvis også andre forhold end netop det lønmæssige spillet ind. For Granbakkens vedkommende er hjemmet så nyt, at man vanskeligt tør drage sikre konklusioner om virkningerne af de lavere lønninger. Personalet synes i praksis velkvalificeret og arbejdsindsatsen er betydelig —• måske bl. a. sammenhængende med fælles bestræbelser for at placere det helt nye hjem på en høj standard.

e. I sammenhæng med ovenstående betragtninger vedrørende personalemæssige forhold skal det fremhæves, at det også udfra en driftsøkonomisk betragtning er af stor betydning, at personalet er kvalificeret gennem praktisk og teoretisk *uddannelse.* Dette kan umiddelbart give økonomisk fordel på arbejdsområder som havebrug o. lign., ledelsen af køkkenarbejdet, ledelsen af hjemmevasken (hvor rigtig instruktion af personalet kan have stor besparende virkning) og tilrettelæggelse af indkøb og kostplaner m. v. Også for det pædagogiske personales vedkommende er god uddannelse af væsentlig betydning; men virkningerne er her mere af pædagogisk end af driftsøkonomisk art.

2. Kombinerede hjem.

Specielt med udgangspunkt i undersøgelsen af Maribo Amts Optagelseshjem skal det fremhæves, at den dér praktiserede form for kombination indenfor samme hjem af en *spædbørneafdeling og en optagelsesafdeling* driftsøkonomisk set ikke er heldig, idet der stort set ingen stordriftsprægede fordele er opnået, hvorimod det administrative arbejde belaster den fælles ledelse for meget. Herved er ikke taget stilling til, om andre former for opdeling af hjem (f. eks. i „familie-grupper") kan gennemføres på en driftsøkonomisk fordelagtig måde.

3. Administrativ centralisering.

Erfaringerne fra Røntofte tyder på, at den delvise centralisering af børneforsorgsinstitutionernes administration, som Københavns kommune har foretaget under børne-

inspektoratet, virker effektivt og godt og har gunstige virkninger på det enkelte hjem gennem sin aflastning af lederen for det mere kontorprægede arbejde. Alene de opnåede besparelser ved de centraliserede indkøb overstiger langt den del af børneinspektoratets administrationsudgifter, der må betragtes som en i fællesskab afholdt driftsudgift for de enkelte københavnske hjem, jfr. nedenfor, pkt. 4. Dertil kommer fordelene ved centraliseret bogholderi og kasse, ansættelses- og lønningsforhold etc. Samtidig er der hermed skabt en central institution for Københavns vedkommende, som har vist sig at have overordentlig god oversigt over de enkelte hjems forhold og økonomi. En tilsvarende oversigt over problemerne og indsamling af talmæssigt og andet materiale kan ikke i samme grad opnås af overinspektionen for børneforsorgen, der dels har langt flere hjem under sig, dels har langt svagere og færre beføjelser overfor disse hjem.

4. Ordningen af indkøbene til hjemmene.

At dømme efter erfaringerne i Røntofte •— som ved en endelig bedømmelse af dette problem nok bør suppleres fra andre københavnske hjem og fra andre kommunale hjem med centraliseret indkøbsordning — er det meget betydelige beløb, kommunens børnehjem sparer ved centraliseringen af de indkøb, der ikke er særligt egnede til at foregå lokalt. Som anført i den driftsøkonomiske gennemgang af regnskaberne opvejer Røntoftes besparelser på dette område i nogen grad Røntoftes merudgift til lønninger, d. v. s. at indkøbenes centralisering muliggør relativt større og mere velkvalificeret personale med lidt højere lønninger. Udfra driftsøkonomiske synspunkter må det derfor anbefales, at man tager spørgsmålet om en centralisering af opdragelseshjemmenes indkøb op til generel overvejelse. Fra overinspektionens side er det meget kraftigt fremhævet, at indkøbene bør forblive hos de enkelte hjems ledelse, især af hensyn til hjemmets gode forhold til egnen, hvor det kunne vække mishag, hvis hjemmets forsyninger hidrørte andet steds fra — specielt, hvis det var fra hovedstaden. Det skal dog hertil bemærkes, at for det første behøver en centralisering af indkøbene ikke på nogen måde at være tvangsmæssig for lederne af de enkelte hjem; man kunne ved oprettelse af en central indkøbsorganisation — eventuelt med en vis opdeling på hovedlandsdele — gøre det til en frivillig sag for lederen af det enkelte hjem, i hvilken udstrækning hjemmet ønsker at benytte sig af indkøbsorganisationen. Samtidig måtte man i så fald gennem tilskudsreglerne eller kontrol med driftsøkonomien animere de enkelte ledere til at foretage indkøbene på den mest økonomiske måde. En sådan ordning ville naturligvis ikke medføre, at et hjem ophørte med at foretage indkøb i den egn, hvor det ligger. Dette er heller ikke tilfældet i Røntofte, hvor en stor del af fødevareforbruget købes lokalt. I virkeligheden ville vel en indkøbscentralisering først og fremmest omfatte sådanne varer, som under den nuværende ordning hovedsagelig købes enten i den nærmest liggende provinsby eller i København hos større forretninger eller fabrikker der.

Om indkøbene skal iøvrigt fremhæves, at de indhentede oplysninger fra de tre hjem viser, hvor forskellige resultater der opnås fra ledelsen af hjemmet i retning af rabatter og særpriser hos lokale handlende. Sådanne ordninger var i vidt omfang opnået såvel i Granbakken som i Røntofte, mens det kun i begrænset omfang var tilfældet i Maribo Amts Optagelseshjem.

5. Indretning af køkkener.

De moderne indrettede køkkener på Røntofte og især Granbakken synes at arbejde billigere end det ældre køkken i Nysted. Det kan naturligvis være et spørgsmål om arbejdskraftens individuelle effektivitet, som vanskeligt kan bedømmes på det foreliggende grundlag, og for Granbakkens vedkommende hænger det også sammen med, at børnene (især pigerne) her i større omfang end de andre steder deltager i opvasken og andet køkkenarbejde. Det må dog være rigtigt ud fra undersøgelsens erfaringer at slutte, at en modernisering af køkkenforholdene på hjem, der arbejder med forældede installationer og dårligt udstyr iøvrigt, i løbet af en kort årrække vil kunne indvindes på nedsatte årlige driftsomkostninger. I visse tilfælde kan beskedne bygningsmæssige forandringer (f. eks. forbedrede opvaskeforhold som foreslået i Røntofte) eventuelt muliggøre en reduktion

af køkkenpersonalet og dermed en væsentlig driftsøkonomisk besparelse.

Det skal endvidere påpeges, at henstilling af opvasket service i opvaskestativer i stedet for aftørring med viskestykker kan reducere det manuelle arbejde ved opvasken betydeligt (foruden at være mere hygiejnisk).

Erfaringerne fra Granbakken og Køntofte viser vigtigheden af en grundig teknisk vejledning med hensyn til køkkenernes indretning, såvel ved bygningernes projektering (undgåelse af for stort køkkenareal som i Granbakken) som ved de enkelte tekniske installationer (valg af ovne, opstilling af faste borde etc).

6. Vaskeforholdene.

På dette område er det tydeligt, at de moderne indrettede vaskerier i Røntofte og Granbakken er væsentligt økonomisk overlegne i forhold til det helt forældede vaskeri i Nysted, hvad der ikke kan overraske nogen. Samtidig må det fremhæves, at Røntoftes særlige ordning med Sundholm, et led i Københavns kommunes centralisering af indkøb m. v., er særdeles fordelagtig for hjemmet, der herigennem både lejer og får vasket og soigneret linned m. m. Erfaringerne fra Nysted og i mindre grad også fra Granbakken understreger, at en fornuftig arbejdstilrettelæggelse af vasken på opdragelseshjemmene ikke blot forudsætter moderne materiel med passende kapacitet, men også fornøden instruktion og vejledning af vaskepersonalet såvel med hensyn til maskinellets betjening som med hensyn til forbruget af vaskemidler. En sådan instruktion bør etableres på permanent basis, dels fordi vaskepersonalet på de forskellige hjem til stadighed skifter med større eller mindre mellemrum, dels fordi alle nye erfaringer, nye vaskemidler o. s. v. kan give anledning til ændrede instrukser.

Med hensyn til spørgsmålet om hjemmevask kontra udevask synes der —• såfremt der kan opnås en billig ordning med et vaskeri, som det nu er tilfældet i Nysted, og som Røntofte hele tiden har haft — at være nogenlunde balance mellem udgifterne pr. kg. vask ved de to vaskeformer. Af hensyn til hjemmets arbejdsmæssige forhold vil det da ofte være mest fordelagtigt at dele vasken, således at fladvasken sendes ud, og resten vaskes hjemme.

7. Fyringsforholdene.

Opvarmningen og varmtvandsforsyningen for et opdragelseshjem må faktisk fungere uafhængigt af det øjeblikkelige børnetal, og i stedet være bestemt af bygningens størrelse, indretning og isolering m. v. Disse udgifter set i relation til etagearealet viser for de tre undersøgte hjem, at de meget upraktiske og forældede fyringsforhold i Nysted som venteligt medfører en dårlig fyringsøkonomi dér. Også for Røntoftes vedkommende tyder den høje fyringsudgift på, at en modernisering af fyret vil kunne nedbringe driftsudgifterne væsentligt. Derimod fungerer det helt nye stokerfyr i Granbakken særdeles økonomisk. Med de nuværende prisrelationer synes imidlertid oliefyr at ville være den mest økonomiske fyringsform, forudsat der anvendes fuel oil, idet anvendelse af gas- eller dieselolie gør oliefyring lidt dyrere end stokerfyring med singles. Da en udskiftning af fyringsanlæg kræver ret væsentlige udgifter ved selve investeringen, vil den formentlig kun med fordel kunne foretages i forbindelse med udskiftning på grund af slid eller forældelse, medmindre eksisterende kedler af god kvalitet kan påmonteres et nyt olie- eller stokerfyr, hvilket ofte vil være muligt.

Det må dog erindres, at sammenligninger mellem koksfyring, oliefyring o. s. v. i høj grad afhænger af de øjeblikkelige prisrelationer, der som bekendt kan forskyde sig betydeligt i løbet af ret kort tid. Et oliefyr kan under en afspærring risikere at blive uanvendeligt, hvis olien ikke kan fremskaffes; men kedlen vil i almindelighed kunne bruges til koksfyring ved afmontering af oliefyret, som kan foretages med dags varsel.

8. Nybygninger til formålet kontra ombygning af overtagne ejendomme af anden art.

Som hovedregel er indretning af et opdragelseshjem i en nybygning til formålet økonomisk at foretrække frem for køb med påfølgende ombygning og reparation af andre, som regel ældre ejendomme, hvis dimensionering, rumplacering etc. er tilrettelagt ud fra helt andre hensyn. Som oftest vil det ved indretning af et opdragelseshjem i en sådan bygning være nødvendigt at foretage bekostelige forandringer og forbedringer, uden at man dog kan opnå en lokaleplan, der i samme grad som nybyg-

ninger, planlagt til formålet, kan tilfredsstille hensynene til god arbejdsøkonomi (dette gælder f. eks. beliggenhed og udformning af køkken og spisestuer, fyringsanlæg, vaskeriforhold, soverums og systuers beliggenhed), til børnenes pladsforhold (tilstrækkelige og tilfredsstillende opholdsrum) og til personalets boligforhold.

Indretning af opdragelseshjem i overtagne bygninger opført til andre formål skyldes imidlertid i mange tilfælde *testamentariske gaver o. lign.*, hvorved f. eks. private herskabsvillaer skænkes en kommune eller børneforsorgsorganisation på betingelse af, at bygningen anvendes til børneforsorgsformål. Spørgsmålet bliver da nærmest, om hensynene til børn, personale og økonomi — herunder omfanget af de nødvendige ombygningsudgifter — mest taler for dens anvendelse til opdragelseshjem eller til forebyggende institution. I andre tilfælde er indretningen af opdragelseshjem i bygninger opført til andet formål (f. eks. tidligere herregårde o. lign.) sket i *tvangssituationer*, hvor børneforsorgsmyndighederne har været nødt til at akceptere foreliggende tilbud, ofte fra statens side, på at overtage ledigblevne ejendomme, f. eks. fra de tidligere statsungdomslejre, uanset at børneforsorgsmyndighederne fra starten har været klar over, at de pågældende bygninger ikke var velegnede til børneforsorgsformål.

Et hjem som Røntofte, der er indrettet i en tidligere herskabsvilla, viser imidlertid, at omdannelse af en bygning opført til andet formål, men i det store og hele af passende størrelse og indretning, *kan* foretages med held, således at hjemmet fremtræder som både praktisk og hyggeligt. Et andet spørgsmål er så, om omkostningerne herved i det foreliggende tilfælde, hvor der til en købesum på 121 000 kr. kom ombygningsudgifter på 366 000 kr., altså ialt 487 000 kr., var for store i forhold til nyopførelse af et hjem. Omregnes Røntoftes købe- og ombygningssum efter byggepriserne i 1952, får man ialt ca. 650 000 kr., mens det lidt større Granbakken, der blev bygget i 1952, ialt kostede 560 000 kr. Også en sammenligning af de standardiserede ejendomsudgifter, jfr. tabel 3, side 149, viser, at Røntofte er noget dyrere.

Samtidig viser undersøgelsen af optagelseshjemmet i Nysted, at ældre ejendomme opført til opdragelseshjem kan være så upraktisk indrettet, at de står væsentligt tilbage for et hjem som Røntofte indrettet i en ombygget bygning.

9. Rådgivende arkitekt- og ingeniørbistand ved opførelse og ombygning af hjem.

Såvel optagelseshjemmet i Nysted som for visse enkeltheders vedkommende Granbakken og Røntofte viser ønskeligheden af rådgivende arkitekt- og ingeniørbistand ved sådanne hjems oprettelse og modernisering for at sikre hensigtsmæssige og økonomiske etageplaner, installationer o. s. v. I denne forbindelse henvises til betænkningens afsnit IV B, (side 81), om behandling af byggesager.

10. Spørgsmålet om en driftsøkonomisk optimal størrelse for opdragelseshjem.

Udfra en undersøgelse af kun 3 udvalgte hjem må man være meget varsom med at drage generelle konklusioner om, hvilken størrelse der kan anses for økonomisk mest fordelagtig for det enkelte hjem. Dette må formentlig blive forskelligt for forskellige grupper af hjem, ligesom lokale og andre konkrete forhold i det enkelte hjem må spille ind. Så meget kan dog siges, at undersøgelsen af de 3 udvalgte hjem ikke har vist nogen stordriftsfordele ved driften af det store kombinerede spædbørne- og optagelseshjem i Nysted — snarere tværtimod. Overinspektionens økonomiske oversigter viser, at denne tendens er generel. Der kan således næppe udfra driftsøkonomisk synspunkt næres betænkelighed ved at foretrække mindre hjem på under 30 børn, der kan rummes indenfor bygninger af udvidet villastørrelse som Røntofte og Granbakken.

Da undersøgelsen ikke har omfattet hjem på under 20 børn, kan der ikke ud fra den sluttes, om hjem på 12—15 børn måtte være mere end eller lige så økonomiske i drift som hjem af Røntoftes og Granbakkens størrelse. Det må dog antages, at dette må være betinget af, at personalet har kombineret pædagogisk og husligt arbejde, ligesom hjem af en sådan størrelse i almindelighed mest økonomisk ledes af en enlig forstanderinde, hvis bolig kræver væsentlig mindre plads end et forstanderpars.

Kalkuler over ombygningsudgifter.

„Røntofte", Snekkersten.

Omklædningsrum til baderum.

Gulv og underlag	500 kr.	
Bænke	500	
Skillerum	650	
Trappe	100	
Flytning af dør.	150	
1 ny dør.	150	
Vægfliser	100	
El-installation	200	
Malerarbejde	300	
		2 650 kr.

Udvidelse af anretterværelse.

Nedbrydning af eksisterende skillerum m. m. og diverse murerarb..	300 kr.	
Flytning af dør samt lev. og indsætning af ny dør	300 -	
Opsætning af køkkenbord m. lev. og indsætning af ny køkkenvask, reparation af gulv m. v.	1 000 -	
El-arbejde	200 -	
Malerarbejde	400 -	
		2 200 -
diverse..		300 -
		5 150 kr.

At overføre..		5 150 kr.

Indretning af i værelser i loftsetagen.

Dobb. bræddeskillerum med puds	2 600 kr.	
Lofts- og vægforsk. m. isolation og puds 135 m^2	2 700 -	
5 kviste incl. udveksl...	4 000 -	
4 nye døre + flytning af 1 dør	700 -	
Gulvbelægn. (linoleum) + fodlister	2 300 -	
Malerarbejde ca.	1 000 -	
El-arbejde	600 -	
Centralvarme (4 ovne) .	1 600 -	
4 håndvaske	1 400 -	
		16 900
diverse...		600
Olieforstøvningsfyr....	7 500 kr.	
Badeværelse for funktionærer	3 000 -	
		10 500 -
lait...		33 150 kr.

Kalkuler over ombygningsudgifter.

Maribo Amts Optagelseshjem, Nysted.

Spædbørneafdelingen.

Badeværelse.

Terrazzogulv	325	kr.
Vægfliser	1 000	-
Pladeskillerum	250	-
Dør incl. malerarbejde	200	-
Flytning af dør, alt incl.	200	-
Kloakarbejde	200	-
2 w.c. alt incl.	450	-
1 udslagningskumme	250	-
1 badekar	400	-
4" faldstammer m. m.	400	-
1 håndvask	250	-
Nedstyrtningsskakt	350	-
El-installationer	250	-
Hvidtning	50	-
		4 575 kr.
diverse		425 -
		5 000 kr.

Mælkekøkken.

Nedbrydning af eksisterende væg samt hylder	100	kr.
Reparation af gulv og vægge	100	-
Maling af vægge	200	-
1 dobb. stålvask med rustfri bordplade incl. montering	650	-
Flytning af køkkenvaskafløb samt vandinstall.	200	-
Køkkenbord m. underhylde	200	-
El-installation	50	-
		1 500 kr.
Spædbørneafdelingen ialt		6 500 kr.

Optagelsesafdelingen for større børn.

Indretning af 4 værelser i sovesal på 1. sal.

Dobb. bræddeskillevæg med puds	1 600	kr.
3 nye døre + flytning af 1 dør	500	-
El-installation	500	-
Reparation og efterpudsning	100	-
Malerarbejde	700	-
		3 300 kr.
diverse		200 -
At overføre		3 500 kr.

Overført		3 500 kr

2 badev., 1. sal, omdannet til vaskerum.

Skill. ved 2 stk. w.c.	600	kr.
Demontering af gl. håndvaske og brusere	100	-
Opsætning af 8 håndv. incl. montage	1 200	-
Malerarbejde	300	-
		2 200 kr
diverse		300 -

Indretning af w.c. og håndv. ved forstanderindens værelse.

Skillerum	350	kr.
Terrazzogulv	100	-
2 døre	300	-
El-installation	150	-
W.C. 250, håndvask 200, faldrørsarbejde 400	850	-
Kloakarbejde	150	-
Malerarbejde	300	-
		2 200 kr.
diverse		300 -

Stueetagen, diverse ændringer.

Nedbrydning af skillerum	200	kr.
Oplægning af jerndrager	400	-
Efterreparation	250	-
El-installation	300	-
Malerarbejde	350	-
		1 500 kr.

Badeværelse i kælder.

Skillerum m. puds	200	kr.
Skillerum v. bruser	100	-
Terrazzogulv	1 200	-
Podie for fodbad	300	-
Vægfliser	1 500	-
Diverse murerarbejde	150	-
El-arbejde	200	-
Kloakarbejde	300	-
Badekar	400	-
9 brusepartier	800	-
2 bænke samt knagerækker	400	-
Malerarbejde	150	-
		5 700 kr.
diverse		300 -
At overføre		16 000 kr.

Overført...		16 000 kr.
Flytning af viktualierum, kælder.		
Opsætning af skillerum.	200 kr.	
Ny dør	200 -	
Flytning af bord og hylder	150 -	
El-installation	150 -	
Malerarbejde	300 -	
		1000 kr.
Indretning af garderoberum v. trappe, kælder.		
Demontering af pissoir, opsætning af w.c. + 2 håndv.	750 kr.	
Kloakarbejde	200 -	
Diverse murerarbejde ..	500 -	
Flytning af 2 døre	100 -	
Skillerum om w.c.	250 -	
Knagerækker og skohylder	1000 -	
El-arbejde	200 -	
Malerarbejde	600 -	
		3 600 kr.
diverse...		400 -
Optagelsesafd. for større børn ialt		21000 kr.

Ialt ombygningsarb. i optagelsesafd. ...	21 000 kr.
Ialt ombygningsarb. i spædbørneafd. ..	6 500 -
Tilsammen...	27 500 kr.
Hjul på spædbørnesenge	600 kr.
Køleskab	3 000 -
Nyt varmeanlæg (m. oliefyr), inkl. nødv. bygningsændringer	22 000 -
Nyt maskinel i vaskeriet	26 500 -
Ialt materielanskaffelser	52 100 kr.
Ialt ombygning og materielanskaffelser.	79 600 kr.

INDHOLDSFORTEGNELSE TIL BILAG 1 b.

Side

I. Undersøgelsens afgrænsning og omfang 163
II. Gennemgang af optagelseshjemmets lokaler og tekniske udstyr 164
III. Oversigt over personaleforholdene i hjemmet 172
IV. Hjemmets administration og regnskabsførelse 174
V. Driftsudgifternes størrelse og sammensætning 176
VI. Forslag til bygningsmæssige forbedringer af optagelseshjemmet Haraldslund 181

Redegørelse for en teknisk og driftsøkonomisk undersøgelse af Ålborg kommunes optagelseshjem „Haraldslund".

Udarbejdet af kontorchef *Buchardt* og fuldmægtig *Lemberg.*

I. Undersøgelsens afgrænsning og omfang.

Undersøgelsen har omfattet *Ålborg kommunes børneoptagelseshjem Haraldslund,* hvis vigtigste data er følgende:

Ejes og drives af Ålborg kommune.

Beliggenhed: Kastetvej 83, Ålborg.

Bygningerne opført 1880—83 til privat beboelse. Tilbygning og modernisering omkring 1925.

Hjemmet oprettet 1916 som kombineret optagelses- og spædbørnehjem, anerkendt 1934, spædbørneafdeling nedlagt 1951.

Normeret (siden 1952) til 45 børn, drenge og piger, i alderen 2—14 år (overvejende til midlertidig anbringelse under forældres sygdom samt, for børn født udenfor ægteskab, indtil plejehjem kan findes).

Leder: frk. Elna Fischer.

Efter anmodning fra spareudvalget har kontorchef Buchardt, fuldmægtig Lemberg og ingeniør Clausen i dagene 9.—10. februar 1954 aflagt besøg på søskendeoptagelseshjemmet Haraldslund i Ålborg. Under besøget har man foretaget en besigtigelse af samtlige lokaler og deres tekniske udstyr, under ledsagelse af hjemmets forstanderinde og repræsentanter for Ålborg kommunes sociale udvalg, socialinspektorat og boliginspektorat. Endvidere har spareudvalgets medlemmer, som den 13. juni 1953 besigtigede hjemmet, aflagt nyt besøg på dette den 14. april 1954 under ledsagelse af de ovennævnte, dog med ingeniør Gredsted-Larsen i stedet for ingeniør Clausen. Ved en afsluttende forhandling om de foreslåede forandringer den 8. december 1954 repræsenteredes spareudvalget af fuldmægtig Lemberg.

Under besøgene i Ålborg har man med Ålborgs borgmester og repræsentanter for kommunens sociale udvalg og administration samt med hjemmets ledelse drøftet såvel hjemmets nuværende forhold som et af overinspektionen fremsat forslag om bygningsmæssige forbedringer til en overslagssum på 21 000 kr., et af kommunen tidligere udarbejdet forslag til en vidtgående ombygning i 3 etaper samt mulighederne for enten at lade ejendommen overgå til anden anvendelse eller for med mindst mulig bekostning at foretage ombygninger, der også på længere sigt kan gøre den tilfredsstillende til dens nuværende anvendelse. Under rapportens udarbejdelse er indhentet en række supplerende oplysninger om disse spørgsmål fra Ålborg kommune.

Samtidig hermed har man på grundlag af hjemmets regnskaber, suppleret med oplysninger fra forstanderinden og personalet samt kommunens socialinspektorat, foretaget en mere summarisk analyse af hjemmets personaleforhold, administration og driftsøkonomi.

De nærmest følgende afsnit giver en kort beskrivelse af hjemmets nuværende forhold, hvorefter der i det afsluttende afsnit gøres rede for de foreliggende planer og muligheder for ændringer.

Det bemærkes, at tiden ikke har tilladt foretagelse af tidsanalyser over den daglige arbejdsgang på optagelseshjemmet Haraldslund, hvorfor bedømmelsen af de arbejdsmæssige forhold hovedsagelig har måttet hvile på interviews af forstanderinde m. fl.

II. Gennemgang af optagelseshjemmets lokaler og tekniske udstyr.

(Tallene i parantes henviser til de tilsvarende tal på bygningstegningerne, jfr. planerne 11—16).

Søskende-optagelseshjemmet Haraldslund er indrettet i en gammel herskabsvilla på Kastetvej i den vestlige del af Ålborg i et kvarter med blandet ældre villabebyggelse, nyere etagehuse og sportsanlæg. Villaen er opført af Harald Jensen til privat beboelse, idet dog vestfløjen var stald, og forskellige tilhørende, mindre bygninger tjente til vognlade, stald og smedie. Det samlede bygningskompleks — jfr. plan 11 — forekommer derfor noget uoverskueligt.

Ålborg kommune modtog 1916 ejendommen som testamentarisk gave fra Harald Jensen og hustru med den klausul, at den skulle anvendes til fordel for børneforsorgsformål eller andre i testamentet nærmere præciserede offentlige formål. Senere har kommunen foruden de nødvendige ombygninger ved omdannelsen til børneforsorgsformål bl. a. indlagt centralvarme i hovedfløjen og østfløjen og forlænget den sidstnævnte. Indtil slutningen af 1951 blev hjemmet drevet som kombineret optagelseshjem og spædbørnehjem (ligesom det endnu er tilfældet med Maribo Amts Optagelseshjem i Nysted). Spædbørneafdelingen var henlagt til hoved- og østfløjens 1. sal, og den nu utilstrækkelige forbindelse mellem stue og 1. sal skyldes de sundhedsmæssige krav om adskillelse mellem de daværende to afdelinger.

Villaens hovedfløj og østfløj er på 2 etager plus delvis tagetage, der ikke lader sig udnytte til andet end pulterrum bortset fra et tårnværelse i hovedfløjen. Kælder findes kun under midten af hovedfløjen. Vestfløjen (den tidligere stald), der støder sammen med hovedfløjen, men uden indvendig forbindelse, er på 1 etage plus delvis udnyttet tagetage.

Af *udhuse* fandtes ved undersøgelsens påbegyndelse umiddelbart syd for ejendommen — og spærrende for udsigten derfra til haven — et meget højt træskur (tidligere vognskur), hvor der stilledes cykler, opbevaredes brændsel m. m.; endvidere findes en lavere, muret staldbygning, hvor der holdes høns, opbevares redskaber m. m.; i større afstand fra hovedbygningen findes et muret hus uden gulvbelægning (tidligere smedie), som anvendes af kommunen til opbevaring af tømmer m. m., og endelig nogle skure og et lysthus.

Til ejendommen hører — efter at en del af grunden for nogle år siden blev udskilt til et stort kommunalt stadion — en *grund* på 21100 m^2. Som vist på plan 11 anvendes en stor del af grunden til køkkenhave og frugthave; resten ligger som gammel parkhave med store træer, idet dog et indhegnet areal midt på grunden dels er græsplæne, dels flisebelagt legeplads.

Kælder — jfr. plan 11 — findes som nævnt kun under midten af hovedfløjen og omfatter et temmelig lille fyrrum (1) og brændselsrum (2), hvortil der er nedgang fra gården ud for køkkenet, samt tre små og meget lavloftede madvare-depotrum (3, 4, 5), hvortil trappen ved (104) i stueetagen fører.

Stueetagen — jfr. plan 12 — rummer i *hovedfløjen* vestibule (101) og entré (102), forstanderindens kontor (103) samt hendes to private stuer (109 og 110), en gang (104) til badeværelse (105) og køkken (108) med fadebur (106) og vindfang mod gården med opvaskeplads (107); fra køkkenet fører nogle trin ned til et omklædningsrum (112) — der tillige tjener som gang — med garderobeskabe og hyldeskabe til al slags tøj, wc'er (113) og håndvaske. Herfra er der adgang til læsestue (111) samt til østfløjens rum. I *østfløjen* ligger en sovesal for småbørn (114) med veranda mod øst, en lille opholdsstue (115), spisestue for funktionærer og større børn (116), en meget stor, lidt forsænket legestue (117), hvor småbørn spiser, og endelig vindfang (118) med tilstødende garderobe (119) og 2 wc'er (120). I *staldfløjen* mod vest ligger med egen indgang et vaskerum (121), et depotrum for syltetøj (122); endvidere med egen indgang fra gården et funktionærværelse (123), og med egen indgang fra haven et funktionærværelse (124) — ingen af disse er velegnede til beboelse — og endelig gartnerens lejlighed, bestående af soveværelse (125), børneværelse (126), opholdsstue (127), entré (128), køkken (129), vindfang mod gården (130), spisekammer (131) samt wc (132).

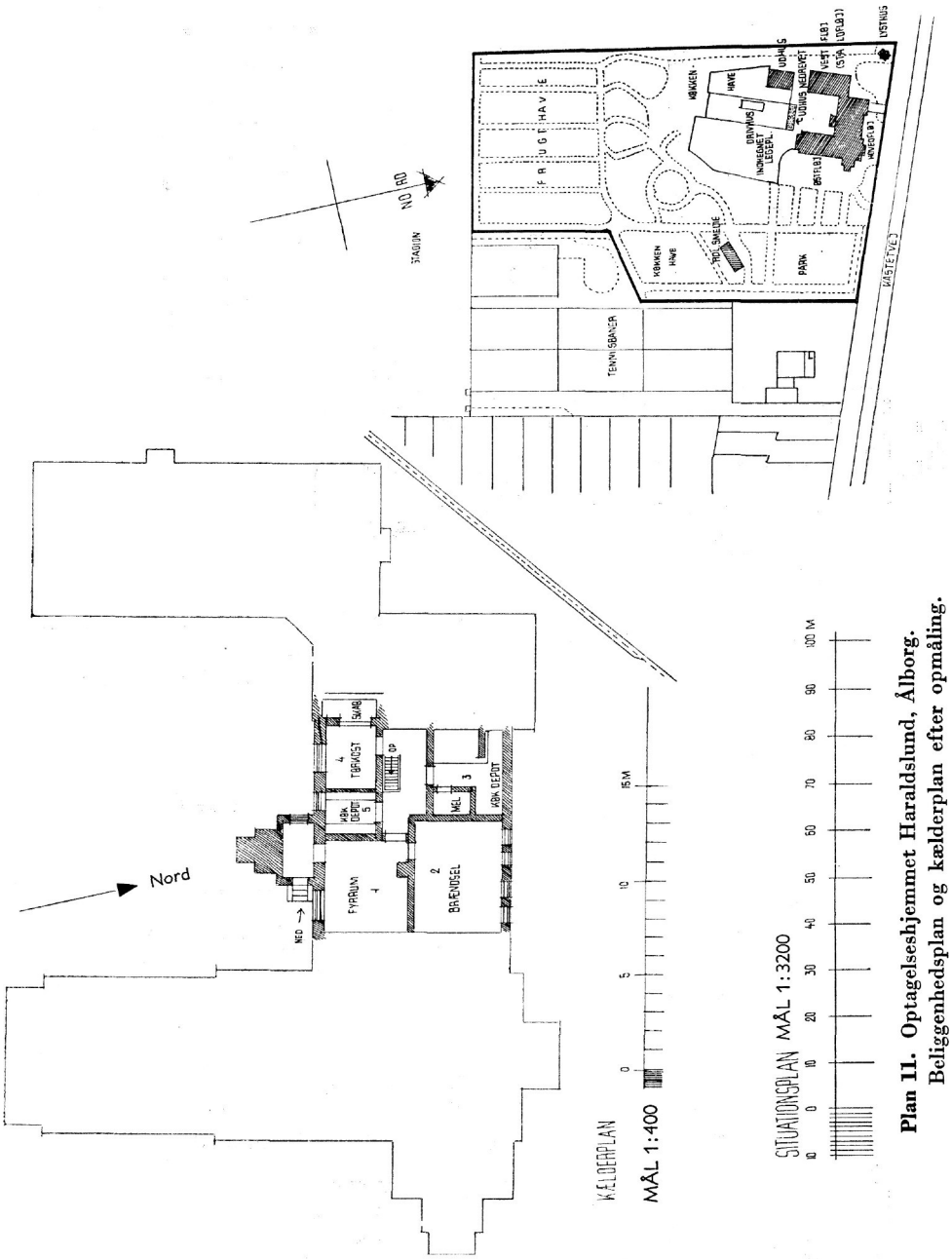

Plan 11. Optagelseshjemmet Haraldslund, Ålborg.
Beliggenhedsplan og kælderplan efter opmåling.

1. salen — jfr. plan 13 — *i hoved- og østfløj*, hvortil kun 1 trappe (midt i hovedfløjen, ved gangen (201)) fører, rummer tre funktionærværelser (202, 205 og 208), hvoraf de to til 2 funktionærer, to soveværelser **for** drenge med henholdsvis 7 (203) og 9 (210) sengepladser, et soveværelse for 7 piger (204), der om dagen benyttes som systue, samt en sovesal for 10 småbørn (214); endvidere en isolationsstue (206), et tøjdepot (207), to gange (209 og 212), garderoberum med vask (211), som er det tidligere mælkekøkken fra spædbørneafdelingens tid, wc (213) for børn og funk-

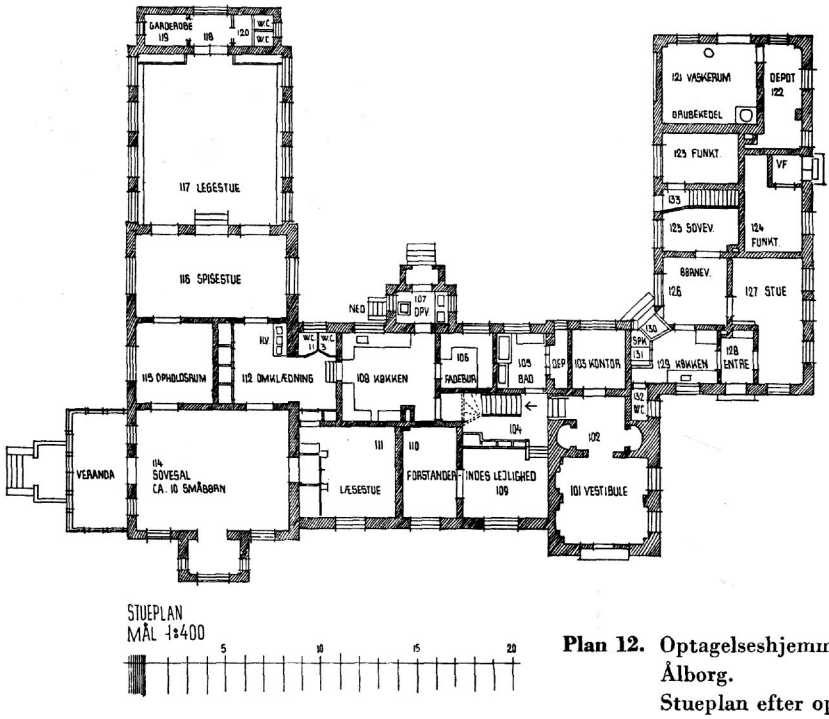

Plan 12. Optagelseshjemmet Haraldslund, Ålborg.
Stueplan efter opmåling.

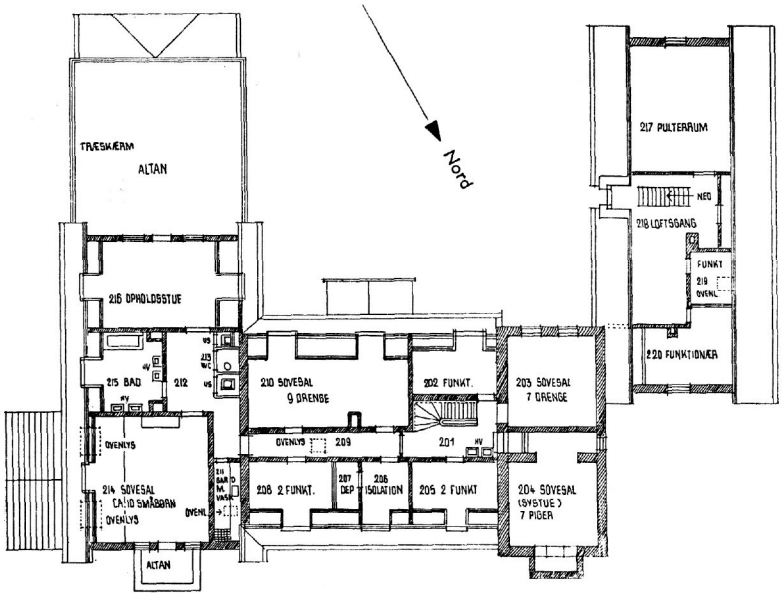

Plan 13. Optagelseshjemmet Haraldslund, Ålborg.
1. sals plan efter opmåling.

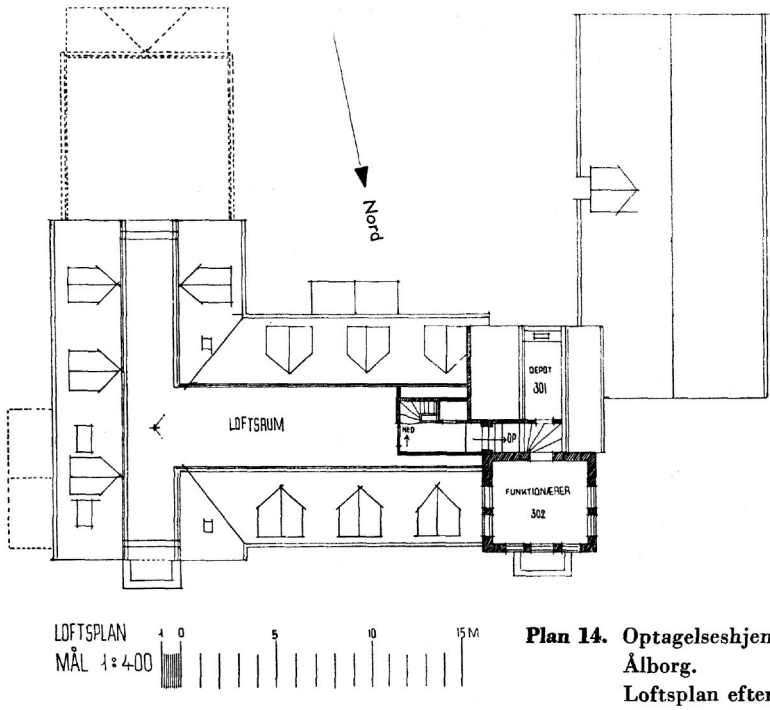

Plan 14. Optagelseshjemmet Haraldslund, Ålborg.
Loftsplan efter opmåling.

tionærer, badeværelse (215) samt et opholdsværelse for børnene (216) med dør ud til en meget stor, åben altan. *Staldfløjen* har, med adgang alene fra gården ad en stejl trappe fra vindfang (133), i samme højde som hovedbygningens 1. sal en tagetage med et stort pulterrum (217), hvor der tørres vasketøj, en stor uudnyttet loftsgang (218), et meget lille (6 m^2) og et noget større funktionærværelse (219 og 220), der begge er uegnede til beboelse.

Loftsetagen over hovedbygningens 1. sal — jfr. plan 14 — består næsten kun af et langt og smalt pulterrum, idet der dog findes et depotrum for tøj (301), samt, lidt over tagetagens højde, et tårnværelse (302) ovenover pigernes soveværelse; tårnværelset udnyttes til funktionærrum for 2 funktionærer, men er bl. a. på grund af adgangsforholdene ikke velegnet til beboelse.

Ved en *kritisk bedømmelse af ejendommens nuværende indretning* kan rejses mange væsentlige indvendinger, idet ejendommen, som er solidt og godt bygget, men meget gammel og bygget til privat beboelse, i flere henseender er særdeles upraktisk indrettet til sit nuværende formål, især staldfløjen samt hele stueetagen.

I stueetagen er det en meget stor ulempe, at al forbindelse mellem hovedfløj og østfløj samt mellem 1. sal og østfløj skal foregå gennem *køkkenet*, der på den måde er blevet et udpræget gennemgangsrum. Også forbindelsen mellem køkkenet og de to spisestuer (116 og 117) er for lang og besværlig; det samme gælder transporten af service. Opvasken foregår i det lille vindfang (107) ud mod gården, hvad der hverken er særlig praktisk eller behageligt, da det ligger for langt fra serviceskabe o. l., giver for dårlig plads, og på grund af gennemgang og utætheder er for koldt til at være egnet arbejdsplads om vinteren. Omvendt udnyttes fadeburet (106) ved siden af køkkenet kun lidt (til opbevaring af mel og gryn m. m.), da depotrum for madvarer tillige findes i kælderen. Køkkenets størrelse, ca. 25 m^2, synes passende, såfremt gennemgang bringes til ophør, og opvask fortsat sker udenfor køkkenet. Det tekniske udstyr er beskedent og tildels forældet, især den gammeldags køkkenvask. Komfuret, som er koksfyret er ikke behageligt at arbejde

ved og synes også lovlig dyrt i drift. Et elektrisk køleskab er nogenlunde tilfredsstillende, men vistnok lidt for lille, og en elektrisk drevet røremaskine er tilfredsstillende.

Garderobe- og toiletforholdene i østfløjen er helt utilfredsstillende, idet der både er for dårlig plads og mangelfuldt og lidet tiltalende udstyr i garderobe og toiletrummene (119 og 120) syd for den unødigt store legestue. Det sanitære udstyr er iøvrigt også i hjemmets andre badeværelser m. v. gammelt og tildels upraktisk — f. eks. for lavt anbragte børnebadekar i badeværelse (105) i stueetagen — og trænger i vidt omfang til udskiftning. Endelig er det uheldigt, at en del vaskekummer er anbragt på gange.

Det er endvidere upraktisk, at der både er *lege- og soverum* såvel i østfløjens stueetage som på østfløjens 1. sal, og at forstanderindens værelser ligger uden kontakt med børnenes soverum. Anvendelsen af pigernes sovesal (204) til systue om dagen udelukker kombination af dette arbejde med opsyn.

Forstanderindens kontor er temmelig lille; men i betragtning af det meget begrænsede kontorarbejde på selve hjemmet er dette mindre væsentligt.

Verandaen udfor sovesalen (114) er ikke af megen værdi, da den er for kold til at anvendes i vinterhalvåret og iøvrigt er i dårlig stand og spærrer meget for lys til lokalet; det vil give væsentlig bedre lys og pynte på huset, hvis den nedrives.

Den i staldfløjens stueetage indrettede *lejlighed for hjemmets gartner* er i sig selv udmærket; blot er det uheldigt, at wc er beliggende overfor spisekammeret, med indgang fra køkkenet. En anden sag er, om det er hensigtsmæssig pladsøkonomi at lade gartneren — hvis hovedbeskæftigelse ved gartneriet hverken pædagogisk eller driftsøkonomisk er motiveret ud fra hensyn til hjemmet selv — beslaglægge de pågældende rum, der i langt højere grad end de øvrige rum i staldfløjen er egnede til funktionærbeboelse. Dette spørgsmål behandles mere indgående i afsnittene V og VI.

Det er en væsentlig ulempe, at de øvrige rum i staldfløjens stueetage: to lidet tilfredsstillende *funktionærrum* og vaskerummet med depotrum bag dette, har hver sin indgang udefra, og især, at hele fløjen, som bortset fra gartnerens private lejlighed er uden wc og håndvaske, ingen indvendig forbindelse har til den øvrige bygning. Af de to lavloftede funktionærrum med skråvægge, der er indrettet på staldfløjens tagetage, er især det mindste helt uegnet til beboelse; også adgangsforholdene til disse rum ad den smalle og stejle loftstrappe er for dårlige.

Vaskerummet er meget primitivt indrettet, med koksfyret grukedel, gamle og medtagne træ-skyllekar og en brugbar centrifuge, hvor sikkerhedslåg mangler. Fast vaskemaskine haves ikke; men lejes til hver vask. Da dens kapacitet ikke slår til, må tillige vaskes på gammeldags måde med vaskebrædt. Når grukedlen er fyldt med vasketøj, må eventuelt yderligere varmt vand hentes fra køkkenet i spande over gården. Det våde tøj må, når det ikke kan tørres i fri luft, bæres fra vaskerummet over gården og op ad trappen (133) til lofts-tørrerummet, eller det fordeles i hovedbygningen på radiatorer, hvorpå tøjet, tilsyneladende i unødigt stort omfang, håndstryges i hovedbygningen.

Som antydet foran er det en stor ulempe — og brandmæssigt næppe ganske forsvarligt — at hele forbindelsen mellem stue og 1. sal i *hoved- og østfløjen* er henvist til *en enkelt trætrapye* (fra 104 til 201). En tidligere trappeforbindelse mellem det nuværende omklædningsrum (112) og gangen (212) ovenover måtte sløjfes som følge af sundhedsmyndighedernes krav om begrænsning af smittefare, dengang der var spædbørn afdeling på 1. salen.

Fyret i kælderen, som opvarmer hoved- og østfløjen, men ikke staldbygningen, er gammelt, og kedlerne vil næppe kunne holde længe. Ved en væsentlig udvidelse af det opvarmede areal vil fyret have for lille kapacitet. En gennemgang af *hele centralvarmeanlægget* har endvidere vist, at dette må betragtes som udslidt og — uanset spørgsmålet om ombygning iøvrigt — nødvendigvis må udskiftes indenfor kort tid af både sikkerhedsmæssige og økonomiske grunde, hvis bygningen overhovedet skal anvendes.

Gulvbelægningen er i de fleste rum i hoved- og østfløj linoleum — flere steder temmelig slidt, men ellers hensigtsmæssig.

Wc'er og baderum har (undtagen syd for legestuen i stueetagen) terrazzo-gulve, køkkenet klinkegulv, vaskerum cementeret gulv og en del funktionærrum m. v. forniserede trægulve. I mange værelser findes høje træpaneler; en del af de malede *vægge* trænger til fornyelse, hvorved lysere farver ville forbedre indtrykket.

Udhusene er ikke af større værdi eller anvendelighed, bortset fra den murede bygning syd for staldfløjen. Udover til hønseholdet (som for tiden er opgivet) kan denne bygning afgive fornøden plads til cykler og brændsel m. v. Under hensyn hertil er efter udvalgets forslag det høje og grimme vognskur syd for gårdspladsen allerede nedrevet, hvilket har givet bedre lys og udsigt for hovedbygningen.

Arealoversigt for Haraldslund.

Omstående tabel 5, der kan sammenlignes med den tilsvarende oversigt (tabel 1) for de tre andre undersøgte hjem i bilag 1 a, s. 122—23, viser den absolutte og relative størrelse af de forskellige slags rum på Haraldslund, dels med hjemmets nuværende indretning, dels ifølge den i afsnit VI foreslåede ombygningsplan, side 182 ff.

Under de nuværende forhold udgør de egentlige b ørnerum på Haraldslund 8,4 m^2 pr. barn, d. v. s. ca. 20 pet. mere end i optagelsesafdelingen i Nysted, som har 7,0 m^2 pr. barn, men væsentligt mindre end Røntofte og Granbakken — der imidlertid er beregnet til permanent anbringelse af børn —• med 13,3 og 11,7 m^2 pr. barn. Funktionærrummenes areal er ligeledes, regnet pr. barn, større end i optagelsesafdelingen i Nysted, men mindre end på de to andre hjem. Bortses fra gartnerens lejlighed — som både på Røntofte og i Nysted ligger uden for selve hjemmet — andrager funktionærrummene på Haraldslund kun 3,0 m^2 pr. barn, hvilket er endnu mindre end i Nysted: 3,4 m^2 pr. barn. Endelig har arbejdsrummene væsentlig mindre omfang pr. barn på Haraldslund: 4,0 m^2, end på noget af de andre hjem: fra 5,9 til 6,9 m^2, mens omvendt birummene, især loft og altaner, har betydeligt omfang (hvilket også er tilfældet på Røntofte).

Efter den *ombygningsplan,* der er redegjort for i afsnit VI, vil størrelsen af de samlede børnerum på Haraldslund blive øget med 10 pct., til 9,2 m^2 pr. barn. Planen reducerer det forholdsvis rigelige soverumsareal, som er lidt større end Nysteds og Granbakkens, fra 3,7 til 3,4 m^2 pr. barn, men forøger arealet af børnenes opholds- og spiserum fra 3,6 til 4,0 m^2 pr. barn, tilføjer et hobbyrum og udvider de sanitære rum fra 0,9 til 1,2 m^2 pr. barn. Funktionærrummenes areal vil efter planen blive indskrænket lidt; men dette skyldes forudsætningen om, at gartneren flytter ud af hjemmet. Ser man på de øvrige funktionærers rum, vil de ved planen blive udvidet fra 12,4 til 15,7 m^2 pr. funktionær boende på hjemmet. Dette ligger højere end Nysteds optagelsesafdeling, 12,9 m^2 og kun lidt under Røntofte, 16,7 m^2 pr. boende funktionær. Endelig vil arealet af arbejdsrummene blive forøget noget, nemlig til 4,5 m^2 pr. barn, hvilket dog stadig er noget lavere end på de tre andre hjem, bl. a. på grund af fyrrummenes, vaskeriets og køkkenets ret beskedne omfang. Udvidelserne af forskellige kategorier af rum ved ombygningen skyldes i første række den stærke reduktion af altanarealet og gartnerens udflytning.

Den grafiske fremstilling, diagram 5, giver et indtryk af, hvorledes Haraldslund rent kvantitativt set i sin bygningsstandard ligger noget under de to nylig indrettede hjem Røntofte og Granbakken, men dog over optagelsesafdelingen i Nysted. De foreslåede bygningsforandringer og ændrede rumudnyttelser vil — uden reduktion af børnetallet — bringe Haraldslund nærmere op mod de to nye hjems gode standard. At der samtidig sker forbedringer af rummenes indbyrdes beliggenhed og deres udstyr kan illustrationen naturligvis ikke vise.

Tabel 5.

Arealoversigt for optagelseshjemmet Haraldslund (uden udhuse).

	Nuværende indretning (norm. 45 børn)		Efter ombygningsforslaget (norm. 45 børn)	
	m² ialt	m² pr. norm. barn	m² ialt	m² pr. norm. barn
Soveværelser, børn	169,2[1])	3,7	151,8	3,4
Sygestue	7,3	0,2	7,3	0,2
Opholdsstuer, børn	103,6	2,3	120,0	2,7
Spisestuer	57,2[2])	1,3	55,9	1,3
Hobbyrum (disp. rum)	—	—	16,1	0,4
Garderober	10,4	0,2	10,6[3])	0,2
Vaskerum og badeværelse	23,6	0,5	28,8[3])	0,6
Wc'er	9,1	0,2	20,2	0,4
Børnerum ialt	380,4	8,4	410,7	9.2
Forstanderens private stue, soveværelse og (efter ombygning) wc	30,8	0,7	41,0	0,9
Funktionærværelser	106,0	2,3	118,2	2,6
Gartnerens lejlighed	64,9	1,5	—	—
Tekøkkener	—	—	17,5	0,4
Badeværelser, funktionærer	—[4])	—	9,0	0,2
Wc'er, funkt.	—	—	2,4	0,1
Funktionærrum ialt	201,7	4,5	188,1	4,2
Kontor	9,3	0,2	9,3	0,2
Køkken	24,8	0,5	20,7	0,5
Opvaskerum	5,2	0,1	13,7	0,3
Køkkendepotrum	40,8	0,9	34,1	0,7
Systue	se [1])	—	15,2[5])	0,3
Depotrum for tøj m. v.	27,1	0,6	13,8	0,3
Vaskerum	22,0	0,5	22,0	0,5
Tørrerum	—[6])	—	13,2	0,3
Strygerum (disp.rum)	—	—	10,9	0,2
Kedel- og brændselsrum	52,2	1,2	52,2	1,2
Arbejdsrum ialt	181,4	4,0	205,1	4,5
Gange og trapper	164,0	3,7	199,7	4,4
Loftsrum	168,3	3,7	186,8	4,1
Altan og veranda	101,9	2,3	7,3	0,2
Birum ialt	434,2	9,7	393,8	8,7
Ialt	1 197,7	26,6	1 197,7	26,6

1) Herunder en sovesal, der om dagen benyttes som systue.
2) Herunder en spisestue, fortrinsvis for funktionærer, der tillige er læsestue.
3) Herunder et badeværelse med wc uden afskærmning.
4) Henvist til at benytte børnenes badeværelser.
5) Kan i begrænset omfang benyttes som opholdsstue for børn.
6) Tørring sker på loftet samt på diverse radiatorer, strygning på en gang i hovedtløjen.

Diagram 5.

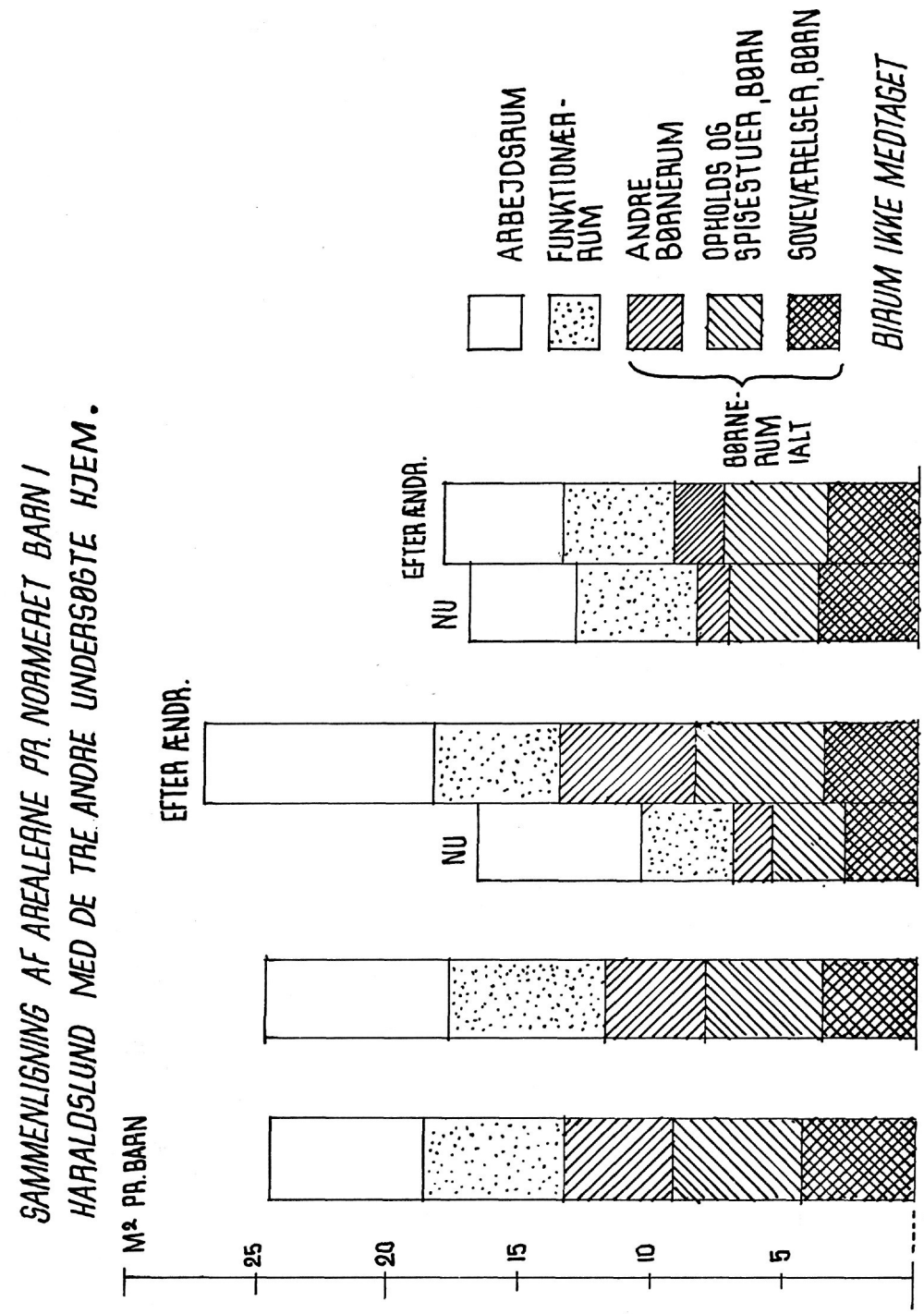
SAMMENLIGNING AF AREALERNE PR. NORMERET BARN I HARALDSLUND MED DE TRE ANDRE UNDERSØGTE HJEM.
M² PR. BARN
25
20
15
10
5
RØNTOFTE
GRANBAK.
MAR. AMTS OPT. (2-14 ÅR)
HARALDSLUND
NU
EFTER ÆNDR.
ARBEJDSRUM
FUNKTIONÆR-RUM
ANDRE BØRNERUM
OPHOLDS OG SPISESTUER, BØRN
SOVEVÆRELSER, BØRN
BØRNE-RUM IALT
BIRUM IKKE MEDTAGET

III. Oversigt over personaleforholdene på hjemmet.

Pr. 1. februar 1954 var følgende personer beskæftiget på hjvmmet:

	Uddannelse	Kontant udbetalt mdl. løn	Bemærkninger. Antal år ansat på hjemmet.
Forstanderinde	Udd. sygeplejerske samt Rigshospitalets børneplejeuddannelse. Lang prakt, uddann, på andre opdragelseshjem.	874 kr.	Fri station (2 værelses bolig på hjemmet) 4% år
Assistent (syerske)	Meget lang prakt. udd. (har været på hjemmet siden ca. 1920)	572 kr.	Bor ude, men får kost på hjemmet 33 år
Hjælpeassistent	Praktisk børnehaveudd.; under udd. til børnehavelærerinde	250 kr.	5 timer dagl. (8-11 og 12,30-14,30). Egen kost og logi. 2% år
3 medhjælpere	Alle med 1 års praktisk barneplejeudd. samt prakt. arb. på andre opdragelseshjem.	2 å 240 kr. 1 å 220 -	Fri station 1 ansat i 2 år 2 under 1 år
Kokkepige	Kursusuddannet + tidl. institutionspraksis.	337 kr.	Fri station 3% år
5 husassistenter	Ingen uddannelse	2 å 245 kr. iøvr. 215, 205 og 185 kr.	Fri station. Ansat i hhv. 5, 3¾, 2⅔, 1⅓ og under 1 år
1 vaskekone	Arbejde på andre opdragelseshjem.	250 kr.	Fri station. 3 år.
Nattevagt	Tidl. nattevagt på sygehus	250 kr.	Arbejdstid 23-7. Bor hjemme, morgenmad på hjemmet. Ansat i 6 år.
Gartner (tillige fyrpasser m. m.)	Faguddannet gartner	873 kr. (efter at 40 kr. husl. er fradraget)	Bor på hjemmet, egen kost. ca. 11 år

Midlertidig mandlig arbejdsmandshjælp har været anvendt ved gartneriet til årligt 3 000 kr.

lait er således *beskæftiget 15 personer ved hjemmet,* hvis hjælpeassistenten og den midlertidige gartnerimedhjælp tilsammen regnes for 1 heldagsbeskæftiget person. Da hjemmets belægning (som svinger meget stærkt, mellem mindst 27 og op til 60 børn i nødsituationer) er gennemsnitlig 44,5, nøje svarende til normeringen på 45 børn, er **der** *ca. 3 børn pr. ansat.*

Bortset fra forstanderinde og assistenter samt fra gartneren, hvis løn ligger ret højt, f. eks. sammenlignet med gartneren på Røntofte, ligger lønningerne lidt lavere end de tilsvarende lønninger på Maribo Amts Optagelseshjem i Nysted. Uddannelsesmæssigt ligger det højere lønnede personale og de pædagogiske medhjælpere nærmest på linie med det tilsvarende personale på Granbakken og Røntofte, mens det øvrige personale ligesom i Nysted stort set er uden uddannelse. Som beskrevet i afsnit II er boligforholdene på hjemmet for en del af det underordnede personale særdeles dårlige.

Arbejdsdelingen for personalet er i hovedtræk følgende:

Forstanderinden har den pædagogiske og administrative ledelse af hjemmet, idet dog størstedelen af de egentlige administrative funktioner (ligesom for Ålborg kommunes andre børneforsorgsinstitutioner) er centraliseret under kommunens socialinspektorat (jfr. nærmere afsnit IV). Forstanderinden attesterer regninger og indfører disse i en særlig bog samt fører børnenes lommepengeregnskab. Varetager modtagelse af børn og diverse indberetninger. Instruerer personalet og forestår daglige indkøb, forsåvidt de ikke er henlagt under kommunen. Aftaler kostplan med kokkepigen. Deltager i betydeligt omfang i de løbende lægeundersøgelser af børnene. Endelig har forstanderinden en vis personlig kontakt med børnene med henblik på deres personlige problemer. Dette spiller dog, som naturligt er, langt fra samme rolle i et optagelseshjem som i børnehjem til mere permanent anbringelse.

Assistenten, som har haft en del sygelighed, er ældre og har som nævnt været på hjemmet i ca. 30 år. Hun varetager syning og reparation af børnetøj og afløser iøvrigt forstanderinden på dennes fridage.

Den *medhjælpende (halvdags) assistent* har ledelsen af det egentlige pædagogiske arbejde, idet hun kl. 8—11 holder børnehave med de små børn og kl. 12.30—14.30 læser lektier med og underholder skolebørnene.

De 3 medhjælpere assisterer ved det pædagogiske arbejde, således at den ene har pasningen af småbørn dagen igennem, delvis kombineret med strømpestopning o. l., mens den anden på tilsvarende måde passer skolebørnene, således især ved lektielæsning (som afløser for halvdagsassistenten). Den tredie er afløser for de to andre. Aftenvagt går på skift mellem de 3 medarbejdere.

Kokkepigen leder arbejdet i køkkenet og besørger madlavningen m. v. — med hjælp fra de større piger af pædagogiske grunde — samt holder køkkenet rent, dog med hjælp til en ugerengøring, der også omfatter kælder-depotrummene.

Af *de 5 husassistenter* er **1** beskæftiget ved køkkenet, hovedsagelig ved opvask o. l., borddækning samt diverse intern transport af madvarer og service m. m., som har betydeligt omfang på grund af stueetagens upraktiske indretning. 1 er beskæftiget 2—3 eftermiddagstimer i køkkenet og iøvrigt med rengøring af bestemte lokaler, især på 1. sal, hun hjælper om aftenen ved pædagogisk arbejde i legestuen. De andre 3 husassistenter er hovedsagelig beskæftiget ved rengøringsarbejde i stueetagen, idet de 2 er fridagsafløsere, hvilket også omfatter aftenvagter. Den ene deltager lejlighedsvis i børnepasning.

Vaskekonen vasker hver mandag i vaskehuset (hvis udstyr er beskrevet side 168) og besørger som regel tirsdag-onsdag strygningen, som er ren håndstrygning, med assistance fra en stuepige. Afløser i øvrigt i køkkenet, og assisterer ved rengøring ugens sidste dage, undtagen når der holdes ekstra ugevask, hvilket jævnlig sker.

Nattevagten holder vagt hver nat kl. 23—7 og besørger samtidig syning og stopning m.m. Hendes ansættelse er hovedsagelig motiveret ved, at der er børnesoverum på begge

etager og ingen funktionærrum i nærheden af sovesalen i stueetagen. Det bemærkes dog, at lønudgiften er beskeden.

Gartneren passer havebruget (køkkenhave med drivhuse og mistbænke samt frugthave), som har et betydeligt salg udenfor hjemmet, især til kommunale institutioner, og holder haven iøvrigt; desuden passer han et lille hønsehold og hjemmets fyr. Lejlighedsvis anvendes løs arbejdsmandshjælp ved havebruget.

Gennemgangen af arbejdsdelingen viser, at forstanderinden som følge af den aflastning for administrativt arbejde, som er tilvejebragt gennem centraliseringen af diverse indkøb og andre administrative funktioner under Ålborg kommunes socialinspektorat, i væsentlig højere grad end forstanderinden i Maribo Amts Optagelseshjem kan deltage i det ledende arbejde vedrørende børnene og i noget omfang varetage børnenes behov for personlig kontakt. At assistentens arbejde overvejende er syning er næppe strengt rationelt, men må ses i lys af personlige forhold. I modsætning til de tre tidligere undersøgte hjem kombineres pædagogisk og praktisk husligt arbejde kun i nvndre omfang. For gartneriets vedkommende synes en beskæftigelse på mellem 1 og 1½ heldagsbeskæftiget at være rigeligt, set fra hjemmets synspunkt. Som senere nærmere berørt, er det et spørgsmål, om ikke en del af gartneriet bør betragtes som en kommunal virksomhed fælles for flere institutioner.

Lønningsudgiften pr. barn, 1 647 kr., ligger af de anførte grunde samt fordi køkkenarbejdet og rengøringsarbejdet på grund af upraktisk og forældet indretning er meget arbejdskrævende, trods de gennemgående ret lave lønninger ikke særligt lavt, således kun lidt under optagelsesafdelingen i Nysted (1 771 kr.). Det gennemsnitlige antal beskæftigede i 1952—53 synes iøvrigt at have ligget lidt højere end efter foranstående personalefortegnelse.

Trods de ret lave lønninger og dårlige boligforhold på hjemmet for en del af funktionærerne har størstedelen af disse været ansat på hjemmet i mere end 3 år og enkelte meget længe.

De i afsnit VI foreslåede bygningsmæssige forbedringer skulle give mulighed for en væsentlig forenkling af køkkenarbejde og rengøringsarbejde, og med noget videre kombination end nu af pædagogisk og praktisk husligt arbejde, som med gunstigt resultat er praktiseret på de andre undersøgte hjem, især Granbakken og Røntofte, samt indskrænkning af arbejdet med håndstrygning skulle det være muligt at nedbringe det samlede personale med ca. 2 heldagsbeskættigede personer til 13. En nedbringelse med 2 personer ville bringe børnetallst pr. ansat op på 3,4, hvad der måtte anses for økonomisk fuldt tilfredsstillende.

IV. Hjemmets administration og regnskabsførelse.

Haraldslund optagelseshjem ejes og drives af Ålborg kommune og er i lighed med kommunens øvrige børneforsorgsinstitutioner *underlagt kommunens socialinspektorat,* ligesom kommunalbestyrelsens sociale udvalg nøje følger hjemmets forhold. På lignende måde som praktiseret af Københavns kommune (jfr. beskrivelsen heraf i afsnit V af bilag 1 a) har Ålborg kommune foretaget en *administrativ arbejdsdeling,* idet adskillige af disse funktioner, især vedrørende indkøb o. l., er centraliseret i socialinspektoratet, således at lederne af de enkelte institutioner aflastes for kontormæssigt arbejde og i højere grad kan tage sig af ledelsen af det daglige arbejde og af pædagogisk arbejde.

Arbejdsdelingen mellem central og lokal administration følger i det store og hele samme principper som for Københavns kommunes opdragelseshjem. For Haraldslunds vedkommende betyder det, at *forstanderinden,* der forestår den daglige ledelse og administration under ansvar overfor socialinspektøren, varetager forskellige løbende daglige indkøb — i vidt omfang efter anvisning fra socialinspektoratet, fører regningsbog for hjemmet og lommepengeregnskab for børnene samt antager underordnet personale efter socialinspektørens

godkendelse. *Socialinspektoratet* er den centrale overinstans over bl. a. kommunens børneforsorgsinstitutioner og har ansvaret for disses ledelse og drift overfor kommunalbestyrelsen. Inspektoratet fører derfor almindeligt tilsyn, ansætter og afskediger personale, bestemmer over modtagelse og udskrivning af børn og besørger de eventuellj hermed forbundne rejser, foretager lønberegninger og -udbetalinger, tilskudsberegninger, planlægnings- og etableringsopgaver, bestemmer over bygningsvedligeholdelse, større inventaranskaffelser o. s. v. I praksis virker socialinspektoratet tillige løbende som vejleder for forstanderinden i spørgsmål, hvor hun ønsker dets bistand.

Desuden er langt størstedelen af hjemmets *indkøb centraliseret,* enten således at de direkte foretages af kommunen, eventuelt sker fra kommunale virksomheder eller lagre, eller således at kommunen indgår leveringsaftaler, eventuelt efter afholdt licitation, hvorved der i stort omfang er opnået gunstige særpriser eller rabatter, hvorefter socialinspektoratet anviser forstanderinden, hvor indkøbene skal ske.

Regnskabet for hjemmet føres af socialinspektoratet. Revisionen af regnskaberne ligger ligeledes i kommunen. Regnskabsførelsen afviger fra overinspektionens gængse regnskabsopstilling på lignende måde som for Københavns kommunes hjem, især derved, at der under ejendomsudgifter regnes med *forrentning og afskrivning* af den samlede ikke afskrevne kapital i ejendommen i stedet for med renter og afdrag på godkendte lån. Hjemmet er iøvrigt helt uprioriteret. Mens Københavns kommune forrenter restkapitalen i Røntofte med 5 pct. p. a. og afskriver arkitektarbejder med 1,5 pct. p. a. og ingeniørarbejder med 5 pct. p. a., forrenter Ålborg kommune restkapitalen i Haraldslund med 4 pct. p. a. og afskriver hele kapitalen med 2 pct. p. a. Da disse udgifter, ligesom for Københavns vedkommende, ikke er statstilskudsberettigende, medtages de ikke på regnskabsindberetningerne til overinspektionen.

De opnåede *rabatter ved vareindkøb* andrager eksempelvis 5 pct. på købmandsvarer (med visse varer undtagne) samt en yderligere rabat ved køb i hele colli, 15 pct. på slagtervarer, 7 pct. på fisk, 10 pct. på ost, 7 pct. på grøntsager o. l., der imidlertid overvejende leveres fra eget gartneri. Desuden betales gunstige særpriser på mejerivarer (ca. 10 pct. under alm. detailpris) og på brød (ca. 20 pct. under alm. detailpris for hvedebrød, kun få procent for rugbrød). Æg købes til engrospris. Kul og koks *leveres af kommunen* selv til gunstige „kommunale institutionspriser". De kommunale værker leverer gas til 30 øre/m^3, hvilket ligeledes svarer til andre kommunale institutioners tarif, mens normal husholdningstarif er 45 øre/m^3; og på tilsvarende måde leveres elektrisk strøm til både lys og kraft til 25 øre/kWh, hvor normal husholdningstarif er 38 øre/kWh for lysforbrug og 25 øre/kWh for kraftforbrug. Industritarifferne ligger derimod lavere (20—16 øre/kWh efter forbrugets omfang) end den kommunale institutionstarif. Endelig besørger det kommunale hospital udevasken, ca. ⅔ af hjemmets samlede vask, til stykpris 12 øre/stk. for småstykker (macotøj o. l., lommetørklæder), 18 øre/stk. for større ting; i disse priser er indbefattet service og soignering, der kan anslås til 20 pct. af hospitalsvaskeriets samlede arbejde ved vask for Haraldslund.

Indkøb af beklædning, fodtøj, isenkramvarer, legetøj og små inventaranskaffelser er til forstanderindens frie disposition, og på disse områder opnås ingen rabatter. *Fra hjemmet selv* leveres det meste af forbruget af grøntsager, frugt og blomsterplanter m. v., samt — når der har været hønsehold — æg og høns fra hønseholdet. Desuden laves bagværk, pålæg af middagsrester m. m. i køkkenet, hvis spild har været udnyttet til hønsene.

V. Driftsudgifternes størrelse og sammensætning.

På lignende måde, som undersøgelsen af de 3 stikprøvevis udvalgte opdragelseshjem omfattede en driftsøkonomisk analyse, skal der i dette afsnit — omend af tidsmæssige grunde i mere begrænset omfang — foretages en gennemgang af Haraldslunds regnskab for regnskabsåret *1952—53* til belysning af driftsøkonomien.

I tabel 6, s. 179, er foretaget en opstilling af de enkelte driftsudgifter i det nævnte regnskabsår, ialt og pr. gennemsnitligt tilstedeværende barn. Til sammenligning er anført de tilsvarende udgiftstal pr. barn for de 3 andre undersøgte opdragelseshjem; af disse er optagelsesafdelingen i Nysted anført først, fordi den hører til samme type hjem som Haraldslund. Udgiftstallene for Haraldslund afviger på enkelte punkter fra régnskabsindberetningens tal, idet der er foretaget nogle yderligere specifikationer, havebruget er regnet netto, og der er regnet med fulde ejendomsudgifter incl. forrentning og afskrivning (samt med „standardiserede" ejendomsudgifter, jfr. nedenfor). Endelig er ved de flg. beregninger tillagt en skønsmæssig andel i Ålborg socialinspektorats centraliserede administrationsomkostninger.

De samlede gennemsnitlige driftsudgifter fr. barn ligger incl. de af kommunen bogførte ejendomsudgifter på godt 4 000 kr., hvilket er ca. 300 kr. over den af overinspektionen beregnede gennemsnitlige driftsudgift pr. barn for søskende-optagelseshjem. Forskellen er udelukkende formel, idet en beregning efter overinspektionens principper (uden forrentning og afskrivning af den uprioriterede ejendom, uden vedligeholdelsesudgifter udover 2 pct. af ejendommens brandforsikringssum og uden tilregning af centraliserede administrationsudgifter) ville give et lavere gennemsnit end overinspektionens normaltal. Det driftsøkonomisk relativt gode resultat fremkommer ved, at relativt høje udgifter på enkelte områder modsvares af meget lave udgifter på andre områder.

I februar 1954 var af 44 sengepladser til børn (incl. 1 dreng i sygeværelset) de 20 belagt med småbørn; af de større børn var 17 drenge og 7 piger.

Sammenlignet med de 3 andre undersøgte hjem ligger Haraldslunds *sammenlagte driftsudgifter pr. barn bortset fra ejendomsudgifter,* 3707 kr., ca. 20 pct. lavere end for optagelsesafdel. i Nysted og børnehjemmet Røntofte, men på praktisk taget samme højde som for børnehjemmet Granbakken, således at de 2 sidste er de driftsøkonomisk billigste af de undersøgte 4 hjem. Dette må for Haraldslunds vedkommende i udpræget grad tilskrives billige vareindkøb, hovedsagelig gennem kommunen. Undersøgelsens kortvarighed har dog ikke muliggjort en bedømmelse af, hvorvidt standarden for kost og beklædning ligger lige så højt som på Røntofte og Granbakken.

I det følgende skal *de enkelte udgiftsposter* i tabel 6, side 179, kommenteres nærmere.

Lønningsudgiften pr. barn ligger med 1 647 kr. lidt lavere end for optagelsesafdelingen i Nysted (1 771 kr.), og omtrent midt imellem lønningsudgiften på Granbakken • og Røntofte. Dette modsvarer nogenlunde, at antal børn pr. ansat (3,0) er højere end for Røntofte (2,75) og især Nysted (2,4), men lavere end for Granbakken (3,6). Arbejdsmæssigt må Haraldslund karakteriseres som knap så uhensigtsmæssig som Nysted, med lavere standard end Røntofte, og med noget mindre krav til personalets arbejdsindsats (48 timers uge for underordnede) end Granbakken. Lønningerne på Haraldslund ligger relativt højt for gartneren, i hovedsagen på linie med de andre undersøgte hjem for det overordnede pædagogiske personale, og lidt lavere for det underordnede personale.

Fødevareudgiften pr. barn, 772 kr., ligger særdeles lavt, således næsten 40 pct. lavere end for optagelsesafdelingen i Nysted, (1 217 kr.) og endog næsten 20 pct. lavere end i Røntofte (954 kr.), der også arbejder under en centraliseret indkøbsorganisation. De lavere fødevareudgifter i Haraldslund kan — bortset fra eventuelt lavere standard, hvilket spørgsmål må lades åbent — tilskrives fordelen fremfor Nysted og Granbakken i indkøbs-centraliseringen, lavere priser i Ålborg end i Snekkersten og Helsingør (hvor Røntofte gør de lokale indkøb) samt den omstændighed, at den overvejende del af Haraldslunds frugt- og

grøntsagsforbrug leveres af hjemmets gartneri, kalkuleret til auktionspriser, altså ren engros, således at en del af fødevareudgifterne skjuler sig i gartneriets bidrag til lønningskontoens højde.

Udgiften til *beklædning* og til *inventar, genanskaffelse og vedligeholdelse* er sammenlagt 408 kr. pr. barn, d. v. s. noget lavere end for Nysted og Granbakken (537 og 523 kr.). men højere end for Røntofte (339 kr.). Dette modsvarer meget godt, at de pågældende indkøb kun i begrænset omfang er centraliseret for Haraldslund, og tyder iøvrigt på — ensartet standard forudsat — at forstanderindens indkøb af beklædning og fodtøj m. v. sker til fordelagtige priser. At kontoen for inventar m. v. ligger relativt højt kan skyldes tilfældige omstændigheder i det pågældende regnskabsår.

For fødevarer, beklædning og inventar m. v. under eet ligger Haraldslund med 1 180 kr. pr. barn lidt lavere end Røntofte (1 293 kr.) og betydeligt lavere end Nysted og Granbakken (1 754 kr. og 1 655 kr.) Sammenlignet med Granbakken modsvarer Haraldslunds mindreudgift til de nævnte varekøb o. 1. (475 kr. pr. barn) næsten nøjagtigt dets merudgift til lønninger (468 kr. pr. barn).

Udgiften til *lys og kraft* svarer, trods ret gunstige særtakster, temmelig nøje til udgiften på de 3 andre hjem, hvad der bl. a. kan forklares af håndstrygningens store omfang. Sammenlagt med posten *brændsel til køkken* (koks og gas) er udgiften pr. barn 99 kr., d. v. s. lidt højere end for Røntofte og Granbakken (81 og 78 kr.), men en del lavere end i Nysted (141 kr.), hvilket svarer meget godt til det umiddelbare indtryk af køkkeninstallationernes effektivitet.

Brændselsudgifterne til opvarmning og varmtvandsforsyning udgør pr. barn 243 kr., hvilket er lidt lavere end i Nysted og Granbakken (283 kr. og 274 kr.) og noget lavere end i Røntofte (327 kr.). Denne udgift bør imidlertid ses i relation til størrelsen af det opvarmede etageareal, og efter denne målestok ligger Haraldslund med 13,90 kr. pr. m^2 på linie med Røntofte (14,50 kr./m^2) og noget lavere end Nysted (17 kr./m^2), men betydeligt højere end Granbakken (9,70 kr./m^2), som har moderne stokerfyr og lave loftshøjder.

Udgiften til *udevask og vaskemidler ni. v.* er på 207 kr. pr. barn, d. v. s. ca. dobbelt så høj som for de tre andre hjem. Det skyldes dels, at denne post på Haraldslund indbefatter leje af en vaskemaskine (ca. 10 kr. pr. barn), dels at Haraldslund får vasket godt ⅔ af den samlede vask ude, mens Røntofte og Granbakken får vasket ca. halvdelen ude, og Nysted i 1952—53 besørgede hele vasken hjemme, løvrigt må disse tal ses i sammenhæng med lønudgifter til vask m. v., hvilket er behandlet i bemærkningerne til tabel 7, side 180.

Udgiften til *rengøringsmidler,* 80 kr. pr. barn, ligger på linie med Granbakken (80 kr., hvilket beløb skyldes særlige forhold), men noget over Røntofte og Nysted (59 kr. og 53 kr.). Billige indkøb til Haraldslund modvirkes af, at det gamle og upraktisk indrettede hus med mange paneler, udskæringer, stuklofte o. s. v. kræver mere rengøringsmidler (og arbejde) end de andre hjems nyere ejendomme.

Den direkte *kontorholdsudgift* er minimal på Haraldslund, idet der kun er bogført 869 kr. eller ca. 20 kr. pr. barn. Dette skyldes naturligvis den administrative centralisering i Ålborg kommunes socialinspektorat. Når hjemmets egen kontorholdsudgift er så lav som bogført, mens Røntofte, der også arbejder under administrativ centralisering, har afholdt ca. 96 kr. i kontorholds- og rejseudgift pr. barn på selve hjemmet, skyldes det dels, at Haraldslunds regnskab ikke har medtaget tjenesterejser og rejseudlæg, der afholdes direkte over kommunens repræsentationskonto (og iøvrigt på grund af hjemmets beliggenhed i Ålborg by sikkert har ringe omfang, da langt de fleste børn kommer fra Storålborgs byudviklingsområde). Dels skyldes det, at Haraldslund ikke, som Røntofte, har fået konteret en andel i kommunens udbringningsudgifter for varer til hjemmet. Idet der henvises til den mere udførlige omtale i bilag 1 a, afsnit VI, af Røntoftes centraliserede udgifter, skal det anføres, at en „formel beregning" af de samlede administrationsudgifter for Haraldslund giver 5 pct. af *godkendte* driftsudgifter 164 904 kr., eller 8 245 kr., d. v. s. 185 kr. pr. barn. Da der på Haraldslunds regnskab er bogført 869 kr., skulle de cen-

traliserede administrationsudgifter andrage 7 376 kr., eller 166 kr. pr. barn, d. v. s. en ubetydelighed højere end Røntofte. Bortset fra denne sammenligning med Røntofte, der sandsynliggør, at den „formelle beregning" giver et nogenlunde godt billede af administrationsudgifterne, har man ikke foretaget nogen kontrol-undersøgelse af, hvor stor en andel af Ålborg kommunes centraliserede administrationsudgifter for opdragelseshjem, Haraldslund bør belastes med. Med den beregnede andel på 185 kr. pr. barn vil Haraldslund ligge lavere i samlet kontorholdsudgift end Røntofte, der formentlig har større rejseudgifter, og kun lidt højere end Granbakken og praktisk helt på samme højde som i Nysted, selv om disse to hjem ingen administrationsudgifter har i forbindelse med indkøb m. v.

En bedømmelse af *gartneri og husdyrhold* kræver indregning af lønninger hertil m. m., hvilket er sket i tabel 7, side 180. Posten „*Diverse*" ligger temmelig lavt for Haraldslund, 82 kr. pr. barn eller kun ca. halvdelen af de tre andre hjems tilsvarende udgift, hvilket hovedsagelig skyldes minimalt forbrug af undervisningsmidler og beskedne udgifter til fornøjelser m. v. Udgifterne til *læge* m. v., 79 kr. pr. barn, ligger i underkanten af udgiften på de 3 andre hjem.

De nederste linier i tabel 6, side 179, viser de samlede udgifter pr. barn incl. ejendomsudgifterne. Hvis man regner med kommunens *posterede ejendomsudgifter,* får man et meget lavt udgiftstal pr. barn, 348 kr. eller mindre end $^2/_3$ af ejendomsudgiften pr. barn i Nysted, og under $^1/_5$ af Røntoftes ejendomsudgifter pr. barn. Selv om Ålborg kommune afskriver og j forrenter hele restkapitalen i ejendommen, bliver de samlede driftsudgifter så lave, fordi den meget gamle og for længere tid siden nødtørftigt ombyggede ejendom forlængst er nedskrevet til et lavt beløb: pr. 31. marts 1953 ca. 100 000 kr., og fordi de anvendte afskrivnings- og forrentningssatser: henholdsvis 2 pct. og 4 pct. er lavt ansat i sammenligning med Københavns kommunes.

I tabellens nederste to linier er regnet med *standardiserede ejendomsudgifter,* beregnet på samme måde som for de 3 andre undersøgte hjem i bilag 1 a, s. 148, d. v. s. med gennemsnitlige vedligeholdelses- og forsikringsudgifter m. v. og med forrentning 5,5 pct. og afskrivning 3,3 pct. af ejendommens brandforsikringssum. Også efter den beregning har Haraldslund de laveste ejendomsudgifter pr. barn, 817 kr., hvilket hænger sammen med hjemmets nuværende ringe bygningsmæssige standard. Forskellen fra de andre hjem er dog ved den standardiserede beregning adskilligt mindre, således ca. 20 pct. under Nysted og ca. 55 pct. under Røntofte.

I tabel 7, side 180 er de forskellige *driftsudgifter vedrørende fyring, vask, køkken og havebrug + husdyrhold* forsøgt samlet i 4 separate opstillinger. Dette forudsætter på flere punkter skønsmæssige opdelinger og opgørelser af udgiftsposter, og tabellen kan derfor kun give visse fingerpeg, og kan ikke tages for en egentlig regnskabsopstilling.

De samlede udgifter vedrørende *fyringen* er for Haraldslund beregnet til 289 kr. pr. barn, nogenlunde svarende til Granbakken og Nysted. Mere oplysende om fyringsøkonomien er imidlertid fyringsudgifterne målt pr. m^2 opvarmet etageareal. Fyringsanlægget opvarmer hovedfløjen og østfløjen, og brændselsudgifterne i de kakkelovnsfyrede rum i staldfløjen er medregnet i opgørelsen. lait opvarmes ca. 755 m^2, således at udgiften pr. m^2 etageareal bliver 17,01 kr. Det svarer ret nøje til udgiften i Røntofte (18,25 kr.) og tildels Nysted (19,59 kr.), der også har gamle fyringsanlæg. I betragtning af, at Haraldslund gennemgående har lidt lavere loftshøjde end Røntofte, ligger Haraldslund reelfc lidt dyrere end Røntofte. Desuden må erindres, at de i staldfløjen boende funktionærer selv har ulejligheden med opfyring.

Vaskeudgifterne pr. barn er beregnet til 313 kr. for Haraldslund, d. v. s. nogenlunde på linie med den store vaskeudgift i Nysted og ca. 50 pct. højere end på de to hjem med moderne vaskerier. Udevasken på Ålborg kommunehospital (der iøvrigt af hjemmets ledelse kritiseres som for lidt skånsom overfor tøjet) omfatter ca. $^2/_3$ af den samlede vaskemængde og koster som anført 7 970 kr. Den resterende $^1/_3$, som vaskes hjemme, koster i alt 5 960 kr. eller forholdsmæssigt

Tabel 6. Haraldslunds driftsudgifter i regnskabsåret 1952/53 (gnstl. 44,5 børn) sammenlignet med de tidligere undersøgte hjem.

	Haraldslund 1952-53		Driftsudgifter, kr. pr. barn i		
	lait kr.	Kr. pr. barn	Maribo Amts opt.afd. Nysted 1952—53	Børnehjemmet Granbakken 1953—54	Børnehjemmet Røntofte 1952—53
Lønninger (incl. pensionsbidrag)	73 299	1647	1 771	1 179	2 153
Fødevarer	34 342	772	1217	1 132	954
Beklædning	9 085	204	359	390	339
Inventar, genanskaffelse og vedligeholdelse	9 092	204	178	133	
Lys og kraft	2 955	65	70	65	52
Brændsel til køkken (incl. gas)	1500	34	71	13	29
Brændsel til fyring	10 788	243	283	274	327
Brændsel til vask (incl. gas)	400	9	22	—	10
Udevask + Vaskemidler	9 220	207	85	97	113
Rengøringsartikler	3 542	80	53	80	59
Havebrug og husdyrhold, netto	÷ 4 650	÷ 104	— 14	÷ 17	42
Kontorhold, tjenesterejser, rejseudlæg	8 245	185	178	155	258
Diverse (undervisningsmateriel, lommepenge og fornøjelser, forsikringer udenfor ejendom m. v.)	3 671	82	167	162	149
Læge, sygeudg., husapotek	3 502	79	117	75	110
Tilsammen driftsudgifter bortset fra ejendomsudg.	164 991	3 707	4 557	3 738	4 595
Posterede ejd.udg. efter kommunens regnskab	15 492	348	559	811	1931
Samtlige bogførte driftsudgifter (efter her foretagne korrektioner)	180 483	4 055	5 116	4 549	6 526
Standardiserede ejendomsudgifter	36 345	817	1049	1634	1873
Beregnede totale driftsudgifter efter standardisering af ejendomsudgifterne	201 336	4 524	5 608	5 372	6 468

adskilligt mere. Selv om hjemmevasken er kulørt tøj og mere arbejdskrævende med hensyn til strygning, synes hjemmevasken at være alt for dyr, hvad der især må tilskrives helt forældet og mangelfuldt teknisk udstyr samt for stor anvendelse af håndstrygning. Udevasken er noget billigere; hvis man tænkte sig den omfattende hele vasken, ville udgiften pr. barn ved vasken blive mellem 265 og 285 kr., alt efter om udgiften til udevask forhøjes proportionalt med dens mængde (50 pct.) eller lidt mere (60 pct.). Den betales i øjeblikket med 12 øre pr. stk. for småstykker (kun lommetørklæder og macoundertøj) og 18 øre for store stykker, men dette inkluderer service og soignering med ca. 20 pct. af prisen. Alligevel synes også udevasken lovlig dyr efter sammenligninger med Granbakkens hjemme vask og Røntoftes blandede hjemme- og udevask (hvor ordningen med Sundholm ganske vist er ekstraordinært gunstig).

Driftsudgifterne vedrørende *køkkenet* ligger med 267 kr. pr. barn lavt i forhold til Nysted og Røntofte, dels på grund af lave lønninger, dels fordi større piger blandt børnene hjælper med. Udgiften er dog ca. 30 pct. højere end på Granbakken, hvor der ligeledes er ret lave lønninger og medhjælp fra børnene. Dette skyldes formentlig det større arbejdsomfang på

Tabel 7. Oversigt over direkte driftsudgifter vedrørende fyring, vaskeri, køkken (ekshl. fødevareforbruget), havebrug og husdyrhold for optagelseshjemmet Haraldslund.
(NB. Andel i ejendomsudgifter ikke indregnet).

	Udgift i kr.	Sammenligning med de 3 tidligere undersøgte hjem.		
/. *Fyring.*				
1. lønninger	leoo		Udgifter i kr.	
2. fortæring			pr. m^2 opv. etage-areal	pr. barn
3. kraft	450			
4. brændsel	10 7§0			
lait til fyring	12 840	Røntofte	18,25	412
udg. pr. m^2 etageareal	17,01	Granbakken	9 57	270
udg. pr. barn	289	M.A.Opt. Nysted	19,59	310
//. *Vaskeri.*				
1. lønninger	3000			
2. fortæring	1000			
3. kraft	300			
4. vaskemaskine, leje	460			
5. brændsel	400			
6. vaskemidler	800			
1—6 ialt hjemmevask	5 960	Udgift i kr. pr. barn		
7 ialt udevask	7 970	Røntofte	194	
1—7 Hjemme- + udevask	13 930	Granbakken	200	
udg. pr. barn	313	M.A. Opt. (2-14 år)	300 å 375	
III. Køkken.				
1. lønninger	7 800			
2. fortæring	2 £00			
3. kraft	100			
4. gas	5̃00			
5. brændsel	1000			
Ialt i køkken	11 §00	Udgift i kr. pr. barn		
udg. pr. barn	267	Røntofte	381	
Samlet fødevareudgift (personale+børn) pr. barn	772	Granbakken	203	
		M.A. Opt. (2-14 år)	430	
IV. Gartneri og husdyrhold.				
1. lønninger	13 310			
2. fortæring				
3. øvrige udg. (brutto)	6 190			
Ialt brutto	19 £00	Udgift i kr. pr. barn		
÷ forbrug og salg af egne produkter	10 840	Røntofte	330	
Ialt netto udgift	8 6C0	Granbakken	÷ 17	
D. v. s. nettoudg. pr. barn	195	M.A. Opt. (2-14 år)	87	

Haraldslund som følge af upraktisk rumindretning samt mindre moderne teknisk udstyr end på Granbakken.

Endelig skal om hjemmets *gartneri* (og hønsehold) bemærkes, at det formelle driftsoverskud efter det aflagte regnskab forvandles til et betydeligt driftsunderskud: 195 kr. pr. barn, når lønningsudgifterne indregnes. Underskuddet er endnu større, hvis man tillige tager hensyn til de betydelige anlægsudgifter til gartneriet, som i tidens løb er afholdt, således i 1952—53 opførelse af drivhus til 11 948 kr., som dog ikke belaster Haraldslunds regnskab (undtagen i kommunens interne regnskab, hvor disse udgifter er medtaget under ejendommens vedligeholdelse, skønt det egentlig er en kapitaludgift, der bør forrentes og afskrives sammen med den øvrige ejendomsværdi). Endvidere bemærkes, at indtægterne af gartneriet bl. a. — årligt tilbagevendende — omfatter en urimelig høj post, nemlig: „Levering af blomster m. v. til haven", i 1952—53 med 1 544 kr. eller 35 kr. pr. barn, hvilket lagt til førnævnte 195 kr. giver et samlet underskud pr. barn på 230 kr. Da gartneriet i væsentlig udstrækning er leverandør af grøntsager og frugt til andre kommunale institutioner, og da det ikke har nogen pædagogisk funktion, idet børnene intet har med dette arbejde at gøre, og gartneren ikke har nogen hobby-beskæftigelse af børnene som på Røntofte, er det et spørgsmål, om ikke gartneriet snarere burde betragtes som en særskilt kommunal virksomhed, og størstedelen af dets udgifter, herunder gartnerens løn, burde konteres som en kommunal udgift, der ikke vedrører hjemmet, og salget af produkter tilsvarende ikke godskrives hjemmet som indtægt. En sådan udskillelse ville forbedre hjemmets driftsøkonomiske stilling. For *hønseholdets* vedkommende gør det samme sig gældende, løvrigt har man efter undersøgelsens påbegyndelse opgivet hønseholdet, da sygdom blandt hønsene havde reduceret deres værdi og antal betydeligt.

VI. Forslag til bygningsmæssige forbedringer af optagelseshjemmet Haraldslund.

Den 13. juni 1953 aflagde spareudvalget besøg på bl. a. Haraldslund optagelseshjem, som fandtes meget upraktisk indrettet. Spareudvalgets foreløbige indtryk — forinden nærmere analyse af hjemmets økonomi var foretaget — var, at den på længere sigt mest forsvarlige løsning måske ville være at afhænde bygningen eller omdanne den til andet børneforsorgsformål og i stedet opføre et nyt optagelseshjem til formålet.

Foranlediget af udvalgets skrivelse herom af 16. juni 1953 til socialministeriet har overinspektionen den 9. november 1953 svaret, at socialudvalget i Ålborg med skrivelse af 7. juli 1953 har fremsendt planer til og overslag over udgifterne ved *forskellige forandringer af optagelseshjemmets østfløj; udgifterne var anslået til 21 000 kr.*, hvoraf kommunen ville dække halvdelen, medens den anden halvdel søgtes dækket i medfør af forsorgslovens § 65, stk. 6. De foreslåede forandringer går i hovedsagen ud på at forbedre toilet- og garderobeforholdene ved den store legestue i østfløjens stueetage, idet 1) legestuen deles og lydisoleres, og 2) der indrettes i denne forbindelse to adskilte toiletter med forrum og vaskekumme for henholdsvis store drenge og piger. løvrigt 3) udvides garderoben og forsynes med garderobestativer, ligesom 4) gange og toiletter terfazzobelægges, og 5) der opsættes fliser i toiletter og forrum. 6) I østfløjen bygges en ny trappeforbindelse, således at børnene får direkte adgang fra østfløjens stueetage til bade- og soveværelser på 1. sal. 7) Derudover foretages nogle mindre forbedringer. Overinspektionen fandt for sit vedkommende den udarbejdede plan tilfredsstillende.

De af Ålborg kommune i samråd med overinspektionen foreslåede forbedringer til overslagssum 21 000 kr. af hjælper manglerne med hensyn til bedre forbindelse mellem stue og 1. sal i hoved- og østfløjen samt bedre garderobe- og toiletforhold, men kan ikke siges at bringe hjemmet i

en sådan stand, at det kan anses for tilfredsstillende set udfra hensynene til børnene, personalet og hjemmets økonomi, og må betragtes som en minimal-løsning, der ikke udelukker, at man alligevel måtte opgive at drive hjemmet i dets nuværende skikkelse.

Spareudvalget har herefter anmodet om og fået bemyndigelse til at lade foretage den i nærværende rapport foretagne tekniske og driftsøkonomiske bedømmelse af hjemmet.

Under det besøg, spareudvalgets repræsentanter aflagde i Ålborg den 9.—10. februar 1954, og under det samlede udvalgs besøg den 14. april 1954, har man med kommunens repræsentanter drøftet mulighederne for en ombygning, der også på længere sigt kan bringe hjemmet op på en tilfredsstillende standard uden at indebære udgifter af uforsvarligt omfang.

Kommunens repræsentanter har herunder fremlagt *tidligere udarbejdede planer for en ombygning i 3 etaper,* der skaber forskellige forbedringer, især af staldfløjen, der tænkes helt ombygget og indrettet med moderne vaskeri og 6 nye tidssvarende funktionærværelser på loftsetagen, og hele fløjen forsynes med centralvarme og varmt vand fra det eksisterende fyringsanlæg, hvis kedel tænkes udskiftet.

Efter planen skulle der endvidere føres en lang gang gennem stueetagen i hovedbygningen og delvis østfløjen, så køkkenet (der forudsættes moderniseret) ikke længere var gennemgangsrum, men til gengæld blev noget mindre. Den store spisestue flyttes til bestyrerindens nuværende rum, idet hun flytter ovenpå. Planen ændrede ikke systemet med sove- og opholdsrum på både stueetage og 1. sal, men sløjfede en sovesal og forudsatte således en nednormering. Af planen er kun udført indhegning og flisebelægning af legeplads til ca. 3 500 kr.

Denne plan var i 1952 kalkuleret til at koste *ca. 165 000 kr.* incl. inventar til vaskeri og køkken. Det har senere vist sig, at denne ombygningsplan forudsætter fuldstændig udskiftning af ejendommens fyringsanlæg, hvilket vil koste ca. 75 000 kr. udover planens kalkule. Summen bliver da 240 000 kr. + malerarbejde, eller ialt *ca. 255 000 kr.*

Under forhandlingerne nåede man på spareudvalgets foranledning frem til *et nyt ombygnings forslag,* hvis enkeltheder er vist i planerne 15 og 16. Med udgangspunkt i kalkulerne over kommunens tidligere ombygningsplan i 3 etaper og med arkitektbistand fra kommunens boliginspektorat er den nye ombygningsplan skønsmæssigt kalkuleret til *ca. 125 000 kr.* + fuldstændig udskiftning af fyringsanlægget, der efter drøftelse med Ålborg kommunes varmetekniske konsulent Dansk Kedelforening er kalkuleret til med den her foreslåede ombygning at ville koste ca. 80 000 kr., og endelig diverse malerarbejde m. v. anslået til ca. 15 000 kr., eller ialt *ca. 220 000 kr.,* jfr. nærmere omstående kalkule.

I tilfælde af bygningens[1] overgang til forebyggende børneforsorgsformål kan udgifterne til fyringsanlæg m. v. eventuelt nedsættes, dog ikke til under 50 000 kr.

Der skulle således ved en ombygning og modernisering af Haraldslund optagelseshjem, der kan gøre hjemmet anvendeligt og driftsøkonomisk fordelagtig indenfor et tidsrum af i hvert fald 15—20 år, ialt blive følgende udgifter:

I.	Bygningsmæssige forandringer	ca. 125 000 kr.
II.	Udskiftning og udvidelse af fyringsanlæg m. v.	- 80 000 -
III.	*Derudover formentlig:* Udvendigt og indvendigt malerarbejde (der ellers vil optræde som ekstraordinære vedligeholdelsesarbejder i forbindelse med ombygningen), foreløbig løst ansl. til	- 15 000 -
	Ialt...	ca. 220 000 kr.

Heri er ikke inkluderet udgiften ved eventuelt at bygge en ny *bolig til gartneren,* hvilket efter en regnskabsmæssig udskillelse af gartneriet fra hjemmet må betragtes som hjemmet uvedkommende. Hvis kommunen måtte foretrække det, kan det muligvis overvejes i stedet at lade gartneren blive boende i sin nuværende lejlighed, mod at kommunen afholder de merudgifter til funktionærværelser, dette måtte nødvendiggøre. Det må i så fald forudsættes, at funktionærerne kan bo tilstrækkelig nær ved hjemmet.

Ved den her foreslåede ombygning, hvis lokalemæssige forandringer er vist på planerne 15 og 16 og opregnet i arealoversigten

Kalkule over den af spareudvalget foreslåede ombygning af Haraldslund samt over nødvendig udskiftning af fyringsanlægget.

I. Bygningsmæssige forandringer.	Overslagssum kr.
1« Østfløjens stueetage: Garderobe og toiletter m. v., samt trappe	23 000
2. Østfløjens 1. sal: Indretning af nye sovesale og toiletter m. v. over nuværende altan samt brandtrappe	43 000
3. Østfløjens 1. sal: Modernisering af nuværende badeværelse (215) og indretning af tekøkken i en del af funkt.vær. (203)	8 000
4. Hovedfløjens stueetage: Forandring af køkken, spisestuer, opholdsstuer, bad og toilet	25 000
5. Hovedfløjens 1. sal: Bestyrerindens lejlighed, w.c. m. v.. .	5 000
6. Staldfløjens stueetage: Vaskemaskine	3 000
Funktionærrum i gartners lejlighed m. v.	5 000
7. Kælder: Ombygning af kedelrum med gulv forsænket og ny nedgang	8 000
8. Uforudseelige bygningsudgifter, ansl..	5 000
I tilsammen...	125 000

II. Fyringsanlæg m. v.	Overslagssuni kr.
9. 2 stk. kedler (15 m^2 + 8 m^2)	6 000
10. 2 stk. oliefyr til let fuel oil	11 000
11. 6 t olietank nedlagt	4 000
12. Udskiftning af radiatorer, rør, ventiler, isolering etc.	37 000
13. Udskiftning af koldt- og varmtvandsforsyning u/sanitet	10 000
14. Uforudseelige udgifter, ca. 10 pct. ...	7 000
15. Ingeniørhonorar, tegninger, tilsyn ...	6 000
II tilsammen...	81000

(Anmcerkn.: Det bemærkes, at det efter rapportens udarbejdelse er oplyst, at Haraldslund muligvis vil få installeret *fjernvarme* i løbet af 1956 og samtidig overgå fra jævnstrøms- til *vekselstrømsfor syning.* Fornyelse af fyringsanlægget bør derfor afvente en klarlæggelse heraf).

side 170, vil som resultat af inddragningen af den meget store altan over østfløjen alle *børnesoverum* blive samlet på hoved- og østfløjens 1. sal, alle *opholdsrum* i stueetagen. Den *nye trappe* mellem (112) og (212) i østfløjen skaber bekvem forbindelse herimellem. *Forstanderindens* private værelser vil blive flyttet op på 1. salen: (204) og (205) i nærheden af flere af børnenes soverum. Med den således forbedrede fordeling af børnenes soverum og en del funktionærrum — samlet på 1. etage og anbragt imellem hinanden — skulle en særlig nattevagt være overflødig. Efter forslaget vil der videre, bl. a. ved flytning af den store spisestue til (109 A) blive lige så bekvem forbindelse mellem *køkken og spisestue,* som der er på Granbakken (med skydelemme imellem), samtidig med, at den nye trappe og tilvejebringelsen af gennemgangsmulighed gennem de nye spisestuer vil føre al trafik uden om køkkenet. Køkkenets arbejdsforhold forbedres desuden gennem bedre materiel og bedre placering af opvask (106); den gamle opvaskeplads i vindfanget (107) kan fremdeles benyttes til grydevask o. 1. Systuens beliggenhed forbedres (115), således at syningen kan kombineres med overvågning af børn.

Ved ombygningsforslaget vil antallet af *bømetoiletter* og *-baderum* blive forøget (med 120 B og 216 E og **F),** badeværelset (105) vil blive særskilt funktionærbaderum, og særskilt w.c. for funktionærer indrettes i (102 A) og for forstanderinde i (204 B). Samtidig vil det sanitære udstyr blive moderniseret.

Funktionærrum tænkes ved ombygningsforslaget placeret dels i hoved- og østfløjen på 1. sal (202, 208 A og 216 B), i tårnet (302) og i stueetagen (116 B), dels i den nuværende gartnerlejlighed i staldfløjen (125, 126, 127 A, 127 B). Hvis der bor 2 funktionærer i hvert af de store værelser (216 B)

og (302), bliver der på den måde plads til ialt 11 funktionærer + forstanderinden. Med en nedbringelse af personalet til 12 personer + gartner, jfr. afsnit III, skulle således alle funktionærer undtagen fyrpasser kunne bo på hjemmet. (Om gartneren se nedenfor). Det bemærkes, at af det nuværende personale på 14 personer + gartneren bor 3 funktionærer udenfor hjemmet. Bortset fra de pladsmæssige fordele ved ombygningen vil den betyde en væsentlig forbedring af funktionærernes boligforhold, idet de ringeste nuværende funktionærværelser (123, 124, 219 og 220) nedlægges, toilet- og badeforholdene forbedres, jfr. ovenfor, og alle funktionærværelser undtagen eet (125) får direkte forbindelse med resten af bygningen uden gennemgang gennem andre værelser. En helt tilfredsstillende ordning af funktionærernes boligforhold ville dog kræve, at også tårnværelset (302) og måske det lidt isoleret beliggende værelse (125) overgik til anden brug, og at der ikke boede 2 funktionærer på værelse (216 B). Dette ville imidlertid kun kunne lade sig gøre ved nednormering af børnetallet. Da ombygningen betegner en væsentlig forbedring — og på intet punkt nogen forringelse — af de nuværende forhold, og da en del af funktionærerne er ganske unge piger, forekommer den foreslåede løsning efter omstændighederne tilfredsstillende.

Som det allerede er antydet, forudsætter forslaget, at man i konsekvens af de økonomiske betragtninger i afsnit V vedrørende gartneriet udskiller dette fra hjemmets drift. I)er erindres herved om, at hverken selve gartneriet eller gartneren iøvrigt har nogen pædagogisk betonet funktion, og at gartneriet drives med betydeligt underskud. Under de omstændigheder er det næppe rimeligt, at *gartneren* fortsat beslaglægger en hel lejlighed indenfor hjemmet, og ombygningsplanen går derfor ud fra, at kommunen anviser gartneren bolig udenfor hjemmet (eventuelt dog på dets grund). Da planen regner med installering af oliefyr, vil fyringen let kunne passes af en deltidsbeskæftiget fyrpasser, som ikke behøver at bo på hjemmet, og haven vil kunne passes af timelønnet hjælp, eventuelt fra gartneren. Det bemærkes, at i så fald ingen mandlig funktionær vil være bosat direkte på hjemmet, hvilket dog også er tilfældet mange andre steder.

Med hensyn til *vaskeriet* vil det ikke være god økonomi i Haraldslunds gamle staldfløj, som er uden centralvarme og varmt vand, med ret stor bekostning at indrette et vaskeri med fuldt moderne maskinel, når der foreligger mulighed for at få op til hele vasken besørget på det kommunale hospital. Såfremt denne udevask for tiden ikke måtte være økonomisk eller kvalitativt tilfredsstillende, må kommunen søge et sådant forhold rettet.

Endelig skal om *fyringsanlæggets udskiftning* anføres, at der ikke forudsættes indlagt centralvarme og varmt vand i staldnøjen. For funktionærrummenes vedkommende tænkes opsat en *centralkamin* i hjørnet mellem værelserne (125, 126 og 127 A) og elektrisk varmeovn eller døgnbrænder i værelse (127 B). Jfr. iøvrigt anmærkning i kalkulen s. 183.

Den her foreslåede løsning må sammenlignes med det alternativ, at man *efter nødtørftige reparationer overfører Haraldslunds nuværende ejendom til forebyggende formål og op fører et nyt optagelseshjem til ca. 45 børn.*

Vedrørende denne alternative mulighed har Ålborg kommunes repræsentanter overfor spareudvalget anført, at der nok er et vist behov for nye forebyggende børneforsorgsinstitutioner i Ålborg, men at dette behov i den første tid er mindre presserende, og at der derfor ikke foreligger nogen aktuel plan i kommunen om at indrette sådanne institutioner. Kommunen er derfor ikke interesseret i at omdanne Haraldslund til forebyggende institution og dermed nødsages til at bygge et nyt optagelseshjem.

Med hensyn til byggeudgifter kan man sammenligne de to alternativer således:

Efter nærværende forslag vil ombygningsudgiften inkl. udskiftning af fyringsanlæg og malerarbejde til fornøden vedligeholdelse andrage ca. 220 000 kr., hvortil senere vil komme den ikke opgjorte, men ret beskedne udgift ved at indrette 1 eller 2 barakker til forebyggende institutioner.

Ved overføring af Haraldslund til forebyggende formål kan de samlede byggeudgifter løst opgøres til:

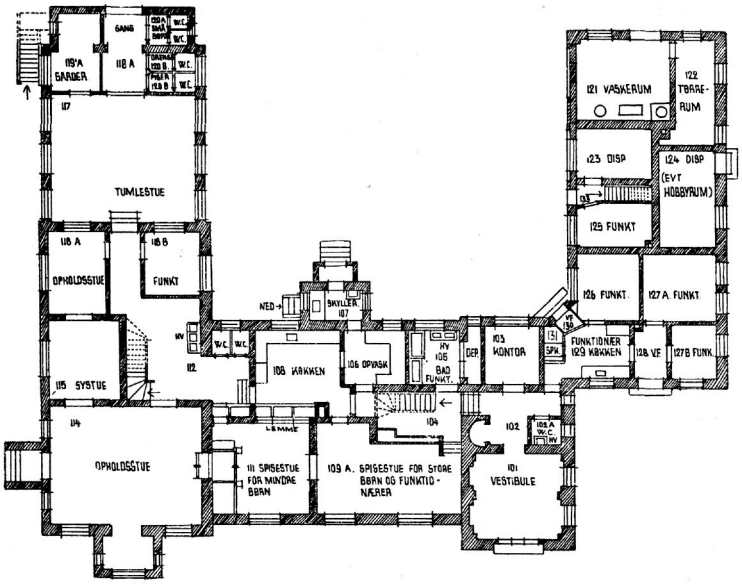

Plan 15. Optagelseshjemmet Haraldslund, Ålborg.
Forslag til bygningsændringer i stueetagen.

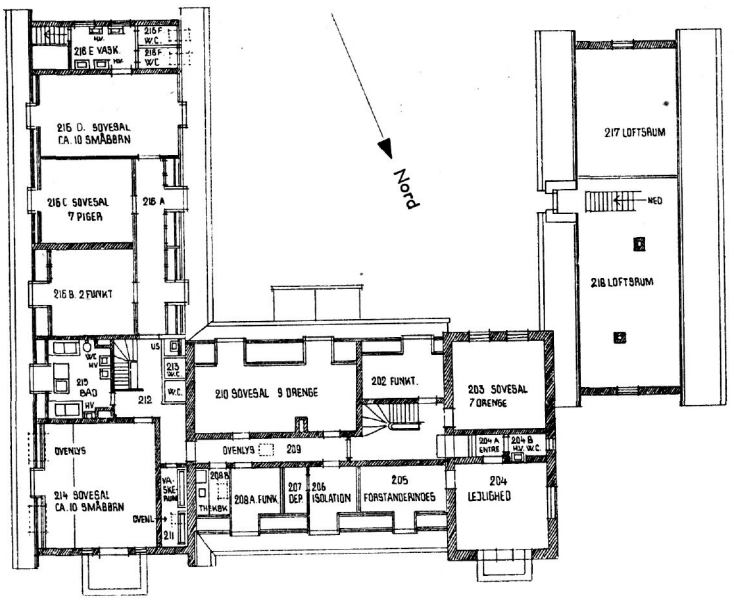

Plan 16. Optagelseshjemmet Haraldslund, Ålborg.
Forslag til bygningsændringer på 1. sal.

Nødtørftige bygningsreparationer på Haraldslund, skønsmæssigt anslået	ca.	30 000 kr.
Delvis udskiftning af varmeanlæg.	-	50 000 -
Nyt optagelseshjem til 45 børn iflg. kommunens skøn	-	800 000 -
lait	ca.	880 000 kr.

Hvad angår moderniseringsforslagets indvirken på hjemmets driftsøkonomi, vil udgifterne blive forøget med afskrivning og forrentning af den samlede ombygningssum på 220 000 kr. Regnes denne sum fuldt afskrevet — også for bygningsarbejdernes vedkommende — på 20 år, bliver den årlige forrentning og afskrivning ved en annuitetsberegning med rentesats 5,5 pct. p. a. ca. 18 500 kr. Heroverfor vil stå forskellige besparelser i løbende driftsudgifter ved forslagets gennemførelse: ved udskillelse af gartneriets underskud indvindes 8—9 000 kr.; ved indskrænkning af personalet med 1½ heldagsbeskæftiget medhjælp og evt. nattevagt kan spares ca. 5—7 000 kr. i lønninger og ca. 1 500 kr. i kost; bygningsvedligeholdelsesudgifterne vil gå noget ned, formentlig med ca. 2 000 kr. af de nu gennemsnitlig 8 000 kr. årligt; og endelig vil rationaliseringen af køkken- og rengøringsarbejde og indskrænkning af håndstrygningen spare mindre beløb i rengøringsmaterialer m. v. lait vil således overfor en årlig merudgift på knap 20 000 kr. stå besparelser af samme størrelsesorden, således at man kan regne med praktisk taget samme udgift pr. barn som hidtil, selv om hjemmet ved ombygningen vil blive af betydelig bedre standard end nu.

Bygningsinspektoratet i Ålborg har oplyst, at hjemmet er særdeles solidt bygget, således at murværk, tag, etageadskillelser o. s. v. vil kunne holde i lang tid og tillade udførelsen af de foreslåede byggearbejder uden at kræve efterfølgende reparationsarbejder af større omfang.

Eftersom talrige ældre opdragelseshjem er i væsentlig ringere bygningsmæssig stand end Haraldslund, vil det formentlig også af hensyn til konsekvenserne for bedømmelsen af andre hjem være betænkeligt at karakterisere Haraldslunds ejendom som så uegnet til formålet, at bygningen helt bør overgå til andet børneforsorgsformål eller nedrives.

Under henvisning til det således fremførte synes ud fra økonomiske synspunkter det første alternativ: en ombygning og modernisering af det nuværende Haraldslund optagelseshjem at måtte foretrækkes fremfor en omdannelse af ejendommen til andet børneforsorgsformål og opførelse af et nyt optagelseshjem af samme størrelse.

Oversigt over belægningsforholdene på de forskellige kategorier af opdragelseshjem i tiden 1. april 1953-1. januar 1955. **Bilag 2.**

	Antal hjem pr. 1/4 1953	Antal norm. plads. pr. 1/4 1953	1. April 1953			1. juli 1953			1. okt. 1953			1. jan. 1954			1. april 1954			1. juli 1954			1. okt. 1954			1. jan. 1955			Antal hjem pr. 1/1 1955	Antal norm. plads. pr. 1/1 1955
			brutto ledige pl.	brutto overbelæg.	netto und.belæg.	brutto ledige pl.	brutto overbelæg.	netto und.belæg.	brutto ledige pl.	brutto overbelæg.	netto und.belæg.	brutto ledige pl.	brutto overbelæg.	netto und.belæg.	brutto ledige pl.	brutto overbelæg.	netto und.belæg.	brutto ledige pl.	brutto overbelæg.	netto und.belæg.	brutto ledige pl.	brutto overbelæg.	netto und.belæg.	brutto ledige pl.	brutto overbelæg.	netto und.belæg.		
I. Typer af hjem med nettounderbelægning i hele perioden:																												
A. Optagelseshjem. for elever *over* konfirmationsalderen																												
a. for drenge	14	340	33	21	12	55	19	36	59	15	44	46	13	33	53	12	41	80	7	73	77	15	62	48	8	40	14	344
b. for piger	12	272	40	3	37	26	3	23	32	3	29	46	0	46	34	7	27	93	2	91	82	7	75	82	2	81	11	247
For børn på *2—14 år*	46	1530	95	78	17	189	75	114	244	60	184	356	31	325	200	39	161	295	37	258	303	30	273	374	31	343	46	1483
B. Børnehjem.																												
Spædbørnehjem	57	1695	107	54	53	89	51	38	118	44	74	196	43	153	120	42	78	188	28	160	259	15	244	312	17	295	57	1705
Mødre i mødrehjem	9	122	33	6	27	34	0	34	35	0	35	25	1	24	30	1	29	36	2	34	33	3	30	43	0	43	9	113
Sinkehjem for piger	4	129	20	3	17	16	0	16	11	0	11	6	4	2	5	2	3	11	2	9	13	1	12	9	1	8	4	133
C. Skolehjem. for piger[1]	3	111	32	5	27	32	4	28	13	3	10	12	1	11	14	0	14	19	0	19	15	0	15	22	0	22	2	75
D. Ungdomshjem.																												
for drenge	4	245	28	2	26	30	0	30	30	0	30	42	0	42	52	0	52	45	0	45	48	0	48	73	0	73	4	223
for piger	6	169	40	5	35	30	0	30	37	0	37	25	1	24	31	0	31	36	1	35	41	0	41	50	0	50	6	160
E. Fredehjem. for piger	7	198	17	8	9	24	4	20	14	10	4	11	3	8	4	4	0	13	3	10	17	2	15	15	2	13	7	198
F. Oplæringshjem.																												
Lærlingeplejehjem for drenge[2]	13	463	13	11	2	18	8	10	27	8	19	18	1	17	26	13	13	51	7	44	61	9	52	82	10	72	14	535
Lærlingeafdelinger på optagelseshjem og iagttagelseshjem	3	47	11	0	11	14	0	14	12	1	11	11	0	11	11	0	11	7	0	7	7	0	7	8	0	8	2	37
Lærlingehjem og landbrugshjem	2	34	6	0	6	17	0	17	13	0	13	8	0	8	11	0	11	9	0	9	2	0	2	5	0	5	2	34
Ialt I	180	5355	475	196	279	574	164	410	645	144	501	802	98	704	591	120	471	883	89	794	958	82	876	1124	71	1053	177	5285
II. Typer af hjem med nettooverbelægning i hele perioden:																												
B. Børnehjem. Sinkehjem for drenge og piger	2	95	0	9	÷ 9	0	14	÷14	0	14	÷14	0	10	÷10	0	11	÷11	0	9	÷9	0	10	÷10	0	2	÷ 2	2	95
III. Typer af hjem med skiftende netto-under- og overbelægning i perioden:																												
A. Iagttagelseshjem: for børn *på 2—14 år*	4	121	0	8	÷ 8	0	16	÷16	2	9	÷7	4	4	0	4	2	2	15	5	10	16	0	16	0	9	÷ 9	4	126
B. Børnehjem:																												
Almindelige børnehjem	139	3530	129	225	÷96	131	207	÷76	185	165	20	225	131	94	211	149	62	276	98	178	283	86	197	270	93	177	136	3495
Sinkehjem for drenge[3]	5	168	1	18	÷17	0	15	÷15	20	15	5	6	13	÷7	2	13	÷11	16	0	16	5	13	÷ 8	4	11	÷ 7	6	214
Børnehjem for åndssvage børn[4]	3	85	0	1	÷ 1	2	0	2	1	0	1	1	2	÷1	1	0	1	3	0	3	11	0	11	1	1	0	4	100
Andre børnehjem med særlige opgaver[5]	5	82	1	7	÷ 6	0	6	÷ 6	13	7	6	6	4	2	1	8	÷ 7	11	6	5	5	2	3	6	4	2	7	112
C. Skolehjem: for drenge	5	345	0	22	÷22	6	14	÷ 8	6	11	÷5	4	2	2	0	20	÷20	12	6	6	21	8	13	10	7	3	5	336
E. Fredehjem: for drenge	4	99	9	5	4	8	6	2	6	10	÷ 4	9	4	5	3	4	÷1	15	10	5	13	1	12	6	3	3	4	99
F. Oplæringshjem:																												
Lærlingeplejehjem for piger	1	13	0	0	0	0	1	÷ 1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	÷ 1	0	2	÷ 2	0	0	0	1	13
Husholdningsskoler	2	57	0	5	÷ 5	3	0	3	13	1	12	5	0	5	4	0	4	10	0	10	12	0	12	14	0	14	3	96
Ialt III	168	4500	140	291	÷151	150	265	÷115	246	218	28	260	160	100	226	196	30	358	126	232	366	112	254	311	128	183	172	4639

[1]) Skolehjemmet i Sjølund kun medregnet til og med 1. juli 1953.

[2]) 1—16 lærlinge på *venteliste* til hjem i København. Af de 18 ledige pladser pr. 1. juli 1953 er 4 i „Prøven" (der ombygges).

[3]) 12—33 drenge på *venteliste.* Af de 20 ledige pladser pr. 1. oktober 1953 var 19 på Lyngebæksgård.

[4]) 14 børn på *venteliste* pr. 1. oktober 1953.

[5]) 1—3 børn på *venteliste* til Nebs Møllegård.

Oversigt over etableringsudgifterne ved de siden 1. april 1951 ibrugtagne eller projekterede opdragelseshjem.

Bilag 3.

Institutionens navn	Taget i brug	Grund + bygninger	Montering	Ialt	Børnetal	Totaludgift pr. plads	Statens støtte	Statens støtte pr. plads
I. Nybygning:								
Børnehjemmet Schuberts Minde, Ringkøbing	juli 1951	426 506	78 255	504 761	36	14 020	303 000	8 417
William S. Knudsens optagelseshjem, Rebild	okt. 1951	651 307	92 000	743 307	40	18 582	410 000	10 250
Holstebro børnehjem	okt. 1951	305 191	61 500	366 691	28	13 096	233 300	8 333
Mødre- og spædbørnehjemmet Risvangen, Århus	april 1952	987 827	120 000	1 107 827	60	18 463	840 100	14 000
Esbjerg børnehjem	aug. 1952	440 000	50 000	490 000	36	13 610	400 600	11 130
Voerladegård børnehjem	sept. 1952	408 502	44 902	453 404	28	16 194	397 000	14 180
BørnehjemmetGranbakken,Allingåbro	okt. 1952	498 009	62 868	560 877	31	18 093	461 000	14 870
Sct. Hedvig søstrenes børnehjem, Odense	okt. 1952	521 137	50 000	571 137	30	19 038	382 000	12 733
Børnehj. Maren Minors Minde, Marstal	jan. 1953	221 124	50 000	271 124	20	13 556	150 000	7 500
Ålborg pigehjem	maj 1953	407 715	50 000	457 715	27	16 878	345 700	12 804
Spædbørnehj. Børnely, Kjellerup	aug. 1954	365 000	35 000	400 000	25	16 000	329 000	13 160
Iagttagelseshjemmet Hostruphøj, Hobro	sept. 1954	515 000	60 000	575 000	30	19 267	432 000	14 400
Spædbørnehj. Willeruplund, Odense.	sept. 1954	456 100	75 000	531 100	30	17 700	416 300	13 877
Børneringens spædbørnehjem Danam, Brede	febr. 1955	511 469	70 000	581 469	28	20 767	428 000	15 286
Mødre- og spædbørnehjemmet Svendebjerggård, Hvidovre	ikke i brug	1 064 000	100 000	1 164 000	50	23 280	775 000	15 500
Det Struckske børnehjem, Tønder	ikke i brug	392 000	54 000	446 000	28	15 931	391 000	13 964

Juelsminde børnehjem	ikke i brug	476 000	38 000	514 000	28	18 357	400 000	14 286
Thorshavn børnehjem	ikke i brug	695 000	70 000	765 000	34	22 500	490 000	14 410
Randers optagelseshjem	ikke i brug	510 000	30 000	540 000	32	16 875	436 875	13 652
Esbjerg optagelseshjem	ikke i brug	829 373	100 000	929 373	50	18 587	714 000	14 280
Sorø amts plejehjemsforenings optagelseshjem i Slagelse	ikke i brug	941 109	100 000	1 041 109	56	18 591	849 943	15 178
Århus kommunes optagelseshjem Tunnelvej, Århus	ikke i brug	795 000	75 000	870 000	45	19 333	697 500	15 500
11. Ombygning:								
Spædbørnehjemmet, Hartmannsvej 70, Gentofte	juni 1951	113 900 *)	66 300	180 200	25	7 208	35 000	1 400
Børnehjemmet Christianssæde	sept. 1952	235 000	70 000	305 000	30	10 166	228 715	7 624
Optagelses- og rekreationshjemmet Mindet, Vedbæk	nov. 1952	725 000	90 000	815 000	25	32 600	0	0
Optagelseshj. Skansen, Fredericia	nov. 1952	325 555	60 000	385 555	32	12 048	315 000	9 844
„Red Barnet"s børnehjem, Scherfigsvej, København	dec. 1952	185 000	45 000	230 000	18	12 777	135 000	7 500
Broager børnehjem	jan. 1953	188 924	50 000	238 924	24	9 955	238 924	9 955
Børnehjemmet Jens Olsens Minde, Lyngebæksgård	jan. 1953	665 849 *)	137 981	803 830	46	17 474	515 000	11 195
Fredehjemmet Grøngrøft, Felsted	maj 1953	758 400	69 000	827 400	35	23 640	827 400	23 640
Lærlingeplejehjemmet Allègården, Frederiksberg	juli 1953	300 000	20 000	320 000	45	7 110	233 000	5 180
Det kgl. Opfostringsh., Hellebækgård	aug. 1953	1 686 721	80 723	1 767 444	74	23 884	1 067 800	14 430
Børnehjemmet Sølyst, Risskov	sept. 1953	151 500	40 000	191 500	15	12 766	116 500	7 767
Fårupgård optagelseshjem	sept. 1953	867 000	100 000	967 000	30	32 233	415 000	13 833
Spædbørnehjemmet, Ehlershjemmet, Sdr. Vilstrup	sept. 1954	130 200 *)	65 100	195 300	27	7 232	191 000	7 074
Århus lærlingeplejehjem	okt. 1954	554 000 *)	106 000	660 000	45	14 670	378 500	8 411

*) Hertil kommer værdi af ejendom, der er stillet vederlagsfrit til rådighed.

Bilag 4.

Land- og havebrug 1951/52.

	ha.	Indtægter	Udgifter excl. lønninger	Lønninger	Driftsresultat[1])	Landbrugets bruttoindtægt pr. ha.
		kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
Skolehjem for drenge:						
Godhavn:						
Landbrug	17	41 190	24 615	10 710	+ 5 865	2 423
Havebrug	2	11 152	5 686	11 173	÷ 5 707	—
Himmelbjerggården:						
Landbrug	33,1	57 983	35 495	21 950	÷ 538	1 751
Havebrug	3,3	5 500	4 541	15 920	÷14 961	—
Holsteinsminde:						
Landbrug	59,8	119 523	69 746	36 401	÷13 376	1 999
Havebrug	4,7	7 245	5 521	9 061	÷ 7 337	—
Kjettrupgård:						
Landbrug	52,5	43 301	28 889	21 633	÷ 7 221	825
Havebrug	1,5	1 582	1 703	3 189	÷ 3 310	—
Skolehjem for piger:						
Hesselager: Landbrug	5,1	16 352	10 263	14 455	÷ 8 366	—
Sjølund: Landbrug	13,7	14 388	9 481	9 262	÷ 4 355	—
Skovgården:						
Landbrug	16,5	34 233	16 464	11 910	+ 5 859	2 140
Havebrug	2,0	2 000	1 323	6 663	÷ 5 986	—
Ungdomshjem for drenge:						
Bråskovgård:						
Landbrug	70,2	109 341	76 771	24 847	+ 7 723	1 558
Havebrug	5,7	18 530	9 985	10 748	÷ 2 203	—
Bøgildgård:						
Landbrug	62,5	127 043	83 282	22 598	+21 163	2 033
Havebrug	3,5	25 737	23 161	11 173	÷ 8 597	—
Flakkebjerg:						
Landbrug	40,7	95 078	45 209	15 054	+34 815	2 336
Havebrug	3,9	18 584	13 345	16 383	÷11 144	—
Sølager:						
Landbrug	23,2	53 719	41 777	10 974	+ 968	2 315
Havebrug	6,0	12 355	7 370	8 520	÷ 3 535	—
Ungdomshjem for piger:						
Orø: Landbrug	17,9	26 417	17 564	8 939	÷ 86	1 476
Skovly: Havebrug	3,8	7 519	5 658	9 966	÷ 8 105	—
Unnerupgård: Havebrug	2,5	2 932	2 100	—	+ 832	—
Vejstrup: Landbrug	10,0	28 899	13 170	11 504	+ 4 225	2 890
Fredehjem for drenge:						
Gelsted:						
Landbrug	10,9	39 634	22 255	9 407	+ 7 972	3 636
Havebrug	4,4	9 028	2 810	9 197	÷ 2 979	—

Land- og havebrug 1951/52 (fortsat).

	ha.	Indtægter	Udgifter excl. lønninger	Lønninger	Driftsresultat[1])	Landbrugets bruttoindtægt pr. ha.
		kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
Holt Bjerg:						
Landbrug	10,2	9 934	9 745	8 520	÷ 8 331	903
Havebrug	1,8	2 368	2 670	7 340	÷ 7 642	—
Snepsgård: Landbrug	50,0	41 047	21 179	10 271	+ 9 597	821
Thorshøjgård: Landbrug	10,8	18 963	22 034	6 585	÷ 9 656	1 756
Grøngrøft:						
Landbrug	74					
Havebrug	22					
Fredehjem for piger:						
Gunslev:						
Landbrug	4,3	19 488	13 753	6 300	÷ 565	4 429
Havebrug	2,2	3 000	114	—	+ 2 886	—
Holmstrupgård: Havebrug	2,0	3 949	2 078	—	+ 1 871	—
Lindevangshjemmet: Havebrug	0,2	1 259	551	—	+ 708	—
Sønderborg: Havebrug	1,0	2 992	875	7 188	÷ 5 071	—
Udby: Landbrug	7,7	27 307	19 062	6 990	+ 1 255	3 542
Optagelseshjem for drenge:						
Bustrup:						
Landbrug	100,7	93 415	70 348	20 644	+ 2 423	930
Havebrug	1	3 773	1 339	8 954	÷ 6 520	—
Egevang:						
Landbrug	2,8	7 702	8 738	—	÷ 1 036	2 750
Havebrug	3,8	9 501	4 281	8 755	÷ 3 535	—
Skibby: Havebrug	9	16 552	20 935	7 531	÷11 914	—
Vitskøl kloster:						
Landbrug	123,0	146 738	96 441	31 364	+18 933	1 193
Havebrug	1,5	5 640	3 551	8 701	÷ 6 612	—
Optagelseshjem for piger:						
Anneberg: Havebrug	4,0	4 827	4 924	8 418	÷ 8 515	—
Landbrugshjem:						
Christinelund: Landbrug	51,0	98 552	44 689	15 233	+38 630	2 260
Forskellige hjem:						
Undløse drengehjem:						
Landbrug	13,8	46 374	33 452	15 138	÷ 2 216	—
Havebrug	2,2					
Lærlingehjemmet „Prøven":						
Landbrug	23,0*)	57 847	24 322	27 071	+ 6 454	2 515
Havebrug	3,3	13 116	6 149	20 203	÷13 236	—
Værebro drengehjem: Landbrug	12,5	31 094	21 011	12 916	÷ 2 833	—
Drengehjemmet „Kokkedal":						
Landbrug	20,0	23 544	19 203	11 696	÷ 7 355	—
Havebrug	1,0					

*) I august 1953 er ca. 12 ha af landbrugsjorden overdraget til forsvarsministeriet.

Land- og havebrug 1951/52 (fortsat).

	ha.	Indtægter	Udgifter excl. lønninger	Lønninger	Driftsresultat[1])	Landbrugets bruttoindtægt pr. ha.
		kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
Ormslev børnehjem:						
Landbrug	16	50 610	28 047	9 370	+13 193	—
Havebrug	1,0					
Fårupgård (Reballegård):						
Landbrug	30,8	87 146	27 981	29 481	+29 684	—
Havebrug	1,2					
Roskilde Hvile optagelseshjem:						
Landbrug	6,0	18 231	8 088	10 880	÷ 737	—
Havebrug	2,0					
Seden Enggård optagelseshjem: Landbrug	46	123 194	83 122	20 897	+19 175	—
Skovholmgård optagelseshjem:						
Landbrug	7,4	13 991	10 432	15 337	÷11 778	—
Havebrug	3,0					
Pallisbjerg drengehjem: Landbrug	22,0	34 476	35 897	7 290	÷ 8 711	—
Vejle Fjord børnehjem: Landbrug	52,0	61 517	58 872	7 800	÷ 5 155	1 183
Drengehjemmet Håbet: Landbrug	5,5	15 299	10 703	5 124	÷ 528	—
Drengehjemmet Kildebjerget:						
Landbrug	5,2	11 142	14 799	7 262	÷ 1 091	—
Havebrug	1,0					
Drengehjemmet Rågelund:						
Landbrug	1,8	14 925	13 099	8 400	÷ 6 574	—
Havebrug	1,8					
Drengehjemmet Toftegård:						
Landbrug	4,0	18 576	5 188	—	—	—
Havebrug	0,5					
Dybbøl optagelseshjem: Havebrug	1,6	38 401	30 666	9 068	÷ 1 330	—
Hvidborg optagelseshjem: Havebrug	ca. 4	20 574	15 649	6 782	÷ 1 857	—
Solhjem optagelseshjem, Haslev:						
Landbrug	31,0	68 187	27 770	20 534	+19 883	—
Havebrug	2,5					
Stengården optagelseshjem: Havebrug	3,7	24 124	21 738	9 767	÷ 7 381	—

[1]) Ved bedømmelsen af driftsresultaterne må det tages i betragtning, at der blandt udgifterne i meget varierende forhold er medtaget genanskaffelser og nyanskaffelser af landbrugsmaskiner og til en vis grad også forbedring af landbrugsbygninger (hønsehuse, ajlebeholdere og siloer). Vedrørende landbrugene på de nedenfor angivne hjem findes sådanne ekstraordinært store udgifter til redskaber, inventar, siloer m. v.:

Holsteinsminde skolehjem	15 225 kr.
Kjettrupgård skolehjem	7 295 -
Bråskovgård statsungdomshjem	28 987 -
Sølager statsungdomshjem	10 972 kr.
Thorshøjgård fredehjem	11419 -
Bustrup optagelseshjem	17 735 -
Christinelund statslandbrugshjem	14 840 -
Seden Enggård optagelseshjem	16 288 -
Godhavn drenge- og lærlinghjem	3 392 -
Bøgildgård statsungdomshjem	5 011 -
Flakkebjerg ungdomshjem	8 652 -
Undløse drengehjem	4 731 -
Ormslev børnehjem	4 729 -
Pallisbjerg drengehjem	9 066 -
Vejle Fjord børnehjem	7 299 -

Bilag 5.

Fortegnelse **over** opdragelseshjem, **der er henført til den i forsorgslovens § 65, stk. 3,** omhandlede **tilskudsordning.**

Skolehjem:

Skolehjemmet Godhavn.
Skolehjemmet Holsteinsminde.
Skolehjemmet Kjettrupgård.
Skolehjemmet Himmelbjerggården
Skolehjemmet Landerupgård.
Skolehjemmet Skovgården.
Hesselager skolehjem.

Ungdomshjem:

Flakkebjerg ungdomshjem.
Ungdomshjemmet Skovly.
Unnerupgård ungdomshjem
Orø ungdomshjem
Genner ungdomshjem.

Fredehjem:

Thorshøjgård fredehjem.
Gelsted fredehjern.
Holt Bjerg fredehjem.
Fredehjemmet Grøngrøft.
Lindevangshjemmet.
Hylleholt fredehjem.
Gunslev fredehjem.
Udby fredehjem.
Fredehjemmet Holmstrupgård.
Sønderborg fredehjem.

Oplæringshjem:

Lærlingeplejehjemmet Allégården.
Brønshøj lærlingeplejehjem.
Frederikshøj lærlingeplejehjem.
Frederiksberg lærlingeplejehjem.
Hellerup lærlingeplejehjem.
Lærlingeplejehjemmet Prøven
Rødovre lærlingeplejehjem.
Holbæk lærlingeplejehjem Tostrupgård.
Ny Møllegård lærlingeplejehjem.
Eanders lærlingeplejehjem Frø vadsholm.
Århus lærlingeplejehjem.
Lærlingeplejehjemmet Limfjordshøj.
Seden lærlingehjem.

Husholdningsskoler:

Kronprinsesse Louises praktiske husgerningsskole.
Viborg husholdningsskole.

Børnehjem for svagtbegavede børn:

Undløse drengehjem.
Sdr. Højrup børnehjem.
Drengehjemmet Kokkedal.
Pallisbjerg drengehjem.
Sølyst børnehjem.
Egebjerggård pigehjem.
Børnehjemmet Brejdablik, Risskov.
Asserballeskov børnehjem.
Børnehjemmet Jens Olsens Minde, Lynge-

Børnehjem for børn med tilpasningsvanskeligheder:

Børnehjemmet Egelundshuset.
Himmelev børnehjem.
Nebs Møllegård børnehjem.
Børnehjemmet Sølyst, Risskov.
Børnehjemmet Baunhus.

I henhold til den i § 65, stk. 3, pkt. 3, hjemlede adgang til for socialministeren efter forhandling med finansministeren at henføre andre hjem til denne gruppe hjem, hvis underskud dækkes af staten, har ministeriet siden maj 1951 henført følgende hjem til denne gruppe:

1) Egevang iagttagelseshjem.
2) Bustrup iagttagelseshjem.
3) Iagttagelseshjemmet Vitskøl Kloster.
4) Billeshave iagttagelseshjem.
5) Anneberg iagttagelseshjem.
6) Bagsværd spædbørnehjem.
7) Sletten spædbørnehjem.
8) Brønderslev spædbørnehjem.
9) Hadsten spædbørnehjem.
10) Åbenrå børnehjem.
11) Mødre- og spædbørnehjemmet Risvangen.
12) Børnehjemmet Gersonshøj for åndssvage børn.
13) Børnehjemmet Nislevgård for åndssvage børn.
14) Elev børnehjem for åndssvage børn.
15) Odder børnehjem for åndssvage børn.

Bilag 6.

En undersøgelse vedrørende de danske børnehaver.

DET STATISTISKE DEPARTEMENT

København, den 1. juli 1954.

Journal Nr. 2349—57—24.

I skrivelse af 23. februar d. å. har udvalget rettet en anmodning til Det statistiske Departement om at foretage en undersøgelse af behovet for børnehaver. Forud var der ført forhandlinger med udvalgets formand og dets sekretær, og man var under disse forhandlinger enedes om, at Departementet skulle overtage de spørgeskemaer, som til udvalgets brug var udarbejdet af „Kontor 101, Handelshøjskolen, København". Det havde været hensigten, at spørgeskemaerne skulle udfyldes med oplysninger pr. 1. februar d. å., men forhandlingerne havde taget så megen tid, at Departementet måtte rette den påtrykte dato (1. februar) til 1. marts d. å.

Til hver af de tilskudsberettigede børnehaver blev der herefter udsendt et spørgeskema I, hvorpå der dels skulle gives forskellige oplysninger om børnehavernes virksomhed, dels oplysninger fra et udsnit af de børn, der var indskrevet i børnehaven på den nævnte dato. Endvidere blev der udsendt et supplerende skema II, hvorpå der skulle påføres forskellige oplysninger vedrørende børnehavernes ventelister. Et eksemplar af skemaerne vedlægges.

Spørgeskemaerne blev som nævnt udsendt til samtlige tilskudsberettigede børnehaver. I overinspektør Skjerbæks bog „Institutioner til værn for børn og unge i Danmark" findes en fortegnelse over de i 1950 eksisterende børnehaver, men denne fortegnelse er på grundlag af oplysninger fra Overinspektionen for Børneforsorgen blevet suppleret med de siden da oprettede børnehaver.

Den alt overvejende del af børnehaverne får tilskud i henhold til lov om offentlig forsorg § 127, stk. 1 a (40 pet. tilskud fra staten og 30 pct. fra vedkommende kommune). Enkelte børnehaver — ialt 10 — får tilskud i henhold til lovens § 127, stk. 1 b (20 pct. fra staten og 15 pct. fra kommunerne). Under hensyn til, at disse børnehaver formentlig har et særligt klientel, har man undladt at medregne dem i den følgende undersøgelse. Det kan oplyses, at der i Gentofte findes 5, i Lyngby-Taarbæk 2 og i Herlev, Sorø og St. Hedinge 1 børnehave med det lille tilskud.

Departementet udsendte spørgeskemaerne den 18. marts d. å., men da et ikke ubetydeligt antal af børnehaverne undlod at indsende skemaerne til den fastsatte frist, den 29. marts, udsendte man rykkerskrivelser den 8. april. Yderligere har man rettet telefoniske henvendelser til en del af de stadigt manglende, men trods dette er det dog ikke lykkedes at få indberetninger fra samtlige børnehaver, hvilket fremgår af omstående tabel 1.

I alt fandtes der godt 500 børnehaver, hvoraf 14 pct. havde undladt at besvare spørgeskemaerne. Ganske enkelte af disse havde den gyldige grund, at de var nedlagte, og af de øvrige havde en del — enten skriftligt eller telefonisk — angivet årsagerne til den manglende besvarelse. Nogle henviste til manglende tid, andre til at der havde fundet lederskifte sted omkring undersøgelsens skæringsdag, andre igen gav udtryk for positiv uvilje.

Det fremgår af tabel 1, at besvarelsesprocenten stort set var den samme i de forskellige grupper, og det bemærkes videre, at procenten med hensyn til de normerede pladser også er den samme, hvilket viser,

Tabel 1. Oplysninger om hvor mange af børnehaverne, der har indsendt spørgeskemaerne i udfyldt stand.

	Antal børnehaver			Antal normerede pladser		
	Samtlige børnehaver	Heraf har indsendt skemaer	Besvarelses procent	Samtlige børnehaver	Heraf børnehaver med besvarelser	Procent
København	187	162	87	9 638	8 480	88
Frederiksberg	23	21	91	1 191	1 045	88
Gentofte	16	13	81	638	488	76
Hovedstaden ialt	226	196	87	11 467	10 013	87
Omegnskommunerne	50	43	86	2 390	2 120	89
Store provinsbyer (o. 20 000 indb.)	89	78	88	4 572	3 954	86
Mindre provinsbyer (u. 20 000 indb.)	85	74	87	3 860	3 378	88
Øvrige kommuner	59	49	83	2 236	1 917	86
Hele landet	509	440	86	24 525	21 382	87

at de uoplyste børnehaver er af samme størrelsesorden som de børnehaver, hvorfra der er indkommet spørgeskemaer.

I efterfølgende tabel er vist det gennemsnitlige antal normerede pladser pr. børnehave.

Tabel 2. Gennemsnitligt antab normerede pladser pr. børnehave.

København	52
Frederiksberg	52
Gentofte	40
Hovedstaden ialt	51
Omegnskommunerne	48
Store provinsbyer	51
Mindre provinsbyer	45
Øvrige kommuner	38
Hele landet	48

For landet som helhed er det gennemsnitlige antal normerede pladser 48, lidt mere i København, Frederiksberg og de store provinsbyer, og en del mindre i Gentofte og i gruppen „Øvrige kommuner" (som består af stationsbyer og provinsbyernes forstadskommuner). For de børnehaver, hvorfra der er indkommet spørgeskemaer, er der foretaget en optælling af de pr. 1. marts 1954 indskrevne børn. Denne optælling giver det resultat, at for landet som helhed er antallet af indskrevne børn 7,0 pct. højere end normeringstallet.

Der er ikke stor forskel mellem kommunegrupperne; procenten er højst for de små provinsbyer, 8,8 pct. og for de store provinsbyer 8,4 pct., medens hovedstadens 3 kommuner og omegnskommunerne ligger omkring 7 pct., og kun gruppen „Øvrige kommuner" afviger væsentligt fra gennemsnittet, idet der her kun er 1,5 pct. flere indskrevne børn end normeringstallet.

For de enkelte børnehaver fremkommer der dog afvigelser fra disse gennemsnitsprocenter. Således er der enkelte børnehaver, der har væsentlig flere indskrevne børn end normeringstallet, hvilket kan skyldes, at en faktisk udvidelse af børnehavernes kapacitet endnu ikke har fået udtryk i normeringstallet.

På den anden side er der en del børnehaver, hvor antallet af indskrevne børn er det laveste, og i omstående tabel er der givet en sammentælling for disse børnehaver.

Det er kun undtagelsesvis, at de pågældende børnehaver giver nogen forklaring på, at der er færre indskrevne børn end normeringstallet.

For at få et samlet tal for antallet af indskrevne børn i samtlige børnehaver har man foretaget en opregning af tallene

Tabel 3. Børnehaver, hvor antal indskrevne børn er mindre end normering stallet.

	Antal børne-haver	Norme-rede pladser	Antal indskr. børn
Hovedstaden	15	1039	984
Omegnskommunerne	4	180	161
Store provinsbyer	9	592	557
Mindre provinsbyer	17	727	580
Øvrige kommuner	16	657	546
Hele landet	61	3 195	2 828

for de børnehaver, hvorfra der er modtaget spørgeskemaer. Som opregningsfaktor har man herved anvendt forholdet mellem normeringstallet i samtlige børnehaver og normeringstallet i de børnehaver, hvorfra der er modtaget skemaer, og beregningen er foretaget for hver kommunegruppe.

En tilsvarende opregning har man også foretaget med hensyn til antallet af børn, som er indskrevet på venteliste. Man kan selvfølgelig ikke bortse fra den mulighed, at der især med hensyn til ventelisterne gælder andre forhold for de uoplyste børnehaver end for dem, hvorfra der er modtaget skemaer. Men dels udgør, som før nævnt, de uoplyste børnehaver kun 14 pct. af samtlige børnehaver, og dels er de uoplyste børnehaver af omtrent samme størrelse som de øvrige børnehaver, således at de opregnede tal må antages at ligge meget nær de rigtige tal.

I nedenstående tabel er givet en sammenfattende opstilling for de således beregnede tal for indskrevne børn og børn på venteliste, og der er endvidere foretaget en beregning af ventelisteprocenten, hvorved forstås antallet af børn på venteliste i pct. af antal indskrevne børn. Endvidere er i tabellen gentaget normeringstallene.

Tabel 4. Beregnede tal for samtlige børnehaver.

	Normeringstal	Antal ind-skrevne børn	Antal børn på venteliste	Venteliste-procent
København	9 638	10 279	6 471	63
Frederiksberg	1 191	1265	947	75
Gentofte	638	684	234	34
Hovedstaden ialt	11 467	12 228	7 652	63
Omegnskommunerne	2 390	2 570	1 325	52
Store provinsbyer	4 572	4 955	2 280	46
Mindre provinsbyer	3 860	4 201	1 294	31
Øvrige kommuner	2 236	2 269	577	25
Hele landet	24 525	26 223	13 128	50

I landet som helhed er der på ventelisterne opført 13 000 børn eller netop halvdelen af det antal børn, som går i børnehaverne (d. v. s. som er indskrevet). Ventelisteprocenten er dog meget varierende indenfor kommunegrupperne, med en klar linie fra de høje procenter i de store byer til forholdsvis små procenter i de mindre byer og bebyggelser. I hovedstaden er ventelisteprocenten således 63 mod 52 i omegnskommunerne, 46 i de store provinsbyer, 31 i de mindre provinsbyer og kun 25 i de øvrige kommuner. For hovedstadens vedkommende bemærkes, at der i Grentofte kun er en ventelisteprocent på 34, medens der på Frederiksberg er en meget høj procent, nemlig 75.

En nærmere gennemgang af venteliste-procenten for de enkelte børnehaver viser meget store forskelligheder, og dette fremgår af følgende tabel.

Det fremgår af tabellen, at en sjettedel af børnehaverne ikke havde børn på venteliste. Nogle af disse børnehaver har dog

Tabel 5. Fordeling af børnehaverne efter ventelisteprocentens størrelse.

Ventelisteprocent	Hoved-staden	Omegns-kommu-nerne	Store provins-byer	Mindre provins-byer	Øvrige kommu-ner	lait	Pct.vis fordeling pct.
0— pct	17	6	4	23	22	72	16,4
1—19 —	19	3	17	18	7	64	14,5
20— 39 —	43	14	18	12	6	93	21,1
40— 59 —	33	8	13	12	6	72	16,4
60— 79 —	17	2	10	4	3	36	8,2
80— 99 —	14	4	5	1	4	28	6,4
100—119 —	20	3	5	1	1	30	6,8
120—139 —	13		2			15	3,4
140—159 —	6	1	2	1		10	2,3
160— -	14	2	2	2		20	4,5
lait	196	43	78	74	49	440	100,0
Uoplyst	30	7	11	11	10	69	
Tilsammen	226	50	89	85	59	509	-

oplyst, at når man ikke fører venteliste, skyldes det, at man lader børn i vuggestuen eller i småbørnsafdelingen gå direkte over i børnehaven, når de kommer til den passende alder. løvrigt fremgår det, at i gruppen „Øvrige kommuner" har halvdelen af børnehaverne ingen børn på venteliste og i de små provinsbyer ca. 30 pct., medens der modsætningsvis i de store provinsbyer kun undtagelsesvis er børnehaver uden børn på venteliste.

Det ses videre af tabellen, at bortset fra de 16 pct., der ikke har nogen børn på venteliste, er der ialt 36 pct. af børnehaverne, som har en ventelisteprocent på under 40, og 17 pct. af børnehaverne har en ventelisteprocent på over 100. I den sidstnævnte gruppe er hovedstaden stærkt dominerende idet over 1/4 af hovedstadens børnehaver har en så stor ventelisteprocent.

Ved en bedømmelse af behovet for børnehaver må adskillige faktorer komme i betragtning, men som udgangspunkt vil det være naturligt at se på antallet af børn i børnehavealderen. Man har derfor for de forskellige kommunegrupper foretaget en beregning, som principielt viser antallet af indskrevne børn og antallet af børn på ventelisterne i forhold til områdernes samlede antal børn i børnehavealderen.

Som et udtryk for sidstnævnte begreb har man anvendt antallet af børn under 5 år, således som dette blev opgjort ved folketællingen i 1950; disse antal må nemlig antages som hovedregel at give et tilnærmet udtryk for hvor mange børn der på tidspunktet for nærværende undersøgelse henhører til børnehavealderen. For den enkelte kommune kan disse tal ganske vist være noget misvisende, men af kommunegrupperne er det dog hovedsagelig hovedstadens omegnskommuner, med deres stærke vækst siden 1950, som vil få urigtige forholdstal ved anvendelse af børnetallene fra 1950. For denne kommunegruppe har man derfor på grundlag af den almindelige befolkningstilvækst fra 1950 til 1954 foretaget en opregning af småbørnstallet i 1950.

Hovedresultatet af beregningen fremgår af følgende tabel.

Tabel 6. Børnehavernes antal indskrevne børn og antal børn på venteliste i procent af antal børn i børnehavealderen.

	Indskrevne børn pct.	Børn på venteliste pct.	Tilsa... pct.
København	17,4	11,1	28,5
Frederiksberg	16,4	12,2	28,6
Gentofte	12,9		
Hovedstaden	16,8		
Omegnskommunerne	9,9	5,1	15,0
Store provinsbyer	8,0	3,9	11,9
Mindre provinsbyer	8,9	2,6	11,5

I København og Frederiksberg er en sjettedel af børn (i børnehavealderen) indskrevet i børnehaver, medens andelen kun er halvt så stor i provinsbyerne og lavest i de større provinsbyer med kun 8 pct. I hovedstadens omegnskommuner er en tiendedel af børnene indskrevet i børnehaver.

Skønt hovedstaden har en forholdsvis høj dækningsprocent, når man alene måler børnehavebehovet efter antallet af børn, er ikke desto mindre antallet af børn på venteliste 3—4 gange større i hovedstaden end i provinsbyerne, og mere end dobbelt så stort som i omegnskommunerne. I København og Frederiksberg udgør nemlig ventelisternes børnetal 11—12 pct. af det samlede børnetal men kun 5 pct. i omegnskommunerne, 4 pct. i de større provinsbyer og knapt 3 pct. i de mindre provinsbyer.

Sammenfattende kan man udlede, at børnehavebehovet er væsentlig større i hovedstaden end i de øvrige kommuner, men at andre faktorer end selve børnetallet (f. eks. erhvervsstrukturen, forskellige anta] enlige kvinder og hustruer med selverhverv) er af væsentlig betydning for børnehavebehovet.

Man skal pånv pege på den usikkerhed, der ligger i den anvendte beregningsmetode ved anvendelse af børneantallet i 1950. I den siden forløbne periode er der foregået en bortvandring fra København især af familier med børn, således at procenttallene for denne kommune skulle være endnu højere.

I gruppen „Mindre provinsbyer", der består af 71 byer, er der 16, fortrinsvis blandt de mindste, som ikke har nogen børnehave. Ser man bort fra disse byer, er forholdstallene for de øvrige grupper: 9,3 pct. for indskrevne børn og 2,9 pct. for børn på venteliste. For gruppen „Øvrige kommuner" (stationsbyer og forstadskommuner) er der ikke foretaget nogen procentberegning, idet der kun foreligger oplysninger om børnetallet i kommunerne som helhed, men derimod ikke i den bymæssige del, som ganske overvejende giver klientellet til børnehaverne. Det kan i denne forbindelse oplyses, at i følgende stationsbyer o. 1. med over 2 000 indbyggere findes der ingen børnehaver: Bjerringbro, Bramminge, Hadsten, Hadsund, Hedehusene, Hirtshals, Humlebæk, Hundested, Jyderup, Kjellerup, Langaa, Skjern, Vamdrup, Vejen og Ølgod.

I et særligt bilag I[1]) er der for de enkelte distrikter i København og for de enkelte provinsbyer meddelt de beregnede procenttal. For Københavns vedkommende må tallene læses med det forbehold, at børnehaverne i de nævnte distrikter også kan modtage børn udenfor distrikterne, hvilket især har betydning med hensyn til firmabørnehaverne. Endvidere må det fremhæves, og dette gælder også for provinsbyerne, at når man kommer ned på så små enheder som her, vil der med den anvendte beregningsmetode — opregning for de uoplyste børnehaver af de indskrevne børn og ventelisterne på grundlag af normeringstallene — kunne fremkomme nogen afvigelse fra de rigtige, men ukendte tal. Usikkerheden vil dog fortrinsvis knytte sig til ventelistetallene, idet der som foran påvist er en temmelig nøje forbindelse mellem normeringstallene og antallet af indskrevne børn. Der henvises til bemærkningerne side 213 om i hvilket omfang de samme børn er opført på flere børnehavers ventelister.

På spørgeskemaet havde man udbedt sig forskellige oplysninger vedrørende de børn (og deres forældre/forsørgere), som var indskrevet pr. 1. marts 1954. Af hensyn til arbejdets omfang havde man dog afstået fra at begære oplysninger fra samtlige børn, og man indskrænkede derfor undersøgelsen til kun at omfatte de børn, hvis efternavn begyndte med B, H, R eller T. Skønsmæssigt anslog man dette udvalg til at ville udgøre en femtedel af samtlige indskrevne børn.

Spørgeskemaerne indeholder oplysninger om antallet af forsørgere, disses antal indskrevne børn i børnehaverne og deres samlede antal børn. Endvidere har man oplysning om antal enlige kvinder og om hustruer med selverhverv.

Ved som opregningsfaktor at benytte forholdet mellem samtlige indskrevne børn, jfr. tabel 1, og det antal indskrevne børn, hvorom man havde individualoplysningerne, når man frem til følgende tal for samtlige børn og deres forsørgere.

[1]) Optrykt som underbilag 6 a.

Tabel 7. Beregnede tal for samtlige forsørgere med børn i børnehaverne.

	Antal forsørgere	Disses antal børn		Gennemsnitlig pr. forsørger	
		i børnehaver	ialt	antal børn i børnehaver	antal børn lait
København	9 190	10 279	16 665	1,12	1,81
Frederiksberg	1 162	1265	2 074	1,09	1,79
Gentofte	617	684	1073	1,11	1,74
Hovedstaden ialt	10 969	12 228	19 812	1,12	1,81
Omegnskommunerne	2 245	2 570	4 033	1,14	1,80
Store provinsbyer	4 401	4 955	8 414	1,13	1,91
Mindre provinsbyer	3 609	4 201	7 459	1,16	2,07
Øvrige kommuner	1936	2 269	4106	1,17	2,12
Hele landet	23 160	26 223	43 824	1,13	1,89

Det ganske overvejende flertal af forsørgerne har åbenbart kun 1 barn i børnehave, idet der i gennemsnit er 1,13 barn pr. forsørger. I de mindre provinsbyer og i stationsbyerne m. v. er gennemsnitstallet dog en kende større.

Forsørgernes samlede antal børn er i gennemsnit 1,89, lidt mindre i hovedstaden og i de større byer, og tilsvarende er der flere børn i de små byer. Der foreligger ikke en samtidig opgørelse af det gennemsnitlige børnetal for samtlige forsørgere i hele landet. Nævnes kan det dog, at der i forbindelse med den almindelige indkomststatistik for 1946 blev foretaget en specialundersøgelse af børneantallet i de forskellige indkomstgrupper m. v. I hovedstaden var der gennemsnitlig 1,62 børn hos de mandlige forsørgere med børn og 1,47 hos de kvindelige forsørgere med børn. For provinsbyerne var de tilsvarende gennemsnitstal 1,76 og 1,50. Disse gennemsnitstal ligger en del under de i tabel 7 nævnte for børnehaveklientellet, men dels er der en forskellig aldersgrænse: 16 år ved børnehaveundersøgelsen og 15 år ved den omtalte indkomststatistiske undersøgelse, og navnlig har det betydning, at der som følge af krigsårenes store fødselshyppighed er foregået en stigning i børnetallet på rundt regnet 15 pct. fra 1946 til 1953.

I følgende tabel er foretaget en beregning af det samlede antal enlige kvinder og af hustruer med selverhverv.

Af samtlige forsørgere er 21,8 pct. enlige kvinder. I København og Frederiksberg er de enlige kvinders andel højst med 26—27 pct. mod 22 pct. i omegnskommunerne og de større provinsbyer, medens andelen kun er 15 pct. i de mindre provinsbyer og endog kun 10 pct. i de øvrige kommuner. Man har ikke ment på grundlag af det foreliggende materiale at kunne foretage en deling i enker, separerede, skilte og ugifte.

Det fremgår videre af tabellen, at 69 pct. af hustruerne har selverhverv, heri er dog ikke medregnet hustruer, som hjælper manden i hans forretning. Man gør allerede her opmærksom på, at ved den senere omtalte undersøgelse på grundlag af indkomstoplysningerne kommer man til en lavere procent for hustruers selverhverv. De'tte forklares formentlig væsentlig derved, at man ikke over for skattevæsenet har samme incitament til at oplyse hustruindkomsten, som når det drejer sig om at godtgøre sin adkomst til at have et barn i børnehave. Nogen forklaring på de forskellige procenter kan dog også ligge deri, at indkomstoplysningerne refererer sig til året 1952, og at der i mellemtiden kan være indtrådt ændringer i hustruens erhvervsdeltagelse.

løvrigt fremgår det, at der i København er 79 pct. af hustruerne (med børn i børnehave), som har selverhverv, og omtrent lige så mange i omegnskommunerne. I de store provinsbyer har hustruerhvervene

Tabel 8. Beregnede tal for enlige kvinder og hustruer med selverhverv.

	Antal forsørgere	Heraf enlige kvinder		Hustruer med selverhverv	
		ialt	pct. af forsørgere	ialt	pct. af mandlige forsørgere
København	9190	2 397	**26,1**	5 362	78,9
Frederiksberg	1 162	316	27,2	614	72,6
Grentofte	617	145	23,5	317	67,2
Hovedstaden ialt	10 969	2 858	26,0	6 293	77,6
Omegnskommunerne	2 245	484	21,6	1357	77,1
Store provinsbyer	4 **401**	972	22,1	2 510	73,2
Mindre provinsbyer	3 609	539	14,9	1517	49,4
Øvrige kommuner	1936	204	10,5	799	46,1
Hele landet	23 160	5 057	21,8	12 476	68,9

meget nær samme omfang, 73 pct., hvorimod der i de små provinsbyer og i stationsbyerne m. v. kun er knapt halvdelen af hustruerne, som har selverhverv.

Under de forberedende drøftelser om undersøgelsens tilrettelæggelse, blev der fremsat ønske om, at Departementet fr emskaffede oplysninger om indkomst- og formueforholdene for de forsørgere, der stod opført på spørgeskemaerne. Til brug for den almindelige indkomst- og formuestatistik modtager Departementet nemlig fra de forskellige skatteråd udskrifter af mandtalslisterne, og på grundlag af de i spørgeskemaerne indeholdte oplysninger, skulle det principielt være muligt at identificere de pågældende personer. Departementet gik da også på et tidligt tidspunkt i gang med dette arbejde, som imidlertid viste sig at være meget tidskrævende, og man måtte derfor afstå fra at gennemføre identificeringsarbejdet for samtlige personer. For Københavns vedkommende nøjedes man med at behandle skemaerne fra indre by, Christianshavn, Sundbyerne, Nørrebro, Brønshøj og Valby, ialt omfattende godt halvdelen af skemaerne. For Frederiksberg, Gentofte og omegnskommunerne behandlede man derimod samtlige skemaer, og det samme gjaldt de store provinsbyer; for sidstnævnte gruppes vedkommende gjorde det særlige forhold sig gældende, at Departementet fra Århus, Ålborg, Odense og Silkeborg ikke modtager nogen uddrag af mandtalslisterne, idet disse kommuner ved hjælp af deres hulkortanlæg leverer den færdige statistik til Departementet. Man måtte derfor sende børnehaveskemaerne til disse 4 kommuner med anmodning om at få påført indkomst- og formueoplysninger. Dette har for nærværende undersøgelse haft den fordel, at et væsentligt større antal har kunnet identificeres i disse kommuner end i de øvrige kommuner.

For de små kommuner har man derimod kun behandlet et mindretal af skemaerne, og blandt de øvrige kommuner overhovedet ingen, idet identificeringen for sidstnævntes vedkommende ville være forbundet med et uforholdsmæssigt stort arbejde.

Som nævnt har det ikke været muligt i mandtalslisterne at finde alle de personer, som var opført på børnehavelisterne. I København fandt man således 80 pct., på Frederiksberg 67 pct., i Gentofte 85 pct., i omegnskommunerne 74 pct., i de større provinsbyer 86 pct. og i de små provinsbyer 80 pct.

Det må herved erindres, at de til rådighed stående mandtalslister var udarbejdet ved nytårstid 1952—53, medens børnehavernes oplysninger refererer sig til marts 1954, og for personer, der er flyttet i denne periode, måtte man derfor have henvendt sig til folkeregistrene for at få de gamle adresser. Dette tillod tiden ikke, idet man dog gør opmærksom på, at de 4 før nævnte byer udførte dette arbejde.

Enkelte børnehaver, især i hovedstadsområdet, har børn fra andre kommuner, men tiden har ikke tilladt at identificere de pågældende forældre. Videre bemærkes, at i tilfælde af dødsfald, skilsmisse eller separation har indtægtsoplysningerne fra året 1952 i almindelighed ikke megen interesse ved bedømmelse af forholdene i marts 1954, og i så fald har man som hovedregel behandlet de pågældende som uoplyste med hensyn til indtægtsforholdene.

Når der således alt i alt mangler indkomst- og formueoplysninger for en snes procent af de undersøgte personer, er dette selvfølgelig et usikkerhedsmoment ved de følgende beregninger, men dog formentlig ikke af afgørende betydning.

I følgende tabel er anført den beregnede gennemsnitsindkomst og -formue for alle forsørgere under eet. Ved beregning af ialttallet for samtlige kommuner er anvendt skønnet beløb for gruppen „Øvrige kommuner".

Tabel 9. Gennemsnitlig ansat indkomst og formue for samtlige forsørgere med børn i børnehave.

	Ansat indkomst kr.	Formue kr.
København	8 901	2 230
Frederiksberg	10 040	4 340
Gentofte	11 174	13 040
Hovedstaden ialt	9 149	3 061
Omegnskommunerne	9 742	3 450
Store provinsbyer	8 266	3 510
Mindre provinsbyer	8 490	4 170
Hele landet	8 865	3 435

Tabel 10. Gennemsnitlig ansat indkomst.

	Mandlige forsørgere			Enlige kvinder
	Med hustruindkomst ialt	heraf hustruindkomst	uden hustruindkomst	
	kr.	kr.	kr.	kr.
København	10 467	3 347	9 358	5 111
Frederiksberg	12 222	3 622	10 474	5 652
Gentofte	11546	3 677	11 685[1])	5 889
Hovedstaden ialt	10 692	3 390	9 699[1])	5 210
Omegnskommunerne	10 670	3 378	10 179	5 906
Store provinsbyer	9 620	3 345	8 708	4 513
Mindre provinsbyer	9 394	2 909	8 672	5 350
Hele landet	10 227	3 283	9 114	5 149

I tabel 10 er der foretaget en deling af forsørgere i tre grupper: Mandlige forsørgere med og uden hustruindkomst samt enlige kvinder.

Af det samlede antal mandlige forsørgere var der i København 64 pct., som havde hustruindkomst, på Frederiksberg og i Gentofte 47 pct., i omegnskommunerne 62 pct., i de større provinsbyer 55 pct. og i de mindre provinsbyer 35 pct. Disse procenter for hustruindkomsten er som tidligere bemærket en del lavere end dem, der fremkommer på grundlag af oplysningerne på børnehaveskemaerne; med hensyn til forklaringen herpå skal man henvise til det foran bemærkede.

For de mandlige forsørgere uden hustruindkomster er den gennemsnitlige ansatte indkomst for samtlige kommuner 9 114 kr. I dette beløb er fradraget skatter, forsikrings- og lønmodtagerfradrag m. v. For mandlige forsørgere *med* hustruindkomster er den ansatte indkomst 10 227 kr., men heri indgår hustruens indkomst, med 3 283 kr. Man må være opmærksom på, at der i hustruindkomsten ikke er foretaget nogen fradrag for skatter m. v., og det ville derfor være misvisende at trække de 3 283 kr.

[1]) Herved er bortset fra en enkelt børnehave, hvor nogle forældre har særligt store indkomster.

fra ægteparrets samlede ansatte indkomst 10 227 kr. og sammenligne nettobeløbet 6 944 kr. med de 9 114 kr., som er den ansatte indkomst for mandlige forsørgere uden hustruindkomst.

Problemet er dette: Såfremt hustruindkomsterne bortfaldt, hvor stor ville i så fald den ansatte indkomst blive for de mænd, der for tiden har hustruindkomster? Det må herved forudsættes, at der iøvrigt ikke skabes nogen ændring i de pågældendes indkomstforhold.

Der kan ikke gives nogen klar løsning på dette problem, idet der på grund af skattefradragsretten vil gå adskillige år, før man når til en ligevægtstilstand, selv under den urealistiske forudsætning, at indkomsterne iøvrigt er konstante. Men ganske rundt kan man regne med, at 6—800 kr. af hustruindkomsterne er kommet til fradrag i ægteparrets samlede indkomst. Hvis man derfor i stedet for de 3 283 kr. trækker ca. 2 600 kr. fra de 10 227 kr., får man det beløb, ca. 7 600 kr., som angiver mandens egen ansatte indkomst i de tilfælde, hvor der har været hustruindkomst, og dette beløb kan sammenlignes med den ansatte indkomst, 9 114 kr., for de mænd, der ikke har nogen hustruindkomst.

Af tabellen fremgår det, at hvor der er hustruindkomster, er ægteparrenes samlede ansatte indkomst i almindelighed højere end for de ægtepar, som ikke har hustruindkomst. Men når man alene betragter mændenes ansatte indkomster, er disse væsentlig mindre for de mænd, der har hustruindkomster, end for de øvrige mænd, i København således 16— 1 700 kr., i omegnskommunerne ca. 1 200 kr. og i de store provinsbyer godt 2 000 kr.

Det ses iøvrigt af tabellen, at der ikke er store forskelligheder mellem kommunegrupperrie med hensyn til hustruindkomsternes gennemsnitlige størrelse. Lavest ligger de mindre provinsbyer med 2 900 kr. og højest Frederiksberg og Gentofte med 36—3 700 kr.

Endelig fremgår det, at de enlige kvinders gennemsnitlige indkomst er godt 5 100 kr., og Frederiksberg og Gentofte og omegnskommunerne ligger højest med 57—5 900 kr., medens gennemsnitsbeløbet i de store provinsbyer kun er 4 500 kr.

Tabel 11. Procentvis fordeling af forsørgere få indkomstgrupper.

	-3 000 kr.	3-6 000 kr.	6-9 000 kr.	9-12 000 kr.	12-15000 kr.	Over 15000 kr.	lait
Mandlige forsørgere med hustruindkomst.							
København	0,3	1,8	22,6	46,2	24,1	5,0	100,0
Frederiksberg, Gentofte		3,3	15,2	36,9	30,5	14,1	100,0
Omegnskommunerne	1,2	4,1	21,0	43,6	25,4	4,7	100,0
Store provinsbyer	0,4	12,3	30,9	39,0	12,0	5,4	100,0
Mandlige forsørgere uden hustruindkomst.							
København	2,3	7,5	44,8	35,1	7,0	3,3	100,0
Frederiksberg, Gentofte	1,9	6,7	29,3	17,2	14,4	30,5	100,0
Omegnskommunerne		6,7	36,6	39,5	7,6	9,6	100,0
Store provinsbyer	3,8	15,3	45,7	22,9	8,0	4,3	100,0
Enlige kvinder.							
København	20,1	45,4	28,9	4,6		1,0	100,0
Frederiksberg, Gentofte	12,0	36,0	44,0	6,0		2,0	100,0
Omegnskommunerne	15,4	34,7	42,3	7,6			100,0
Store provinsbyer	25,8	55,0	16,8	**1,6 i**		0,8	100,0

Til en dybere forståelse *af* indkomstforholdene er det ikke tilstrækkeligt at betragte gennemsnitstallene; man bør også se på indkomstfordelingen, og i følgende tabel er derfor vist den procentvise fordeling på forskellige indkomstgrupper indenfor kommunegrupperne. Beregningen er ikke foretaget for de små provinsbyer, idet opgørelsen her bygger på et forholdsvis lille antal forsørgere.

Tallene må sammenholdes med de i tabel 10 beregnede gennemsnitstal. For mandlige forsørgere *med* hustruindkomster var den gennemsnitlige ansatte indkomst (heri medregnet hustruindkomster) således i København 10 467 kr., men det fremgår af ovenstående tabel, at en fjerdedel havde under 9 000 kr., og modsætningsvis havde 30 pct. over 12 000 kr., heraf 5 pct. endog over 15 000 kr. I omegnskommunerne er indkomstfordelingen omtrent den samme som i København, hvorimod der i Frederiksberg og Gentofte var forholdsvis flere med de højere indkomster, således 45 pct. med over 12 000 kr. og 14 pct. med over 15 000 kr. I de store provinsbyer var der derimod forholdsvis få med indkomster over 12 000 kr., nemlig kun 17 pct., og tilsvarende var der forholdsvis mange med indkomster under 9 000 kr., nemlig 43 pct.

Af tallene for mandlige forsørgere *uden* hustruindkomster, skal fremhæves, at der i Frederiksberg og Gentofte er forholdsvis mange med de højere indkomster, 45 pct. med over 12 000 kr. og 31 pct. med over 15 000 kr. I København og i de store provinsbyer var der derimod kun 10—12 pct. med over 12 000 kr. og i omegnskommunerne 17 pct. Endelig bemærkes, at der i store provinsbyer var forholdsvis mange med under 6 000 kr. nemlig 19 pct., mod 7—10 pct. i de øvrige kommunegrupper.

Blandt de enlige kvinder, var der kun få, der havde over 9 000 kr., flest i omegnskommunerne, hvor 8 pct. lå over denne grænse. Et betydeligt antal havde under 3000 kr., således 26 pct. i de store provinsbyer og 20 pct. i København, men kun 12 pct. i Frederiksberg og Gentofte.

Tabel 12. Antal hustruindkomster i procent af de mandlige forsørgere. Den samlede ansatte indkomst.

	-6 000 kr.	6-9 000 kr.	9-12 000 kr.	12-15 000 kr.	over 15 000 kr.	ialt
København	28	48	70	86	73	64
Frederiksberg, Gentofte	25	31	65	65	24	47
Omegnskommunerne	56	49	65	85	47	62
Store provinsbyer	44	45	67	64	60	55
Mindre provinsbyer	17	31	45	44	—	35

I tabel 12 er for de enkelte indkomstgrupper beregnet, hvor mange procent af de mandlige forsørgere, der har hustruindkomster.

Hvor den samlede indkomst er under 6 000 kr., er der i hovedstaden kun en fjerdedel af de mandlige forsørgere, som har hustruindkomster, mod 44 pct. i de store provinsbyer og 56 pct. i omegnskommunerne. Disse andele stiger med indkomsternes størrelse, og i gruppen 12—15 000 kr. er der i København **og i omegnskommunerne** 85 pct. med hustruindkomster og 65 pct. i Frederiksberg, Gentofte og de store provinsbyer. Hvor indkomsterne overstiger 15 000 kr., er hustruindkomsterne noget mindre hyppigt forekommende, således som det fremgår af tabellen. I de små provinsbyer, hvorfra der som før nævnt er forholdsvis få oplysninger, er den højeste andel 45 pct. i gruppen 9—12 000 kr.

Man har foretaget en beregning af den gennemsnitlige hustruindkomst indenfor de **forskellige indkomstgrupper, jfr. tabel 13.**

Tabel 13. Gennemsnitlig hustruindkomst. Den samlede ansatte indkomst.

	-6 000 kr.	6-9 000 kr.	9-12 000 kr.	12-15 000 kr.	over 15 000 kr.	ialt
København	2 380	2 390	2 620	5 020	5 840	3 347
Frederiksberg, Gentofte	—	2 240	3 090	5 070	4 180	3 650
Omegnskommunerne	2 640	1 760	3 130	5 040	4 980	3 378
Store provinsbyer	2 010	2 160	3 880	5 150	5 820	3 345

Ved indkomster op til 9 000 kr. ligger Imstruindkomsterne på godt et par tusind kroner, medens de i gruppen 12—15 000 er godt 5 000 kr. Da beløbene for hustruindkomsterne som før nævnt angiver bruttoindkomsterne, medens indkomstgrupperne refererer sig til ægteparrenes samlede ansatte indkomst (efter skattefradrag m. v.), har man ikke foretaget nogen direkte sammenligning til belysning af, hvorvidt hustruindkomsterne udgør en forskellig andel af de samlede indkomster indenfor de omhandlede indkomstgrupper. Ved en løselig betragtning får man dog det indtryk, at der ikke er nogen afgørende forskel i hustruindkomsternes andel indenfor de forskellige indkomstgrupper, andelen i gruppen 12—15 000 kr. synes dog at være noget større end i de to omliggende grupper.

Hustruindkomsternes fordeling efter deres størrelse fremgår af tabel 14.

Tabel 14. Procentvis fordeling af hustruindkomsterne efter deres størrelse.

	København pct.	Fr.berg, Gentofte pct.	Omegnskomm. pct.	Store provinsbyer pct.
— 500 kr.	9	14	10	9
500—1 000 -	10	9	10	9
1 000—2 000 -	19	10	16	15
2 000—3 000 -	13	11	14	14
3 000—4 000 -	11	13	10	15
4 000—5 000 -	11	13	9	15
5 000—6 000 -	13	12	13	12
6 000—7 000 -	8	10	11	15
7 000—8 000 -	4	4	5	2
over 8 000 -	2	4	2	4
Ialt...	100	100	100	100

Der er i alle kommunegrupperne store forskelligheder i hustruindkomsternes størreise; således er ca. 35 pct. under 2 000 kr., medens der i gruppen over 6 000 kr. er 14 pct. i København og i provinsbyerne 21 pct.

Angående formueforholdene skal man indskrænke sig til omstående tabel.

Formue under 300 kr. hidrører formentlig som hovedregel fra den tvungne opsparing. Idet der henvises til tabellen skal iøvrigt kun fremhæves, at 25—35 pct. af de mandlige forsørgere har mere end 1 000 kr. i formue, færrest i København og flest i Frederiksberg—Gentofte. Af de enlige kvinder er der væsentlig færre med formue over 1 000 kr., således kun 5 pct. i de store provinsbyer og 10 pct. i København, men i Frederiksberg—Gentofte dog en fjerdedel.

I forbindelse med den foregående redegørelse for indkomstforholdene er der foretaget en bearbejdelse af spørgeskemaets punkt 12: Er barnets forsørger nydende medlem af sygekasse? Af samtlige forsørgere var ifølge oplysningerne 11 pct. *ikke* medlem af sygekasse, i Gentofte dog 22 pct. og på Frederiksberg 15 pct., men i de store provinsbyer kun 6 pct. For de enlige kvinders vedkommende var der i København 12 pct., som ikke var medlem af sygekasse, medens andelen i de øvrige kommuner kun udgjorde ganske få procent.

På spørgeskemaerne skulle der anføres forsørgernes erhverv, ikke alene mændenes, men også hustruernes eventuelle selverhverv. På grundlag heraf er der i bilag II[1]) foretaget en procentvis fordeling på forskellige erhvervsgrupper.

Over halvdelen af de mandlige forsørgere er almindelige arbejdere, i stationsbyerne dog kun 45 pct. og på Frederiksberg 40 pct. og i Gentofte 33 pct. De øvrige forsørgere fordeler sig på en række forskellige erhvervsgrupper, således hører en halv snes

[1]) Optrykt som underbilag 6 b.

Tabel 15. Procentvis fordeling efter formuestørrelse.

	0 kr.	-300 kr.	300-1000 kr.	1000-4000 kr.	4000-10 000 kr.	10 000-25 000 kr.	Over 25 000 kr.	Ialt
Mandlige forsørgere.								
København	61	8	5	10	8	6	2	100
Frederiksberg, Gentofte	54	5	7	13	12	6	3	100
Omegnskommunerne	56	8	5	14	7	6	4	100
Store provinsbyer	57	6	6	12	10	6	3	100
Enlige kvinder.								
København	85	3	2	2	6	2	—	100
Frederiksberg, Gentofte	66	4	6	10	10	—	4	100
Omegnskommunerne	76	—	6	2	8	8	—	100
Store provinsbyer	95	—	2	3	—	—	—	100

procent til administrations- og kontorpersonalet. Af væsentligere forskelligheder mellem kommunegrupperne skal kun nævnes, at der i provinsen er en del flere håndværksmestre end i hovedstadsområdet, og på Frederiksberg og i Gentofte er der forholdsvis mange i grupperne teknisk personale, samt butiks- og kontorpersonale.

Blandt enlige kvinder er der 45 pct. hørende til arbejdergruppen, bortset fra stationsbyerne med 31 pct. og Frederiksberg og Gentofte, hvor der kun er 25 pct. og 14 pct. I disse to kommuner udgør derimod butiks- og kontorpersonalet omkring 55 pct. mod kun ca. 30 pct. i København, omegnskommunerne og de større provinsbyer. Husassistenter og rengøringshjælp udgør omtrent en halv snes procent i hovedstaden med omegn samt en snes procent i provinsen.

Blandt de selverhvervende hustruer er der 40—50 pct. i arbejdergruppen på Frederiksberg og i stationsbyerne dog kun 30 pct. og i Gentofte 20 pct. Husassistenter og rengøringspersonale udgør i alle kommunegrupperne en noget større andel end blandt enlige kvinder.

På det til børnehaverne udsendte spørgeskema II blev der stillet forskellige spørgsmål vedrørende deres ventelister, og bl. a. ønskede man oplyst, „hvor mange har De i øjeblikket på venteliste". I de foregående afsnit er der foretaget en statistisk bearbejdelse af dette punkt på skemaet, men efter at man var kommet noget ind i den statistiske bearbejdelse af dette materiale, fandt Departementet det ønskeligt at foretage en nærmere analyse af de foreliggende tal for antal børn på venteliste. I første række mente man det formålstjenligt at få undersøgt, i hvilket omfang de samme børn var opført på ventelister i flere børnehaver, ligesom det måtte have interesse at få oplysninger om, hvor længe børnene havde stået opført på ventelisterne, endvidere om de pågældende børns alder og endelig om forældrenes forhold.

Med dette formål for øje udbad man sig fortegnelse fra børnehaverne med oplysninger om disse forhold, men under hensyn til arbejdets omfang måtte man dog indskrænke sig til at rette en sådan henvendelse til en del af børnehaverne. I København undersøgte man børnehaverne på Amager og i Brønshøj, og for provinsens vedkommende rettede man henvendelse til 11 byer, fortrinsvis de allerstørste. I første omgang var det „genganger" spørgsmålet, man havde haft for øje, og da dette efter sagens natur må spille en mindre rolle i byer, hvor der kun er een eller enkelte børnehaver, var det naturligt at koncentrere arbejdet om de større byer.

På Amager viste det sig, at det samlede antal børn, der var opført på venteliste, var 12 pct. mindre end det antal man fik ved en direkte optælling af de på spørgeskemaerne anførte tal. Af gengangere var 46 opført på venteliste i to børnehaver, medens 8 børn var opført på venteliste i

3 børnehaver. I undersøgelsen indgik en snes børnehaver, og heraf var der i 2 børnehaver, med ialt 48 børn på venteliste, 22 børn som også stod på andre børnehaveventelister. Det må iøvrigt bemærkes, at da der ikke indkom fortegnelse fra samtlige børnehaver i distriktet, er tallet 12 pct. behæftet med nogen usikkerhed.

Den tilsvarende undersøgelse for Brønshøj gav en væsentlig lavere gengangerprocent, men dette kan forklares ved, at dette distrikt er væsentlig mindre end Amager og ikke er et så klart afgrænset område, således at der meget vel kan være en del af de på ventelisterne i Brønshøjs børnehaver optagne børn, som også er optaget på ventelisterne i de omliggende distrikters børnehaver.

For provinsbyernes vedkommende var gengangerprocenterne væsentlig mindre end den på Amager konstaterede.

For Odense og Århus blev gengangerprocenten beregnet til 4—5 pct. og i Kolding til 7 pct., medens der i Randers, Svendborg, Viborg, Haderslev og Tønder overhovedet ikke fandtes nogen gengangere.

Departementet havde bedt de ad spurgte børnehaver om for hvert af de på ventelisterne opførte børn at angive tidspunktet for deres opskriven på ventelisterne.

Af de i København opskrevne børn, var der 12 pct., for hvilke der ikke blev givet oplysning om opskrivningstidspunktet. For provinsbyernes vedkommende har man kun bearbejdet oplysningerne fra Århus, Ålborg, Odense og Silkeborg, og her var der væsentlig flere, nemlig 28 pct. af børnene, for hvilke der ikke blev givet oplysning om opskrivningstidspunktet.

For de børn, for hvilke der herefter foreligger oplysninger, er der i følgende tabel givet en procentvis fordeling efter tidspunktet for opskrivningen på ventelisterne.

Både i København og i de 4 provinsbyer er 14 pct. af ventelistebørnene opskrevet så langt tilbage som i 1952 eller tidligere, medens i København 28 pct. og i provinsbyerne 40 pct. er opskrevet i indeværende år 1954.

For Københavns vedkommende blev der for 46 pct. af de opskrevne børn givet oplysning om deres alder, for provinsbyernes vedkommende dog kun for 23 pct. Man skal derfor kun give følgende oplysninger for København. 1 pct. af de opskrevne børn var på opgørelsestidspunktet —• 1. marts 1954 — under 1 år, 11 pct. var mellem 1 og 2 år, 21 pct. var mellem 2 og 3 år, 26 pct. mellem 3 og 4 år, 17 pct. mellem 4 og 5 år, 12 pct. mellem 5 og 6 år, 10 pct. mellem 6 og 7 år og 2 pct. af børnene var over 7 år.

Tabel 16. Procentvis fordeling efter tidspunktet for opskrivningen yå ventelisterne.

	København pct.	4 store provinsbyer pct.
Januar—april 1964	28,4	40,0
Juli—december 1953	39,2	33,9
Januar—juni 1953	18,1	11,5
I 1952 eller tidligere	14,3	14,6
Ialt...	100,0	100,0

Også for de børn, der var opskrevet på venteliste, påførte Departementet fra sit materiale oplysninger om deres forældres indkomster. For Københavns vedkommende omfattede denne undersøgelse ligeledes Amager og Brønshøj, medens man for de øvrige kommuner begrænsede sig til de 4 foran omtalte store byer, Århus, Ålborg, Odense og Silkeborg, og indkomstoplysningerne blev også for ventelisternes vedkommende påført af de 4 byer selv. Departementet føler anledning til at takke de pågældende byers administration for den redebonne, omhyggelige og hurtige udarbejdelse af de begærede oplysninger.

Når man sammenligner indkomstfordelingen for de forældre, der har børn i børnehave, med fordelingen for de forældre, der har børn på venteliste, viser der sig de samme forskelligheder i København og i de 4 byer.

Blandt forældre med børn på ventelister er der i alle indkomstgrupper indtil 6—7 000 ler. og i gruppen 10—15 000 kr. (11—15 000) forholdsvis færre end blandt forældre med børn i børnehaver. For indkomstgrupperne 6—10 000 kr. (7—11000 kr.) og over 15 000 kr. er det modsatte derimod tilfældet. En beregning giver det resultat, at forældre med børn på venteliste har en kende større indtægt i gennemsnit end de forældre, der allerede har børn i børnehave.

Tabel 17. Sammenligning mellem indkomstfordelingen for forældre med børn få ventelister og med børn i børnehaver.

København	De 4 store provinsbyer	København *Indkomstfordeling for forældre med børn*		De 4 store provinsbyer *Indkomstfordeling for forældre med børn*	
		på venteliste	i børnehave	på venteliste	i børnehave
		pct.	pct.	pct.	pct.
under 7 000 kr.	under 6 000 kr.	19,7	27,8	20,2	25,4
7 000—11 000 kr.	6 000—10 000 -	56,4	47,4	55,4	42,8
11 000—15 000 -	10 000—15 000 -	16,7	21,3	18,8	27,7
over 15 000 -	over 15 000 -	7,2	3,5	5,6	4,1
	Ialt.....	100,0	100,0	100,0	100,0

Forskellen er dog ikke stor, nemlig i København (d. v. s. Amager og Brønshøj) 9 201 kr. mod 9 166 kr. og i de 4 provinsbyer 8 568 kr. mod 8 471 kr.

Der er videre foretaget en sammenligning af hustruindkomsternes andel af samtlige forsørgere. Både i København (Amager, Brønshøj) og i de 4 provinsbyer er der færrest hustruindkomster blandt ventelisternes forældre, i København således 43 pct. mod 51 pct. for forældre, der allerede har deres børn i børnehave, og i de 4 byer er tallene henholdsvis 36 pct. og 44 pct. Forskellen forefindes indenfor næsten alle indkomstgrupperne.

Det kan videre oplyses, at de gennemsnitlige hustruindkomster er væsentlig lavere for forældre med børn på venteliste, i København således 700 kr. lavere og i de 4 byer 500 kr. lavere. En undersøgelse af hustruindkomsternes fordeling efter deres størrelse viser iøvrigt for provinsbyernes vedkommende det ejendommelige, at der er den største samling omkring den gennemsnitlige hustruindkomst for de forældre, der allerede har børn i børnehave. Blandt forældre med børn på venteliste er der nemlig ikke alene forholdsvis flest hustruer med indkomst under 2 000 kr., men også flest hustruer med indkomster over 6 000 kr.

Endelig kan det oplyses, at der blandt forældre med børn på venteliste er lidt flere med formue; det gælder især småformuer på 1—5 000 kr., men også større formuer over 25 000 kr., hvoraf antallene dog er ret små.

Spørgeskemaerne indeholdt foruden de foran behandlede punkter også andre spørgsmål. Der blev således spurgt om, hvor mange børn der mødte i børnehaven den 1. marts 1954. I følgende tabel er foretaget en beregning, der viser de mødtes antal 1 procent af antal indskrevne børn.

Tabel 18. Antal mødte børn den 1. marts 1954 i procent af antal indskrevne børn pr. samme dato.

København	83 pct.
Frederiksberg	77 -
Gentofte	83 -
Hovedstaden ialt	83 -
Omegnskommunerne	84 -
Store provinsbyer	80 -
Mindre provinsbyer	79 -
Øvrige kommuner	80 -
Hele landet	82 pct.

Som en generel forklaring på den lille mødeprocent gøres der af mange børnehaver opmærksom på, at det netop denne dag, 1. marts, var fastelavnsmandag, men yderligere henvises der ofte til forskellige epidemiske børnesygdomme.

Spørgeskemaets punkt 1 lød således: „Er børnehaven åben alle hverdage året rundt? Ja/nej". Af det samlede antal børnehaver, hvorfra der er indkommet spørgeskemaer, har de 56 svaret Ja til dette spørgsmål; der er ingen typisk forskel mellem kommunegrupperne. Punkt 2 lød således: „Hvis nej til 1, holdes der lukket i sommerferietiden? Ja/nej". Hertil har 149 svaret Ja, og i halvdelen af til-

Tabel 19. Procentvis fordeling efter, hvor mange timer om dagen børnene er i børnehave.

	10 timer el. mere	9 timer	8 timer	7 timer	6 timer	5 timer	4 timer	mindre end 4 timer	
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
København	22	25	26	12	5	6	4	0	100
Frederiksberg	18	19	28	9	5	14	6	1	100
Gentofte	24	23	18	7	4	12	8	4	100
Hovedstaden ialt	22	25	25	12	4	7	4	1	100
Omegnskommunerne	29	26	22	11	4	3	5	0	100
Store provinsbyer	22	25	22	9	4	6	10	2	100
Mindre provinsbyer	16	18	14	15	7	6	21	3	100
Øvrige kommuner	17	12	22	18	14	4	12	1	100
Hele landet	22	23	22	12	5	6	9	1	100

fældene var der lukket i 4 uger; for Københavns vedkommende gælder det særlige, at en del af børnehaverne sender deres børn på koloni, og det er derfor kun med modifikation, at man kan betragte disse børnehaver som lukket i sommerferietiden.

Under punkt 4 blev der spurgt: „Hvilke andre hverdage holdes der lukket?" 263 har lukket påskelørdag, 248 mellem jul og nytår, 65 juleaftensdag; på grundlovsdag, pinselørdag, 3. pinsedag, fastelavnsmandag har 15—20 af børnehaverne lukket, og det samme antal har lukket i efterårsferien.

Punkt 5 lød således: „a. Hvornår er børnehaven åben om dagen? Kl.— til kl.—. b. Evt. særlig åbningstid lørdag noteres her: kl.— til kl.—". Åbningstiderne ligger noget forskelligt, men 6½—17 synes at være den hyppigst forekommende, idet det dog af flere besvarelser fremgår, at man administrerer lukketiderne noget elastisk. Det overvejende antal har tidligere lukning om lørdagen, i hovedstaden hyppigst kl. 14, men i provinsen omtrent lige så mange kl. 13.

Punkt 6 lød således: „Hvor længe er de børn, De i øjeblikket har, i børnehaven om dagen?" I følgende tabel er der givet en procentvis fordeling til belysning af dette spørgsmål.

Godt en femtedel af børnene var 10 timer eller mere i børnehave, og samme andel af børnene var der 9 timer; på Frederiksberg og i de små byer var tallene noget mindre, medens der i omegnskommunerne var flere børn, som opholdt sig så lang tid i børnehave. Ligeledes ca. 20 pct. af børnene var højst 6 timer i børnehave, heraf de 10 pct. højst i 4 timer; det er navnlig i de mindre provinsbyer, at der er forholdsvis mange børn i halvdagsbørnehave, idet det her drejer sig om 24 pct. af børnene, medens der i København kun er 4 pct. af børnene, som højst er 4 timer i børnehave.

En fordeling af forsørgerne efter deres samlede børneantal er foretaget i omstående tabel, og i den derefter følgende tabel er anført de gennemsnitlige børneantal.

Tabel 20. Procentvis fordeling af forsørgerne efter deres samlede børneantal.

	Antal børn						Ialt
	1	2	3	4	5	6ogfl.	
Forsørgere uden hustruindkomst:							
København	39,5	36,2	16,6	4,4	2,2	1,1	100,0
Frederiksberg	46,7	40,0	10,0	3,3	0,0	0,0	100,0
Grentofte	27,7	41,4	24,1	3,4	3,4	0,0	100,0
Hovedstaden ialt	39,3	36,9	16,6	4,2	2,1	0,9	100,0
Omegnskommunerne	33,3	41,3	20,6	1,6	3,2	0,0	100,0
Store provinsbyer	34,4	39,4	18,1	5,6	1,9	0,6	100,0
Mindre provinsbyer	26,6	40,9	22,0	5,3	3,3	1,6	100,0
Øvrige kommuner	20,3	49,0	20,9	7,8	1,3	0,7	100,0
Hele landet	31,3	40,6	19,4	5,1	2,4	1,1	100,0
Forsørgere med hustruindkomst:							
København	41,9	40,0	14,3	2,7	0,8	0,3	100,0
Frederiksberg	43,0	36,7	17,3	2,0	0,0	1,0	100,0
Grentofte	53,5	41,4	3,4	1,7	0,0	0,0	100,0
Hovedstaden ialt	42,5	39,9	14,0	2,6	0,6	0,4	100,0
Omegnskommunerne	38,8	43,8	12,0	4,3	0,7	0,4	100,0
Store provinsbyer	39,6	35,6	18,2	4,7	1,9	0,0	100,0
Mindre provinsbyer	33,7	41,1	17,4	6,8	0,0	1,0	100,0
Øvrige kommuner	33,7	41,0	18,0	4,9	2,4	0,0	100,0
Hele landet	40,2	39,7	15,1	3,8	0,9	0,3	100,0
Enlige kvinder:							
København	54,7	29,7	10,1	3,6	1,2	0,7	100,0
Frederiksberg	58,0	28,0	12,0	0,0	2,0	0,0	100,0
Gentofte	58,3	16,7	16,7	8,3	0,0	0,0	100,0
Hovedstaden ialt	55,2	28,9	10,6	3,5	1,2	0,6	100,0
Omegnskommunerne	54,8	30,1	11,8	2,2	1,1	0,0	100,0
Store provinsbyer	53,9	28,4	12,4	4,1	1,2	0,0	100,0
Mindre provinsbyer	53,2	27,1	12,0	3,3	2,2	2,2	100,0
Øvrige kommuner	49,9	34,4	9,4	6,3	0,0	0,0	100,0
Hele landet	54,4	29,0	11,2	3,5	1,3	0,6	100,0

Hvor der er hustruindkomst, er der som hovedregel lidt færre børn, end hvor dette ikke er tilfældet (Frederiksberg danner dog en undtagelse), og de enlige kvinders børneantal er yderligere noget lavere.

Til punkt 7: „Får børnene noget måltid i børnehaven?“ har praktisk taget alle børnehaver svaret ja. Under punkt 8 skulle det nærmere specificeres, hvilken art mad børnene får, ligesom det skulle oplyses, hvad de selv medbringer. I mere end halvdelen af børnehaverne, nemlig i 233, fik børnene varm mad og mælk/kakao, medens de selv medbragte smørrebrød, og i 167 af disse børnehaver fik børnene desuden vitaminpiller. I yderligere 45 børnehaver fik børnene desuden frugt, og i 11 børnehaver fik børnene fuld kost (varm mad,

Tabel 21. Gennemsnitlig samlet børneantal.

	Forsørgere u. hustruindkomst	Forsørgere m. hustruindkomst	Enlige kvinder
København	1,96	1,86	1,69
Frederiksberg	1,70	1,82	1,60
Gentofte	2,14	1,53	1,75
Hovedstaden ialt	1,98	1,80	1,68
Omegnskommunerne	2,00	1,86	1,65
Store provinsbyer	2,03	1,94	1,70
Mindre provinsbyer	2,22	2,02	1,81
Øvrige kommuner	2,21	2,01	1,72
Hele landet	2,11	1,87	1,70

smørrebrød, mælk/kakao, frugt og vitaminpiller).

I 32 børnehaver fik børnene derimod kun mælk/kakao samt vitaminpiller, og i 75 kun mælk/kakao. Endelig var der 18 børnehaver, hovedsagelig halvdagsbørnehaver, hvor børnene selv medbragte al deres fortæring.

På spørgeskemaet var der for hvert barn spurgt om „Antal værelser i hjemmet". Nedenstående tabel giver nærmere oplysning herom. Det bemærkes, at der for en halv snes procent af de adspurgte ikke foreligger besvarelser.

Tabel 22. Gennemsnitligt antal værelser i hjemmet.

	1 vær.	1½ vær.	2 vær.	2½ vær.	3 vær.	4 vær.	5 vær.	6 vær. og derover	Ialt
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
København	3,6	1,7	58,4	7,2	18,6	7,9	1,7	0,9	100,0
Frederiksberg	0,6		44,4	7,5	28,1	14,4	4,4	0,6	100,0
Gentofte	3,3		46,6	2,2	26,1	13,1	3,3	5,4	100,0
Omegnskommunerne	5,1	0,6	38,4	11,3	25,3	14,5	3,1	1,7	100,0
Store provinsbyer	4,7	0,3	48,1	10,8	23,7	7,8	2,2	2,4	100,0
Mindre provinsbyer	2,9	0,5	30,3	7,0	32,2	18,3	6,5	2,3	100,0
Øvrige kommuner	0,4	0,4	25,9	8,5	31,1	19,5	9,9	5,0	100,0

Hovedparten bor i en 2-værelses lejlighed, i København således 58 pct., og i de store provinsbyer 48 pct.; i de mindre provinsbyer og i stationsbyerne m. v. gælder dette dog kun for 25—30 pct. I København, omegnskommunerne og de store provinsbyer er der 5—6 pct., som bor i 1 eller 1½ værelses lejligheder, medens antallet er forholdsvis mindre i de øvrige kommuner. I store lejligheder med 5 eller flere værelser bor der i København kun 2½ pct., medens antallet er større i de andre grupper, således 8 pct. i de små provinsbyer og 14 pct. i stationsbyer m. v.

På spørgeskemaet var endvidere spurgt om „Antal personer i hjemmet?" I nedenstående tabel er der foretaget en opgørelse heraf.

Tabel 23. Gennemsnitligt antal personer i hjemmet.

	2 pers.	3 pers.	4 pers.	5 pers.	6 pers.	7 pers.	8 pers. og derover	Ialt
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
København	10,0	34,8	35,0	14,1	4,1	1,4	0,6	100,0
Frederiksberg	11,7	35,2	32,8	14,8	4,9	—	0,6	100,0
Gentofte	9,2	36,7	38,6	11,9	1,8	1,8	—	100,0
Omegnskommunerne	12,1	35,3	37,5	9,9	3,5	1,0	0,7	100,0
Store provinsbyer	7,7	33,1	31,8	18,6	6,3	2,1	0,4	100,0
Mindre provinsbyer	4,7	27,2	37,4	19,4	6,6	2,4	2,3	100,0
Øvrige kommuner	3,2	21,0	41,9	22,5	7,0	3,2	1,2	100,0

I hovedstaden, omegnskommunerne og de store provinsbyer var der i omkring 35 pct. af hjemmene 3 personer, og i ligeledes 35 pct. var der 4 personer. I de små provinsbyer og navnlig i stationsbyerne m. v. var der dog væsentlig færre hjem med 3 personer, i sidstnævnte gruppe kun 21 pct. 2-personers hjem, hvor barnet bor alene med moderen (faderen), udgør i hovedstaden og omegnskommunerne en halv snes procent, men væsentligt mindre i de små provinsbyer og i stationsbyerne m. v.

Spørgeskemaerne indeholdt endvidere oplysninger om, hvem der bringer og henter barnet til/fra børnehaven. I følgende tabel er dette nærmere belyst.

I hovedstadsområdet er det hyppigst moderen, som bringer barnet, i København, Frederiksberg således i 51—52 pct. af tilfældene og i Gentofte og omegnskommunerne i op mod 60 pct. I de store provinsbyer er procenten derimod kun 43 og i de små provinsbyer 35. Det kan endvidere fremhæves, at der er en modsat tendens i tallene for „barnet går alene"; i de små

Tabel 24. Procentvis fordeling af hvem der bringer eller henter børnene.

I = Procentvis fordeling af hvem der bringer børnene.
II = Procentvis fordeling af hvem der henter børnene.

	København		Frederiksberg		Gentofte		Omegns-kommunerne	
	I	II	I	II	I	II	I	II
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
Moderen	50,8	45,6	52,1	36,1	59,5	49,6	57,8	49,3
Faderen	10,4	9,1	5,9	4,7	8,1	6,3	11,2	11,2
Søskende	11,6	13,0	8,3	13,0	3,6	8,1	8,8	9,8
En anden voksen end forældrene	3,0	3,3	3,5	6,5	2,7	5,4	2,1	4,2
Et andet barn end søskende	1,2	1,8	0,6	2,4	0,9	2,7	0,2	1,4
Barnet går alene	12,5	14,4	14,2	21,9	18,9	19,8	15,1	17,6
Moder eller fader	6,0	7,1	8,3	8,9	3,6	4,5	4,2	4,2
Moder eller søskende	1,6	2,3	4,7	4,7	0,9	1,8	0,2	1,4
Iøvrigt	2,9	3,4	2,4	1,8	1,8	1,8	0,4	0,9
Ialt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

	Store provinsbyer		Mindre provinsbyer		Øvrige kommuner	
	I	II	I	II	I	II
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
Moderen	43,1	38,8	35,8	27,8	34,7	29,6
Faderen	17,9	13,8	11,2	12,4	8,9	9,8
Søskende	7,0	10,0	6,5	7,8	8,6	8,0
En anden voksen end forældrene	4,5	4,8	3,3	3,8	3,2	2,9
Et andet barn end søskende	0,5	1,6	1,2	2,5	1,9	2,5
Barnet går alene	19,6	23,6	36,8	40,6	37,6	41,1
Moder eller fader	3,9	4,0	2,8	2,7	3,5	3,5
Moder eller søskende	1,6	1,6	0,3	0,7	0,3	1,0
Iøvrigt	1,9	1,8	2,1	1,7	1,3	1,6
Ialt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

[1]) Optrykt som underbilag 6 c.

provinsbyer m. v. gælder dette nemlig for 37 pct. af børnene mod kun 12 pct. i København.

I tabellen er også givet en summarisk fordeling efter, hvem der henter børnene. Det skal kun nævnes, at moderen forholdsvis sjældnere henter barnet end bringer det, men til yderligere belysning af disse forhold er i bilag III[1]) givet en kombination af, hvem der bringer og henter børnene.

Under gruppen iøvrigt er medregnet de tilfælde, hvor der i besvarelsen er anført flere forskellige personer.

Idet der i øvrigt henvises til bilaget, skal kun fremhæves, at i de tilfælde, hvor moderen bringer barnet, men ikke selv henter det, er det ofte faderen, som henter barnet.

Einar Cohn.

Henry Stjernqvist.

Udvalget til undersøgelse af sparemulighederne indenfor børneforsorgen.

Underbilag 6 a.

Procenttal for de enkelte bydele i København samt de enkelte provinsbyer.

Børnehavernes antal indskrevne børn og antal børn få venteliste i procent af antal børn i børnehavealderen.

	Indskrevne børn	Børn på venteliste
A. København.		
Indre by	28,1	20,7
Christianshavn	32,2	13,7
Voldkvarterne	6,1	11,3
Østerbro	12,3	14,0
Indre Nørrebro	19,7	16,9
Ydre Nørrebro	12,7	11,2
Vesterbro	18,8	8,6
Kongens Enghave	12,3	10,8
Valby	33,0	14,8
Vigerslev	15,6	7,0
Vanløse	13,2	7,7
Brønshøj	8,4	9,7
Utterslev syd	17,4	10,8
Utterslev nord	22,4	10,6
Emdrup	26,7	6,5
Amagerbro og Islands Br.	17,0	8,7
Sundbyvester m. m.	14,2	5,1
Sundbyøster nord	17,0	6,2
Sundbyøster syd	11,5	8,4
lait København	17,4	11,1
Frederiksberg	16,4	12,2
Gentofte	12,9	
B. Provinsbyer o. 20 000 indb.		
Århus	14,1	6,9
Odense	9,6	3,6
Ålborg	5,3	
Esbjerg	3,6	1,6
Randers	6,1	1,1
Horsens	7,0	....
Kolding	9,0	5,6
Vejle	8,6	
Roskilde	4,3	1,2
Fredericia	2,9	3,1
Silkeborg	7,9	2,8
Svendborg	9,4	2,5
Viborg	5,7	0,9
Helsingør	7,6	....
G. Provinsbyer under 20 000 indb.		
Frederikssund	12	6
Hillerød	11	1
Holbæk	9	4
Kalundborg	11	3
Nykøbing S.	9	5
Korsør	11	3
Ringsted	6	
Skelskør	6	
Slagelse	5	
Sorø	15	
Stege	23	
St. Heddinge	23	
Vordingborg	15	**2**
Aakirkeby	26	
Neksø	17	5
Rønne	6	2
Maribo	9	1
Nakskov	7	1
Nykøbing F.	9	5
Faaborg	10	10
Nyborg	3	2
Rudkøbing	4	
Kerteminde	9	1
Assens	7	
Middelfart	6	
Skanderborg	5	
Grenaa	5	2
Ebeltoft	18	19
Nr. Sundby	8	
Frederikshavn	2	1
Skagen	5	6
Nykøbing M.	5	9
Skive	3	1
Holstebro	6	2
Lemvig	12	1
Struer	5	1
Ribe	8	3
Haderslev	21	4
Christiansfeld	57	
Aabenraa	26	**3**
Sønderborg	11	**3**
Nordborg	25	
Tønder	29	16
Højer	47	8
Løgumkloster	25	3

I følgende af de mindre byer findes der børnehaver, men der er ikke indkommet besvarelse fra samtlige børnehaver, hvorfor man har undladt at foretage beregningerne for hver enkelt af disse byer:

Højer, Næstved, Stubbekøbing, Bogense, Hobro, Hjørring, Herning, Ringkøbing, Varde og Augustenborg.

I følgende byer findes ingen børnehave:

Frederiksværk, Præstø, Allinge-Sandvig, Hasle, Svaneke, Nysted, Eødby, Saksköbing, Marstal, Ærøskøbing, Mariager, Løgstør, Nibe, Brønderslev, Sæby og Thisted.

Underbilag 6 b.

Procentvis erhvervsfordeling for forsørgere med børn i børnehaver.

	København	Frederiksberg	Gentofte	Omegnskomm.	Store provinsb.	Mindre provinsb.	Øvrige komm.
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
Mandlige forsørgere:							
Landbrug	1	1	2	4	2	4	3
Direktører, fabrikanter ...	1	3	2	1	1		1
Håndværksmestre	3	2		3	6	7	11
Grosserere	1		4				
Handlende iøvrigt	3	2	7	4	6	5	6
Tekniske funktionærer ...	3	7	8	3	3	4	3
Butikspersonale	7	12	11	5	6	6	7
Arbejdere	55	41	33	54	58	51	45
Administrations- og kontorpersonale	9	12	14	10	6	9	10
Jernbane- og postfunktionærer	7	9	7	6	2	6	3
Lærere, præster m. v.	2	4	2	2	2	3	3
Liberale erhverv	5	5	4	4	6	4	7
Andre og uangivne erhverv	3	2	6	4	2	1	1
lait	100	100	100	100	100	100	100
Enlige kvinder:							
Butikspersonale	9	4	14	6	9	10	6
Arbejdere	45	25	14	43	46	46	31
Administrations- og kontorpersonale	20	57	38	25	17	11	22
Lærerinder m. v.	2	2	5	7	2	3	3
Liberale erhverv	3	2	14	7	3	2	3
Husassistenter, rengøring .	14	4	10	9	18	20	22
Andre og uangivne erhverv	7	. 6	5	3	5	8	13
lait	100	100	100	100	100	100	100
Selverhvervende hustruer:							
Butikspersonale	10	16	17	10	8	12	7
Arbejdere	42	30	21	45	51	39	31
Administrations- og kontorpersonale	19	20	29	21	11	9	11
Postfunktionærer m. v....	2	2	5	2	2	5	3
Lærerinder m. v.	3	4	7	3	6	4	7
Liberale erhverv	3	3	2	2	1	4	6
Husassistenter, rengøring .	15	14	13	14	18	24	31
Andre og uangivne erhverv	6	11	6	3	3	3	4
lait	100	100	100	100	100	100	100

Underbilag 6 c.

Sammenligning mellem hvem der bringer og henter børnene.

Barnet bringes af	Barnet hentes af:	København	Fr.berg	Gentofte	Omegns-komm.	Store provins-byer	Mindre provins-byer	Øvrige komm.
		pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
Moderen	Moderen	38,8	31,4	45,0	44,7	31,5	24,8	25,8
—	Faderen	3,6	3,6	2,7	5,8	4,7	3,8	3,8
—	Søskende	2,7	4,7	3,6	1,6	2,8	2,0	0,6
—	En anden voksen end forældrene	1,1	1,2	1,8	1,6	0,8	1,3	0,6
—	Et andet barn end søskende	0,7	1,8	1,8	1,2	0,4	0,8	0,6
—	Barnet går alene	1,6	8,3	2,7	1,6	1,9	3,0	1,9
Faderen	Moderen	3,9	2,4	3,6	3,5	5,9	1,5	2,9
—	Faderen	4,7	1,2	2,7	5,3	8,0	7,7	4,1
—	Søskende	0,6	0,6	0,9	1,2	1,0	0,3	0,6
—	En anden voksen end forældrene	0,2	1,2	—	—	0,6	0,2	—
—	Et andet barn end søskende	0,2	—	—	—	0,6	0,2	—
—	Barnet går alene	0,5	0,6	—	0,5	1,4	1,2	1,0
Søskende	Moderen	1,6	1,2	—	0,2	0,4	0,7	—
—	Faderen	0,4	—	0,9	—	0,4	0,2	1,0
—	Søskende	8,7	6,0	2,7	7,0	5,3	4,9	6,7
—	En anden voksen end forældrene	0,1	—	—	0,2	—	—	—
—	Et andet barn end søskende	—	—	—	—	—	0,2	—
—	Barnet går alene	0,6	1,2	—	1,2	0,5	0,3	1,0
En anden voksen end forældrene	Moderen	0,6	—	—	—	0,4	0,2	0,6
—	Faderen	0,1	—	—	—	0,1	—	0,3
—	Søskende	—	—	—	—	0,1	0,3	—
—	En anden voksen end forældrene	1,9	3,6	2,7	2,1	3,3	2,3	2,2
—	Et andet barn end søskende	—	—	—	—	0,1	—	—
—	Barnet går alene	0,3	—	—	—	0,5	0,5	—
Et andet barn end søskende	Moderen	0,2	—	—	—	0,3	—	—
—	Faderen	0,1	—	—	—	—	—	—
—	Søskende	0,1	—	—	—	—	—	—
—	En anden voksen end forældrene	—	—	—	—	—	—	—
—	Et andet barn end søskende	0,9	0,6	0,9	0,2	0,3	1,2	1,9
—	Barnet går alene	—	—	—	—	—	—	—
Barnet går alene	Moderen	0,4	0,6	0,9	0,5	0,3	0,3	0,3
—	Faderen	0,1	—	—	—	0,1	0,7	—
—	Søskende	0,7	1,8	0,9	—	0,3	0,3	—
—	En anden voksen end forældrene	—	—	—	0,2	—	—	—
—	Et andet barn end søskende	—	—	—	—	0,1	—	—
—	Barnet går alene	11,1	11,8	17,1	14,4	18,9	35,3	37,3
Moder el. fader	Moder eller fader	5,3	7,1	2,7	3,7	3,1	2,2	2,9
Moderen eller søskende	Moderen eller søskende	1,5	4,1	0,9	0,2	1,2	0,3	0,3
Iøvrigt	Iøvrigt	6,7	5,0	5,5	3,1	4,7	3,3	3,6
		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kollektivudvalgets skøn over vuggestuebehovet i København.

(Bilag 13b side 158 i bind 2 af betænkningen: Fællesanlæg til lettelse af hjemmets arbejde).

Der er i København 37 vuggestuer med ca. 1 500 normerede pladser.

Vuggestuerne er ligesom alle andre forebyggende institutioner overbelastede, og der finder en overindskrivning af børn sted, som i nogen grad tolereres fra myndighedernes side på grund af børnenes udeblivelse fra institutionerne i sygdomstilfælde o. lign.

Det er navnlig i vuggestuernes småbørnsafdelinger, at overindskrivningen finder sted. Sætter man denne til 10 pct. — eller ca. 150 børn, vil det i virkeligheden sige, at af byens 40 000 børn under 3 år har ca. 1 650 eller ca. 4,2 pct. plads i en vuggestue.

Hvis man betragter et enkelt kvarter i byen, hvor man på forhånd er klar over, at behovet for vuggestuer er relativt stort •— f. eks. Vesterbro mellem Vesterbrogade, Hovedbanen, Vestbanen, Valby og Frederiksberg, er dette område dækket ca. 8 pct., og endda ved vi af erfaring og ventelister, at behovet endnu langt fra er dækket, muligvis skal vi helt op på 10 pct. for at nå dækning.

Nu er Vesterbro et af de områder, hvor den procentvise befolkningstæthed er størst, og den sociale standard er lavest, og hvor der samtidig bor mange udearbejdende kvinder, så det kan betragtes som givet, at behovet her er et udtryk for et maksimum, der kun nås enkelte steder i byen, og som ligger betydeligt over det gennemsnitlige.

Det eksisterende behov må altså ligge et sted mellem 4 pct. og 10 pct., og sætter man det til f. eks. 6 pct., vil det sige, at der til dækning af vuggestuebehovet blandt Københavns ca. 40 000 vuggestuebørn i dag skulle være ca. 2 400 vuggestuepladser. Under hensyn til den anførte overbelægning skulle der herefter være et deficit på ca. 750 pladser.

Socialdirektør Orla Jensen fra Århus har anslået behovet for vuggestuepladser i Århus til 5 pct. af børnene under 3 år.

Størrelsesordenen ligger på linie med det resultat, man er kommet til i København, navnlig i betragtning af, at man erfaringsmæssigt må regne med, at det gennemsnitlige behov altid vil ligge lavere i provinsbyerne — hvor der er større mulighed og tradition for at få børnene i dagpleje — end i hovedstaden.

Der opstilles derfor den arbejdshypotese, at behovet for vuggestuepladser for København ligger på 6 pct. af antallet af børn under 3 år og for byområderne udenfor København på 5 pct.

Kollektivudvalgets skøn over børnehavebehovet i København.

(Bilag 13 c side 159 i bind 2 af betænkningen: Fællesanlæg til lettelse af hjemmets arbejde).

I Vesterbrokvarteret er behovet dækket omtrent 32 pct., og efterspørgslen synes at være omtrent lige så stor, som den altid har været. Man skal efter al sandsynlighed op over 50 pct., før der er dækning i dette kvarter.

Ved lokale behovsundersøgelser i forbindelse med placering af nye børnehaver i København er der såvel af Københavns kommunes børneinspektorat som af kommunens byplankontor regnet med, at en trediedel af børnene i børnehavealderen skal kunne finde plads i en børnehave. En undersøgelse for at kontrollere dette tals sand-

synlighed er foretaget på den måde, at man på et kort, hvor samtlige børn i børnehavealderen var prikket ind, har angivet børnehaverne og tillagt hver enkelt et opland indeholdende 3 gange så mange prikker (børn), som den pågældende børnehave er godkendt til.

Kortet viser, at behovet i så fald er dækket i store sammenhængende dele af byen, hvilket i betragtning af, at praksis viser det stik modsatte, må tages som bevis for, at reglen om en trediedel af børnene i børnehave på ingen måde er for høj.

Som situationen ligger i dag, vil det gennemsnitlige behov for København ligge mellem 33 pct. og 50 pct., og som arbejdsgrundlag vil vi sætte det til 40 pct.

I provinsbyerne må vi erfaringsmæssigt regne med, at behovet ligger en del lavere end i København. I Århus beregner socialdirektør Orla Jensen således behovet til at ligge omkring 25 pct. Tallet er muligvis for lille, men anvender vi det som et gennemsnit for den bymæssige bebyggelse udenfor København, kan det forsvares.

Uddrag af forsorgsloven som **ændret ved lov nr. 92 af 14.** marts **1951.**

§ 65.

Stk. 1. Staten afholder direkte udgifterne ved børns ophold i de af staten drevne opdragelseshjem efter det fyldte 15. år.

Stk. 2. Til anerkendte opdragelseshjem iøvrigt yder staten fuld refusion af:

a) udgifter til forrentning og afdrag på lån i fast ejendom, forsåvidt lånene er godkendt af arbejds- og socialdeministeren, til skatter, afgifter og forsikring af fast ejendom samt endvidere til vedligeholdelse af sådanne ejendomme indenfor et beløb af 2 pct. af bygningernes brandforsikringssum, og

b) udgifter til læge- og tandlægetilsyn samt læge-, tandlæge- og sygehusbehandling efter nærmere af arbejds- og socialministeren fastsatte regler.

Stk. 3. Til anerkendte skolehjem, ungdomshjem, fredehjem, oplæringshjem samt børnehjem, der fortrinsvis er beregnet for svagt begavede børn i undervisningspligtig alder eller for børn, som har særlige tilpasningsvanskeligheder, yder staten på grundlag af et af arbejds- og socialministeren forud godkendt budget fuld refusion også af de øvrige driftsudgifter efter fradrag af driftsindtægter. Det er dog en forudsætning herfor at vedkommende hjem drives enten som selvejende institution eller af en anerkendt forening for børneforsorg, og at hjemmet har et af arbejds- og socialministeren beskikket tilsynsråd. Også andre hjem kan under samme forudsætning, såfremt ganske særlige grunde taler derfor, af arbejds- og socialministeren efter forhandling med finansministeren henføres til denne refusionsordning. For ophold i hjem af denne art opkræves ikke plejepenge for elever over 15 år, der omfattes af bestemmelsen i § 64, stk. 1, nr. 4 d.

Stk. 4. Til andre anerkendte opdragelseshjem end de i stk. 1 og 3 nævnte ydes udover den i stk. 2 fastsatte støtte statstilskud med en af arbejds- og socialministeren fastsat procent af hjemmenes af arbejds- og socialministeren godkendte driftsudgifter efter fradrag af hjemmenes egne driftsindtægter — bortset fra plejepenge — og de i henhold til stk. 2 refunderede udgifter. Tilskuddet beregnes på grundlag af driftsudgifterne i det sidst forløbne regnskabsår. For nyoprettede hjem ydes derhos tilskud til udgifter i tiden fra hjemmets anerkendelse indtil udgangen af det første fulde regnskabsår, således at der i periodens løb kan ydes forskud på tilskuddet, medens endelig afregning finder sted efter pågældende regnskabsårs udløb. Procentens størrelse samt størrelsen af normale plejepenge fastsættes for de forskellige arter af hjem efter indstilling fra overinspektionen for børneforsorgen for et finansår ad gangen inden udgangen af februar måned. Om fastsættelse af disse procentsatser og af normale plejepenge forhandles der hvert fjerde år, første gang for finansåret 1951—52, med finansministeren og rigsdagens finansudvalg og i de øvrige år alene med finansministeren. Om anvendelse af overskud, der måtte fremkomme efter anvisning af tilskud som ovenfor anført, fastsættes nærmere regler af arbejds- og socialministeren efter forhandling med finansministeren.

Stk. 5. Fremkommer der, efter at hjemmet har oppebåret de i stk. 2 og 4 nævnte tilskud, et underskud, der ikke kan dækkes af egne midler, kan arbejds- og socialministeren, når dette efter en stedfunden nærmere gennemgang af hjemmets regnskab skønnes rimeligt, yde supplerende tilskud af en særlig rådighedssum. Af denne rådighedssum kan der yderligere ydes støtte til anbringelse af privat anbragte børn, når normale plejepenge ikke kan erholdes fra den, som har anbragt barnet, og dækning ejheller kan opnås ad anden vej.

Stk. 6. Der stilles de fornødne beløb til rådighed for arbejds- og socialministeren til ydelse af støtte til gennemførelse af nødvendige om- og tilbygningsarbejder og til ekstraordinære reparationsarbejder ved op-

dragelseshjem, til gennemførelse af nødvendige forbedringer, herunder kloakerings-, vandforsynings- og vejarbejder ved sådanne hjem, samt til opførelse af nye opdragelseshjem. Støtte i henhold til denne bestemmelse kan kun ydes, såfremt vedkommende arbejde er anslået til at kunne gennemføres med en støtte på indtil 25 000 kr. Er summen på mere end 25 000 kr., optager arbejds- og socialministeren i hvert enkelt tilfælde forhandling med bevillingsmyndighederne.

Stk. 7. Endvidere stilles de fornødne beløb til rådighed for arbejds- og socialministeren til ydelse af støtte til forbedring af opdragelseshjems økonomiske standard, herunder til anskaffelse af inventargenstande af mere varig værdi, til forbedring af hjemmenes tekniske udstyr, til forbedring af likviditeten samt til montering af nyoprettede opdragelseshjem.

Stk. 8. Efter nærmere af arbejds- og socialministeren efter forhandling med finansministeren fastsatte regler kan støtte fra staten i medfør af stk. 2 a) til betaling af afdrag på lån, samt støtte i medfør af stykkerne 6 og 7 gøres betinget af, at støtten ydes i form af lån fra statskassen til de pågældende hjem.

Stk. 9. Staten yder den fornødne støtte til gennemførelse af uddannelse af ledere og medarbejdere til institutioner for børneforsorg.

Stk. 10. Staten yder børneforsorgens pensionskasse et årligt tilskud, bestående dels af 9 pct. af de i kassen forsikrede personers pensionsgivende lønning, dels af de dens pensionerede medlemmer tilkommende reguleringstillæg til pensionen, beregnet efter de for statens tjenestemænd gældende regler.

Stk. 11. De fornødne beløb til afholdelse af de i nærværende paragraf omhandlede udgifter bevilges på de årlige finanslove. Halvdelen af disse udgifter, bortset fra udgifterne i henhold til stk. 1, refunderes staten med $^{7}/_{10}$ af den fælleskommunale udligningsfond, medens $^{3}/_{10}$ fordeles på landets kommuner i overensstemmelse med reglerne i nærværende lovs § 77.

Stk. 12. Der nedsættes et udvalg, bestående af direktøren for den sociale særforsorg som formand, overinspektøren for børneforsorgen samt 7 andre medlemmer, der vælges således: 1 medlem af finansministeren, 1 bygningskyndigt medlem af arbejds- og socialministeren, 1 medlem af Den danske Købstadsforening, 1 medlem af De samvirkende Sognerådsforeninger i Danmark, 1 medlem af Københavns magistrat og 2 medlemmer af Børnesagens Fællesråd, således at det ene medlem repræsenterer opdragelseshjemmene og det andet institutionerne for forebyggende børneforsorg. Det påhviler udvalget at fremkomme med indstilling til arbejds- og socialministeren angående følgende spørgsmål:

a) hvilke opdragelseshjem udover de i stk. 3 særlig nævnte hjem der bør henføres til den i dette stykke omhandlede refusionsordning,
b) fastsættelse af de i stk. 4 nævnte faste statstilskud og normale plejepenge samt den i § 158, stk. 4, omhandlede betaling for skoleundervisning,
c) anvendelse af de i stykkerne 5, 6 og 7 samt § 127, stk. 4 og 5, omhandlede rådighedssummer,
d) hvilke beløb der udover de i stk. 6 nævnte med bevillingsmyndighedernes tilslutning i de enkelte tilfælde bør stilles til rådighed til gennemførelse af byggearbejder m. v. ved opdragelseshjem,
e) godkendelse af lån i anerkendte opdragelseshjem eller anerkendte institutioner for forebyggende børneforsorg, jfr. § 65, stk. 2 a), og § 127, stk. 1 a),
f) lederejede opdragelseshjems eller forebyggende institutioners overgang til selvejende institutioner med støtte fra staten samt oprettelse af nye opdragelseshjem med støtte fra staten.

Udvalget er berettiget til at forhandle med og tilforordne særlige sagkyndige til at deltage i udvalgets møder. Udvalgets medlemmer og dets sekretær oppebærer honorarer, hvis størrelse fastsættes på de årlige finanslove.

§ 126.

Stk. 1. Institutioner for forebyggende børneforsorg, til hvilke børn henvises i medfør af § 123, skal have offentlig anerkendelse. Denne gives efter indstilling af overinspektøren for børneforsorgen af arbejds- og socialministeren, der fastsætter nærmere regler for institutionernes indretning, ledelse

og bestyrelse m. m. Ved institutioner, der ikke drives af en kommune, indstiller institutionens bestyrelse gennem overinspektionen, at anerkendelse meddeles. Forud for en institutions første anerkendelse indhentes en erklæring fra vedkommende børneværnsudvalg (eller eventuelt magistraten, jfr. § 26, 2.—3. punktum). Anerkendelsen, der meddeles med en bestemt person som leder, og som skal fornyes ved lederskifte eller flytning til andre lokaler, kan til enhver tid tages tilbage. For hver anerkendt forebyggende institution skal der forefindes en af overinspektøren efter nærmere af arbejds- og socialministeren fastsatte retningslinier godkendt vedtægt.

Stk. 2. Anerkendelsen kan gives til vuggestuer (daghjem for spæde børn), børnehaver, fritidshjem og heldagsskoler eller andre institutioner med lignende formål for børn under 14 år. Ligeledes kan anerkendelse gives fritidsklubber og andre institutioner, der har til formål at sysselsætte børn over den undervisningspligtige alder udenfor arbejdstiden. Anerkendelse kan ikke gives institutioner, der er anerkendt eller modtager tilskud som led i det almindelige skolevæsen.

Stk. 3. Det er iøvrigt en forudsætning for anerkendelse,

a) at planerne for institutionens oprettelse, forinden disse bringes til udførelse, er godkendt af arbejds- og socialministeren,

b) at institutionen, forsåvidt den ikke drives af en kommune, har en bestyrelse på normalt 5 og ikke under 3 medlemmer, heraf mindst eet kvindeligt medlem. Såfremt vedkommende kommunalbestyrelse (eller eventuelt magistraten, jfr. § 26, 2.—3. punktum) måtte fremsætte ønske herom, suppleres bestyrelsen med et af kommunalbestyrelsen (magistraten) efter yderligere forhandling med den øvrige bestyrelse valgt medlem,

c) at institutionen, forsåvidt den er bestemt til at modtage 24 børn eller derover, drives som selvejende institution, af kommuner eller af enerkendte foreninger for børneforsorg,

d) at institutionen er åben for tilgang af børn i mindst 4 timer daglig på søgnedage hele året rundt med undtagelse af en rimelig sommerferie,

e) at institutionen udelukkende eller dog væsentligst modtager børn af mindrebemidlede forældre,

f) at institutionen opkræver en passende, af arbejds- og socialministeren godkendt betaling for børnenes benyttelse af institutionen. Bestyrelsen skal være berettiget til efter stedfunden undersøgelse i de enkelte tilfælde at tilstå friplads, helt eller delvis, såfremt den finder, at et barns forældre ikke kan udrede den fastsatte betaling uden at komme til at mangle det fornødne til familiens forsørgelse.

For institutioner for børn over 7 års alderen kan arbejds- og socialministeren frafalde den under d) nævnte betingelse.

Stk. 4. Endvidere kan anerkendelse meddeles børnehaver, der ikke udelukkende eller dog væsentligst modtager børn af mindrebemidlede forældre, forsåvidt de forpligter sig til også at modtage børn af mindrebemidlede forældre mod en betaling, der ikke må overstige $^2/_3$ af den for børn af bemidlede forældre fastsatte betaling, og de iøvrigt opfylder de i stk. 3, a)—d) og f), nævnte betingelser.

Stk. 5. Såfremt en anerkendt institutions bestyrelse ikke suppleres med en repræsentant for den stedlige kommunalbestyrelse (eller eventuelt magistraten) valgt efter reglerne i stk. 3 b), påhviler det børneværnsudvalget at føre tilsyn med institutionen efter reglerne i § 129, stk. 3.

Stk. 6. Bestående, anerkendte institutioner for forebyggende børneforsorg, der drives på anden måde end i stk. 3 c) angivet og som er normeret til at modtage 24 børn eller derover, skal efterhånden overgå til en af de i stk. 3 c) nævnte driftsformer, medmindre arbejds- og socialministeren meddeler dispensation.

Stk. 7. Børneværnsudvalget har ret til efter andragende fra institutionen eller forældrene, hvor forholdene efter undersøgelse i det enkelte tilfælde taler derfor, som særhjælp at betale helt eller delvis for børn af trængende forældre.

§ 127.

Stk. 1. Det offentliges tilskud til driften af anerkendte institutioner for forebyggende børneforsorg ydes efter følgende regler:

a) Til institutioner for børn under den undervisningspligtige alder (vuggestuer og børnehaver), der er anerkendt efter § 126, stk. 3, ydes statstilskud med 40 pct. af de årlige med institutionens drift forbundne, af arbejds- og socialministeren godkendte udgifter, herunder udgifter til lokale og inventar, til forrentning og afdrag af godkendte lån samt til lønninger, der ikke overstiger de i henhold til § 128 godkendte. Forsåvidt den kommune, hvori institutionen er beliggende, ikke selv driver institutionen, udreder den et tilskud på 30 pct. af ovennævnte driftsudgifter.

b) Til børnehaver, der er anerkendt efter § 126, stk. 4, ydes statstilskuddet med 20 pct. af de under a) nævnte driftsudgifter, medens kommunen, forsåvidt den ikke selv driver institutionen, yder et tilskud på 15 pct.

c) Til institutioner for børn i og over den undervisningspligtige alder (fritidshjem, heldagsskoler og fritidsklubber m. v.), der er anerkendt efter § 126, stk. 3, ydes statstilskuddet med 45 pct. af de under a) nævnte driftsudgifter, medens kommunen, forsåvidt den ikke selv driver institutionen, yder et tilskud på 35 pct.

Stk. 2. Tilskuddet fra stat og kommune i henhold til stk. 1 beregnes på grundlag af driftsudgifterne i det sidst forløbne regnskabsår. For nyoprettede institutioner ydes derhos tilskud til udgifter i tiden fra institutionens anerkendelse indtil udgangen af det første fulde regnskabsår, således at der i periodens løb kan ydes forskud på tilskuddet, medens endelig afregning finder sted efter pågældende regnskabsårs udløb. Tilskud kan normalt ikke ydes for nogen tid, der ligger forud for institutionens anerkendelse i henhold til § 126. I tilfælde, hvor andragende er indgået til overinspektionen for børneforsorgen senest 3 måneder inden institutionens åbning, regnes anerkendelsen dog fra åbningsdagen. Om anvendelse af overskud, der måtte fremkomme efter anvisning af tilskud som ovenfor anført, fastsættes nærmere regler af arbejds- og socialministeren efter forhandling med finansministeren.

Stk. 3. Arbejds- og socialministeriet kan i det omfang, hvori det skønnes nødvendigt, indføre fast lægetilsyn med og tandpleje for børn, der søger institutioner for forebyggende børneforsorg. De nærmere regler fastsættes af arbejds- og socialministeren. Udgifterne hertil godtgøres af statskassen.

Stk. 4. Udover de ordinære driftstilskud kan arbejds- og socialministeren af et særligt rådighedsbeløb, hvis størrelse fastsættes på de årlige finanslove, i påtrængende tilfælde yde et ekstraordinært tilskud til driften af en institution for forebyggende børneforsorg, såfremt institutionen trods modtagelsen af de ordinære driftstilskud har underskud på driften. Af denne rådighedssum kan endvidere ydes støtte til lederejde institutioners overgang til selvejende institutioner. Statens støtte kan i særlige tilfælde, hvor støtten ydes i anledning af en ledere jet institutions overgang til selvejende institution, eller til institutioner, der har ekstraordinært høje bygnings- eller huslejeudgifter, gøres betinget af, at den kommune, hvor institutionen er beliggende, yder en støtte af indtil samme størrelse som statens støtte.

Stk. 5. På de årlige finanslove fastsættes en bevilling, af hvilken arbejds- og socialministeren kan yde støtte til oprettelse og forbedring af institutioner for forebyggende børneforsorg, herunder til indretning eller forbedring af institutioner i lejede lokaler, efter følgende regler:

a) Til institutioner, der selv ejer den bygning, i hvilken institutionen indrettes, kan staten yde støtte med indtil 50 pct. af den del af udgifterne ved lokalernes indretning eller forbedring og anskaffelse af fornødent inventar, der ikke kan dækkes af størst muligt prioritetslån af offentlige midler eller sådanne andre midler, som arbejds- og socialministeren godkender, samt størst muligt statslån efter lov om byggeri med offentlig støtte. I ganske særlige tilfælde kan dog kravet om optagelse af størst muligt lån efter lov om byggeri med offentlig støtte fraviges.

b) Til institutioner, der indrettes i lejede lokaler, kan staten yde støtte med indtil 50 pet. af udgifterne ved lokalernes indretning og anskaffelse af fornødent inventar.

Statens støtte kan gøres betinget af, at den kommune, hvori institutionen er beliggende, yder en støtte af indtil samme størrelse som statens støtte. Til institutioner, der ikke oprettes af en kommune, kan den samlede støtte fra stat og kommune dog ikke udgøre mere end 70 pct. af udgifterne.

Stk. 6. Efter nærmere af arbejds- og socialministeren efter forhandling med finansministeren fastsatte regler kan støtte fra staten i medfør af stk. 4 eller stk. 5 gøres betinget af, at støtten ydes i form af lån fra statskassen til de pågældende institutioner.

Socialministeriets
bibliotek